

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HUKUKİ AÇIDAN
DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASI

Mustafa Fatih DEVECİ

Danışman

Doç. Dr. Ali Haydar YILDIRIM

İZMİR – 2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Hukuki Açıdan Devlet Destekli Sera Sigortası” adlı çalışmamın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçadan gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

...../...../.....

Mustafa Fatih Deveci

İmza

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Hukuki Açıdan Devlet Destekli Sera Sigortası
Mustafa Fatih Deveci

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı
Özel Hukuk Programı

Devlet destekli sera sigortaları tarımın devlet tarafından desteklenmesine hizmet eden sigorta sözleşmelerindendir. Tarım sektörünün karşı karşıya olduğu gerçekleşmesi muhtemel ağır risklerin sigortalanması önem arz etmektedir. Ancak rizikonun ağırlması belirlenecek prim miktarını artırmakta bu sebeple sigorta yaptıracak olan üreticinin sigorta teminatına ulaşması zorlaşmaktadır. Devlet destekli sera sigortalarının da içerisinde bulunduğu Tarım Sigortaları Havuzu Sistemi sayesinde üreticiye prim desteği sağlanarak sigorta teminatını edinmesi kolaylaştırılmaktadır. TARSİM tüzel kişiliğe haiz bir kurumdur. Devlet destekli sera sigortasının tek sigortacısı ancak TARSİM olabilecektir. Sigorta ilişkisinin kurulması gibi işlemler ülkemizde bulunan 25 sigorta şirketinin ortağı olduğu işletici şirket TARSİM A.Ş. tarafından gerçekleştirilmektedir. Devlet destekli sera sigortası sigortası akdetmeye yetkili sigorta şirketleri TARSİM tarafından hazırlanan poliçeler üzerinden ve TARSİM adına sigorta sözleşmesi kurabilir. Böylelikle üretici idare onayından geçen genel şartlar, tarife ve talimatlar doğrultusunda hazırlanmış yeknasak sigorta poliçeleri üzerinden serasını ve içerisindeki ürünlerini sigortalattırabilir.

Sigortacı konumunda olan TARSİM ve sigorta ettiren üretici mevzuat doğrultusunda düzenlenen borç ve yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır. Taraflar yükümlülüklerini ve borçlarını yerine getirmediği hallerde subjektif

duruma ve aykırılığını sonuçlarına göre çeşitli yaptırımlara tabi tutulabilecektir. Rizikoların büyüklüğüne sebebiyle TARSİM sistemi içerisinde üretici açısından teminatın dar tutulmaya çalışılması, uygulama devlet destekli sera sigortalarının gelişmesi açısından olumsuz sonuçlara sebebiyet verebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sigorta Sözleşmesi, Tarım Sigortaları, Devlet Destekli Sera Sigortası, TARSİM, Tarım Sigortaları Havuzu Sistemi.

ABSTRACT
Master's Thesis
State Supported Greenhouse Insurance
In Terms Of Legal Perspective

Mustafa Fatih Deveci
Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Private Law
Private Law Program

State-sponsored Greenhouse Insurance is one of the insurance contracts that contribute to support agriculture by the state. It is important to insure high risks that are likely to happen in the agricultural sector. However, the high risk increases the amount of premiums to be determined, and this makes difficult for manufacturers to reach insurance coverage. Thanks to the Agricultural Insurance Pool System, which also includes state-sponsored greenhouse insurance, by providing premium support to the manufacturers it is easier to obtain insurance coverage. TARSIM is a legal entity, and TARSIM can be the sole insurer of state-sponsored greenhouse insurance. Processes like the establishment of an insurance relationship are carried out by TARSIM A.S. which is partnered by 25 insurance companies. Insurance companies authorized to conclude State-sponsored Greenhouse Insurance can establish insurance contracts on behalf of TARSIM and through policies prepared by TARSIM. In this way, the manufacturer can insure its greenhouse and its products through uniform insurance policies prepared in line with the general conditions, tariffs and instructions approved by the administration.

TARSIM, the insurer, and the insurant manufacturer are obliged to fulfill the obligations and liabilities that are regulated in accordance with the legislation. If the parties do not fulfill their obligations and liabilities, they may be subject to various sanctions depending on the subjective situation and the consequences of the violation. In the TARSIM system, trying to keep the coverage narrow due to

the high risks can cause negative consequences for the development of State-sponsored Greenhouse Insurance.

Keywords: Insurance Contract, Agricultural Insurance, State-sponsored Greenhouse Insurance, TARSIM, Agricultural Insurance Pool System.

HUKUKİ AÇIDAN DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASI

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiii
TABLolar LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SERA SİGORTASININ SİGORTA SÖZLEŞMELERİ ARASINDAKİ YERİ

I. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASININ TANIMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ	4
A.TANIMI	4
B. HUKUKİ NİTELİĞİ	4
C. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASININ ÜLKEMİZDE UYGULANMASI VE ÖNEMİ	9
II. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASININ BENZER SİGORTA TÜRLEİYLE KARŞILAŞTIRILMASI	15
A. DEVLET DESTEKLİ BİTKİSEL ÜRÜN SİGORTASI	15

B. SERA SİGORTASI	17
C. DEVLET DESTEKLİ KÖY BAZLI KURAKLIK VERİM SİGORTASI	18
III. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI	19
A. SİGORTA ETTİREN	20
B. SİGORTACI	21
1. Tarım Sigortaları Havuzu	22
2. TARSİM Sistemi İçerisinde Sigorta Şirketleri	24
IV. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASI SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI VE UNSURLARI	26
A. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASININ KURULMASI VE POLİÇE TANZİMİ	26
1. TARSİM Sistemi İçerisinde Devlet Destekli Sera Sigortası Sözleşmesinin Kurulması	26
2. Poliçenin Tanzimi	31
3. Sigorta Sözleşmesinin Kabulünde TARSİM Tarafında Yapılacak Değerlendirme Esasları	34
A. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASININ UNSURLARI	35
1. Sigorta Menfaati	35
a. Menfaat Kavramı	35
b. Özellikli Bir Durum: Menfaatin El Değiştirmesi	36
(1) Genel Olarak Menfaat Devrinin Sigorta İlişkisine Etkisi	36
(2) Devlet Destekli Sera Sigortasındaki Durum	37
2. Riziko	39
3. Sigorta Bedeli	41
a. Kavram ve Önemi	41
b. Devlet Destekli Sera Sigortasında Sigorta Bedelinin Belirlenmesi	41
4. Prim	42
B. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASININ SÜRESİ	43
V. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASININ KAPSAMI	44

A. DEVLET DESTEKLİ SERA SİĞORTASI KAPSAMINDAKİ TEMİNATLAR	45
1. Deprem Teminatı	47
2. Dolu Teminatı	48
3. Fırtına Teminatı	50
4. Heyelan Teminatı	51
5. Hortum Teminatı	52
6. Kar ve Dolu Ağırlığı Teminatı	53
7. Sel ve Su Baskını Teminatı	54
8. Taşıt Çarpması Teminatı	55
9. Yangın Teminatı	56
10. Enkaz Kaldırma Masrafı Teminatı	57
B. DEVLET DESTEKLİ SERA SİĞORTASI KAPSAMINDAKİ RİZİKOLARA KARŞI TEMİNAT VERİLEMEYECEK DURUMLAR	58
1. Rizikonun Seranın Yapısından Kaynaklanan Nedenlerle Teminat Dışında Kalması	58
2. Rizikoya Kasten veya Ağır Kusurla Sebebiyet Verilmesi	59
3. Ürün Kalite Kayıplarından Doğan Zararlar	60
4. Dolaylı Zararlar	60
5. Seranın İşletilmesinden Kaynaklanmayan Rizikoların Verdiği Zararlar	61
C. DEVLET DESTEKLİ SERA SİĞORTASINDA TEMİNATIN BAŞLANGICI VE SÜRESİ	62
1. Genel Olarak Sigorta Teminatının Başlamasına ve Sona Ermesine İlişkin Esaslar	62
2. Devlet Destekli Sera Sigortaları Bakımından Hukuki Durum	63
a. Seranın Yapısı Bakımından	63
b. Seradaki Ürünler Bakımından	63

İKİNCİ BÖLÜM

TARAFLARIN GÖREV VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. SİGORTA ETTİRENİN GÖREV VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ	64
A. PRİM ÖDEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ	65
1. Devlet Destekli Sera Sigortasında Prim Alacaklısı ve Borçlusu	66
a. Alacaklı	66
b. Borçlu	68
c. Prim Miktarının Belirlenmesi	70
d. Primin Ödenme Zamanı, Yeri ve Şekli	71
(1) Zamanı	71
(2) Şekli	72
(3) Yeri	73
e. Prim Borcunda Temerrüde Düşülmesi	73
(1) Prim Peşinatının veya Tamamının Ödenmemesi	74
(2) İlk Ödemeden Sonraki Taksitlerin Ödenmemesi	75
f. Prim Borcunun İadesi ve Sona Ermesi	75
B. SİGORTA ETTİREN ÜRETİCİNİN GÖREVLERİ	77
1. Kanunda Düzenlenen Görevler	77
a. Sözleşmenin Yapılması Esnasında	78
(1) Beyan Görevi	78
(2) Beyan Görevine Aykırılığın Sonuçları	80
b. Sözleşme Süresince	83
(1) Rizikoyu Ağırлаştırmama Görevi	84
(2) Rizikonun Gerçekleştiğini Bildirme Görevi	87
(3) Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Görevi	88
(4) Zarar Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Görevi	90
(5) Zarar Gören Mal veya Zararın Gerçekleştiği Yerde Değişiklik Yapmama Görevi	92

2. Sözleşmede ve Devlet Destekli Sera Sigortası Genel Şartlarında Düzenlenen Görevler	93
II. TARSİM'İN YÜKÜMLÜLÜK VE GÖREVLERİ	94
A. TARSİM'İN RİZİKOYU TAŞIMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	95
B. SİGORTACININ AYDINLATMA GÖREVİ	97
1. Sigortacının Aydınlatma Görevi Kapsamı	97
2. Aydınlatma Görevinin Şekli	99
3. Aydınlatma Görevinin Süresi	100
4. Aydınlatma Görevinin İhlalinin Sonuçları	101
C. TARSİM'İN SİGORTA TAZMİNATI VE BEDELİNİ ÖDEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ	105
1. Sigorta Tazminatının Belirlenmesi	107
a. Hasarın Tespiti	108
b. Tazminat Tutarına Etki Eden Faktörler	109
(1) Eksik ve Aşkın Sigorta	110
(2) Muafiyet ve Müşterek Sigorta Uygulaması	112
(3) Sovtaj Tutarı	116
2. Sigorta Tazminatının Muacceliyeti ve Buna Bağlı Sonuçlar	116
a. Kısmi Hasar Ödemeleri	119
(1) Genel Olarak Kısmi Hasar Ödemelerinin Sigorta Sözleşmesine Etkisi	119
(2) Devlet Destekli Sera Sigortalarında Hukuki Durum	120
(3) Erken Dönem Gerçekleşen Hasarlarla Yapılacak Ödemeler	120
(4) Sigorta Tazminatının Avans Olarak Ödenmesi	122
(5) Sigorta Tazminatının Ödenme Şekli ve Yeri	123
(6) Sigorta Tazminatında Zamanaşımı	124
D. GİDERLERİ ÖDEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ	124
E. SİGORTACININ KORUMA VE KURTARMA MASRAFLARINI ÖDEME YÜKÜMLÜĞÜ	126

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASININ SONA ERMESİ****I. SİGORTA SÖZLEŞMESİNİ KENDİLİĞİNDEN SONA ERDİREN HALLER****129**

A. SÖZLEŞME SÜRESİNİN SONA ERMESİ	129
B. RİZİKONUN GERÇEKLEŞMESİ SONUCU TAM ZIYA MEYDANA GELMESİ	130
C. SİGORTALANAN MENFAATİN ORTADAN KALMASI	130
D. SİGORTACININ İFLASI	131

II. SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARIN İRADESİ DOĞRULTUSUNDA SONA ERDİRİLEBİLECEĞİ HALLER**131**

A. TARAFLARIN ANLAŞARAK SİGORTA SÖZLEŞMESİNİ SONA ERDİRMESİ	131
B. SİGORTA ETTİREN ÜRETİCİNİN SÖZLEŞMEYİ SONA ERDİRMESİ	132
1. Olağanüstü Durumlarda Sözleşmenin Feshi	132
2. Tek Taraflı Pirim Artırımına Karşı Sözleşmenin Feshi	132
3. Kısmi Fesih ve Cayma	133
4. Sigortacının Aciz Haline Düşmesi	133
5. Primin Ödemesi ile Sözleşmeden Dönme	134
C. TARSİM'İN SÖZLEŞMESİNİ SONA ERDİRMESİ	134
1. Kısmi Hasarlarda TARSİM'in Sigorta Sözleşmesini Fesih Hakkı	134
2. Rizikonun Ağırlaşması Sebebiyle Sözleşmenin Feshedilmesi	135
3. Beyan Yükümlülüğünü Yerine Getirmeyen Sigorta Ettirene Karşı Sigortacının Fesih ve Cayma Hakkı	137
4. Primin Ödenmemesi Sebebiyle Sözleşmeden Cayma Hakkı	138

5. Sigorta Ettiren Üreticinin Sözleşmeden Doğan Yükümlülüklerini İhlali Halinde Sözleşmenin Feshedilmesi	139
6. Sigorta Ettiren Üreticinin Konkordato İlan Etmesi Halinde Fesih Hakkı	140
SONUÇ	141
KAYNAKÇA	145

KISALTMALAR

Bkz.	Bakınız
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
dn.	Dipnot
DDSSGŞ	Devlet Destekli Sera Sigortası Genel Şartları
E.	Esas
HD	Yargıtay Hukuk Dairesi
HGK	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
HMK	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K.	Karar
m.	Madde
ÖKS	Örtü Altı Kayıt Sistemi
s.	Sayfa
SK.	Sigortacılık Kanunu
SSBİY	Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik
TARSİM	Tarım Sigortaları Havuzu
TARSİM A.Ş.	Tarım Sigortaları Havuzu İşletmesi A.Ş.
T.	Tarih
TBK	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
THY	Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
TMK	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TSK	Tarım Sigortaları Kanunu
TTK	6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
vd.	Ve Devamı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Niteliklerine Göre Örtü Altı Tarım Alanları	s. 13
Tablo 2: Muafiyet Oranları	s. 113
Tablo 3: Müşterek Sigorta Oranları	s. 115

GİRİŞ

Kişilerin bireysel olarak karşılayamayacağı zararların oluşma riski her daim bulunur. Bireysel olarak karşılanamayacak zararların bir araya gelerek karşılanması ise mümkün olabilmektedir. İnsanların görebileceği zararlar başka bir insandan gelen zarardan ibaret değildir. Doğal felaketler veya hastalıklar üzerinden gelen zararlar çok daha etkili ve geniş kapsamlı olarak insan hayatını etkileyebilir. İnsanlık karşı karşıya kalabileceği riskleri bireysel olarak taşımasının mümkün olmadığını düşünmesi ve riski paylaşmak istemesi sebebiyle sigortacılık sistemi geliştirilmiş ve günümüze kadar getirmiştir.¹

İlerleyen teknoloji sayesinde insanların karşılaşılabilecekleri risklerin verebilecekleri zarar boyutları daha net anlaşılmakta ve insanların bu farkındalıkla teminata duydukları ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Ortaya çıkan güven ihtiyacı doğrultusunda kurulan sigorta ilişkileri hızla artmaktadır.² İnsanlığın edindiği farkındalık ile meydana getirdiği sosyal toplumun en önemli unsurlarından birisini toplumun kendi içerisinde riski paylaştırarak kişilere bireysel olarak sigorta teminatı sağlaması oluşturur. Tarım sektöründe oluşturulacak sigorta ilişkileri de insan yaşamının devamı için hayati öneme sahip besinlerin devamlılığına olumlu etki sağlar. Bu doğrultuda tarım sektöründe meydana gelebilecek doğal felaketler sonucu ortaya çıkacak zaiyatların karşılanarak devlet bütçesinin olabildiğince az zarar görmesi amaçlanmıştır.³

Gelişmekte olan ülkeler için üretim sürekliliğinin sağlanması büyük öneme sahiptir. Bu sebeple üretimdeki gelir dalgalanmalarının önlenmesi için faiz indirimleri ve sübvansiyonlar gibi çeşitli tedbirler uygulansa da bu tedbirler meydana gelecek doğal afetlere karşı gerçek bir koruma sağlamamıştır.⁴ Ayrıca bu tedbirlerin tarım ekonomisi göz ardı edilerek politik kaygılar doğrultusunda yönlendirilmesi olumsuz yönde etkileri olduğu belirtilebilir.⁵ Tüm bu hususlar neticesinde en akılcı

¹ Mehmet Özdamar ve Burak Doğan, **Sigorta Hukuku**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 18.

² İsmet Sayhan, **Sigorta Sözleşmelerinin Konusu**, Yetkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, 2001, s.29.

³ Mehmet İsel, **AB Ortaklık Sürecinde Tarım Politikaları ve Buna Bağlı Olarak Değişen Tarım Sigortalarının (TARSİM) İncelenip Değerlendirilmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Tekirdağ, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2010, s. 12.

⁴ Bahattin Çetin, **Tarım Sigortaları**, 2. Baskı. Ankara, Nobel Yayınları, 2013, s. 36.

⁵ Gülten Kazgan, **Tarım ve Gelişme**, 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013, s.83

yöntem olarak üreticinin devlet tarafından desteklenmesinin sigortacılık sistem ve matematiğine uygun olarak yapılması uygun görülmüş⁶ ve TARSİM havuz sistemi kurulmuştur.

Tüzel kişiliği haiz olan TARSİM tarım alanında devletin prim desteği ile kurulan sigorta sözleşmelerinin tek bir elden yekansak olarak yürütülmesi amacına hizmet etmektedir. TARSİM 25 sigorta şirketinin ortaklığına kurulan TARSİM A.Ş. tarafından işletilerek ortak şirketler aracılığıyla sigorta sözleşmeleri kurulmaktadır. Kurulan sözleşmeler kapsamında teminat altına alınacak riskler ve genel şartlar, tarife ve talimatlar gibi sözleşme içerikleri idare mekanizmasında tespit edilerek maktu metinler üzerinden üreticiye düşük primli sigorta yapılması imkanı sağlanmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda devlet destekli sera sigortalarında sözleşmenin tek sigortacısı TARSİM'dir.

TARSİM'in teminat kapsamına aldığı rizikolar seranın yapısına göre değişmekte bazı sera türleri için verilen riziko türleri kısıtlanmaktadır. Ayrıca TARSİM bünyesinde akdedilecek devlet destekli sera sigortalarında seranın yapım malzemesi, malzemenin durumu, zeminin durumu, koruyucu ekipmanlar gibi etkenler dikkate alınarak riziko değerlendirmesi yapılacak ve değerlendirme doğrultusunda prim oranlarında indirim yapılabilecek veya teminat verilmemesine karar verilebilecektir.

Devlet destekli sera sigortalarında sigortacı konumundaki TARSİM'in ve sigorta ettiren konumunda olacak üreticilerin üzerine düşen karşılıklı borçları ve yükümlülükleri bulunur. Taraflara yüklenen borç ve yükümlülüklerin yerine getirilmemesi kanunda ve sözleşmede belirli bazı sonuçları ortaya çıkartacaktır.

TARSİM tarafından sunulan teminatın kapsamı genel şartlar ve bu genel şartlar doğrultusunda düzenlenecek poliçeler ile belirlenerek rizikonun gerçekleşmiş kabul edilebilmesi bazı parametrelere bağlanmıştır. Belirlenen bu parametreler ile teminat kapsamının daraltıldığından bahsedilebilir. Ancak kaotik risklere karşı makul bir prim üzerinden kurulmaya çalışılan sigorta sözleşmesinde bu hususun tabii kabul edilebilmesi mümkündür. Nihayetinde TARSİM'in sunduğu teminatın kapsamının,

⁶ Kenan Keskinç ve Tuna Alemdar, "Tarım Sigortacılığı Dünya ve Türkiye'deki Uygulamaların Değerlendirilmesi", Cukurova Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, Cilt 29-3, Adana, 2013, s. 122.

tarafkların yükümlülükleri ve borklarının ihlali sonucunda ortaya çıkacak durumların TARSİM sistemi içerisinde irdelenmesi önem arz etmektedir.

Üç ana bölümden oluşan bu çalışmamızın birinci bölümünde tarım sigortalarının düzenleniş amacı ve sürecine ilişkin bilgi verilerek devlet destekli sera sigortasının sigorta sözleşmeleri içerisindeki yeri irdelenmiş, ülkemizde uygulanışı ve tanımına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde devlet destekli sera sigortası sözleşmesel açıdan incelenerek sözleşmenin tarafları, taraflara düşen borç ve ykmllklere yer verilmiş, sözleşmede belirlenen borç ve ykmllklere uyulmadığı taktirde meydana gelebilecek sonuçlar irdelenmiştir.

Çalışmanın nc bölümünde devlet destekli sera sigortasının sona erme halleri irdelenerek çalışmaya son verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASI KAVRAMI, ÖNEMİ, DİĞER SİGORTA SÖZLEŞMELERİ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE KURULMASI

I. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASININ TANIMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Tanımı

Devlet destekli sera sigortası; 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu’nun 12. maddesine istinaden Cumhurbaşkanlığı kararı ile kapsama alınan risklerin, Örtü Altı Kayıt Sistemine(ÖKS) uygun olarak kayıt altına alınan ve risk değerlendirmesi sonucunda sigortaya kabulü uygun görülen seralara ve içindeki ürünlere poliçede belirtilen şartlarda doğrudan neden olacağı maddi zararları teminat altına alan sigorta sözleşmesidir.(Devlet Destekli Sera Sigortası Genel Şartları[DDSSGŞ] “A.1. Sigortanın Konusu”) Risk inceleme-değerlendirme sonucuna göre dolu, deprem, taşıt çarpması ile fırtına, hortum, yangın, heyelan, sel ve su baskını, kar ve dolu ağırlığı riskleri, teminat kapsamına alınmaktadır. İlgili düzenlemelerden anlaşılacağı üzere rizikonun gerçekleşmesi sonucunda seraların uğrayabilecekleri hasarlar haricinde seranın içerisinde bulunan ürünlerde meydana gelecek eksilmeler de teminat altına alınmaktadır⁷.

B. Hukuki Niteliği

Sigorta ettiren üreticinin ürünlerine veya serasına gelebilecek zararlara karşı akdettiği sözleşmede rizikonun gerçekleşmesi sonucunda sigortacının zararı karşılayacak olması, sigorta sözleşmesini şansa bağlı bir sözleşme yapmayacaktır. Sigorta sözleşmesi esasında hiçbir şarta ve rizikonun gerçekleşmesine bağlı olmadan her iki tarafa da borç yüklemektedir. Borçlar hukukunda da sigorta sözleşmesinin

⁷ Mahir Çipil, **Sigortacılık ve Risk Yönetimi**, 3. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 131; Keskin, s. 870.

tarafklar arasında devamlı bir borç ilişkisi oluşturduğu bu sebeple sigortacının her an teminat altına alınan rizikoyu karşılayacak durumda olması gerektiği belirtilmektedir⁸.

Günümüzde sigorta sözleşmeleri ilmi ve istatistiki esaslara dayanılarak düzenlenir⁹. Böylece istatistiklere dayanılarak yapılan değerlendirmeler ile mevcut riziko durumu ve bu riziko durumu üzerinden primler belirlenmektedir. Sigorta sözleşmesi yapan kişilerin çoğalması ile birlikte gelişmiş ilmi ve istatistiki veriler üzerinden belirlenen rizikonun gerçekleşme ihtimali ve bu ihtimal üzerinden belirlenen primler bütün olarak değerlendirildiğinde sigortacının sorumluluklarının şarta bağlı olmadan sözleşme akdi ile başladığı söylenebilir. Bu durum sigorta sözleşmesinin münferit bir şans sözleşmesi olmaktan çok taraflara devamlı olarak borç yükleyen bir sözleşme olduğunu ortaya koymaktadır¹⁰.

Özel sigorta türleri çeşitli ayrımlara tabi tutulabilmektedir. Örneğin doktrinde¹¹ tarihi ayırım olarak yer alan kara ve deniz sigortaları, can ve mal(hayat dışı) sigortaları, zarar ve can sigortaları, sabit primli ve değişir primli sigortalar gibi farklı yönlerden sigorta türleri ana başlıklar altında toplanabilmektedir. Bu ayrımlardan mal ve can sigortası ayırımı hukuki nitelendirme açısından önem arz etmektedir. Mesuliyet sigortalarının ortaya çıkması ile birlikte can ve mal sigortası ayırımına üçüncü bir branş olarak mesuliyet sigortası eklenmesi yönünde kabuller olmakla birlikte bu husus Türk hukukunda benimsenmemiştir. Alman hukukunda can ve mal sigortası ayırımı mesuliyet sigortaları ile birlikte değerlendirilerek meblağ ve tazminat sigortası şeklinde değiştirilmiştir. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunumuz ile daha öncesinde can ve mal sigortaları olarak ikiye ayrılan özel sigorta türleri zarar ve can sigortaları olarak değiştirilmiştir. Bu değişiklik ile birlikte daha öncesinde bir kısmı can ve diğer kısmı mal sigortaları içerisinde hükme bağlanmış olan mesuliyet sigortaları zarar sigortaları arasında alt başlıklar altında yer almıştır¹².

⁸ Rayegan Kender, **Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku**, 14. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, (Sigorta Hukuku), ss. 163-167.

⁹ Bu durum doktrinde Büyük Sayılar Kanunu ile açıklanmaktadır. Büyük Sayılar Kanunu doğrultusunda bir bölgede belirli bir süre içerisinde meydana gelebilecek olaylar istatistiki veriler doğrultusunda tahmin edilebilmektedir. Mehmet Özdamar ve Burak Doğan, **Sigorta Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s.18.

¹⁰ Kender, Sigorta Hukuku, s. 166.

¹¹ Mustafa Çeker, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku**, 22. Baskı, Karahan Kitabevi, 2020, (Sigorta Hukuku) Adana, s.16-17; Kender, Sigorta Hukuku, s. 19.

¹² Ali Bozer, **Sigorta Hukuku**, 2. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2007, s. 23-27.

Özel sigorta türü olan devlet destekli sera sigortasının genel anlamda hukuki nitelikleri sebebiyle öncelikle aktifin sigortalandığı zarar sigortası türleri arasında yer alan bir tarım sigortası türüdür. Devlet destekli sera sigortasının kendine özgü yapısı gereği sera yapısı itibarıyla malın sigortalandığı ve sera içerisinde yetiştirilen ürünler için ise kazancın sigortalandığı anlaşılmaktadır. Bu durumda devlet destekli sera sigortalarında mal ve kazanç sigortasına birlikte yer verildiğinden bahsedilebilir. Şöyle ki;

DDSSGŞ m. A.3. Sigorta Bedeli başlığı altında sigorta bedelinin oluştuğu unsurlara yer verilirken sera yapısı ile ilgili olan kalemlere “b) Seranın örtü malzemesi ve işçilik ücretleri de dâhil bulunacak rayiç bedeli. c) Seranın konstrüksiyon (iskelet) ve diğer yapı malzemesiyle, işçilik ücretleri de dâhil bulunacak rayiç bedeli. ç) Isıtma, havalandırma, gübreleme, ilaçlama ve sulama tesisatı gibi seranın esaslı unsuru sayılabilecek cihaz ve tesisatın dâhil bulunacak rayiç bedeli.” ifadeleri ile yer verilirken serada yetiştirilen ürünlere dair ayrıca “a) Sera içindeki ürünün, üretim devresi sonunda, ulaşması beklenen değeri veya sigorta süresi içinde, birden fazla devrede ürün alınıyorsa, bu ürünlere ait üretim planına göre söz konusu ürünlerin, üretim sonlarında ulaşması beklenen değerlerinin toplamı.” ifadeleriyle ayrıca sera içerisinde yetiştirilen ürünlerden elde edilecek kârın sigortalandığı açıkça belirtilmiştir.

TTK m.1453/2 “Rizikonun gerçekleşmesi sonucu doğan kazanç kaybı ile sigorta edilen malın ayıbından doğan hasarlar, aksine sözleşme yoksa, sigorta kapsamında değildir. Mal bağlamında kazancın, makul sınırı aşan kısmı sigorta edilemez.” hükmü kapsamında kazanç sigortalanabilir. Kazanç sigortasında sigortanın konusunu ticari olarak gelir elde edilmesi amaçlanan bir ürün, işletme ve iktisadi faaliyet kapsamında ortaya çıkması muhtemel kâr oluşturmaktadır.¹³ DDSSGŞ m. B.6. Tazminat Hesabı başlığı altında yer verilen “(2) Serada üretimi yapılan ürün ile ilgili tazminat hesabında; poliçede belirtilen ürünün birim fiyatı ve hasar tespitinde belirlenen ürün verimi esas alınır. Ancak, ürün verimi hiçbir şekilde poliçede yazılı değerlerden yüksek olamaz. Fazla prim alınmış ise iade edilir.” hükmü kapsamında

¹³ Mertol Can, **Türk Özel Sigorta Hukuku** (Ders Kitabı), 3. Baskı, Ankara, 2007, (Sigorta Hukuku), s. 68.

devlet destekli sera sigortalarında sera içerisinde yetişen ürünlerin hasadı ile elde edilecek kazanç sigorta kapsamına dahil edilmiştir. Serada yetiştirilen ürünlerden elde edilmesi beklenen kâr kaybı için belirlenecek sigorta bedeli farazi bir bedel olacaktır¹⁴. Kanun hükmü kapsamında belirlenecek makul kazanç sigortalanabileceğinden sera içerisinde yer alan bitkilerin hasat zamanında verecekleri ürün miktarı ile birim fiyatları gerçek değere uygun şekilde hesap edilmelidir¹⁵. Aksi taktirde çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yer vereceğimiz üzere aşkın sigorta veya eksik sigorta uygulaması kapsamında alınacak tazminattan indirim gidilebilir.

Nihayetinde devlet destekli sera sigortası aktifin sigortalanmasına hizmet etmektedir. Sera yapısı ve malzemesi yönünden aktifte olan azalma rizikosuna teminat sağlanırken, sera içerisinde yetiştirilen ürünlerden elde edilecek kazanç teminat altına alınarak aktifte meydana gelmesi beklenen artışın gerçekleşmemesi rizikosuna teminat verilmektedir.

Devlet destekli sera sigortası yaptıran kimselerin genel itibari ile tarım ile uğraşan gerçek kişiler olduğu dikkate alındığında tüketici işlemi kapsamında değerlendirme yapıp yapılamayacağı tartışma konusu olabilecektir. Yapılan sigorta sözleşmelerinin tüketici işlemi kapsamında değerlendirilebilmesi için sigorta ettirenin ticari veya mesleki amaca yönelik olarak sigorta yaptırmamış olması gerekir. Bu durumda yalnızca kendi ailesinin sebze ihtiyacını karşılamak için bahçesine küçük bir sera yaptıran kişinin bunun ticari veya mesleki kapsamda yaptığından bahsedilemeyeceği bu sebeple serasını sigorta ettirmesi durumunda tüketici işlemi olarak değerlendirilebileceğinden bahsedilebilir. Bu değerlendirme doğrultusunda kişinin serasını kendi ihtiyacı ve mesleki faaliyeti doğrultusunda kullanması durumunda iste yetiştirilen ürünlerin hangi amaca daha fazla hizmet ettiği dikkate alınacaktır¹⁶. Ancak devlet destekli sera sigortasına dahil olabilmek için aranan şartlar bu durumu mümkün kılmamaktadır. Zira devlet destekli sera sigortası yaptırmak isteyen çiftçilerin ÖKS'ne dahil olması ve gerekli evrakları tamamlaması gerekmektedir. İlgili evraklar ile ÖKS'ne kayıt olmak isteyen çiftçilerin üretici olarak

¹⁴ Mertol Can, **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukukî Esaslar**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2012, (Hukuki Esaslar), s. 69.

¹⁵ Bozer, s. 43; Keskin, s. 408-409; Özdamar ve Doğan, s. 91.

¹⁶ Samim Ünan, **Sigorta Tüketici Hukuku**, Onikilevha Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, 2016, (Tüketici), s. 6.

başvuruları alınmakta ve örtü altı işletmesi yönünde taahhüt vermesi istenmektedir¹⁷. Bu sebeple devlet destekli sera sigortası'nın tüketici işlemi kapsamında kabul edilebilmesinin mümkün olmadığı kanaatindeyiz¹⁸. Yargıtay bu konuya ilişkin olarak verdiği bir kararında çiftçinin mesleki amaçla hareket etmesi gerekçe gösterilerek devlet destekli bitkisel ürün sigortasının tüketici işlemi kapsamında kabul edilemeyeceği belirtilmiştir¹⁹. Bu kabul ve mevzuat hükümleri doğrultusunda devlet destekli Sera Sigortası ve bu sigorta sözleşmesi kapsamında düzenlenen genel şartlar özel şartlar, tarife ve talimatlar Tüketici Kanunu kapsamında denetime tutulamayacaktır. Yine ortaya çıkacak uyuşmazlıklarda tüketici mahkemesi görevli değildir.

¹⁷ 25.06.2014 tarih ve 29041 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Örtü Altı Kayıt Sistemi'nin Ek-1 evrakında "Örtüaltı Kayıt Sistemi Üretici Kayıt Formu" başlıklandırması yapılmaktadır. Keza yönetmeliğin diğer eklerinde yapılacak tarımsal faaliyetin işletme kapsamında yapılacağı yönünde pek çok ibare bulunmaktadır. Tüm bu hususlar dikkate alındığında hobi olarak ve ağırlıklı olarak ailenin ihtiyacını karşılamaya ilişkin olarak yapılmış bir seranın devlet destekli sera sigortası kapsamında TARSİM tarafından sigortalımasının uygulama açısından mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

¹⁸ Burada belirtmek gerekir ki; seralar için yapılacak tüm sigorta ilişkileri tüketici kapsamı dışında değildir. Çalışmamızın konusunu oluşturan devlet destekli sera sigortaları için tüketici işlemi kapsamında değerlendirme yapılması mümkün olmamakla birlikte devlet desteğinin verilmediği diğer sera sigortalarında bu ilişkinin kurulmasına herhangi bir engel bulunmamaktadır. Zira Sera Sigortası Genel Şartlarının A.1-Sigorta Kapsamı başlığını taşıyan "Bu sigorta ile; dolunun seraya vereceği zararlar ile serada yetiştirilen ürünlerin miktarında meydana getirdiği eksilme sigorta bedeline kadar temin olunmuştur." hükmü ile ÖKS'ye kayıt zorunluluğu getirilmemiştir. Bu durumda devlet destekli sera sigortası için yukarıda belirttiğimiz durumlar söz konusu olmayacak, şartlarının gerçekleşmesi durumunda kurulan sigorta ilişkisi sigorta ettiren veya sigortalı tüketici olarak kabul edilebilecektir.

¹⁹ "Dava, Tarsim Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası Poliçesi'nden kaynaklanan tazminat istemine dair olup, mahkemece, yukarıda yazılı gerekçeyle dava dilekçesinin görevsizlik sebebiyle reddine karar verilmiştir.

Ancak;

28.5.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 2. maddesinde, bu kanunun her türlü tüketici işlemiyle tüketiciye yönelik uygulamaları kapsadığı belirtildiğine göre, uyuşmazlığın çözüm yerinin tüketici mahkemesi olması için, işlemin tüketici işlemi, işlemi yapan bir tarafın da tüketici olması gerekmektedir. 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 3. maddesinin 1 fıkrasında tüketici işleminin tanımı yapılmış, mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişilerle tüketiciler arasında kurulan eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekalet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dahil olmak üzere her türlü hukuki işlem tüketici işlemi olarak belirlenmiştir. Ancak, az önce ifade edildiği üzere, bir sözleşmenin bir tüketici işlemi olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle bu sözleşmenin bir tarafının Kanun'un tanımladığı şekilde tüketici kavramı içerisinde kalması gerekmektedir. Kanun'un 3. maddesinin K fıkrasında tüketici, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere tüketicinin ticari veya mesleki amaçla hareket etmeyen bir kişi olması gerekir. Somut olayda ise, davacının, mesleki amaçla hareket eden gerçek kişi olması karşısında, mahkemece tüketici olarak kabul edilmesi ve bu itibarla tüketici işlemi olarak değerlendirilen sigorta sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlığa tüketici mahkemesinin bakması gerektiğinden bahisle görevsizlik kararı verilmesi doğru olmamış, hükmün bu sebeple bozulması gerekmiştir."Y. 11. HD, E.2015/1071; K.2015/2341; T.23.2.2015 (Kazancı İçtihat Bankası).

C. Devlet Destekli Sera Sigortasının Ülkemizde Uygulanması ve Önemi

“Üstü açık fabrika” olarak nitelendirilen tarım, ihtiva ettiği özellikler sebebiyle iklimin üzerinde bıraktığı etkisi büyük öneme sahip olan bir sektördür²⁰. Tarımsal üretim iklime bağlı olarak şekillenmektedir. Bu sebeple iklim değişikliği sonucu sıcaklık, su seviyesi, yağış ve atmosferin barındırdığı bileşenlerin değişmesi, o yerdeki tarımı temelden etkileyecektir²¹. Ülkemiz coğrafi konumu itibari ile iklim değişikliğinden ve bu iklim değişiklikleri ile birlikte artışa geçecek doğal afetlerden etkilenmeye yatkındır²². 31 çeşit doğal afet türünün 28’ini meteorolojik doğal afetlerin oluşturduğu düşünüldüğünde, yaşanan iklim değişiklikleri ile birlikte ülkemizdeki tarımsal alanların zarar görme riskinin artması kaçınılmazdır. Bu kontrol edilemeyen riskler ürün verimliliği ve üreticinin geliri konusunda endişe duyulmasına sebep olmakta tarım sektörünü olumsuz yönde etkilemektedir²³.

Küresel iklim değişikliklerinin yaşandığı günümüz koşulları dikkate alındığında tarım sektöründeki rizikolara bireysel olarak katlanılabilmesi mümkün gözükmemektedir. Bu durum tarım sigortalarının doğmasına sebep olmuş ve ilk tarım sigortası örnekleri 18. yüzyılda görülmeye başlanmıştır. İrlanda da hayvan sigortaları ile başlayan tarım sigortasının ilk örnekleri, Almanya gibi Avrupa ülkelerinde dolu ve yangın sigortaları ile devam etmiştir²⁴. Tarım sigortalarının ilk uygulamaları, sigorta şirketlerinin pek çok değişkene sahip tarım uygulamaları konusunda yeterli veriye sahip olmamaları sebebiyle başarısızlıklarla sonuçlanmıştır. Özellikle uydu teknolojilerindeki değişiklikler ile meteorolojik tahminler ve tarım alanlarının riziko

²⁰ Fikri Tunç Keskin, **Uygulamada Sigorta Hukuku**, I. Cilt, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 866; Özlem Barış, **Türkiye’de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Risk Yönetimi ve Tarım Sigortalarının AB’ne Uyumunu Açısından Değerlendirilmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ, 2007, s. 1.

²¹ Mehdi Behjat Chongharalouye Yekan, **Türkiye’de Tarım Sigortası Uygulamasının Analizi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2012, s. 9.

²² Rifat Doğan, **Türkiye’de ve Avrupa’da Tarım Sigortaları Uygulamaları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ, 2012, s. 1.

²³ Emre Çetin, **Devlet Destekli Tarım Sigortalarının Yapısal Olarak İncelenmesi ve Gelişme Potansiyeli Yönünden Öneriler**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 1.

²⁴ Fatma Eymen Yazgı, **Türkiye’de Tarım Sigortası Uygulamaları Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Alternatif Model Arayışı**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2017, s. 5; Bekir Engürülü ve Ahmet Yaşar, “Tarım Sigortaları”, **Risk Yönetimi ve Sigortacılık**, (Ed. Erdem Kırkbeşoğlu), Gazi Kitabevi, Ankara, 2015, s.653.

durumları daha sağlıklı belirlenmeye başlanmıştır. Böylece tarım sigortaları sigortacılık açısından daha uygulanabilir hale gelmiştir²⁵. Ancak bu gelişmelerle rizikonun büyüklüğünün rahat tespiti ile birlikte yurt dışında “All Risks” olarak adlandırılan ve teminatın olabildiğince genişletildiği²⁶ sigortalarda belirlenecek prim miktarları tarım sigortaları açısından üreticinin karşılayamayacağı miktarlara yükselmiştir.

Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan memleketimizde tarım; istihdam, vatandaşların gıda ihtiyacının sağlanması, milli gelir gibi hususlarda sunduğu katkı ile sosyal ve ekonomik açıdan büyük öneme sahiptir. Türkiye İstatistik Kurumu 2020 Eylül verilerine göre Türkiye’de tarım sektöründe çalışan sayısı 350.000 kişidir ve bu kişiler toplam istihdamın %18,5’ini oluşturmaktadır²⁷.

Tarımın desteklenmesi yalnızca çiftçi açısından değil o ülkede yaşayan tüm insanlar için büyük öneme sahiptir. Üretici olan çiftçinin üretimini yapamaz hale gelmesi tüketici olan ve aynı ülkede yaşayan diğer insanların ya fahiş fiyatlarla karşılaşması ya da dışa bağımlı bir şekilde tarım ürünü ithal etmesine sebep olacaktır. Bu sebeple tarımın desteklenmesine ilişkin Anayasa hükmü getirilmiş ve Devletin her dönemde tarıma sağlaması gereken desteğin temeli atılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m. 45: “Devlet, tarım arazileri ile çayır ve mer’aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır. Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır.”

Anayasa hükmü ile tarımsal gelişimin sağlanması için devlet tarafından gerekli önlemleri alınması Devlete görev olarak yüklenmiştir. Bu durumda çiftçinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında düzenlenen temel hakkı olan tarımda desteği Devlettten beklentisinden öte talep edebileceği aşikardır.

²⁵ Kenan Keskinliç, **Tarım Sigortacılığı: Dünya ve Türkiye’deki Uygulamaların Değerlendirilmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana, 2013, s. 19.

²⁶ Yaşar Karayalçın, “Taşıma Sigortalarında “All Risks” (Bütün Riskler) Klotu”, **Sorumluluk Ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşıma Sempozyumu**, Sigorta Hukuku Türk Derneği, Ankara, 26-27.01.1984, (All Risks), Ankara, s.217 vd.

²⁷ TÜİK, **İşgücü İstatistikleri Eylül 2020**, 10.12.2020, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İsgucu-İstatistikleri-Eylul-2020-33793>, (02.01.2020).

Tarım sektörünün barındırdığı risklerin katastrofik²⁸ olma ihtimalinin yüksek olması, ülkeleri bu risklere karşı üreticiyi korumaya yönelik sistemler kurmaya yöneltmiştir. Bu yönelmenin sonucu olarak ülkemizde Tarım Kanunu ile tarım sigortası ödemeleri üreticiyi desteklemenin bir yolu olarak görülmüş ve buna ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemeler ile üreticinin ürünlerini ve bu ürünlerin üretimine ilişkin olarak kullandığı materyallerini sigorta ettirmesini teşvik için üretici yararına sigorta prim bedellerinin belli oranlarla devlet tarafından karşılanacağı hükme bağlanmıştır. Bu sayede devletin desteğinde olan tarım sigortaları, üreticilerin zararını karşılayacak ve katastrofik risklere rağmen üreticilerin gelir durumu uzun vadede teminat altına alınmış olacaktır. Üreticilerin devlet desteği ile teminat sahibi olmasının sağlanması ekonomik ve sosyal açıdan topluma katkı sağlama amacının bir sonucudur. Bu sebeptir ki tarım sigortaları kamu düzeni ile yakından ilgilidir.

Tarım sigortası gerçekleşmesi muhtemel bir riziko sonucu üreticilerin kaybettikleri mali gücünü eski haline getirmek ve üretimin devamlı olmasını sağlamak açısından hayati önemi sahiptir²⁹. Türkiye, geçmiş dönemlerde sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak doğal afetler sonucu zarara uğrayan üreticilere olabildiğince yardımcı olmaya çalışarak ödünç tohumluk vermiş, fidan dağıtmış, ucuz kredi imkanları sağlamış, tarım giderlerine sübvansiyon³⁰ koymuş ve devlete olan borçlarını ertelemiştir. Ancak devletin üreticiye yardımcı olmak amacıyla yaptığı bu yardımlar, tarım sektörünün kendine özgü yapısı sebebiyle muhtemel zararların karşılanması ve tarım üreticilerinin rahatlaması için yeterli gelmemiş ve bütçeyi olumsuz yönde etkilemiştir.

Türkiye’de tarım sigortaları sistematik olarak uygulanmaya geç başlasa da cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren tarım sigortaları ile ilgili farklı çalışmalar ve girişimler olmuştur. 26.6.1926 tarih 865 sayılı Ticaret Kanununda tarım sigortaları, Zirai Sigortalar başlığı altında 1007 ila 1010. Maddeler arasında düzenlenmiştir. 865 sayılı Kanun’un 1010. Maddesi ile “*Zirai ve ehli bilcümle hayvanların her nevi sarî hastalıklara kazalara karşı sigortaları caizdir.*” ifadelerine yer verilerek tarım

²⁸ Katastrofik, facia ve felakete sebep olabilecek doğal sebepleri ifade etmektedir.

²⁹ Uğur Sevim, **Türkiye’de Tarım Sigortalarında Tarım Sigortaları Havuzu ve Tarsim Uygulaması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2013, s. 13.

³⁰ Sübvansiyon, bir ürüne devlet tarafından yapılan para yardımını ifade etmektedir.

sigortalarının her türünün yapılabileceği kanun koyucu tarafından açıkça belirtmiştir. Yine 4.6.1937 tarih ve 3202 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Kanunu ve 1938 yılında Köy ve Ziraat Kongresi'nde tarım sigortacılığına yer verilmiştir. 1940 ile 1944 yılları arasında “Zirai Sigorta Kanun Tasarısı” hazırlanarak çalışmalar yapılmış ancak bir sonuç alınamamıştır³¹. Bu düzenlemelerin uygulaması özel sigorta şirketlerinin 1957 yılında yaptığı ilk tarım sigortası olan dolu sigortası ile başlamıştır. Özel sigorta şirketlerince uygulanmasına başlanan tarım sigortalarında devlet desteğine ilişkin 1987 yılına kadar herhangi bir çalışma olmamıştır. 1987 yılında başlanan çalışmalar sonucunda tarım sigortalarının toplu bir sisteme dahil edilebilmesi amacıyla 1995 yılında Tarım Sigortaları Vakfı kurulmuştur. Tüm bu çalışmaların nihayetinde İspanya'nın tarım sigortası sistemi dikkate alınarak 14.6.2005 tarihli 5363 Sayılı Tarım Sigortaları Kanunu yürürlüğe konmuş ve bu kanun doğrultusunda tarım sigortacılığı sisteminin kurulabilmesi için 28.10.2006 tarihinde Tarım Sigortaları Havuz (TARSİM) kurulmuştur³². Bu sayede tarımın devlet tarafından desteklendiği diğer dünya ülkelerinde³³ olduğu gibi tarım sigortası sistematik bir yapıya kavuşturulmuştur.

5488 sayılı Tarım Kanunu yürürlüğe girmiş ve tarımın desteklenmesine ilişkin politikalar ve bu politikaların uygulanabilmesi için kullanılacak yöntemler belirlenmiştir. Tarım sigortası ödemeleri de tarımın desteklenmesi için belirlenen önlemlerden birisidir³⁴. Ülkemizin tarım sektöründe ise örtü altı bitki yetiştiriciliği(seracılık) büyük önem arz eder. Zira dünyada seracılık uygulamalarının en fazla olduğu ülkeler Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerdir. Türkiye bu ülkeler arasında en büyük seracılık potansiyeline sahip ülkelerden birisidir. Barındırdığı sera alanları ile dünyada beşinci, Avrupa ülkeleri arasında ise Tarım Sigortaları Kanunu'nda örnek aldığımız sistemin sahibi olan İspanya'dan sonra ikinci sıradadır. Türkiye İstatistik

³¹ Sevim, s. 21.

³² Yazgı, s. 6.

³³ Harun Tanrıvermiş, **Türkiye’de Tarım Kesiminin Sigorta Sorunu ve Çözüm Önerileri**, Milli Reasürans, İstanbul, 1997, s.7-8.

³⁴ Alp, s.13.

Kurumu tarafından hazırlanan aşağıdaki tablodan anlaşılacağı üzere ülkemizde seracılık artarak sektörünü büyötmeye devam etmektedir³⁵:

Tablo 1: Niteliklerine Göre Örtü Altı Tarım Alanları

Niteliklerine göre örtü altı tarım alanları, 1995-2019					
	Toplam	Cam Sera	Plastik Sera	Yüksek Tünel	Alçak Tünel
1995	363 042	34 420	108 677	21 421	198 524
1996	404 709	66 668	98 067	29 867	210 107
1997	442 907	39 399	108 549	27 155	267 804
1998	425 775	46 825	119 255	41 667	218 028
1999	423 143	52 641	137 298	43 089	190 115
2000	422 130	56 558	148 242	44 885	172 445
2001	431 387	60 151	149 780	50 221	171 235
2002	536 030	64 199	180 385	60 954	230 492
2003	483 244	70 111	166 605	61 088	185 440
2004	477 739	71 695	169 257	66 242	170 545
2005	467 540	65 427	171 043	66 916	164 154
2006	469 081	68 353	182 354	69 834	148 540
2007	494 239	75 793	195 180	65 307	157 959
2008	542 158	82 253	211 680	66 960	181 265
2009	567 180	82 932	220 186	77 046	187 016
2010	563 805	80 772	230 543	81 521	170 969
2011 ⁽¹⁾	611 451	78 878	247 962	108 910	175 701
2012	617 760	80 728	278 730	95 095	163 207
2013	615 124	80 739	278 661	97 986	157 737
2014	643 442	80 976	298 651	107 095	156 720

³⁵ Merve Özfuruncu, **Malatya Yöresinde Modern Sera Yapılabilirliğinin Isıger-Sera Uzman Sistemi ile Araştırılması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2019, s. 2-4.

2015	660 265	79 977	306 074	112 674	161 541
2016	691 724	80 137	328 745	112 974	169 867
2017	752 168	85 749	355 121	119 899	191 399
2018	772 091	78 110	368 527	114 232	211 222
2019	789 604	75 495	378 670	111 038	224 400

Kaynak: TÜİK, **Örtü Altı Tarım Alanları**, 11.02.2020,
<https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=%C3%B6rt%C3%BC%20alt%C4%B1>,
(02.12.2020).

Seracılık sektöründe iklime müdahale edilebilir olması sebebiyle kalite ve verimin istenilen seviyeye ulaşması üstü açık alanda yapılan bitki tarımına nazaran kolaylaşmaktadır. Artan nüfusa rağmen artmayan topraklarda, aynı miktardaki alanlarda daha fazla ürünün sağlanabilmesi ve sera içerisindeki iklimlendirmeler sayesinde dört mevsim ürün yetiştirilebilmesi göz önüne alındığında seracılığın geleceğin tarım uygulaması olacağı söylenebilecektir. Seracılığın dünya üzerinde ve ülkemizde bu denli hızlı yayılmasını, üreticiye sağladığı bu türden kolaylıklar ve faydalar sağlamıştır.

Ülkemizde seracılık Akdeniz Bölgesi'nde uygulanmaya başlamıştır ve ülke genelinde %84 oranı halen seracılığın en çok uygulandığı bölgemiz Akdeniz bölgesidir³⁶. Sera sigortasının ülkemizdeki tarım sigortaları arasındaki prim üretimindeki payı 2019 yılında %4,9 oranındadır. Sera sigortası sigorta bedelleri ise 2016-2019 yılları arasında her yıl istisnasız olarak artış göstermiş bu artış oranları yıllık bazda %43,1 ila %26,3 arasında değişmiştir. Tarım sektörü içerisinde geleceğin en çok başvurulan yöntemlerinden olan seracılık artışına istikrarlı olarak devam edecektir³⁷.

Tarım Sigortaları Kanunu m. 12 hükmü doğrultusunda devlet destekli tarım sigortalarında kapsama alınacak riskler ve bu risklere ilişkin verilecek teminatlar Tarım Sigortaları Havuzu Yönetim Kurulu teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca

³⁶ Özfuruncu, s.4.

³⁷ TARSİM, 2019 Faaliyet Raporu, 31.12.2019, <https://web.tarsim.gov.tr/havuz/faaliyetRaporu/2019/index.html>, (26.10.2020), s.34.

belirlenecektir. Tarım Sigortaları Havuzu Tarafından 2020 Yılında Kapsama Alınacak Riskler, Ürünler ve Bölgeler ile Prim Desteği Oranlarına İlişkin Karar 25.11.2020 tarih ve 31315 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan 24.11.2020 tarih ve 3205 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yayımlanmıştır. Bu karar ile getirilen teminatlar, bitkisel ürün sigortası, sera sigortası, kümes hayvanları hayat sigortası, büyükbaş hayvan sigortası, küçükbaş hayvan sigortası, su ürünleri hayat sigortası, arıcılık sigortası tarım sigortası türlerini kapsar.

II. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASININ BENZER SİGORTA TÜRLERİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

A. Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası

Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası örtü altında yetiştirilen ürünler dışındaki bitkisel ürünlerde TARSİM Yönetim Kurulu'nun teklifi üzerine belirlenecek riskler için verilecek teminatları kapsayan sigorta sözleşmesidir . Tarım sigortalarına ilişkin yukarıda bahsettiğimiz risklerden en çok etkilenecek ürünler açıkta yetiştirilen bitkisel ürünler olacaktır. Özellikle iklim değişiklikleri sonucu meteorolojik değerlerde meydana gelecek değişimler doğrudan açıkta yetiştirilen ürünleri etkileyecektir. Bu sebeptendir ki devlet destekli tarım sigortaları içerisindeki en büyük pay Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortalarına aittir.

Devlet destekli bitkisel ürün sigortasında ana riziko dolu sigortası olmakla birlikte; hortum, fırtına, deprem, heyelan, yangın, sel ve su baskını, belli durumlarda don riskinin sebep olacağı zararlar da teminat altına alınabilecektir .

Devlet destekli tarım sigortaları içerisinde Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası, Devlet Destekli Sera Sigortası ile sigortalanan kazanç kaybı ve ürünler açısından benzer özellikleri ihtiva etse de önemli farklılıkları bulunmaktadır. Öncelikle belirtmek gerekir ki Devlet Destekli Bitkisel Ürün sigortalarında Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası Genel Şartları m. A.1. Sigortanın Konusu başlığı altında yer verdiği üzere bitkisel ürün yetiştirilen parsellerin Çiftçi Kayıt Sistemine kayı gerekmektedir, Devlet Destekli Sera Sigortalarında DDSSGŞ m. A.1.

Sigortanın Konusu maddesinde belirtildiği üzere Örtü Altı Kayıt Sistemi üzerinden gerekli kayıtların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Devlet Destekli Sera Sigortalarında sigortalananın ürünlerin üzerinde sağlamlığı Örtü Altı Kayıt Sistemi ve TARSİM eksperlerince düzenli olarak incelenen sera yapısı bulunmaktadır. Sera yapısı sayesinde içerisinde bulunan ürünlerin pek çok rizikoya karşı zarar görme riski azalmaktadır. Örneğin dolu rizikosuna karşı açıkta yetişen bitkisel ürünlere karşın serada yetişen bitkisel ürünler daha az risk taşır. Keza sera içerisinde sıcaklığa müdahale edilebilir olması sebebiyle don gibi risklere karşı serada yetişen ürünlerin alacağı zararlar ile açıkta yetişen ürünlerin alacağı zararlar arasında önemli ölçüde fark olacaktır. Diğer taraftan sera yapısının hem sigorta ettiren üreticiye hem de sigortacı TARSİM'e Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortasından farklı olarak getirdiği yükümlülükler ve borçlar bulunmaktadır. Sera yapısı ve bu yapıya ilişkin yapılacak işlemlerdeki hatalar ve ihmaller meydana gelecek zararını teminat dışında bırakabilecektir.

DDSSGŞ m. A.4:“a) Seranın kusurlu planlanmasından veya plan ve projenin kusurlu uygulanmasından meydana gelen zararlar. b) Sera yapımında kusurlu malzeme kullanılması ve kusurlu işçilik nedeniyle meydana gelen zararlar.... ğ) Konstrüksiyon (iskelet) malzemesi tamamıyla ahşap olan seralarda meydana gelen zararlar... i) Bir hasardan sonra, ürünlerin dış hava şartlarından korunacak şekilde, gerekli önlemlerin sigorta ettiren/sigortalı tarafından 24 saat içinde alınmaması sonucunda, üründe meydana gelen hasarlar ile ürün veriminde ve kalitesinde meydana gelen eksilmeler. s) Plastik örtünün konstrüksiyon (iskelet) üzerine bağlantısı yapılırken meydana gelen ve / veya konstrüksiyon (iskelet) üzerine bağlantısı yapılmış olan plastik örtünün kaldırılıp yeniden aynı örtünün çekilmesinden kaynaklı örtü deformasyonları.”

Genel şartlar ile getirilen bu hususlar Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortasından farklı olarak sigorta ettirenin yükümlülüklerini artırmaktadır. Keza sigortacı TARSİM DDSSGŞ m. A.3. Sigorta Bedeli başlığı altında yer verildiği üzere sera sebebiyle örtü, konstrüksiyon ve yapı malzemesi gibi kalemlerden ve bu kalemlerden doğan işçilik bedellerinden sorumlu olacaktır.

DDSSGŞ m. A.3. hükmünden anlaşılabacağı üzere Devlet Destekli Sera Sigortalarında bu ürünlere ve ürünlerden elde edilecek kazanç ek olarak ürünlerin yetiştirildiği sera yapısı da sigorta sözleşmesinin konusunu oluşturmaktadır ve verilen teminatta önemli yere sahiptir. Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortasında ise sigortanın konusunu genel olarak ürünler ve bu ürünlerden elde edilecek kazanç oluşturur. İstisnai olarak bağ ve bahçelerde kullanılacak dolu ağı ve telli terbiye olarak

adlandırılan örtü ile destek sistemlerine gelecek zararlar da Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası kapsamında teminat altına alınmıştır³⁸. Devlet Destekli Sera Sigortası sera yapısı ve içerisinde gerçekleştirilen tarıma ilişkin sistem ve ürünleri sigortalarken, Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası açık alanda yetiştirilen ürünleri ve istisnai olarak açık alanda kullanılan koruyucu tarım sistemlerini teminat altına almaktadır.

B. Sera Sigortası

Yukarıda yer verdiğim üzere Devlet Destekli Sera Sigortalarının dahil oldukları sistemin gereği olarak tüketici işlemlerinde yer alabilmesi mümkün gözükmemektedir. Zira devlet tarafından desteklenmesi sebebiyle TARSİM akdedeceği sigorta sözleşmelerinde Örtü Altı Kayıt Sistemi gibi özel kayıt sistemleri kullanılmaktadır. Bu sistemler ise üreticilere özel olarak düzenlenmiştir ve tüketici kapsamında olanların sistemlere dahil olmaları fiilen mümkün değildir. Ancak bundan Devlet Destekli Sera Sigortası kapsamına girmeyen kişilerin sera sigortası yaptıramayacağı anlaşılmamalıdır. Bu kişiler TARSİM sistemi kapsamında devletin prim desteği olmadan Sera Sigortası yaptıracaklardır.

Sera Sigortası Genel Şartları m. A.1. “*Sigortanın Kapsamı*” başlığı altında belirtildiği üzere sera sigortası “*dolunun seraya vereceği zararlar ile serada yetiştirilen ürünlerin miktarında meydana getirdiği eksilme sigorta bedeline kadar*” teminat altına almaktadır. Devlet Destekli Sera Sigortasında ise DDSSGŞ m. A.2.1. hükmü kapsamında “*risk inceleme-değerlendirme sonucuna göre dolu, deprem, taşıt çarpması ile fırtına, hortum, yangın, heyelan, sel ve su baskını, kar ve dolu ağırlığı riskleri*” teminat altına alınabilecektir. Sera Sigortası dar kapsamlı teminat sunmaktayken devlet destekli sera sigortasının sunduğu teminatlar daha geniş kapsamlıdır.

Devlet destekli sera sigortasında TARSİM sistemi kapsamında sigorta sözleşmesi akdedilebiliyorken Sera Sigortasında bu sistem kapsamında olmadan

³⁸ Abdullah Alp, **Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2016, s. 46; Belirtmek gerekir ki Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortalarında da istisnai olarak bağ ve meyve bahçelerinde dolu ağı ve örtü sistemleri uygun görüldüğü takdirde sigortalanabilecektir. Ancak burada sigortalanan sistemler sera niteliğinde kalıcı yapılar değil rizikoyu azaltıcı önlemler olarak karşımıza çıkmaktadır.

sigorta sözleşmesi akdedilebilecektir. Bu durumda sigorta ettirenin yükümlülükleri azalsa da Devlet desteği ile karşılanan prim indirimi sera sigortası açısından uygulanamaz. Yine devlet destekli sera sigortası için belirlenen sera sigortasına nazaran daha geniş kapsamlı teminatlar sera sigortası yaptıran kişiler için geçerli olmayacaktır. İki sigorta sözleşmenin arasındaki farkı teminat genişliği, Devlet desteği ve bu desteğin bağlı olduğu TARSİM sistemi oluşturur.

Devlet destekli sera sigortası ihtiva ettiği avantajlar sebebiyle Sera Sigortasından çok daha fazla uygulama alanına sahiptir. Üretici konumunda olan sigorta ettirenlerin ticari faaliyetleri kapsamında kurdukları seraları devlet destekli sera sigortası kapsamında sigortalatmaları sera sigortasına nazaran daha fazla güvence ve tasarruf imkanı sağlamaktadır. Seraların büyük çoğunluğunun üretim amacına hizmet ettiği düşünüldüğünde çoğunlukla devlet destekli sera sigortası sözleşmesinin akdedileceği anlaşılmaktadır. Ancak sera sigortası üretim faaliyeti yürütülmeyen seraların da sigortalanabilmesini sağlamaktadır.

C. Devlet Destekli Köy Bazlı Kuraklık Verim Sigortası

Devlet destekli köy bazlı kuraklık verim sigortası ile kuru tarım alanlarında yapılan tarımın korunması amaçlanmıştır. Kuru tarım alanlarında gerçekleştirilen tarım faaliyeti sebebiyle teminat altına alınan tarım ürünlerine Devlet Destekli Köy Bazlı Kuraklık Verim Sigortası Genel Şartları içerisinde m. A.1. Sigortanın Konusu *“Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı kuru tarım alanlarında üretimi yapılan buğday, arpa, çavdar, yulaf, tritikale, nohut, kırmızı mercimek ve yeşil mercimek ürünleri ile bu ürünlerin sertifikalı tohumluk ürünlerinde köy genelinde doğrudan neden olacağı verim kaybı”* hükmü ile sınırlayıcı olarak yer verilmiştir. Genel şartlarda yer verilen ürünler TARSİM sistemi içerisinde gerekli şartların sağlanması halinde devlet desteği ile sigortalanabilecektir.

Devlet destekli köy bazlı kuraklık verim sigortasında devlet destekli sera sigortasından farklı olarak yapılacak tarım alanlarında yetiştirilecek ürünlere sınırlama getirilmiştir. Bu doğrultuda devlet destekli köy bazlı kuraklık verim sigortası kapsamında yalnızca *“buğday, arpa, çavdar, yulaf, tritikale, nohut, kırmızı mercimek ve yeşil mercimek ürünleri ile bu ürünlerin sertifikalı tohumluk ürünleri”* teminat altına

alınacaktır. Devlet destekli sera sigortasında gerekli şartları sağladığı takdirde seralar ve bu seralarda yetiştirilen ürünler mevzuatta sınırlayıcı olarak sayılmamıştır. Örtü altı kayıt sistemine kaydedilen ve sigortalanması uygun görülen seralar içerisinde bulunan tüm ürünler yasaya ve kamu düzenine aykırı olmadıktan sonra yetiştirilebilecektir.

Devlet destekli köy bazlı kuraklık verim sigortasında teminat verilen haller devlet destekli sera sigortasından farklıdır. Devlet destekli köy bazlı kuraklık verim sigortası kapsamındaki teminatlara genel şartlar m. A.2.1 Teminat Kapsamında Olan Haller başlığı altında yer verilerek *“dolu, fırtına, hortum, yangın, heyelan, sel ve su baskını, deprem”* dışındaki *“kuraklık, don, sıcak rüzgar ve sıcak hava dalgası, aşırı nem, aşırı yağış”* gibi risklerin teminat altına alındığı belirtilmiştir. Böylece devlet destekli sera sigortası ve devlet destekli bitkisel ürün sigortasında verilen teminatlar kuraklık teminatı dışında tutulmuştur. Devlet destekli köy bazlı kuraklık verim sigortası devlet destekli bitkisel ürün sigortası karşısında kapsadığı ürün teminatları yönünden, devlet destekli sera sigortası karşısında ise hem kapsadığı ürün teminatları hem de sera yapısının getirdiği özellikler ve teminatları yönünden önemli farklılıklara sahiptir.

III. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

Sigorta sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğindedir. Sigortacı, sigorta ettirenden alacağı prim karşılığında sigorta ettirenin para ile ölçülebilen bir zarara uğraması tehlikesini yahut sigorta sözleşmesinin tarafı olan veya olmayan kişilerin üçüncü kişilere karşı oluşacak sorumluluklarını teminat altına almayı, sigorta ettirenin canı ile ilgili olarak meydana gelecek hadiseler sebebiyle sözleşme ile belirlenen miktarları ödemeyi ve sair hususları üstlenmektedir³⁹. Bu doğrultuda sigorta sözleşmesinin, prim borcunu eda etmeyi üstlenen sigorta ettiren ve alınan prim ödemeleri karşılığında çeşitli alanlarda teminat veren sigortacı olmak üzere iki taraftan oluştuğu söylenebilecektir⁴⁰. Ancak sigorta sözleşmesinin tarafları haricinde bu sözleşme ile ilgili olan sigorta türüne göre farklı şekillerde karşımıza

³⁹ Bozer, s. 31-32.

⁴⁰ Çeker, Sigorta Hukuku, s.62.

çıkan ilgilileri de bulunmaktadır. Sigorta sözleşmesinin tarafları olan sigorta ettiren ile sigortacı haricinde devlet destekli sera sigortasının ilgililerinin ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

A. Sigorta Ettiren

Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesini sigortacı ile imzalayan⁴¹ ve kendisi yahut üçüncü bir kişi ile ilgili ileride ortaya çıkabilecek rizikoların prim karşılığında teminat altına alınması için sigortacıya karşı prim ödeme yükümlülüğü altına giren kimsedir⁴². Diğer bir anlatımla sigorta ettiren, teminat altına alınmasında menfaati olan bir riski sigortacıya ödeyeceği prim karşılığında satan bir risk satıcısı ve teminat alıcısıdır⁴³.

Devlet destekli sera sigortalarında diğer sigorta türlerinde farklı olarak sigorta ilişkisi içerisine girilebilmesi teminat altına alınan ürünler ve seranın ÖKS'ye kayıtlı olması, ÖKS'de yer alan tüm kayıtların ise teminatın verileceği yıla dair güncellenmiş verilerden oluşması gerekmektedir. Örtüaltı Kayıt Sistemi(ÖKS) örtüaltı yetiştiriciliğinin kayıt altına alınması, takip edilmesi ve yapılan bu takibatın elde edilen kayıtlar üzerinden raporlanması için kurulmuştur. Bu sistem sayesinde örtüaltı üretiminin planlı olarak devam ettirilmesi, teşvik edilmesi, geliştirilmesi ve tüm bunların sağlanabilmesi için gerekli olan bilgi havuzunun oluşturulması amaçlanmaktadır.⁴⁴

Devlet destekli sera sigortasının da içerisinde bulunduğu zarar sigortaları açısından sigorta ettiren ile sigorta himayesinden istifade eden kişinin ayırt edilmesi önem arz etmektedir. Riziko gerçekleştiğinde teminattan istifade edecek olan kişi o sigorta ilişkisi içerisinde sigortalı olarak yer alacaktır⁴⁵. Sigorta ilişkisi içerisinde sigortalı ile sigorta ettiren kavramları aynı kişiyi gösterebileceği gibi farklı kişileri de

⁴¹ Bozer, s. 32.

⁴² Çeker, Sigorta Hukuku s. 63; Mehmet Somer, **Türk Hukukunda Başkası Hesabına Sigorta** (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi) İstanbul, 2000, s.28; Kender, Sigorta Hukuku, 215; Huriye Kubilay, **Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku**, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, Birinci Baskı, İzmir, 2003,(Sigorta Hukuku), s. 57.

⁴³ Yaşar Karayalçın, **Risk – Sigorta – Risk Yönetimi Özel Sigorta Hukukuna Giriş**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın Nu: 156, Ankara, 1984,(Risk) s. 15

⁴⁴ Örtüaltı Kayıt Sistemi Yönetmeliği m. 1 *“Bu Yönetmelik; örtüaltı yetiştiriciliğinin kayıt altına alınması, izlenmesi ve raporlanması suretiyle örtüaltı üretimin geliştirilmesi, teşvik edilmesi ve planlı üretim politikalarının oluşturulabilmesi amacıyla hazırlanmıştır.”*

⁴⁵ Mertol Can, **Birden Çok Sigorta**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2004, (Birden Çok), s.60.

ifade edebilecektir. TTK m. 1454/1 “*Sigorta ettiren, üçüncü bir kişinin menfaatini, onun adını belirterek veya belirtmeyerek, sigorta ettirebilir. Sigorta sözleşmesinden doğan haklar sigortalıya aittir. Sigortalı, aksine sözleşme yoksa, sigorta tazminatının ödenmesini sigortacıdan isteyebilir ve onu dava edebilir.*” hükmü uyarınca sigorta ettirenin başkası lehine olarak sigorta sözleşmesi akdetmesi durumunda sigorta sözleşmesinin lehine akdedildiği kişi sigortalı, sözleşmeyi akdeden kişi ise sigorta ettiren olacak ve sigorta ettiren ve sigortalı farklı kişileri ifade eder⁴⁶.

Örtüaltı Kayıt Sistemi Yönetmeliği(ÖKSY) m. 6/4’te yer alan “*ÖKS’ye kayıt olacak veya ÖKS kayıtlarını güncelleyecek çiftçilerden çiftçi belgesi istenir. Bakanlıkça yürütülen diğer uygulamalar için alınan belgeler geçerlidir.*” hükmü uyarınca ÖKS’ye kayıt yapılabilmesi için aranan şartların arasında çiftçi belgesi⁴⁷ yer almaktadır. Böylece ÖKS’ye dahil olan bir seranın üreticisinin⁴⁸ kim olduğu belirli olacaktır. Bu durumda TTK m. 1454/3 “*Sözleşmede, sigortanın kimin menfaati için yaptırıldığı açık da bırakılabilir. “Kimin olacaksa onun lehine” yapılan böyle bir sigortanın, üçüncü kişi lehine yaptırıldığı anlaşılırsa, ikinci fıkra hükmü uygulanır.*” hükmünde belirtilen kimin olacaksa onun lehine sigorta, devlet destekli sera sigortaları için uygulanama alanı bulmayacaktır. Zira devlet destekli sera sigortalarında sigortalanan seranın çiftçisi ve sera gerekli koşullarda kayıt altına alınmadan sigorta sözleşmesi yapılabilmesi mümkün değildir.

B. Sigortacı

Ülkemizde sigortacılık alanında faaliyet gösterecek kuruluşların 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu(SK) doğrultusunda anonim şirket yahut kooperatif olması gerekir⁴⁹. Ancak her anonim şirket yahut kooperatif sigortacılık alanında faaliyet

⁴⁶ Can, Hukuki Esaslar, s. 13.

⁴⁷ ÖKSY m. 4/1-c hükmü uyarınca “*Çiftçi belgesi: Çiftçilerin özlük ve tarımsal faaliyetlerine ilişkin bilgileri içeren, kanunen bağlı bulundukları ziraat odası tarafından verilen ve o yılın tasdikini taşıyan belgeyi,*” ifade etmektedir.

⁴⁸ TSK m. 3/d ve THY m. 4/i hükümleri uyarınca üretici, mevzuatın belirlediği ÇKS ve ÖAKS gibi gerekli sistemlere kaydolarak prim desteğinden yararlanacak, bitkisel ve/veya hayvansal üretimle uğraşan gerçek veya tüzel kişiler (Kamu tüzel kişileri hariç) olarak tanımlanabilecektir.

⁴⁹ 5684 sayılı SK m. 3/1 “*Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması şarttır. Sigorta şirketleri ve reasürans şirketleri, sigortacılık işlemleri ve bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler dışında başka işle iştigal edemez.*”

göstermeye yetkili değildir. Sigortacılık alanında faaliyette bulunacak kuruluşların öncelikle kanunda yer verilen şartları sağlaması ve gerekli ruhsatları almış olması gerekmektedir. Devlet destekli sera sigortası yapmaya yetkili sigorta şirketlerinin de ilgili kanun doğrultusunda kurulmuş ve tarım sigortaları alanında ruhsatı bulunan kuruluşlar olması gerektiği 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu'nun 3/c hükmünde açıkça belirtilmiştir. Ancak devlet destekli tarım sigortalarının kendine özgü yapısı gereği sigortacı yalnızca sözleşmeyi akdeden sigorta şirketinden ibaret değildir. Devlet destekli tarım sigortalarına ismini veren devlet desteğinin sağlanabilmesi için sigortacı açısından diğer sigorta branşlarından daha farklı ve girift bir iç işleyiş uygulaması getirilmiştir. Bu işleyişin anlaşılabilmesi için öncelikle TARSİM uygulamasının açıklanması gerekmektedir.

1. Tarım Sigortaları Havuzu

Merkezi İstanbul'da bulunan TARSİM tüzel kişiliği haizdir. Havuzun tüzel kişiliği haiz bir kurum olması; 5363 Sayılı Tarım Sigortaları Kanunu(TSK) kapsamında yer alan risklerin teminat altına alınması, standart sigorta poliçelerinin belirlenmesi, hasar organizasyonları, aktüerya çalışmaları, tazminat ödemelerinin yapılması, reasürans teminatının sağlanması, tarım sigortalarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve izlenmesi ile diğer teknik hizmetlerin yürütülmesi⁵⁰ gibi hizmetlerin nihayetinde devletin desteği ve denetimi altındaki tek bir kurum üzerinden düzenlenmesi amacına hizmet etmektedir. TARSİM riskleri doğrudan kendi bünyesinde sigortalayarak teminat altına alabileceği gibi reasürans ve retrosesyon gibi yollarla riski devralarak yahut devrederek teminat sağlayabilecektir. Reasürans ve

⁵⁰ 5363 Sayılı TSK: m. 4 “Bu Kanun kapsamındaki risklerin teminat altına alınması, standart sigorta poliçelerinin belirlenmesi, hasar organizasyonları, aktüerya çalışmaları, tazminat ödemelerinin yapılması, reasürans teminatının sağlanması, tarım sigortalarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve izlenmesi ile diğer teknik hizmetlerin yürütülmesi amacıyla tüzel kişiliği haiz Havuz kurulmuştur.” hükmünde TARSİM'in tüzel kişiliği haiz olduğu ve tarım sigortalarındaki işleyişi sağlayabilmesi amacına yönelik olarak yürüteceği işlemler genel anlamda sayılmıştır. Keza 26172 sayı ve 18.5.2006 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren **Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik** m. 5 “Kanun kapsamındaki risklerin teminat altına alınması, standart sigorta poliçelerinin belirlenmesi, hasar organizasyonları, aktüerya çalışmaları, tazminat ödemelerinin yapılması, reasürans teminatının sağlanması, tarım sigortalarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve izlenmesi ile diğer teknik hizmetlerin yürütülmesi amacıyla **(Ek ibare:RG-30/11/2012-28483) tüzel kişiliği haiz** Havuz kurulmuştur.” hükmü ile aynı doğrultuda açıklamalara yer verilmiştir.

retrosesyon⁵¹ uygulamaları TSK m.4/2 kapsamında havuzun yetkisi içerisinde yer almaktadır⁵².

Yargıtay⁵³ kararlarında yer verildiği üzere 5363 sayılı TSK ile kurulan TARSİM, bu havuzun tüm işlemlerini yürütmekle görevli olan Tarım Sigortaları Havuzu İşletmesi A.Ş.(TARSİM A.Ş.) tarafından işletilmektedir. TARSİM A.Ş. kanun gereği havuza katılan sigorta şirketlerinin eşit hisselerle dahil olduğu bir kurumdur. Burada sigortacı yönünden taraf olarak TARSİM'in işleticisi olan TARSİM A.Ş. gösterilebilecektir. Burada açıklamak gerekir ki TARSİM'in karar mercii ve

⁵¹ Retrosesyon: reasürans yoluyla devralınan sorumluluğun kısmen veya tamamen başka bir şirkete devredilmesi

⁵²Bilindiği üzere sigorta şirketleri reasürans ve retrosesyon yoluyla devraldıkları riskleri başka sigorta şirketleri ile paylaşabilmektedir. TSK m. 4/2 "Havuz; kapsama alınan riskler için sigorta, reasürans ve retrosesyon yapmaya yetkilidir. Sigorta şirketleri, bu Kanun kapsamında tarım sigortaları alanında elde ettikleri primin tamamını Havuza devretmekle yükümlüdür. Sigorta şirketlerine Havuza devrettikleri primler için Havuz tarafından tahsil edilen kısmı üzerinden komisyon ödenir. Sigorta şirketleri tarafından Havuza zamanında devredilmeyen primler 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir" hükmü doğrultusunda TARSİM teminat verdiği risklere karşı reasürans ve retrosesyon yapabilecektir. Tarım sigortalarının katastrofik boyutlardaki olaylara karşı risk üstlenmesi karşısında TARSİM bu riskin kendi verdiği teminat haricinde farklı kuruluşlarla paylaşılabilmesi için yetkilendirilmiştir.

⁵³ "Dava, Tarım Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortaları Poliçesine dayalı tazminat istemine ilişkin olup, 21.06.2005 tarih ve 25852 sayılı Resmi Gazete ile yayınlanarak yürürlüğe giren 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu ile üreticilerin bu kanunda belirtilen riskler nedeniyle uğrayacağı zararların tazmin edilmesi amacıyla tarım sigortaları uygulamasına geçilmiştir. Hangi risklerin teminat altına alınacağı anılan Kanun'un 12. maddesinde açıklanmıştır. Tarım sigortaları, Devlet desteğini zorunlu kılan çok yüksek riskli sigortalar olduğundan, ülkemiz koşulları itibariyle serbest piyasa şartlarında yapılması şu an itibariyle mümkün bulunmamaktadır. Bu nedenle tarım sigortalarının yapılabilmesi için kanun koyucu özel bir yapıya ihtiyaç duymuş, 'Tarım Sigortaları Havuzu' kurumunu oluşturmuştur. Bu yapının amacı 5363 sayılı Kanun'un 4. maddesinde etraflıca açıklanmış, devamı maddelerinde nasıl çalışacağı, görevleri ve hangi yetkilere sahip olacağı düzenlenmiştir. Kanun'un tamamı değerlendirildiğinde tarım sigortaları ile ilgili sistem, normal sigortalardan oldukça farklılıklar arz etmektedir. Özellikle yapılan tarım sigortaları karşılığında sigorta şirketi tarafından sigorta ettirenlerden tahsil edilen primlerin tamamı Tarım Sigortaları Havuzu'na aktarılmaktadır. Sigorta şirketlerinin tahsil edip de aktarmadığı primler bakımından havuzun primlerin aktarılması talebi, 'kamu alacağı' niteliğinde kabul edilmiş, kamu alacaklarının tahsilini düzenleyen kanun hükümlerine tabi kılınmıştır. Tarım sigortaları düzenlemesinin asıl amacı, üreticilerin zararlarını karşılamak, uzun vadeli gelir istikrarına kavuşmalarını temin etmek, ekonomik ve sosyal bakımından toplumsal katkılar sağlamaktır. Bu yönüyle kamu düzenini ilgilendiren sigorta türü olduğunu söylemek mümkündür.

Tarım sigortalarının işleyişinde temel unsur Tarım Sigortaları Havuzudur. 5363 sayılı Kanun'unun 9. maddesinde bu Havuzun işletilmesine ilişkin iş ve işlemlerin, Havuza katılan sigorta şirketlerinin eşit oranda pay sahibi olacağı anonim şirket statüsünde kurulacak şirket tarafından yürütüleceği hükme bağlanmıştır. Aynı hükmünde tazminat ödemeleri dahil olmak üzere şirketin görevleri sayılmıştır. Anılan Kanun 14. maddesinde de sigorta şirketlerinin, tarım üreticileri ile tarım sigorta sözleşmelerini kendi adlarına akdedecekleri, prim ve risklerin tamamını Havuza devredecekleri ve sözleşmeleri Havuz tarafından belirlenen standart poliçeler üzerinden yapacakları düzenlenmiştir. Bu Kanun çerçevesinde Havuzu işletmek üzere T... A.Ş. (TARSİM) kurulmuştur. Somut olayda davacı bu havuzun ortağı olduğu anlaşılan davalı H... Sigorta A.Ş. ile fıstık bahçesini kapsayan 'Tarım Sigortası Poliçesi' düzenlemiştir. Bu sigorta poliçesinden dolayı tazminat ödemek yükümlülüğü dava dışı T... A.Ş.'ye aittir" Y. 11. HD, E. 2013/10598, K. 2014/15251, T. 9.10.2014 (Keskin, s. 868-869; Kazancı İçtihat Bankası).

temsil organını yönetim kurulu⁵⁴ oluşturmaktadır. TARSİM A.Ş. kurulun verdiği kararlar doğrultusunda sigorta ilişkilerinin kurulması için gerekli işlemlerin yapılması ve sigortacılık işleyişinin tek elden düzenli olarak yönetilmesi için kurulmuştur.

THY m.6 “*Havuzun kaynakları şunlardır: a) Sigorta şirketlerinin devrettiği primler, b) Devlet tarafından sağlanan prim desteği, c) Toplanan kaynakların yatırım gelirleri, ç) Alınan krediler, d) Genel bütçeden alınacak katkılar.*” hükmü uyarınca TARSİM sigorta şirketlerinin devrettiği primler, devlet tarafından sağlanan prim desteği, toplanan kaynakların yatırım gelirleri, alınan krediler, genel bütçeden alınacak katkılar ve diğer gelirler ile kaynağını sağlamaktadır.

TARSİM’in sağladığı kaynaklar ile THY m.24 doğrultusunda kapsama alınacak bitkiler, bitkisel ürünler ve seralar, tarımsal yapılar, tarım alet ve makineleri ile çiftlik hayvanları için kuraklık, dolu, don, sel, taban suyu baskını, fırtına, hortum, deprem, heyelan, yangın, kaza ve zararlılar ile hayvan hastalıklarının neden olacağı zararlar ve/veya tarım sektörü bakımından önemli görülecek diğer riskler, Kurulun teklifi üzerine Cumhurbaşkanlığı’na belirlenecektir.

2. TARSİM Sistemi İçerisinde Sigorta Şirketleri

Sigorta şirketi kanunda aranan şartlar dahilinde gerekli ruhsatları edinerek sigorta ettirenden aldığı prim karşılığında sigorta ettiren veya sigortalıya teminat sağlayan tüzel kişidir⁵⁵. Tarım sigortaları alanında faaliyet gösterecek sigorta şirketlerinin 5684 sayılı Sigortacılık Kanununda belirtilen anonim şirket yahut kooperatif olması gibi şartların yanında tarım sigortaları alanında ruhsatları bulunması gerekmektedir. Bu durumda TARSİM adına işlem yapabilecek sigorta şirketi, 5684

⁵⁴ TARSİM, A’dan Z’ye Tarsim, 2018, <https://web.tarsim.gov.tr/havuz/>, (27.10.2020), s. 6; Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik(THY) m. 7’de yer alan “*Havuz’un yönetim ve temsil organı, Kuruldur. Kurul, Bakanlık ve Müsteşarlardan ikişer, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve işletici şirketten birer üye olmak üzere toplam yedi üyeden oluşur.*” hükmünde TARSİM’i temsil etme ve yönetme yetkisine sahip yedi kişilik kurulun kimlerde oluşacağı belirtilmiştir. İlgili hükme göre TARSİM’i yönetecek olan kurulun çoğunluğuna denk gelen dört üyesi, ikisi T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı diğer ikisi T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı olmak üzere devlet yapısı içerisinde; azınlığa denk gelen üç üyesi ise her biri birer üye barındırmak üzere sivil toplum kuruluşları ve işletici şirket içerisinde gelerek kurulu meydana getirecektir.

⁵⁵ Kubilay, Sigorta Hukuku, s. 40.

sayılı kanun doğrultusunda kurulan ve tarım sigortaları konusunda gerekli ruhsatlara sahip olan sigorta şirketi olarak tanımlanabilir (TSK m. 3/c).

Tarsim A.Ş bünyesinde gerekli şartları sağlayan 25 sigorta şirket ortak olarak faaliyet göstermektedir⁵⁶. Şirketler akdettikleri tarım sigortaları sözleşmelerini ancak TARSİM tarafından belirlenen standart poliçeler üzerinden ve TARSİM adına yapabilirler. Tarım sigortalarında yeknasaklığın sağlanabilmesi ve işlemlerin tek elden yönetilebilmesi için mevzuat hükümlerine çeşitli hükümler getirilmiştir. Bu doğrultuda TSK m.14/2 “*Sigorta sözleşmeleri, Havuz tarafından belirlenen standart poliçeler üzerinden yapılır.*” ve THY m. 22/3 “*Sigorta şirketleri, tarım sigortası sözleşmelerini Havuz adına ve Havuz tarafından belirlenen standart poliçeler üzerinden yapar ve prim ile riskin tamamını Havuza devreder.*” hükümleri ile TARSİM adına işlem yapan sigorta şirketlerinin TARSİM tarafından belirlenen şartlarda ve TARSİM tarafından düzenlenen poliçeler üzerinden sigorta ilişki kurulması sağlanmıştır. Bu sayede TARSİM işletici şirketi olan TARSİM A.Ş.’nin ortaklarını oluşturan 25 sigorta şirketi hiçbir fark oluşturmaksızın devlet destekli tarım sigortalarının düzenlenmesine hizmet edeceklerdir. Tarım sigortaları açısından sigorta şirketleri üreticinin havuzun verdiği teminattan faydalanabilmesi için aracılık etmekte, kendilerinin de ortağı olduğu üst kurum olan TARSİM A.Ş.’yi TBK m. 40 vd. yer alan hükümler doğrultusunda temsil ederek devlet destekli tarım sigortalarının uygulanabilirliğini kolaylaştırmaktadır.

Sigorta şirketleri TARSİM adına akdettikleri sözleşmelere ilişkin primleri ve pek tabii bu primlerin karşılığı olan risklerin teminatını TARSİM’e devreder. Münhasıran TARSİM tarafından verilen teminatlar, şartların gerektirmesi ve yönetim kurulu tarafından uygun görülmesi durumunda sigorta şirketleri ile müştereken verilebilecektir.

Tarım sigortaları konusunda sigorta şirketlerinin TARSİM’den ayrıca hareket etmeleri mümkün değildir. Mevzuat ve Cumhurbaşkanlığı kararları doğrultusunda havuz tarafından belirlenen teminat sistemi dışında faaliyette bulunan yahut havuz

⁵⁶ TARSİM, A’dan Z’ye Tarsim, s. 8.

sistemi içerisinde belirtilen şartlara uymayan sigorta şirketlerinin TARSİM ile olan sözleşmeleri sona erdirilerek TARSİM’den çıkarılabilir⁵⁷.

IV. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASI SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI VE UNSURLARI

A. Devlet Destekli Sera Sigortasının Kurulması ve Poliçe Tanzimi

1. TARSİM Sistemi İçerisinde Devlet Destekli Sera Sigortası Sözleşmesinin Kurulması

Mevzuatta sigorta sözleşmesi herhangi bir şekle tabi tutulmamıştır⁵⁸. Taraf ehliyetine ilişkin borçlar hukuku esasları kapsamında sigortacı ile sigorta ettirenin karşılıklı irade beyanları doğrultusunda sigorta sözleşmesi kurulabilecektir. TTK m. 1405 “*Sigortacı ile sigorta sözleşmesi yapmak isteyen kişinin, sözleşmenin yapılması için verdiği teklifname, teklifname tarihinden itibaren otuz gün içinde reddedilmemişse sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılır.*” hükmünde yer alan teklifname ifadesinden sigorta sözleşmelerinde yazılı şekil şartının olduğu sonucuna varabilmek mümkün olmamakla birlikte, matuf icap ve icaba davet niteliğindeki iradenin diğer tarafa iletilirken yazılı bir yol kullanılmasının esas olduğu kabul edilebilecektir⁵⁹. Keza Sigortacılık Kanununda yer alan bazı hükümlerde⁶⁰ sözleşme içerisinde yer alan bazı

⁵⁷ TARSİM adına işlem yapan sigorta şirketlerinin belirlenen kurallara uymaması ve Devlet Destekli Tarım Sigortalarına ilişkin yeknasaklığı bozacak faaliyetlerde bulunması halinde havuz sistemi içerisinde bulunabilmesi mümkün değildir. THY m.23 “(1) Mevzuata ve Kurul kararlarına uymayan sigorta şirketinin Havuz ile sözleşmesi sona erdirilir ve Havuz’dan çıkarılır. Bu şekilde Havuzdan çıkarılan sigorta şirketi, Havuza iş devredemez. Ayrılan sigorta şirketi, Havuzla sözleşmesinin geçerli olduğu müddet zarfında ve akdettiği sözleşmeler süresi bitimine kadar şirket sözleşmesinden doğan taahhüt ve vecibeleri ile bağlıdır.” TARSİM’in temsilcisi konumunda olan sigorta şirketleri bu temsil ilişkisine aykırı olarak hareket etmeleri halinde mevzuat hükümleri doğrultusunda havuz sisteminden çıkartılacağı açıkça belirtilmiştir.

⁵⁸ TBK m. 12/1 “Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir.” hükmü doğrultusunda mevzuatta şekil şartı öngörülmemiş sigorta sözleşmesi için şekle bağlı olmadığından bahsedilebilecektir.

⁵⁹ Can, Hukuki Esaslar, s.24-25.

⁶⁰ Tarım Sigortalarına ilişkin genel mevzuatlar içerisinde yer alan Sigortacılık Kanununun çeşitli hükümleri dikkate alındığında, yazılı şekil şartı bulunmayan sigorta sözleşmelerinin usulüne uygun olarak düzenlenebilmesi için yazılı metnin varlığı üzerinden hükümler getirilmiştir. SK m.11/1 “Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir. Ancak, sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebilir. Bu hususlar, sigorta sözleşmesi üzerinde ve özel şartlar başlığı altında herhangi bir yanılgıya neden olmayacak şekilde açık olarak belirtilir.” ve m.11/4

hususların hangi başlıklar altında yer alacağı, açık olarak belirtileceği, yabancı kelimelere yer verilemeyeceği, yabancı kelimelere yer verilmesi halinde Türk Dil Kurumundaki karşılıklarının esas alınacağına yer verilerek sigorta sözleşmesi içerisinde bazı hususların yazılı olması zaruri hale getirilmiştir. Ancak tüm bu hususlar sigorta sözleşmesinin kurulmasına engel değildir. Sözleşme, poliçe düzenlenerek sigorta ettirene verilmeden önce kurulmuş olabilir⁶¹. Aradaki sigorta ilişkisinin ispatı için Hukuk Muhakemeleri Kanunun genel hükümleri kapsamında yazılı delil aranacağı dikkate alındığında poliçenin kurulan sözleşmenin ve sözleşme esaslarının ispatına yarar belge niteliğinde olduğu söylenebilecektir⁶². Mevzuat hükümleri doğrultusunda TTK kapsamında şekil şartı aranmayan sigorta sözleşmelerinde uygulanabilirliğin ve güvenilirliğin sağlanabilmesi için uygulamada yazılılığın esas alındığından bahsedilebilir.

Sigorta sözleşmesinin kurulabilmesi için tarafların iradelerini karşılıklı şekilde açıklamaları yani borçlar hukuku esasları kapsamında icap ve kabulün gerçekleşmesi gerekmektedir⁶³. Çoğunlukla sigorta ettiren tarafından icapta bulunmakta ise de icabın sigortacı tarafından da yapılabilmesi mümkün olabilmektedir. İcabın sigortacıdan geldiği hallere ise alınan yolcu bileti örnek olarak gösterilebilir. Yolcu, aldığı bilet ile sigortacının icabını kabul ederek kaza ve bagaj sigorta sözleşmesini kurmuş olur⁶⁴. Sigorta sözleşmelerinin nitelikleri gereği sigorta edilecek menfaat ve riziko durumu,

“Sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış riskler açıkça belirtilir. Belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılır.” hükümlerinden anlaşıldığı üzere sigorta ilişkilerinin yazılı olarak kurulmaması geçerliliğini etkilemese de içerdiği hususların yazılı olması zorunluluğu getirilmiştir. Devlet Destekli Sera Sigortalarında ise TSK m.14/2 hükmü kapsamında sigorta sözleşmesi yalnızca TARSİM tarafından düzenlenen poliçeler üzerinden yapılabileceğinden uygulamada sözleşmelerin yazılı metinler üzerinden kurulacağı ortaya çıkmaktadır.

⁶¹ Mehmet Bahtiyar, **“Sigorta Sözleşmesi Genel Koşulları”**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 2, Ankara, 1997, (Genel Koşul), s. 90.

⁶² Yargıtay verdiği bir kararında *“sigorta sözleşmesi hiçbir şekle tabi tutulmamış ise de, sözleşme yapmaya ehil kişilerin karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarıyla sigorta sözleşmesinin kurulacağı kuşkusuzdur. Sözleşmenin yazılı bir belgeye bağlanması ancak ispat açısından önem taşır.”* İfadelerine yer vererek sigorta sözleşmelerinde yazılılığın geçerliliğe etkisinin olmamasıyla birlikte ispat hukuku açısından öneminin üzerinde durmuştur. Y. 17. HD, E. 2015/4417; K. 2015/7876; T. 28.5.2015 (Kazancı İçtihat Bankası); Özdamar ve Doğan, s. 46; Salih Çelik ve Muktedir Lale, **Örnekli - İctihatı - Uygulamalı Sigorta Hukuku**, Ankara, Seçkin, 2007, s.21; Yazıcıoğlu ve Şeker Ögüz, s. 150.

⁶³ Özdamar ve Doğan, s. 48; Mustafa Çeker, **Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku**, 2. Bası, Karahan Kitabevi, Adana, 2004, (Yargıtay Kararları) s. 31-32.

⁶⁴ Kender, Sigorta Hukuku, s. 171-172.

sigorta ettirenin ödeyeceği prim ve teminat limiti gibi karşılıklı edimleri belirlemekte büyük önem arz etmektedir.

Devlet destekli sera sigortaları için sözleşmenin sigortacısı TARSİM olacaktır. Uygulamada genel olarak üretici TARSİM adına poliçe düzenlemeye yetkili sigorta şirketlerinin acentelerine başvurmakta bu başvuru neticesinde yine TARSİM tarafından hazırlanmış maktu poliçeler⁶⁵ üzerinden sigorta ilişkisi kurulmaktadır. Poliçenin düzenlenebilmesi DDSSGŞ m. A.6. Sigorta Başvurusunun Kabulü başlığı altında yer alan *“Tarım Sigortaları Havuzu, sigorta ettiren/sigortalı tarafından verilen bilgiler ışığında düzenlenen ön bilgi formunun, kendisine ulaşması ile Örtü Altı Kayıt Sisteminde yer alan bilgiler ile teyit ederek kabul eder ve poliçeyi düzenler.”* hükmünde belirtildiği üzere için üreticinin öncelikle ön bilgilendirme formunu doldurarak TARSİM’e ulaştırması gerekmektedir. Doldurulan ön bilgilendirme formu ve ÖKS üzerinden yapılacak karşılaştırmalı değerlendirme ile birlikte kayıtlarda çelişki bulunmaması halinde poliçe düzenlenebilecektir. Sistem ile üretici tarafından sunulan beyanlar arasında çelişki bulunması halinde ise sistem içerisindeki kayıtlar güncellendikten sonra mevcut durum doğrultusunda yapılacak değerlendirme ile poliçe düzenlenecektir. Böylece icap sağlanmış olacağından sigortacının kabulü ve poliçe düzenlemesi ile birlikte sigorta ilişkisi kurulmuş olacaktır.

Devlet destekli sera sigortasında sigorta ettiren üreticinin icabı büyük önem arz etmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz şekilde sigortacı tarafından bir teklifname mahiyetinde sigorta ettirenden bilgi alınması, teminat altına alacağı rizikonun ve bunun karşılığı alınacak primin belirlenmesi en nihayetinde sigorta sözleşmesinin mevcut şartlar altında sigortacı tarafından kabul edilip edilmeyeceğini belirlemektedir. Bu belirlemede sigortalanacak seranın güncel durumu en önemli değerlendirme parametresidir⁶⁶. Bu sebeple oluşturulmuş olan Örtü Altı Kayıt Sistemi üzerinden

⁶⁵ TSK m. 14/1 *“Sigorta sözleşmeleri, Havuz tarafından belirlenen standart poliçeler üzerinden yapılır.”* hükmüyle sigorta şirketleri veya acenteleri tarafından verilecek poliçelerin TARSİM tarafından düzenlenecek standart poliçelerden farklı olmayacağı açıkça belirtilmiştir.

⁶⁶ DDSSGŞ A.6.1.Sera Sigortasında Risk İnceleme-Değerlendirme Esasları ve Risk Kategorileri *“(1) Risk inceleme aşamasında çatı plastiğinin oluk üzerinden kontrol edilememesi durumunda çatı plastik örtü teminat kapsamına alınmaz. (2) Risk inceleme esnasında serada ürün yoksa ve üretici tarafından ürünün ekim dikim tarihi risk inceleme tarihinden 120 gün sonra olarak beyan edilmiş olması durumunda sera sigortalanamaz. (3) Sera sigortalarında, risk kategorileri belirlenirken fırtına teminatı için; a) Seranın yaşı, b) Serada, çatlak ve yamalı cam panellerin sayısı, c) Plastik örtü malzemesinde yırtık ve delikler, ç) Cam ve plastik örtü malzemesinin, konstrüksiyonla (iskelet) olan bağlantılarında*

seraların güncel durumlarının çiftçinin beyanları ile birlikte teyit edilmelidir. Verilecek teminat ve düzenlenecek poliçelerde yer alacak prim ve sigorta bedelleri gibi kalemlerin belirlenebilmesi için çiftçinin öncelikle ön bilgilendirme formu vermesi elzem hale gelmektedir.

DDSSGŞ m. A.6: “(2) Başvuru sonrası yapılacak risk inceleme sonucunda, tespit edilen bilgiler ile Örtü Altı Kayıt Sisteminde yer alan bilgiler arasında bir uyumsuzluk var ise, kayıtlar güncellendikten sonra poliçe düzenlenebilir. (3) Risk incelemesi gerektiren ve bu inceleme sonucunda, Tarım Sigortaları Havuzu tarafından sigortalanması uygun görülmeeyen risklere teminat verilmez.”

Bu hüküm doğrultusunda sigorta sözleşmesinin kurulabilmesi için sigorta ettirenin başvurusunun ayrıntılı olarak incelenerek TARSİM tarafından kabul edilmesi gerekir.

Sera durumunun DDSSGŞ m. A.6.1. kapsamında bu denli ayrıntılı olarak incelemeye tabi tutulmasında devlet destekli tarım sigortalarının devletin desteği ile tarım yapan vatandaşın emeğini teminat altına alması, seraların betonarme binalar düzeyinde dayanıklılığa sahip olmaması ve tarımsal ürünlerin güncel durumunun önem arz etmesi esas alınmaktadır. Devlet desteği ile tarımın korunması amacına hizmet eden devlet destekli sera sigortaları bu amaç doğrultusunda seraların mevcut durumuna ilişkin güncel bilgi akışını ve üreticinin rizikonun büyüklüğünü önleyecek önlemleri aldıktan sonra sigortaya başvuru yapmasını sağlayacak sistemi oluşturmak istemiştir. Örneğin poliçede belirtilen her bir kloz için değişiklik gösterebileceği üzere;

kullanılan tutturucu elemanların, görevini sağlıklı bir şekilde yerine getirecek tipte ve durumda olması, d) Konstrüksiyon (iskelet) malzemesi, e) Rüzgâr kranın varlığı, f) Seranın dört tarafında çevre betonunun (temel duvarının) varlığı, g) Beşik çatılı plastik seralarda klipslerin yatay çekilmiş olması, ğ) Serada, örtünün çevre betonuna (temel duvarının) bağlantı durumu, h) Seralarda sundurma durumu, ı) Konstrüksiyon (iskelet) bağlantı birimi, i) Seranın temel yapısının durumu, j) Sera örtüsünde çivi kullanım durumu faktörleri dikkate alınır. (4) Sera sigortalarında, risk kategorileri belirlenirken hortum teminatı için; a) Konstrüksiyon (iskelet) malzemesi, b) Konstrüksiyon (iskelet) bağlantı birimi, c) Plastik örtü malzemesinde yırtık, delikler ve parçalanmalar faktörleri dikkate alınır. (5) Sera sigortalarında, risk kategorileri belirlenirken sel ve su baskını teminatı için; a) Çevre duvarının, dış toprak seviyesinden yüksekliği, b) Dış drenaj durumu, c) İç drenaj durumu, ç) Yüzey sularının uzaklaşması için sera tabanının eğimi, d) Yetiştirilen ürünlerin kök bölgesinin, sera tabanından yüksekliği, e) Sera zemininin, en yakın akarsu ve deniz seviyesinden yükseklik farkı, f) Seranın, akarsu, göl veya denize yakınlığı, g) Serada çevre duvarı (temel duvarının) varlığı, ğ) Serada, örtünün çevre duvarına (temel duvarına) bağlantı durumu faktörleri dikkate alınır. (6) Sera sigortalarında, risk kategorileri belirlenirken kar ve dolu ağırlığı teminatı için; a) Arazinin rakımı, b) Oluk malzemesinin cinsi, c) Sera çatısının şeklinin durumu (düz çatılı seralar için), ç) Oluk altı direklerin durumu, d) Seradaki makas durumu, e) Konstrüksiyon (iskelet) bağlantı birimi faktörleri dikkate alınır. (7) Sera sigortalarında, risk kategorileri belirlenirken heyelan teminatı için; a) Meyilli arazilerde seralarda istinat duvarı, b) Sera zeminin yapısı, c) Eğim, su ve benzer durumların etkisi, ç) Seranın temel yapısının durumu faktörleri dikkate alınır.”

seradaki yırtık yahut bu yırtığın uygun olmayan yama ile kapatılması, oluk malzemesinin plastik olması, sera iskeletinde ahşap malzeme kullanılması gibi durumlarda havuz üretici tarafından talep edilen teminatı kabul etmeyebilir⁶⁷. Üreticinin sunduğu bilgiler doğrultusunda ve yapılacak risk incelemesiyle teminat verilmesi uygun görülmeyen seralar için polişe düzenlenmez.

25.4.2014 tarih ve 28982 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Sigortacılık Kapsamında Değerlendirilecek Faaliyetlere, Tüketici Lehine Yapılan Sigorta Sözleşmeleri ile Mesafeli Akdedilen Sigorta Sözleşmelerine İlişkin Yönetmelik hükümlerinde TARSİM'e de yer verilmiş ve mesafeli olarak kurulacak sigorta ilişkilerine ilişkin TARSİM açıkça görevlendirilmiştir⁶⁸. Bu durumda Devlet Destekli Sera Sigortasının da mesafeli olarak akdedilebilmesinin mümkün olduğundan bahsedilebilir. Devlet Destekli Sera Sigortasının internet gibi uzaktan satış cihazları kullanılarak mesafeli olarak akdedilebilmesi sigortacılık maliyetlerinde azalmayı sağlayabilecektir. Bu durumda sigorta yaptıracak gerçek ve tüzel kişilerin maliyetleri düşeceğinden sigorta ilişkileri daha fazla yaygınlaşabilir ve artan prim tahsilatları ile birlikte daha fazla teminat sunulup prim miktarlarında indirimle gidilebilir⁶⁹.

⁶⁷TARSİM, **TARSİM Uyardı: Sera Sigortası Yaptırırken Nelere Dikkat Edilmeli?**, https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subPage?_key=58073E1DE78DCD6576A943B28B2C57D4108331GD1GIG2YTHPUY3U4PI2F27112017, (27.08.2020). Havuz'un icapta bulunabilmesi için öncelikli olarak sigorta ilişkisi içerisine girmek isteyen çiftçinin güncel durumunu öğrenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda TARSİM resmi internet sitesi üzerinden yayınladığı duyuruda devlet destekli sera sigortası yaptıran dikkat edilmesi gereken hususları belirtmiş, havuza yapılacak başvuruda istenilen bilgilerin dikkatlice okunmasını ve bu doğrultuda eksiksiz verilmesinin risk inceleme ve değerlendirmedeki öneminden bahsetmiştir. Yapılacak icabın kabul edilebilmesi için talep edilen klotlar üzerinden seraların taşınması gerektiği bazı özellikler örnekleyici olarak açıklanmıştır.

⁶⁸25.4.2014 tarih ve 28982 sayılı R.G. Sigortacılık Kapsamında Değerlendirilecek Faaliyetlere, Tüketici Lehine Yapılan Sigorta Sözleşmeleri İle Mesafeli Akdedilen Sigorta Sözleşmelerine İlişkin Yönetmelik Ek Madde 10/A-4 *“Diğer zorunlu sigortalılarla ilgili olarak uzaktan satış cihazları üzerinden satış yapılması hususunda, Bakanlıkça belirlenecek esaslar çerçevesinde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Sigorta Acenteleri İcra Komitesi (SAİK), Devlet Destekli Tarım Sigortalıları ile ilgili kiosk uygulaması hususunda Tarım Sigortalıları Havuzu (TARSİM) yetkilidir.”* Geçici Madde 1 *“Bu Yönetmeliğin 9 uncu maddesinin altıncı ve yedinci fıkraları ile 10/A maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasının uygulamaya giriş tarihine kadar, ilgisine göre sigorta şirketleri, aracılar, Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi (SBM), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Sigorta Acenteleri İcra Komitesi (SAİK), Doğal Afet Sigortalıları Kurumu (DASK), Tarım Sigortalıları Havuzu (TARSİM), tapu daireleri, elektrik ve su idareleri tarafından gerekli tedbirler alınır.”* hükümlerinden TARSİM'in devlet destekli tarım sigortalılarına ilişkin mesafeli satış sözleşmelerinde tabii olarak yetkili kurum belirtilmiştir.

⁶⁹ Ahmet Karayazgan, **Sigortanın Mesafeli Satışı**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Anlra, 2018, s. 144.

2. Poliçenin Tanzimi

Sigorta poliçesinin tanımı kanunda yapılmamıştır. Sigorta ilişkilerindeki poliçe kıymetli evrak hukukundaki poliçe ile aynı kavramı ifade etmemektedir. Sigorta poliçesi, kıymetli evrak içerisindeki poliçeden farklı olarak kıymetli evrak vasfını haiz değildir ve havale niteliği bulunmamaktadır. TTK m. 1425/1’de yer alan “*Sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve varsa özel şartları içerir, rahat ve kolay okunacak biçimde düzenlenir.*” hükmü dikkate alındığında sigorta poliçesi, sigorta ilişkisindeki tarafların hak ve borçlarını gösteren⁷⁰ ve sigorta ettiren tarafından anlaşılamayacak kelimelerin kullanılmasından kaçınılması gereken bir belgedir. Bu belge sigorta sözleşmesi değildir. Sigorta sözleşmesi akdedildikten sonra sigortacı tarafından imzalanarak sigorta ettirene verilmesi gereken ve yukarıda belirttiğimiz esasları düzenleyen bir belgedir⁷¹.

14/02/2020 tarih ve 31039 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik(SSBİY) ile taraflar arasındaki sigorta ilişkisinin eksiksiz ve sağlıklı olarak kurulması amaçlanmıştır. İlgili yönetmeliğin m. 5 “*Sigortacının bilgilendirme yükümlülüğü, sigortacı tarafından sigorta ettirene ve sigorta sözleşmesine taraf olmak isteyen kişilere sözlü ve yazılı şekilde yerine getirilir. Bilgilendirmenin yazılı olarak yapılması esastır. Bilgilendirme yükümlülüğü, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce başlar ve sözleşmenin geçerli olduğu süre içinde devam eder.*” hükmü ile sigortacının yapacağı bilgilendirmenin yazılı olarak yapılmasının esas olduğu açıkça belirtilmiştir. TTK m. 1424/1 “*Sigortacı; sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa, sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmidört saat, diğer hâllerde onbeş gün içinde, yetkililerce imzalanmış bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Sigortacı poliçenin geç verilmesinden doğan zarardan sorumludur*” hükmünde sigortacının poliçe verme zorunluluğu düzenlenerek poliçenin yazılı olması fiili olarak zorunlu hale getirilmiştir.

TARSİM, sigorta ettiren üreticinin düzenlediği ön teklif formunu değerlendirilmesinin ardından şartlar kabule uygun görüldüğü takdirde poliçe

⁷⁰ Emine Yazıcıoğlu, **Tekne Sigorta Sözleşmesi**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 53.

⁷¹ Ayhan ve diğerleri, s.211-212.

düzenleyebilir. Sigorta poliçesinin genel olarak içermesi gerekli olan hususlar TTK m. 1425 hükmünde sayılmıştır. İlgili yasa hükmü doğrultusunda “*Sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve varsa özel şartları içerir*” düzenlemesi gereğince düzenlenecek poliçenin kolay okunacak şekilde olmasına dikkat edilecektir. SK m. 11/1 hükmü “*Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir. Ancak, sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebilir. Bu hususlar, sigorta sözleşmesi üzerinde ve özel şartlar başlığı altında herhangi bir yanılgıya neden olmayacak şekilde açık olarak belirtilir.*” uyarınca sigorta poliçeleri için Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından düzenlenen Genel Şartlar poliçe ekinde belirtilir. Genel şartların düzenlenmesi sigorta sözleşmesi ve poliçe üzerinde özel şartlara yer verilmesini engellemez. Ancak bu özel şartlar işin özelliğine ve mevzuat hükümlerine aykırı olamaz⁷².

Devlet Destekli Sera Sigortaları için TTK hükümleri doğrultusunda belirlenen genel ve özel şartlardan ayrı olarak düzenlenecek poliçede teknik şartlar, tarife ve talimatların da dikkate alınması gerekmektedir. TARSİM tarafından hazırlanacak poliçedeki genel şartların öncelikle Tarım Sigortaları Uygulama Yönetmeliği(TSUY) m. 5/2 uyarınca Hazine ve Maliye Bakanlığı’na onaylanması gerekmektedir. Genel şartların tabi tutulduğu bu onay işlemiyle sigorta ettiren üreticinin daha güçlü konumda olan TARSİM’e karşı korunması amaçlanmıştır⁷³. Genel şartlar ve ekleri sigorta poliçeleri açısından genel işlem koşulu olarak kabul edilebileceğinden⁷⁴ yürürlük, içerik ve yargı denetimine tabi tutulabilecektir⁷⁵.

⁷² Burada özel şartların aykırı olmaması gereken mevzuat hükümlerine ilişkin değerlendirmeye yapılması gerekir. SK m.11/1 hükmü işin özelliğine uygun olduktan sonra özel şartlar getirilebileceğini hükme bağlamıştır. Bu durumda TTK’da düzenlenen emredici hükümlere aykırı olmadıktan sonra taraflar anlaşarak sigorta poliçesi için özel şartlar düzenleyebilecektir. Kanunda belirtilen şartların sağlanması sonrasında düzenlenen özel şartların, genel şartlara aykırı olmasının herhangi bir yaptırımı olmayacaktır. Bu durumda genel şartlarda, genel şartlara aykırı düzenleme getirilemeyeceğine dair hüküm bulunsun dahi özel şartların geçerli olacağından bahsedilebilecektir. Mertol Can 2007 s.249; Günay, Sigorta Hukuku, s.80-81.

⁷³ Alp, s. 25.

⁷⁴ Tekin Memiş, “Sigorta Sözleşmelerinde Kullanılan Genel Şartların Yargısal Denetimi”, **Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu**, TBB Yayınları: 83, Ankara, 2005, (Yargısal Denetim), s.4.

⁷⁵ Hanife Öztürk, “Sigortacılık Sektöründe Tüketici Hukuku ve Uygulamaları”, **İkinci Tüketici Hukuku Sempozyumu Ses Çözümleri ve Makaleleri**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2013, s.370.

Policede uyulacak tarife ve talimatlar da TSUY m. 7/1 uyarınca TARSİM Yönetim Kurulu tarafından hazırlanmasının ardından yine Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın onayına tabi tutulmuştur. Bakanlık onaylarının sağlanmasının ardından TARSİM tarafından hazırlanan standart poliçeler kullanılabilir. Özel şartların genel anlamda sigorta ettiren üreticinin talepleri dikkate alınarak TARSİM tarafından tanzim edilmesi gerekir⁷⁶. Ancak Devlet Destekli Sera Sigortası için sigorta ettiren üreticinin talepleri haricinde poliçenin özel şartlarının belirlenmesi için gerekli olan bazı parametreleri belirleyen tarife ve talimatların da esas alınması gerekecektir. Sigorta ettiren üreticinin talepleri doğrultusunda TARSİM tarife ve talimatlar üzerinden yapacağı değerlendirme ile özel şartları tanzim edecektir. Örneğin üreticilerin seralarında farklılık gösterebilecek sera yapım malzemesinin türüne göre TARSİM tarife ve talimatlar doğrultusunda değerlendirme yapacak, belirlenen risk gruplarına göre primler belirlenecek veya teminat sunulmamasına karar verilebilecektir. Diğer bir anlatımla ilgili mevzuat hükümlerinden anlaşılacağı üzere TARSİM'in düzenlediği poliçelerden olan Devlet Destekli Sera Sigortası poliçesi diğer sigorta poliçelerinden farklı olarak daha fazla denetimden geçmesinin ardından tanzim edilmektedir.

Belirtmek gerekir ki dolaylı ve kısmi olarak bakanlık onayından geçse de Devlet Destekli Sera Sigortaları için belirlenecek sözleşmesel nitelikteki özel şartlar emredici hükümlere aykırı olmayacaktır⁷⁷. Özel şartlar ile genel şartların çelişmesi halinde ise özel şartlar dikkate alınacak ve sözleşme çelişkili hükümler açısından özel şartlarda belirlenen haliyle devam edecektir⁷⁸.

⁷⁶ Rayegan Kender, "Sigorta Mukavelesinin Akdedilmesi ve Şartları", **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu** – 1, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1984, s. 52.

⁷⁷ Mehmet Bahtiyar, "Sigorta Poliçesi Özel Koşulları, Genel Koşullardan Ayırt Edilmesi ve Bazı Sorunlar", **Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan**, Ankara, 1998,(Armağan), s.134; Fatma Dilek Kabukçuoğlu Özer, "Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Sigorta Sözleşmelerinin Durumu", **4. Tüketici Hukuku Kongresi Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları**, (Ed. Hakan Tokbaş ve Fehim Üçışık), Bilge Yayınevi, Ankara, 2015, (Sözleşme), s.437.

⁷⁸ Reşat Atabek, "Sigorta Akdinin Yorumu", **Sigorta Hukuku Dergisi**, Ankara 1982, C.1., S.2, s.125 – 140; Bahtiyar, Armağan, s. 142; Kender, Sigorta Hukuku, s. 183; Kender, Sigorta Mukavelesi, s. 55.

3. Sigorta Sözleşmesinin Kabulünde TARSİM Tarafında Yapılacak Değerlendirme Esasları

DDSSGŞ doğrultusunda her sene genel olarak dolu, deprem, taşıt çarpması, fırtına, hortum, yangın, heyelan, sel ve su baskını, kar ve dolu ağırlığı rizikoları teminat altına alınmaktadır. Ancak Cumhurbaşkanlığınca kapsama alındığı belirtilen rizikolara, her durumda teminat verileceğinden bahsedilemez. Zira teminat verilirken genel şartlar, tarife ve talimatlar üzerinden değerlendirme yapılarak ÖKS gibi veriler üzerinden yapılacak değerlendirme sonucunda sigorta yapmaya uygun görülmeyen seralara, belirlenen rizikoların tamamı yahut bazıları için sigorta yapılmaması mümkündür.

Seralar birçok malzemeden oluşabilmektedir. Bu malzemenin dayanıklılığı rizikonun gerçekleşmesini önleyici nitelikte olduğu için yapılacak risk değerlendirmesinde belirlenecek kategorisi doğrultusunda TARSİM teminat vermekten imtina edebilir. Devlet Destekli Sera Sigortası Tarife ve Talimatları-2021’de yer verilen prim çarpanlarına ilişkin tabloda 5. Risk kategorisinde olan seralar için teminat verilemeyeceği belirtilmiştir.⁷⁹

Tablodan anlaşıldığı üzere TARSİM tarafından belirlenmiş 5 risk kategorisi bulunmaktadır. Risk kategorilerinin belirlenmesi için yapılacak değerlendirmede her bir teminatın kendine özgü nitelikleri gereği farklı hususlar dikkate alınarak belirleme yapılır. Bu doğrultuda yapılacak değerlendirmelerde:

Fırtına - Hortum Teminatı için: Seranın yaşı; Serada, çatlak ve yamalı cam panellerin sayısı; Plastik örtü malzemesinde yırtık ve delikler; Plastik örtü malzemesinin garanti süresini aşma durumu; Cam ve plastik örtü malzemesinin, iskeletle olan bağlantılarında kullanılan tutturucu elemanların, görevini sağlıklı bir şekilde yerine getirecek tipte ve durumda olması; Cam örtünün kalınlığı; Konstrüksiyon malzemesi; Serada, rüzgârlığın bulunması; Rüzgâr kıranın varlığı; Serada çevre betonunun (temel duvarının) varlığı,

⁷⁹ Devlet Destekli Sera Sigortası Tarife ve Talimatları-2021 m. 7 “İndirimler ve Ek Prim Uygulamaları”, Tablo-5

Sel ve Su Baskını Teminatı için: Çevre duvarının, dış toprak seviyesinden yüksekliği; Dış drenaj durumu; İç drenaj durumu; Yüzey sularının uzaklaşması için sera tabanının eğimi; Yetiştirilen ürünlerin kök bölgesinin, sera tabanından yüksekliği; Sera zemininin, en yakın akarsu ve deniz seviyesinden yükseklik farkı; Seranın, akarsu veya denize yakınlığı,

Heyelan ile Kar ve Dolu Ağırlığı Teminatı için: Arazinin konumu; Sera Projesi; Çevre (Temel) Beton; Temel Yapısının Durumu; Meyilli arazideki seralarda, ihata duvarı; Örtü malzemesi bağlantı durumu (klips, macun vb) dikkate alınacaktır⁸⁰.

Yapılan değerlendirme sonucu TARSİM tarafından 5. risk kategorisinde kabul edilen seralar aranan diğer şartlar tam olsa dahi sigorta sözleşmesi akdedilmez. Bu durumda 5. risk kategorisinde olduğu tespit edilen seralar teminat kapsamında değildir.

A. Devlet Destekli Sera Sigortasının Unsurları

Devlet Destekli Sera Sigortalarında taraflar tarafından sağlanması gereken unsurlar bulunmaktadır. Bunlar menfaat, riziko, sigorta bedeli ve prim olarak başlıklandırılabilir⁸¹:

1. Sigorta Menfaati

a. Menfaat Kavramı

Sigorta menfaati, sigorta ettirenin teminat altına almak istediği mal ile arasındaki değer ilişkisidir⁸². Sigorta ettiren ile teminat altına alınan mal arasında herhangi bir değer ilişkisinin bulunmaması yani sigortada menfaatin bulunmaması durumunda sigorta sözleşmesi geçersiz olacaktır⁸³(TTK m. 1408). Ancak bir

⁸⁰ Devlet Destekli Sera Sigortası Teknik Şartları, Tarife ve Talimatları m. 5 “Sera Sigortasında Risk İnceleme-Değerlendirme ve Risk Kategorileri”.

⁸¹ Çeker, Sigorta Hukuku, s. 64; Mehmet Özkan, **Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi**, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 354-355.

⁸² Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar ve Mehmet Özdamar, **Sigorta Hukuku Ders Kitabı**, İkinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, (Sigorta Hukuku), s. 132.

⁸³ Türk Ticaret Kanunu m.1408 hükmünde menfaatin bulunmadığı hallerde sigorta sözleşmesinin geçersiz sayılacağı açıkça belirtilmiştir: “*Sigorta sözleşmesinin yapılması anında, sigortalanan menfaat*

menfaatin sigortalanabilmesi için kanuna ve ahlaka aykırı olmaması ve para ile ölçülebilir yahut belirlenebilir olması gerektiği unutulmamalıdır⁸⁴. Zarar sigortaları için sigorta sözleşmesinin konusunu sigortalanan mal değil bu mal ile hak sahibi arasındaki menfaat ilişkisi oluşturmaktadır.

Aktifteki azalmaya ve aktifteki artışın gerçekleşmemesine karşı teminat sunan Devlet Destekli Sera Sigortasında menfaat yalnızca mülkiyet hakkından kaynaklanmayabilir. Sera yahut yetiştirilen ürün üzerinde irtifak hakkı ve rehin hakkı gibi sınırlı ayni haklara sahip kişilerin seranın sigortalanmasında menfaati bulunmaktadır. Bu durumda mülkiyet hakkına dayanmasa dahi sera sigortası yaptırmada herhangi bir yasal menfaati bulunan hak sahipleri Devlet Destekli Sera Sigortası yaptırabileceklerdir⁸⁵. Burada unutulmaması gereken husus TARSİM sistemi gereği sigortalanacak seranın ve sigortalanacak serada faaliyet gösterecek olan üreticinin ÖKS sistemine kayıtlı olması ve ilgili kayıtların güncel olması gerektiğidir. Sigortalanan seranın ve sigortalı üreticinin bu şartları sağlamaması halinde bir başkası menfaati olsa dahi Devlet Destekli Sera Sigortası akdedemez.

b. Özellikli Bir Durum: Menfaatin El Değiştirmesi

(1) Genel Olarak Menfaat Devrinin Sigorta İlişkisine Etkisi

Zarar sigortalarında teminat altına alınan mal el değiştirebilir. Bu durumda sigortalanan mal üzerinde başkaca bir menfaati olmayan sigorta ettiren ile sigortalanan mal arasındaki değer ilişkisi sona ermiş olacak ve menfaat unsuru sonradan ortadan kalkacaktır⁸⁶. Devlet Destekli Sera Sigortalarında sigortalanan seranın el değiştirmesi ile birlikte TTK m.1408 hükümde aranan menfaatin sürekliliği sağlanamadığından sigorta sözleşmesi geçersiz olacaktır. Aynı yasa hükmünde TTK m.1470 hükmü saklı

mevcut değilse, sigorta sözleşmesi geçersizdir. Sözleşmenin yapıldığı anda var olan menfaat, sözleşmenin süresi içinde ortadan kalkarsa, sözleşme o anda geçersiz olur.”

⁸⁴ Şaban Kayıhan ve Ömer Bağcı, **Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri**, 2. Baskı, Umuttepe Yayınları, İstanbul, 2017, s. 176; Çeker, Sigorta Hukuku, s. 64; Özdamar ve Doğan, s.53; Kubilay, Sigorta Hukuku, s. 53.

⁸⁵ Ayhan, Çağlar, Özdamar; s.132; Huriye Kubilay, **Yeni Değer Sigortası**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No:51, Adalet Yayınevi, Ankara, 1994, s.142.

⁸⁶ Melda Taşkın, “Zarar Sigortalarında Menfaat Eksikliği”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt XXXIII, Sayı 1, 2017, s. 276.

tutulmuştur. İlgili hükümde “*Sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi halinde aksine sözleşme yoksa sigorta ilişkisi sona erer.*” ifadeleri ile eTTK m. 1458 ve 1459 emredici hükümlerinden farklı olarak; sahibinin değişmesi durumunda sözleşmenin sona ereceği emredici olarak belirtilmemiş, tarafların aksine kararlaştırabileceği yönünde hüküm getirilmiştir⁸⁷.

Sigorta sözleşmeleri için belirlenen genel şartlar bu sözleşmelerin bir parçası niteliğindedir.

SK m. 11: “*Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir. Ancak, sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebilir. Bu hususlar, sigorta sözleşmesi üzerinde ve özel şartlar başlığı altında herhangi bir yanılgıya neden olmayacak şekilde açık olarak belirtilir.*”

İlgili kanun hükmü uyarınca sözleşme kurulmadan öncesinde belirlenmiş olan genel şartların ve subjektif olarak belirlenmiş özel şartların sigorta sözleşmesinin hükmü mahiyetinde oldukları açıktır⁸⁸.

(2) Devlet Destekli Sera Sigortasındaki Durum

DDSSGŞ’de menfaat sahibinin değişmesi halinde sözleşmenin hüküm ifade etmeye devam edebileceği belirtilmiştir. Ancak bunun sağlanabilmesi için menfaat sahibinin değişmesinden itibaren yeni ve eski menfaat sahibinin bu değişikliği 15 gün içerisinde sigortacıya bildirmesi gerekmektedir. Sigortacı değişikliği, yeni menfaat sahibi olan kişi ise sigortanın varlığını öğrenmesinden itibaren sekiz gün içerisinde sözleşmeyi feshedebilecektir. Bu süreler içerisinde sözleşmenin feshedilmemesi durumunda yeni menfaat sahibi sigorta ettiren olarak sözleşmenin tarafı haline gelmektedir. Örneğin serasına sigorta yaptıran bir üretici daha sonrasında serasını satmaya karar verir ve satarsa artık sigortalattığı sera ve içerisindeki ürünlerde herhangi bir menfaati kalmayacaktır. Serayı alan yeni üretici sigorta ilişkisinin devam etmesini isterse ve değişikliğin bildirildiği TARSİM de yeni üreticiyi kabul eder yahut

⁸⁷ M. Barış Günay, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1470. Ve 1471. Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XVII, Sayı 1-2, 2013,(Değerlendirmeler) s. 704.

⁸⁸ Etem Kara, “Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Niteliği”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı 19, 2020, s. 159.

8 günlük süresi içerisinde fesih bildiriminde bulunmazsa, menfaat sahibi değişmesine rağmen sigorta ilişkisi devam edecektir. Ancak yeni menfaat sahibinin gerekli olan şartları sağlamazsa yahut başka sebeplerle sigortacı tarafından kabul edilmezse sigorta ilişkisi son bulacak fazla ödenen prim bedellerinin iadesi önceki sera sahibi tarafından talep edilebilecektir. Sera sahibinin ölmesi durumunda sözleşmeden doğan bütün hak ve borçları yeni hak sahibine geçecektir.

Devlet Destekli Sera Sigortaları için bu durum akdedilen sözleşmelerde yer alacak genel şartlar ile birlikte hükme bağlanmış ve DDSSGŞ C.5. Menfaat Sahibinin Değişmesi başlığı altında yer alan *“Sözleşme süresi içinde, menfaat sahibinin herhangi bir suretle değişmesi ve bu değişikliğin, Örtü Altı Kayıt Sistemi uygun olarak, kayıt altına alınan kayıtlar ile belgelenmesi halinde, sigortanın hükmü devam eder ve sigorta ettirenin/sigortalının, sözleşmeden doğan hak ve yükümlülükleri, değişiklik tarihinden itibaren yeni sahibine geçer.”* hükmü doğrultusunda sigortalanan menfaat üzerindeki hak sahibinin değişmesi halinde sözleşmenin devam edebileceği belirtilmiştir. Ancak bunun sağlanabilmesi için yeni menfaat sahibinin değişiklik sonucu ortaya çıkacak mevcut durum ile ilgili olarak ÖKS Sisteminde gerekli güncellemeleri gerçekleştirmek ve buna ilişkin kayıtları belgelendirmek zorundadır. Aksi takdirde riziko değerlendirmesi için gerekli bilgileri teyit edemeyen sigortacının sigorta ilişkisini devam ettirmesi beklenemeyecektir.

Devlet Destekli Sera Sigortasında, sera sigortasından farklı olarak menfaat sahibinin değişmesine sebebiyet verecek işlemlerin, ÖKS’ye uygun olarak tanzim edilen kayıtlar ile belgelenmesi gerekecektir. Devlet Destekli Sera Sigortası kendine özgü yapısı sebebiyle Çiftçi Kayıt Sistemi(ÇKS) ve ÖKS gibi sistemler üzerinden bilgi akışını sağlamaktadır. Bu sistemlere dahil olmayan üreticilerde riziko değerlendirmesinin yapılması ve teminatlar ile prim miktarlarının sağlıklı olmayacağından sistemlere entegre olmayan üreticiler Devlet Destekli Sera Sigortasından yararlandırılmamaktadır. Devlet Destekli Sera Sigortasına konu olan bir seranın başka bir üreticiye satılması ve yeni menfaat sahibi olan üreticinin belirlenen sistemlere kayıt olması gibi şartları sağlamaması halinde sigorta sözleşmesi sona erecektir.

Nihayetinde menfaat sahibi kişinin değişmesi mümkün olmakla birlikte tüm sigorta sözleşmelerinde olduğu gibi, menfaat Devlet Destekli Sera Sigorta sözleşmelerinin kurucu unsurudur ve sözleşme bitene kadar menfaatin varlığını sürdürmesi gerekmektedir.

2. Riziko

Riziko, teminat altına alınan menfaate zarar verecek olayların gerçekleşme olasılığını ifade etmektedir⁸⁹. Rizikonun gerçekleşme ihtimalinin bulunması yeterli ve gereklidir. Rizikonun gerçekleşmesi belirli bir olaya bağlı olamayacak belirsiz bir olay sebebiyle gerçekleşir⁹⁰. Riziko doğal yollardan veya bir kişinin kasti ve ihmali davranışı sonucu meydana gelebilir⁹¹. Riziko sözleşmenin akdi esnasında zaten gerçekleşmiş veya gerçekleşmesi mümkün olmayan bir ihtimalse ve taraflarca biliniyorsa bu sözleşme geçersiz olacaktır. Keza TTK m.1422 hükmü gereği sigortacının sorumluluğu başlamadan rizikonun gerçekleşmesi imkansızlaşmışsa ve bu duruma sigorta ettiren veya sigortalının fiilleri sebebiyet vermemişse sözleşme geçersiz olacak ve sigortacı prime hak kazanamayacaktır. Rizikonun gerçekleştiği yahut gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalktığı sigorta ettiren tarafından veya sigortalı tarafından bilindiği halde sözleşme akdediliyorsa, geçersiz sigorta sözleşmesi akdedilmesine sebebiyet veren sigorta ettiren, kanun koyucu tarafından korunmamakta ve TTK m. 1458 hükmü ile ödenmesi gereken primlerden sorumlu olduğu belirtilmektedir⁹². Sigortacı ise geçersiz sözleşmenin akdedilmesinde bilgisi olmadığından sözleşme ile bağlı olmayacaktır⁹³.

Devlet Destekli Sera Sigortalılarının zorunlu unsurlarından biri olan rizikonun yukarıda belirttiğimiz genel sigorta esasları kapsamında sağlanması gerekmektedir. Serası hali hazırda zarar uğramış bir üreticinin serasını Devlet Destekli Sera Sigortası kapsamında sigortalatması -her ne kadar ÇKS ve ÖKS'nin varlığı sebebiyle düşük bir

⁸⁹ Çeker, Sigorta Hukuku, s.64.

⁹⁰ Hakan Yıldırım, **Karayolu Eşya Taşıma Sorumluluk Sigortalarında Riziko ve Menfaat**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 11; Kemal Şenocak, **Üçüncü Şahıs Lehine Hayat Sigorta Sözleşmesi**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009, s. 3.

⁹¹ Özdamar ve Doğan, s.19.

⁹² Emine Yazıcıoğlu ve Zehra Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, 1. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.52.

⁹³ Ayhan ve diğerleri, s.134.

ihtimal ise de- halinde sigorta sözleşmesi geçersiz olacaktır. Zira daha öncesinde bahsedildiği üzere rizikonun gerçekleşmesi veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalkması halinde sigorta sözleşmesi akdedilebilmesi mümkün değildir. Üretici rizikonun gerçekleştiğini sözleşmenin akdedilmesinden önce bildiği halde sigorta yaptırdığı taktirde geçersiz sözleşmenin sonuçlarına katlanacak ve sigortacının rizikonun gerçekleştiğini bilmeyerek akdettiği sözleşmelerde TTK m. 1458/1 hükmü kapsamında primlerden sorumlu olacaktır. Ancak gerekli kayıtların işlenmesinin ardından sigorta sözleşmesinin akdine kadar geçen sürede TARSİM'in, sigorta ettiren ve sigortalının haberi olmadan riziko gerçekleşirse, sigorta sözleşmesi yine geçersiz olacak taraflara herhangi bir sorumluluk atfedilemeyecektir. Gerçekleşmesi imkansız rizikolar için de sözleşme akdedilemez⁹⁴.

Rizikonun gerçekleşmesi ile zararın meydana gelmesi aynı durumu ifade etmemektedir. Rizikonun gerçekleştiği ancak zararın meydana gelmediği durumlar oluşabilmektedir. Örneğin hortum rizikosuna karşı Devlet Desteli Sera Sigortası kapsamın sigortalanan seranın olduğu beldede hortum çıkmış ve hortum afetinin özellikleri gereği fırtınadan farklı olarak bölgesel değil de aynı bölgede noktasal olarak zarar meydana getirebilmesi sebebiyle sera zarar görmemiş olabilir. Bu durumda riziko gerçekleşmiş ancak zarar doğmamış olduğundan sigortacının tazmin yükümlülüğü de bulunmaz⁹⁵.

Rizikonun sigorta sözleşmesindeki tarafların iradesi sonucu meydana gelmesi durumunda artık burada sigorta hukuku anlamında rizikonun geçerli şekilde gerçekleştiğinden bahsedilemez⁹⁶. TTK m.1404 hükmü ile kanunun emredici hükümlerine, kamu düzenine, ahlaka ve kişilik haklarına aykırı bir fiil sebebiyle meydana gelecek zararın ve bu fiili gerçekleştirecek kişinin sigortalatabilmesi mümkün değildir. Keza DDSSGŞ m. 8 “(2) *Sigorta ettiren/sigortalı, teminat kapsamındaki bazı risklerin gerçekleşmesine kasten sebep olur veya zarar miktarını kasten artırıcı eylemlerde bulunursa, sözleşmeden doğan hakları düşer.*” hükmü

⁹⁴ Özdamar ve Doğan, s.53.

⁹⁵ Ayhan ve diğerleri, s.134.

⁹⁶ Aynur Yongalık, **Çevre Sorumluluk Sigortası**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998, (Çevre Sorumluluk), s. 147-156; İlknur Uluğ, “Sigorta Hukukunda Riziko Kavramı ve Bu Kavramdaki Değişiklikler”, **Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu**, Türkiye Barolar Birliği, İstanbul, 19-20 Kasım 2014, s.328; Zehra Şeker, **Deniz Yoluyla Yük Taşımada Sigorta Himayesinin Kapsamı**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2001, s. 29.

kapsamında rizikonun kasten gerçekleştirilmesi veya zarar miktarının artırılması durumunda kasten gerçekleştirilen fiil sebebiyle rizikonun gerçek anlamda gerçekleştiğinden bahsedilemez. Kasten gerçekleşmesi sağlanan zarar sebebiyle TTK m. 1429 hükmü gereği sigorta ettirenin ödemesini yaptığı primlerin iadesi istenemez. Bu durumda rizikonun sigorta ettiren ve sigortalının ahlak, adap ve kanuna aykırı davranışları yahut kasıt ve hilesi sonucunda meydana gelmesi durumunda bu olaylar sonucu meydana gelen zararlar kanun tarafından korunmayacak ve sigorta güvencesi altında olmayacaktır⁹⁷.

3. Sigorta Bedeli

a. Kavram ve Önemi

Sigorta bedeli Devlet Destekli Sera Sigortalarında sigortacının sorumlu tutulabileceği azami miktarı ifade eder⁹⁸.(TTK m.1461) Mal sigortalarında sigorta bedeli ile sigorta tazminatı her zaman aynı miktarı ifade etmemektedir⁹⁹. Sigorta tazminatı, riziko sonucu meydana gelen ve teminat altına alınan gerçek zararı ifade etmektedir. Zarar, sigorta bedelinden düşük yahut fazla olabilir. Sigorta bedelinin sigorta değerinden fazla olması durumunda aşkın sigorta ortaya çıkar ve sigortacı bu zararın yalnızca sigorta bedelinde belirtilen kısmı kadarından sorumlu tutulabilir. Sigorta bedelinin sigorta değerinden az olduğu durumda ise eksik sigorta söz konusu olur ve aksine sözleşme yoksa sigortacı riziko sonucu çıkan zarardan sigorta bedelinin sigorta değerine olan oranına göre tazminat ödemekle yükümlüdür¹⁰⁰.

b. Devlet Destekli Sera Sigortasında Sigorta Bedelinin Belirlenmesi

Devlet Destekli Sera Sigortalarında sigortalanacak değerin doğru olarak tespit edilmesi, sigorta bedelinin buna göre belirlenmesi gerekmektedir. DDSSGŞ “A.3.

⁹⁷ Kemal Şenocak, **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2000, s. 172-173; Mehmet Sinan Cebe, **Uygulamalı Sigorta Hukuku**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, 2018, s. 34.

⁹⁸ Ali Haydar Yıldırım, **Sigorta Tazminatı ve Bedelinin Muacceliyeti**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020,(Muacceliyet), s. 123.

⁹⁹ Çeker, Sigorta Hukuku, s. 66.

¹⁰⁰ Ayhan, Çağlar, Özdamar, s. 141

Sigorta Bedeli” başlığı altında sigorta bedelinin belirlenmesinde tespit edilecek hususlar açıkça belirtilmiştir. Devlet Destekli Sera Sigortasının ihtiva ettiği mal ve kazanç sigortası kalemleri için ayrıca hesaplama yapılması gerekecektir. Bu doğrultuda mal sigortasına bağlı olarak seranın örtü malzemesi, iskelet ve diğer yapı malzemeleri, eskime payları ve işçilik masrafları dikkate alınarak belirlenecek yeniden yapım bedeli; seranın kullanımı için gerekli cihaz ve tesisatın eskime payları dikkate alınarak belirlenecek yeniden yapım bedeli dikkate alınarak sigorta bedeli belirlenecektir. Diğer taraftan ürünlerden elde edilecek kazançla bağlı olarak ise sera içerisindeki ürünlerin üretim planına göre bir veya birden fazla devrede alınacak ürünlerin üretim sonunda ulaşacağı değerler tespit edilerek sigorta bedeli ayrıca belirlenecektir¹⁰¹. Sera ve eklentilerine ilişkin detaylı olarak yaptırılacak değerlendirme TTK m. 1460 maddesi doğrultusunda sigorta değerinin sigortalanan menfaatin tam değerine uygun olarak belirlenmesini ve bu belirleme de sigorta bedelinin doğru tespit edilmesini sağlayacaktır. Zarar sigortalarında, sigorta bedelinin sigortalanan menfaatin gerçek değerini ifade eden sigorta değeri ile eşit olması rizikonun gerçekleşmesi anında eksik yahut aşkın sigortanın oluşmasını engeller¹⁰².

4. Prim

Sigorta sözleşmesinde sigorta ettirenin edimini oluşturan prim esaslı unsurlardan birisidir¹⁰³. Prim, sigortacılık tekniğine uygun olarak belirlenerek sigortacının edimine karşılık sigorta ettirenin peşin yahut taksitle ödemek yükümlülüğünde olduğu ücrettir¹⁰⁴. Primin belirlenebilir olabilmesi yeterlidir. Bu

¹⁰¹ Devlet Destekli Sera Sigortası Genel Şartları A.3. Sigorta Bedeli başlığı altında yer alan “(1) Sigorta bedeli, aşağıdaki unsurlardan oluşur: a) Sera içindeki ürünün, üretim devresi sonunda, ulaşması beklenen değeri veya sigorta süresi içinde, birden fazla devrede ürün alınıyorsa, bu ürünlere ait üretim planına göre söz konusu ürünlerin, üretim sonlarında ulaşması beklenen değerlerinin toplamı. b) Seranın örtü malzemesi ve işçilik ücretleri de dâhil, eskime payı düşülerek bulunacak yeniden yapım bedeli.c) Seranın iskelet ve diğer yapı malzemesiyle, işçilik ücretleri de dâhil, eskime payı düşülerek, bulunacak yeniden yapım bedeli.ç) Isıtma, havalandırma, gübreleme, ilaçlama ve sulama tesisatı gibi seranın esaslı unsuru sayılabilecek cihaz ve tesisatın dâhil, eskime payı düşülerek, bulunacak yeniden yapım bedeli.” hükmü ile sigorta bedelinin hesaplanmasında dikkate alınacak unsurlara yer verilmiştir. Devlet destekli sera sigortalarında belirlenecek sigorta bedelleri bu unsurlar dikkate alınarak TARSİM tarafından belirlenecektir.

¹⁰² Özdamar ve Doğan, s.54.

¹⁰³ İrem Aral Eldeleklioğlu, “Sigorta Sözleşmesi-II”, **Risk Yönetimi ve Sigortacılık**, (Ed. Erdem Kırkbeşoğlu), Gazi Kitabevi, Ankara, 2015, (Sigorta Sözleşmesi), s.129.

¹⁰⁴ Haydar Arseven, **Sigorta Hukuku**, 2. Bası, Beta Yayıncılık, 1991, s.117; Ulaş; s. 76.

sebeple prim miktarının sigorta poliçesinde açıkça belirtilmemiş olması sigorta sözleşmesinin geçersizliğine sebebiyet vermez. Prim ödemesinin yapılıp yapılmadığı sigorta sözleşmesinin geçerliliğini etkilemez, prim ödeme taahhüdü verilmiş olması yeterlidir. Ancak primin ödenmemesi sigortacının sorumluluğunun başlamamasına sebep olabilir (TTK m.1421)¹⁰⁵.

SK m. 12 hükmünde istisnalar saklı tutularak sigortacılıkta kullanılan genel kabul görmüş aktüeryal teknikler ile sigortacılık esasları dikkate alınarak sigorta şirketleri tarafından prim miktarının belirleneceği belirtilmiştir. Ancak madde devamında belirtilen istisnalardan birisini Devlet Destekli Sera Sigortaları oluşturmaktadır. Devlet Destekli Sera sigortalarında sözleşmenin tarafı TARSİM olduğundan bu sözleşmenin kurulmasına aracılık eden sigorta şirketleri prim miktarını belirlememekte, primin belirlenmesi TARSİM tarafından tek elden yaptırılmaktadır. Devlet Destekli Sera Sigortalarının kendine özel yapısı gereği Devlet, sağlamaya karar verdiği prim miktarı oranınca sigorta sözleşmesinin prim borçlusu haline gelmektedir. Ancak nihayetinde belirlenecek prim, Büyük Sayılar Kanunu istatistiki veriler dikkate alınarak oluşabilecek risklerin ve masrafların karşılanabileceği miktarı sağlayacak gerçek tutarak yakın olarak tespit edilecektir¹⁰⁶.

B. Devlet Destekli Sera Sigortasının Süresi

Tarafların sorumluluklarının belirlenebilmesi için sigorta süresinin bilinmesi büyük öneme sahiptir. TTK m. 1410 “*Süre, sözleşmeyle kararlaştırılmamış ise, taraf iradeleri, yerel teamül ile hâl ve şartlar göz önünde bulundurularak, mahkemece belirlenir.*” hükmü doğrultusunda taraflar sigorta süresini hür iradeleri doğrultusunda belirleyebilirler. Sigorta süresinin belirlenmediği hallerde süre mahkeme tarafından subjektif durum ve yerel teamülleri dikkate alınarak belirlenir. Sigorta dönemleri ise TTK m. 1411 “*Prim daha kısa zaman dilimlerine göre hesaplanmamış ise bu Kanuna*

¹⁰⁵ Vural Seven, “Sigorta Priminin Rizikonun Gerçekleşmesinden Sonra Tahsil Edilmesinin Sonuçları”, Prof. Dr. Bilge UMAR’a Armağan, Cilt 11, Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası, İzmir, 2010,(Prim), s. 1268; Ayhan ve diğerleri, s. 143

¹⁰⁶ Özdamar ve Doğan s. 18; Primin belirlenmesine ilişkin ayrıntılı açıklama için Bkz. “ 2. Prim Miktarının Belirlenmesi” s. 56.

göre sigorta dönemi bir yıldır.” hükmü doğrultusunda bir yıldan uzun olarak belirlenemez.

Sigortacının rizikoya karşı teminat borcunun ilk primin ödenmesi ile başlayacağı göz önüne alındığında, aslında sigorta sözleşmesinin akdi ile başlatılan sürenin sigorta teminatının verildiği süre ile aynı şeyi ifade etmediği anlaşılmaktadır. Bu tür durumlarda sözleşme ile belirlenen süre şekli süre olmakla birlikte sigortacının teminat borcu altına girdiği süre maddi süre olarak anılabilir¹⁰⁷.

V. DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASININ KAPSAMI

TTK m. 1409 “(1) *Sigortacı, sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan veya bedelden sorumludur. (2) Sözleşmede öngörülen rizikolardan herhangi birinin veya bazılarının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir*” hükmü uyarınca Devlet Destekli Sera Sigortası ile sunulan teminatın kapsamının belirlenebilmesi için öncelikle sigorta kapsamında teminatın sunulduğu rizikoların tespit edilmesi gerekmektedir. Sözleşmede belirtilen rizikolar doğrultusunda meydana gelen zararın sigorta kapsamında kalıp kalmadığı tespit edilebilir. Bu doğrultuda sigorta sözleşmesinde rizikonun gerçekleşmesi halinde teminat kapsamında olan ve olmayan hallerin belirtilmesi gerekir. Teminat dışında olduğu belirtilmeyen durumlar ise kural olarak teminat dahilinde kabul edilebilir¹⁰⁸(TTK m.11/4).

¹⁰⁷ Özdamar ve Doğan, s.50.

¹⁰⁸ Fatma Dilek Kabukçuoğlu Özer, **Sigortacılık Kanunu Şerhi**, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.164: TARSİM, aydınlatma yükümlülüğü kapsamında teminat sunduğu rizikoları ve rizikoların meydana gelmesi ile oluşacak istisnai durumlar sonucu teminat dışı kalacak halleri belirtmek zorundadır. Bu yükümlülüğe aykırı davranması sonucu rizikonun gerçekleşmesi ile birlikte sözleşmede yer vermediği teminat dışı kalan herhangi bir istisna ileri süremeyecektir. Yargıtay bu duruma ilişkin verdiği bir kararında teminat dışında kalan hallerde belirsizlik bulunması halinde ispat yükünün sigortacıda olduğunu belirterek sigorta ettiren lehine bozma kararı vermiştir: “*Dava, ... Sigorta Poliçesine dayalı tazminat istemine ilişkindir. Davacı hava değişikliği sebebiyle seralarının zarar gördüğünü iddia etmiştir. Davalı, hortum boyutunda bir rüzgar olmadığını, hasarın fırtınadan kaynaklı olduğunu ve fırtına hasarının poliçe teminatı kapsamında bulunmadığını savunmuştur. Mahkemece yapılan inceleme ve değerlendirmede, meteoroloji verileri dikkate alındığında rüzgarın hızı itibarıyla kuvvetli rüzgar sayılması gerektiği, bunun da teminat kapsamı dışında kaldığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.*

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu' nun 1425. madde hükmüne göre, sigorta poliçesi tarafların hakları temerrüde dair hükümler ile genel ve özel şartları içerir ve kolay okunacak biçimde düzenlenir. Aynı Kanunu'n 1423. maddesinde de sigortacı ve acentesinin sigortalıyı aydınlatma yükümlülüğü düzenlenmiş olup, buna göre sigortacı ve acentesi sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce sigorta

A. Devlet Destekli Sera Sigortası Kapsamındaki Teminatlar

Meydana gelen zararın Devlet Destekli Sera Sigortası kapsamında karşılanabilmesi için bu zararın öncelikle poliçede belirtilen rizikoların gerçekleşmesi sebebiyle meydana gelmesi gerekmektedir. TARSİM'in sunduğu teminatın kapsamını sözleşmede belirlediği rizikoların belirlediğinden bahsedilebilir¹⁰⁹. Bu durumda Devlet Destekli Sera Sigortalı ile sağlanan teminatın kapsamı 5363 Sayılı TSK'nın "Havuz tarafından teminat altına alınacak riskler" başlığı altında yer verilen m. 12:

"Kapsama alınacak bitkiler, bitkisel ürünler ve seralar, tarımsal yapılar, tarım alet ve makineleri ile çiftlik hayvanları için kuraklık, dolu, don, sel, taban suyu baskını, fırtına, hortum, deprem, heyelan, yangın, kaza ve zararlılar ile hayvan hastalıklarının neden olacağı zararlar ve/veya tarım sektörü bakımından önemli görülecek diğer risklere ilişkin teminatlar Cumhurbaşkanınca belirlenir."

sözleşmesine dair tüm bilgileri, sigortalının haklarını, sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene yazılı olarak bildirir. Ayrıca, poliçeden bağımsız olarak sözleşme süresince sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri sigortalıya yazılı olarak açıklar. Aydınlatma açıklamasının verilmemesi hâlinde, sigorta ettiren sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur. Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatı sigortacıya aittir. Sigortanın kapsamı başlığını taşıyan 1409. madde hükmü uyarınca da, sigortacı sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan veya bedelden sorumludur. Sözleşmede öngörülen rizikolardan herhangi birinin veya bazılarının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir. Somut uyuşmazlıkta, davacı hortum hasarından söz ederken, davalı fırtınanın sebep olduğunu hasarın teminat dışı olduğunu savunmuş, hükme esas alınan bilirkişi raporunda ise hasara kuvvetli rüzgarın sebep olduğu ifade edilmiştir. Dosyada mevcut sigorta poliçesi incelendiğinde, hortumun teminat kapsamına dahil olduğu, ayrıca poliçenin son sayfasında fırtına ve hortum hasarına dair kloz bulunduğu anlaşılmıştır. Buna göre, yağmur, kar, dolu ile beraber olsun olmasın münhasıran fırtına (10mt. yükseklikte 62 km/saatten daha yüksek hızla esen rüzgarlar) veya fırtına sırasında rüzgarın sürüklediği ve attığı şeylerin çarpması ve hortum etkisiyle sigortalı **serada** ve içindeki üründe doğrudan meydana gelecek zararlar teminat kapsamına alınmıştır. Meteoroloji verilerine göre ise, 12.12.2013 tarihinde bölgede ölçülen ... rüzgar hızının 12.7 m/s olduğu, saniyedeki hızı 10.8-17.1 mt arasındaki rüzgarlar kuvvetli rüzgar, 17,2mt ve daha fazla olan rüzgarlar ise fırtına olarak değerlendirilmiştir. Mahkemece, poliçede yer alan fırtına ve hortum klozu incelenmemiştir. Oysa, bu klozun meteoroloji verileri ile birlikte değerlendirilerek hasara sebep olan rüzgarın kuvvetli rüzgar mı fırtına mı olduğunun tespiti gereklidir. Ayrıca, poliçede ve genel şartlarda teminata dahil hasarlar ve teminat dışı hasarlar sayılmış, ancak fırtına ve kuvvetli rüzgar hasarı açıkça iki başlık altında da yer almamıştır. Davacı, teminata dahil olan ve olmayan hasarlar konusundan sigortacı tarafından yeterince aydınlatılmadığını da ileri sürmektedir.

Bu durumda, mahkemece yukarıda ifade edilen mevzuat hükümleri de dikkate alınarak, poliçe kapsamı ile birlikte fırtına ve hortum klozunun değerlendirilmesi, ayrıca, poliçenin kapsamına alınmayan teminat dışı hallerin tek tek, açıkça ve tereddüte mahal vermeyecek şekilde genel ya da özel şartlar altında sayılmasının gerekli olup olmadığı hususunda değerlendirme yapılması ve 1409. madde uyarınca ispat yükünün davalı sigortacı üzerinde olduğunun gözetilmesi gerekirken, poliçe hükümleri, ilgili kloz ve genel şartlar yeterince değerlendirilmeksizin eksik incelemeye dayalı olarak davanın reddi yönünde hüküm kurulması doğru olmamış bozmayı gerektirmiştir." Y. 11. HD, E. 2016/5230, K. 2017/7423, T. 20.12.2017 (Kazancı İçtihat Bankası)

¹⁰⁹ Ayhan ve diğerleri, s. 200.

Hükmü uyarınca Cumhurbaşkanı kararı ile belirlenen rizikolar doğrultusunda dikkate alınmalıdır¹¹⁰.

25.11.2020 tarih ve 31315 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan 24.11.2020 tarih ve 3205 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile 2021 yılında teminat verilecek riskler belirlenmiştir:

“Dolu ana riski ile birlikte; fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem, sel ve su baskını ile taşıt çarpması, kar ve dolu ağırlık ek riskleri ile seranın örtü malzemesi, konstrüksiyon (İskelet) kıymetlerinin doğrudan bir zarara uğraması sonucu enkazın sökülmesi, kaldırılması, temizlenmesi ve taşıma masrafları paket halinde; ilgili genel şartlar ile tarife ve talimatlar kapsamında; Örtü Altı Kayıt Sistemine kayıtlı çiftçilerin, özlük, sera ve ürün bilgileri dikkate alınarak, Tarım Sigortaları Havuzu tarafından teminat altına alınır.”

Devlet Destekli Sera Sigortalarında seranın yapısına göre riziko taşıma yükümlülüğü kapsamına giren rizikolar değişmektedir. Genel Şartlarda yüksek ve alçak tünellerin¹¹¹ riziko kapsamı ayrıca belirtilmiştir. Buna göre yüksek tüneller için yalnızca içerisindeki ürün ve plastik örtüsü; dolu, fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem, sel ve su baskını risklerine karşı sigortalanacaktır. Diğer bir anlatımla yüksek tünel şeklinde inşa edilmiş seralar için genele ilişkin verilmiş rizikolardan taşıt çarpması, kar ve dolu ağırlığı riskleri sigorta teminatı kapsamında olmayacaktır. Alçak tüneller için ise yalnızca içerisindeki ürün için dolu, dolu kalite kaybı, fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem ile sel ve su baskını risklerine teminat verilmiştir. Taşıt çarpması, kar ve dolu ağırlığı riskleri alçak tüneller için de sigorta teminatı kapsamına alınmamıştır¹¹².

¹¹⁰ THY'nin “Havuz tarafından teminat altına alınacak riskler” başlığı altında yer verilen m. 24 “Kapsama alınacak bitkiler, bitkisel ürünler ve seralar, tarımsal yapılar, tarım alet ve makineleri ile çiftlik hayvanları için kuraklık, dolu, don, sel, taban suyu baskını, fırtına, hortum, deprem, heyelan, yangın, kaza ve zararlılar ile hayvan hastalıklarının neden olacağı zararlar ve/veya tarım sektörü bakımından önemli görülecek diğer riskler, Kurulun teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenir.” hükmü kanun hükmünde yer verilen hususlara yönetmelik hükmünde de yer verilmiştir. Yeni düzenlemeler gereği yönetmelikte yer alan “Bakanlar Kurulu” ifadesi Cumhurbaşkanınca olarak hüküm ifade etmektedir.

¹¹¹ Alçak tüneller kesin sınırları olmamakla birlikte 3 metreye kadar genişlikte ve 1 metreye kadar yükseklikte bulunan sera tünellerine yapılan genel isimlendirmedir. Yüksek tüneller ise alçak tüneller ile sera arasındaki genellikle yükseklikleri yaklaşık 2 metre olan orta boy sera yapılarını ifade eder.

¹¹² Devlet Destekli Sera Sigortası Genel Şartları **A.2.1. Teminat Kapsamında Olan Haller** “(1) Bu sigorta ile risk inceleme-değerlendirme sonucuna göre dolu, deprem, taşıt çarpması ile fırtına, hortum, yangın, heyelan, sel ve su baskını, kar ve dolu ağırlığı riskleri, teminat kapsamına alınmaktadır. (2) Yüksek tüneller için sadece içindeki ürünün ve plastik örtüsünün; dolu, fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem ile sel ve su baskını risklerine karşı sigortası yapılır. (3) Alçak tüneller için sadece içindeki ürüne; dolu, dolu kalite kaybı, fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem ile sel ve su baskını risklerine

Yapılan değerlendirmeler¹¹³ sonucunda sigorta kapsamında teminat sağlanması uygun görüldüğü ve poliçede yer aldığı takdirde aşağıdaki rizikolardan biri gerçekleşirse TARSİM'in sunduğu teminat kapsamında ödeme yükümlülüğü meydana gelmiş olur. Bu durumda rizikonun hangi hallerde gerçekleşmiş sayılacağı belirlenebilmesi önem arz etmektedir. Teminat verilen rizikolara DDSSGS'de yer verilmiştir.

1. Deprem Teminatı

Yerkabuğunda beklenmedik kırılmalar gibi enerji açığa çıkmasına sebep olan olaylar neticesinde yer kabuğunun yüzeyinde meydana gelen sarsılmalar deprem olarak nitelendirilebilir¹¹⁴. Deprem gerçekleştiği esnada yüksek miktarda enerji açığa çıkmaktadır. Bu enerjinin ölçümleri depremin magnitüdü üzerinden belirlenir. Magnitüdü 3 ve daha altı olan depremler insanlar tarafından hissedilmezken, genel olarak magnitüdü 5 ve üzerinde olan depremler hasara sebebiyet vermektedir¹¹⁵. Bu sebeple deprem rizikosunun gerçekleştiğinin ispatında uyuşmazlık çıkmamakla birlikte deprem ile hasar arasındaki illiyet bağında uyuşmazlık çıkmaktadır. Uygulamada depremde hasara uğrayan aktiflerin deprem olmasa da durumunda değişikli olmayacağı sebebiyle meydana gelen hasarda gerçekleşen riziko ile nedensellik bağının olmadığı gerekçe gösterilerek sigorta tazminatı ödenmeyebilmektedir¹¹⁶. Bu durumda depremin gerçekleşmesinin ardından menfaatle meydana gelen zararın deprem ile illiyet bağının kurulabilmesi önem arz eder. Devlet

karşı sigorta yapılır.” hükmü ile yüksek ve alçak tünel olarak kurulan seralar genelden ayrı tutularak teminat verilen riziko halleri sınırlandırılmıştır.

¹¹³ Devlet destekli sera sigortasının kurulabilmesi için rizikonun mevcut olması yeterli değildir. İlgili sistemler üzerinden TARSİM tarafından yapılan inceleme ile seranın yapısının sigortalanmaya uygun olarak kabul edilmesi gerekir Bkz. “B. Devlet Destekli Sera Sigortası Kapsamındaki Rizikolara Karşı Teminat Verilemeyecek Durumlar” s. 47.

¹¹⁴ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Deprem>

¹¹⁵ “Kaydedilmiş zemin hareketinin mikron cinsinden ölçülen maksimum genliğinin 10 tabanına göre logaritması” depremin magnitüdü olarak belirtilmektedir. Sedat Karataş, **Ülkemizde Deprem Sigortası ve Deprem Sigortasında Fiyatlandırma**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2016, s. 18.

¹¹⁶ Tezin yazıldığı dönemde ülkemizin atlattığı son büyük deprem olan 30.10.2020 tarihli İzmir depremi sonrasında ağır hasar alan binalarda eksperlerce yapılan inceleme sonucunda; ilgili binalarda deprem öncesinde inceleme yapılsaydı da riskli yapı olarak tespit edilecekleri, bu sebeple deprem binanın hukuki durumunda bir değişikliğe sebebiyet vermediğinden depremle zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı belirtilerek bazı tazminat talepleri reddedilmiştir.

destekli sera sigortası kapsamında yer verilen deprem teminatına deprem rizikosunun yanında yanardağ püskürmesi rizikosu da dahildir. Deprem veya yanardağ püskürmesinin gerçekleşmesinin ardından meydana gelecek toprak çökmesi, yer kayması, yangın veya infilak olaylarının sebep oldukları zararlar, bu olaylara deprem veya yanardağ püskürmesinin doğrudan sebebiyet vermiş olması halinde deprem teminatı kapsamındadır. Teminat kapsamına alınan olaylar sınırlayıcı olarak genel şartlar içerisinde sayılmıştır. Bu durumda deprem sonucunda meydana gelecek tsunami olayının vereceği zararın teminat kapsamında olmadığı söylenebilir. Ülkemiz açısından tsunami felaketinin gerçekleştirme ihtimalinin çok düşük olduğu belirtilmekte olmasına karşın 2020 yılında gerçekleşen İzmir depremi neticesinde Seferihisar ilçesinde küçük tsunami denecek olaylar yaşanmış ve büyük maddi kayıplar verilmiştir. Ülkemizde yanardağ püskürmesi ile seraların zarar görme ihtimali tsunami ile zarar görme ihtimalinin yanında önemli ölçüde azdır. Bu durumda deprem rizikosu sonucu meydana gelecek tsunami olayına teminat kapsamında yer verilmezken yanardağ püskürmesi sonucu meydana gelecek olaylara yer verilmesi üreticinin aleyhine olarak verilen teminatı kısıtlamıştır.

2. Dolu Teminatı

Devlet destekli sera sigortası kapsamında dolu tanelerinin sera ve serada yetiştirilen ürüne verdikleri zararlar teminat kapsamındadır. DDSSGŞ A.1. Sigortanın Konusu başlığı altında yer verildiği üzere sigorta kapsamında olduğu belirtilen rizikoların doğrudan verdiği zararlar teminat altına alınmaktadır. Yine dolu genel şartlarda yer alan dolu teminatı tanımında dolu tanelerinin doğrudan vereceği zararların teminat altına alındığı belirtilmiştir.

Bu durumda dolu rizikosunun gerçekleşmesi sebebiyle dolaylı olarak verdiği tüm zararlardan TARSİM'in sorumlu tutulamayacağı düşünülebilir Uygulamada TARSİM genel şartlarda belirtilen doğrudan zarar kavramını çok dar olarak yorumlamaktadır. Ancak meydana gelen zararlarda dolaylı zarar olgusunun geniş kapsamlı olarak yorumlanmaması gerekmektedir. Örneğin dolu tanelerinin çarpması sonucu sera örtüsü yırtıldığında ve bu yırtılma sebebiyle örtü altında koruma altında bulunan ürünler don sebebiyle zayı olduğunda veya kaliteleri düştüğünde doğrudan

zarar kavramı dar yorumlanarak meydana gelen zararın teminat kapsamında olmadığı yargı kararlarından anlaşıldığı üzere TARSİM tarafından iddia edilmektedir. İlk derece mahkemesi seranın plastik örtüsünün yırtılması sonucu ürünleri don zararına uğradığı olaya ilişkin verdiği bir kararında don zararının teminat dışında olması sebebiyle davayı reddetmiştir. Yargıtay ilgili kararı bozarak fırtına rizikosunu sonucunda seranın plastik örtüsünün yırtılması ile ürünlerin zarar gördüğünü, donmanın fırtına rizikosunun sonucunda meydana geldiğini belirterek kararı bozmuştur. Yargıtay'ın verdiği karar kanaatimizce hakkaniyete uygundur¹¹⁷. Yine Yargıtay verdiği bir kararında dolunun verdiği zararlarda doğrudan gözle görülür bir zarar olmadığını belirten eksper raporu olmasına karşın zirai bilirkişiler aracılığı ile inceleme yaptırılarak karara varılması gerektiğini belirtmiştir¹¹⁸. Kanaatimizce Yargıtay ziraat fakültelerinden bilirkişi görevlendirilmesi gerektiğini belirterek dolu yağışı sebebiyle

¹¹⁷ Y. 11. HD, E. 2013/15690 K. 2014/5877 T. 26.3.2014. Aynı yönde bkz. Y. 11. HD, E. 2020/354 K. 2020/2729 T. 9.6.2020 (Kazancı İçtihat Bankası) “*Dava, davalı tarafından devlet destekli tarım sigortası kapsamında sigortalanan davacıya ait domates serasında fırtına nedeniyle oluşan hasar bedelinin tahsili istemine ilişkin olup, mahkemece seradaki üründe oluşan zararın %50’sinin fırtına zararı olduğu ve sigorta teminatı altında bulunduğu kabul edilerek muafiyet uygulandıktan sonra hesaplanan bedelin ödenmesine karar verilmiştir. Ancak, Devlet Destekli ..Sigortası Genel Şartları ve Devlet Destekli ... Sigortası Teknik Şartlar Ve Talimatlarda, teminat kapsamı dışında kalan haller arasında yer alan don ve soğuk hava nedeniyle sera içindeki üründe meydana gelen hasarlar ile ürün veriminde ve kalitesinde meydana gelen eksilmenin dava konusu olayda uygulanabileceğini söylemek mümkün değildir. Teminat dışı olduğu düzenlenen don hasarı sera içinde gerçekleşen don ve soğuk hava sebebiyle oluşan hasarlardır. Somut olayda ise fırtına ile birlikte sera da plastik örtüde meydana gelen zarar sebebiyle sera içindeki domates ürünü de zarar görmüştür. Davacının kusuru ile meydana gelen bir donma söz konusu olmayıp fırtına nedeniyle sera plastik örtüsündeki yırtılması ve bu plastik örtünün fırtınanın uzun sürmesi sebebiyle tamir edilememesi sebebiyle sera içerisindeki ürünler donmuştur. Yani sigortalı üründe meydana gelen donma fırtına nedeniyle oluştuğu ve teminat dışı bulunan hallerden olduğu söylenemez. Böylece; oluşan zararın fırtınadan kaynaklanan doğrudan zarar olduğu kabul edilerek, karar verilmesi gerekirken davanın yazılı gerekçeyle kısmen kabulü doğru görülmemiş, kararın temyiz eden davacı yararına bozulması gerekmiştir.*” (Kazancı İçtihat Bankası)

¹¹⁸ Y. 11. HD, E. 2019/3114 K. 2019/5291 T. 11.9.2019 “*Dairemiz’in 10/09/2018 tarih 2016/14473-2018/5121 Sayılı kararında da belirtildiği üzere, davacıya ait elma bahçelerinin dolu rizikosuna maruz kalıp kalmadığı, meydana gelen zararın niteliği (miktar ya da kalite kaybı olarak), zarar miktarının tespiti gibi hususların özel ve teknik bilgiyi gerektirmesine karşın, ilk derece mahkemesince hükme esas alınan bilirkişi raporunda heyette ziraatçı bilirkişi bulunmamaktadır. O halde, mahkemece, aralarında üniversitelerin ziraat fakültelerinden meyve bitkileri bölümlerinde görevli uzman akademisyen ile sigortacının bulunduğu bir bilirkişi heyeti oluşturulup, dava konusu elma ağaçlarının dolu olayından dolayı hasara uğrayıp uğramadığı, hasarın teminat içinde olup olmadığı, hasar teminat içindeyse poliçe zeyili ve içeriği ile somut olayla bağlantısı, davalı tarafından prim iadesi yapılıp yapılmadığı, yapılmış ise primin tazminat hesabından mahsubunun gerekip gerekmeyeceği gibi hususlar üzerinde durularak tarafların kanıtları, hasarlı bahçelerde çekilmiş fotoğraflar, Ziraat Odası tarafından tutulan tutanak ve ekspertiz raporları ile dosyadaki diğer bilgi ve belgeler ile sigorta poliçesi hükümlerinin de değerlendirildiği denetime ve hükme esas almaya elverişli bir bilirkişi raporu alınıp, sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ve araştırma ile karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın davacı yararına bozulmasını gerektirmiştir.*” (Kazancı İçtihat Bankası)

ürünlerde kalite kaybı gibi uzman görüşü olmadan anlaşılamayacak hususların açıklığa kavuşturulmasını amaçlamıştır. Bu durumda doğrudan zarar kavramının dolu tanelerinin yalnızca çarpması sonucu dalların kırılması veya meyvelerin dökülmesi gibi olanların teminat kapsamında olduğu yönünde yorumlamamak gerekir. Dolu yağışının ürünler üzerinde bıraktığı etkiler ve sebep olduğu zararlar teminat kapsamında kabul edilmediir.

3. Fırtına Teminatı

Devlet destekli sera sigortasıyla fırtına rizikosu da teminat altına alınmıştır. DDSSGŞ fırtına teminatı içerisinde fırtınanın tanımına da yer verilmiş ve 10 metre yükseklikte hızı 62 km/saatten fazla esen rüzgarlar olarak tanımlanmıştır. Genel şartlarda yer verilen tanımda fırtına rizikosu sebebiyle gerçekleşecek zararların yalnızca tanımlanan rüzgarın verdiği zararlar değil bu rüzgar sebebiyle sürüklenen veya atılan şeylerin oluşturacağı zararlar da olduğu açıkça belirtilmiştir. Bu çerçevede, seraya veya seradaki ürünlere rüzgar nedeniyle sürüklenerek çarpan bir cismin vereceği zararlar teminat kapsamındadır. Fırtına rizikosunu dolu ve yağış gibi başkaca hava olayları ile birlikte meydana gelmesi halinde her bir riziko açısından şartların sağlanması aranmaz. Örneğin TARSİM fırtına rizikosu ile birlikte dolu yağdığı esnada zararın dolu tanelerinin doğrudan çarpma etkisi ile meydana gelmediğini gerekçe gösterilerek zararın teminat dışında kaldığından bahsedemez.

DDSSGŞ m. A.3. Sigorta Bedeli başlığı altında “ısıtma, havalandırma, gübreleme, ilaçlama ve sulama tesisatı gibi seranın esaslı unsuru sayılabilecek cihaz ve tesisat” için ayrıca rayiç bedel üzerinden sigorta bedeli belirleneceği hüküm altına alınmıştır. İlgili genel şart hükmünde sınırlayıcı olarak sayım yapılmamış seranın esaslı unsuru olabilecek menfaatlere ilişkin düzenleme yapılmıştır. Bu durumda serada üretimin ve üretime yardımcı işlerin yapılabilmesi için kullanılan cihaz ve tesisatlar teminat kapsamındadır. Örneğin fırtına sonucu seranın havalandırma sisteminin hasar görmesi sebebiyle oluşacak zararlar devlet destekli sera sigortası kapsamında karşılanmalıdır.

Yukarıda yer verdiğimiz üzere uygulamada TARSİM'in bazı durumlarda teminatların dar yorumlaması mümkün olabilmektedir. Kanaatimizce rizikolar sonucu meydana gelecek olayların doğrudanlığının fırtına rizikosunda yer verildiği gibi yorumlanması gerekmektedir. Diğer taraftan fırtına rizikosunun tanımlamasında yapılan ikincil sınırlama¹¹⁹ ile 62 km/saat hızdan az bir hızla esen veya yüksekliği 10 metre olmayan rüzgarlar olarak kabul edilmemiştir. Genel şartlar doğrultusunda zararın kuvvetli rüzgar veya fırtına olayı neticesinde gerçekleşip gerçekleşmediği sahada yapılacak tespitler sonucu ulaşılabilecek emareler ve meteorolojik veriler üzerinden belirlenir. Bu belirlemeler neticesinde fırtına kapsamına girmeyen kuvvetli rüzgarlar sebebiyle oluşan zarar teminat kapsamında kabul edilmez¹²⁰. Bunun sonucu olarak 62 km/saat hızdan az bir hızla esen veya yüksekliği 10 metre olmayan rüzgarlar, bu rüzgarlarla sürüklenen ve atılan cisimler sebebiyle oluşacak zararlar TARSİM tarafından karşılanmayacaktır.

4. Heyelan Teminatı

Heyelan rizikosunun gerçekleşebilmesi için zeminin yer değiştirebilen kütlelerden oluşması gerekir. Kayaların, toprağın, dolgu ve döküntü malzemelerinin yer değiştirerek aşağı ve dışa doğru gerçekleştirdiği hareketleri sonucunda meydana gelecek zararlar heyelan teminatı içerisinde yer alır. Zeminde gerçekleşecek

¹¹⁹ Evrim Akgün, "Sigorta Sözleşmelerinde Teminatın Kapsamına Genel Bir Bakış", **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 12, Sayı 153-154, 2017, s.93.

¹²⁰ Yargıtay verdiği bir kararında meteorolojik verilerin ayrıntılı olarak incelemesinin yapılarak değerlendirme yapılması gerektiğini açıkça belirtmiştir: "*Somut uyuşmazlıkta, davacı hortum hasarından söz ederken, davalı fırtınanın sebep olduğunu hasarın teminat dışı olduğunu savunmuş, hükme esas alınan bilirkişi raporunda ise hasara kuvvetli rüzgarın sebep olduğu ifade edilmiştir. Dosyada mevcut sigorta poliçesi incelendiğinde, hortumun teminat kapsamına dahil olduğu, ayrıca poliçenin son sayfasında fırtına ve hortum hasarına dair kloz bulunduğu anlaşılmıştır. Buna göre, yağmur, kar, dolu ile beraber olsun olmasın münhasıran fırtına (10mt. yükseklikte 62 km/saatten daha yüksek hızla esen rüzgarlar) veya fırtına sırasında rüzgarın sürüklediği ve attığı şeylerin çarpması ve hortum etkisiyle sigortalı serada ve içindeki üründe doğrudan meydana gelecek zararlar teminat kapsamına alınmıştır. Meteoroloji verilerine göre ise, 12.12.2013 tarihinde bölgede ölçülen ... rüzgar hızının 12.7 m/s olduğu, saniyedeki hızı 10.8-17.1 mt arasındaki rüzgarlar kuvvetli rüzgar, 17,2mt ve daha fazla olan rüzgarlar ise fırtına olarak değerlendirilmiştir. Mahkemece, poliçede yer alan fırtına ve hortum klozu incelenmemiştir. Oysa, bu klozun meteoroloji verileri ile birlikte değerlendirilerek hasara sebep olan rüzgarın kuvvetli rüzgar mı fırtına mı olduğunun tespiti gereklidir. Ayrıca, poliçede ve genel şartlarda teminata dahil hasarlar ve teminat dışı hasarlar sayılmış, ancak fırtına ve kuvvetli rüzgar hasarı açıkça iki başlık altında da yer almamıştır. Davacı, teminata dahil olan ve olmayan hasarlar konusundan sigortacı tarafından yeterince aydınlatılmadığını da ileri sürmektedir.*" Y. 11. HD, E. 2016/5230 K. 2017/7423 T. 20.12.2017 (Kazancı İçtihat Bankası)

hareketliliğe yerçekimi, aşırı yağış gibi nedenlerle ortaya çıkan kuvvetli su ve diğer kuvvetler sebebiyet verebilir. Devlet destekli sera sigortalarında sigortalanan menfaatte toprak büyük öneme sahip olduğundan heyelan rizikosuna herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmamıştır. Genel şartlardan anlaşıldığı üzere sera içerisinde yetiştirilecek malzemelerinin üzerinde bağlı olduğu toprağın bir kuvvet sebebiyle yer değiştirmesi yani heyelan meydana gelmesi halinde zarar teminat kapsamının kabul edilmelidir. Belirtmek gerekir ki buradaki kuvvet genel sigorta esasları çerçevesinde sigortalının kasti bir fiilinden kaynaklanmamalıdır. Genel şartlarda kuvvetlere ilişkin örnekleme yapıldıktan sonra “ve benzeri diğer kuvvetlerin” denilerek kapsam geniş tutulmuştur. Buradaki ve benzeri kuvvetlere sigortadan menfaat elde edebilmek için eğimli bölgede kurulu olan serasının istinat duvarını yıkan sigortalının meydana getirdiği zararlar dahil değildir.

5. Hortum Teminatı

Hortum rizikosunun fırtına rizikosundan farklı olarak genel meteorolojik verilerle tespit edilmesi mümkün olmayabilir. Zira hortum rizikosuna bölgesel olarak değil noktasal olarak oluşabilir. Bu durumda hortumun tesir alanı küçük bir alanla sınırlı kalabilir. Ayrıca hortumlar özellikleri gereği yer değiştirebilir. Nitekim genel şartlardaki hortum teminatında yer alan açıklamalardan ani basınç değişiklikleri sonucu oluşacak girdap şeklindeki kuvvetli rüzgarların hortumu oluşturacağı anlaşılmaktadır.

Hortumun kendine özgü yapısı sebebiyle uygulamada hortum rizikosunun gerçekleştiğine ilişkin ispat problemleri yaşanabilmektedir. Dar alanda etkisini gösteren hortumun gerçekleştiğinin ispatı genel meteorolojik verilerle ispat edilemediğinden tespitin sağlanabilmesi için hortumun gerçekleştiği esnada ve gerçekleştiği yerde meteorolojik gözlem yapılıyor olması gerekir. Bölgesel meteorolojik gözlemin sürekli olarak yapılmadığı dikkate alındığından gerçekleşen hortum olaylarının büyük çoğunluğunun gözlem dışında kalacağı ve genel meteorolojik verilerle ispat edilemeyeceği kuvvetle muhtemeldir. Karşılaşılması muhtemel bu ispat problemi hortumun gerçekleştiğine ilişkin sunulacak tanık beyanları ile bertaraf edilebilir. Zira hortum somut bir vakıadır ve bu vakıanın

gerçekleştiğinin ispatı tanık beyanları ile mümkündür. Seranın uğradığı zarar senetle ispat sınırlarını aşsa dahi hortum olayının gerçekleştiğine dair tanık beyanları tazminat miktarından bağımsız olarak somut bir vakianın gerçekleştiğini ispata yaradığından geçerli olacaktır. Yüksek yargıya yansıyan kararlarda bu türden vakıaların tanık beyanları ile ispat edileceği belirtilmiştir¹²¹.

6. Kar ve Dolu Ağırlığı Teminatı

Devlet destekli sera sigortası kapsamında üretilen ürünler ile birlikte seranın teminat altına alınması da büyük önem arz etmektedir. Zira seranın uğradığı her zarar sera içerisinde yer alan tarımsal ürünlerin zarar göreceği anlamına gelmez. Plastik malzemeden yapılan seraların ağırlık karşısında mukavemetlerinin ve yapılarının bozulması mümkündür. Genel şartlarda bu husus gözetilerek kar ve dolu ağırlığı teminatı kapsamında sera üzerinde biriken dolu ve karların yalnızca düşmesi veya kayması sebebiyle vereceği zararlar değil ağırlığın verdiği zararlar da teminat kapsamına alınmıştır. Bu durumda seralar üzerinde oluşabilecek doğrudan dolu ve kar

¹²¹ “Mahkemece iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre; sigorta poliçesinde ... Bankası'nın daini mürtehin olarak açılan davaya muvafakat verdiği ... Meteoroloji Müdürlüğü'nden olay tarihine ilişkin alınan bilgiler ve bilirkişi raporuna göre, güney yönünden esen maksimum rüzgar hızının 16,3 m/sn olması bu hızında kuvvetli rüzgar sınıfına girmesi, ayrıca konstrüksiyon ve plastik örtüsünün yetersiz olduğu anlaşılan dava konusu serada oluşan hasarın poliçe teminatları içinde yer almayan kuvvetli rüzgar nedeniyle meydana geldiği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Kararı davacı vekili temyiz etmiştir.

Dava, devlet destekli bitkisel ürün sigorta poliçesine dayalı tazminat istemine ilişkindir. Mahkemece; dava konusu serada oluşan hasarın poliçe teminatı kapsamında yer almayan kuvvetli rüzgar nedeniyle meydana geldiği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Davacı, zararın hortum nedeniyle meydana geldiği konusunda meteoroloji kayıtlarına ve tanıklara dayanmıştır. Meteoroloji İlçe Müdürlüğünden gelen cevabi yazıda, hortum hadisesinin meteoroloji gözlem alanı içinde oluşmadığı sürece tespit edilmesinin ve kayıt altına alınmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Ancak davacı vekili iddiasının ispatı için tanık deliline de dayanmış ve gösterdiği tanıklar mahkemece dinlenmiştir. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 240. ve devamı maddelerinde düzenlenen tanıklık, üçüncü kişilerin (davanın tarafları dışındaki kişilerin), dava ile ilgili bir vakıa hakkında, dava dışında bizzat edinmiş oldukları bilgiyi mahkemeye bildirmeleridir. Belirli miktarları aşan taleplerle ilgili olarak öngörülmüş olan tanıkla ispat yasağı hukuki işlemlere ilişkin olup, maddi vakıalar tanık dahil her türlü delille ispat edilebilir. Hortumun meydana gelip gelmediği, maddi vakıa niteliğinde bir husus olup tanıkla ispatı mümkündür. Dinlenen davacı tanıkları zararın hortum nedeniyle meydana geldiğini belirterek davacı iddiasını doğrulamışlardır. Aksine ciddi ve inandırıcı delil ve olaylar bulunmadıkça asıl olan tanıkların gerçeği söylemiş olmalarıdır. Davacı tanık beyanları aynı anlatımları içerir ve birbiriyle tutarlı olup, tanık beyanları birlikte değerlendirildiğinde, davacının, rizikonun hortum nedeniyle gerçekleştiği yönündeki iddiasını ispat ettiği anlaşılmaktadır. Bu durumda rizikonun hortum sonucunda meydana geldiğinin kabulüyle zarar miktarının belirlenmesi yönünde inceleme yapılması gerekirken, davanın reddine karar verilmesi yerinde görülmemiş, kararın davacı yararına bozulması gerekmiştir.” Y. 11. HD, E. 2017/314, K. 2018/5983, T. 3.10.2018 (Kazancı İçtihat Bankası).

tanelerinin vereceği zararlardan haricen, kar ve dolu ağırlıklarının serayı yıkmasının ve içerisinde bulunan ürünlerin zarar görmesinin ve rizikonun gerçekleşmesiyle oluşacak ağırlık sonucu serada meydana gelecek yapısal bozuklukların teminat kapsamında olduğunun kabulü gerekir. Ancak belirtmek gerekir ki kar ve dolu ağırlığının sebebiyet verdiği hasarın uzun sürede oluşması ve bu süre içerisinde alınacak tedbirler ile zararın önlenebileceği veya azaltılabileceği durumu söz konusu olursa sigorta ettirenin sigortacıya haber vermemesi veya kendisinden beklenilebilecek tedbirleri almaması sebebiyle TARSİM sigorta ettirenin kusuru oranında zararı tazmin etmekten tamamen veya kısmen kurtulabilecektir.

7. Sel ve Su Baskını Teminatı

Seralar toprak zemin üzerine kurulu olduklarından sel ve su baskınlarından etkilenme riskleri yüksektir. Sel ve su baskını teminatına ilişkin değerlendirmelerde dikkat edilmesi gereken en önemli unsur meydana gelen sel ve su baskınına yağış veya kar erimesinin sebebiyet vermesidir. Yan serada bulunan bir kişinin kontrolsüz şekilde sondaj yapması sebebiyle ortaya çıkan yoğun su akışının oluşturduğu zararlar sonuç olarak aynı duruma sebebiyet verse de sel ve su baskını teminatı kapsamında sayılamayacaktır. Keza sera içerisindeki bir borunun patlaması sonucu ortaya çıkan suyun verdiği zararlar genel şartlar kapsamında teminata dahil kabul edilemez. Ancak sera içerisindeki gider borusunun yağışlar sebebiyle taşma yaparak zarara sebebiyet vermesi veya bir şekilde patlamasına aşırı yağışların sebebiyet vermesi halinde teminat kapsamında kabul edilebilir. Burada dikkat edilmesi gereken doğal yollardan yağış veya kar erimesi sonucu oluşan sel ve su baskınlarının zarar ile illiyet bağının tespiti olacaktır.¹²²

Daha öncesinde belirttiğimiz üzere dünyada ve ülkemizde seracılık büyük orada akdeniz kıyılarında gerçekleştirilmektedir. Kıyılarda bulunan seraların denizin tsunami vs. gibi bir sebeple taşması neticesinde zarar görmesi sel ve su baskını kapsamında sayılamayacaktır. Genel şartlarda açıkça nehir, dere, çay, vadi yataklarının ve kanalların taşması sonucu meydana gelecek zararların teminat altına

¹²² DDSSGŞ m. A.2.2. Teminatların Tanımı

alındığı belirtilmiştir. Denizin herhangi bir doğal afet nedeniyle taşması sonucu deniz suyunun seraya zarar vermesi sel ve su baskını teminatı kapsamında kabul edilemez.

Yağış ve kar erimesinin taşmaya sebebiyet verdiği gibi şiddetli yüzey akışlarına da sebebiyet verebilmektedir. Meydana gelen bu şiddetli yüzey akışları ve bu akışların arazinin altında veya üstünde birikmesi sonucu ortaya çıkan zararlar da teminat kapsamındadır. Ancak su birikmelerinin taban suyu yükselmesinden değil yağış ve kar suyu erimesinden kaynaklanması gerekmektedir.

Sel ve su baskını teminatı kapsamındaki rizikoların verdiği doğrudan zararların teminat kapsamında olduğu belirtilmelidir. Örneğin sera içerisindeki ağaçların sel ve su baskını rizikosu gerçekleştiği halde bu durumdan etkilenmemiş ağaçlarda bulunan meyvelerin zeminde su bulunması sebebiyle toplanamaması sebebiyle ürünlerin zamanında satılamamasından dolayı birim fiyatında düşüş meydana gelirse, genel şartlar hükümleri kapsamında ürünlerin toplanamamasından kaynaklanan bu durum doğrudan zarar olarak kabul edilmeyip zarar tazmin edilmeyebilecektir.

8. Taşıt Çarpması Teminatı

Karayolları Trafik Kanunu m. 3 kapsamında taşıt “*Karayolunda insan, hayvan ve yük taşımaya yarayan araçlardır.*” olarak tanımlanmıştır. KTK’da yapılan tanımlama kara araçları için genel bir açıklamadır. Askeri araç gibi bu tanıma uymayan diğer taşıtlar kamu hizmeti taşıtı, özel amaçlı taşıt, arazi taşıtı vb. isimler altında tanımlanmıştır. Türk Sivil Havacılık Kanunu m. 3 ve Ticari Hava Taşıma İşletmeleri Yönetmeliği (Shy-6a) m. 4 kapsamında hava taşıtı olarak belirtme yapılmadan doğrudan hava aracının tanımlaması “*havalanabilen ve havada seyredebilen kaabiliyetine sahip her türlü aracı*” olarak yapılmıştır. Yine Türk Sivil Havacılık Kanunu’nun sigorta yükümlülüklerine ilişkin m. 138 hükmünde ayrıca tanımlamaya gerek duyulmadan “hava taşıt araçları” ifadesine yer verilmiştir. Bu durumda kanunda yer alan hava aracı tanımlaması hava taşıtı kapsamında değerlendirilebilecektir. Gezi Tekneleri Ve Kişisel Deniz Taşıtları Yönetmeliği m.4 ve Dalabilir Deniz Araçları Hakkında Yönetmelik m.4 hükümleri doğrultusunda deniz taşıtları genel olarak denizin üstünden veya altından seyredebilen araçlardır. Mevzuatta yapılan tanımlamalar dikkate alındığında hukuki açıdan yapılacak taşıt değerlendirmelerinde

herhangi bir şeyi farklı amaçlarla taşıyan hareketli araçlar taşıt olarak kabul edilebilecektir.

Uçak, gemi veya otomobil vb. bilindik araçların çarpmasının teminat kapsamında olduğu açık olmakla birlikte gümüz teknolojisi ile geliştirilen İHA, SİHA, drone vb. araçların verdiği zararların teminat kapsamında olup olmadığını değerlendirilmesi gerekir. Dünya üzerindeki bazı firmalar drone ile kargo teslimatı yapmaya başlamıştır. Kargolar havada hareket ederek kargo taşımaları ile yukarıda yer verdiğimiz hava taşıtı tanımına uyduğundan, devlet destekli sera sigortası kapsamındaki bir seraya zarar vermesi durumunda bu zarar teminat kapsamında olacaktır. Gözlem yapma amacı için kullanılan İHA'lara ilişkin bir değerlendirme yapıldığında ise kanaatimizce yapılan gözlemlerde kullanılan kameralar ve bu kameralarla elde edilen verilerin aktarılması amacıyla kullanılan bu hava taşıtlarının verdiği zararlar yine taşıt çarpması teminatı kapsamında olacaktır.

Kara, hava ve deniz taşıtları için mevzuatta sorumluluk sigortaları öngörülmüştür. Sorumluluk sigortaları kapsamında zararı veren taşıtın ilgili sorumluluk sigortacısına başvurulabileceği gibi doğrudan TARSİM'e de başvurulabilir. Doğrudan TARSİM'e başvurulduğu durumlarda TARSİM devlet destekli sera sigortası kapsamında yaptığı ödemeler doğrultusunda sigortalının haklarına halef olacağından kazaya sebebiyet veren aracın sorumluluk sigortacısına veya aracın işletenine başvurulabilir.

9. Yangın Teminatı

Devlet destekli sera sigortası kapsamında yer verilen yangın teminatına yıldırım ve infilakın vereceği zararlarda dahildir. Bazı durumlarda yangın serada gerçekleşme dahi yangının oluşturduğu sıcaklık, duman ve buhar gibi etkenler sebebiyle sera ve içerisinde yer alan ürünler zarar görebilecektir. Aynı durum infilak durumunda da ortaya çıkabilecektir. Genel şartlarda bu durum gözetilerek yangın, yıldırım ve inflakın sebep olduğu zararlar haricinde bu rizikoların gerçekleşmesi ile ortaya çıkan ve seraya zarar verecek duman, hararet ve buharın da teminat kapsamında olduğu açıkça belirtilmiştir. Duman, hararet ve buharın sera yapı ve malzemesine nazaran daha narin yapıya sahip olan ürünlere zarar vereceği muhtemeldir. Bu

doğrultuda yangın sonucu meydana gelecek bu türden hasarların teminat kapsamında olduğu açıkça belirtilmesi daha çok serada yetiştirilen ürünlerden elde edilecek kazancın sigortalanmasına hizmet etmektedir.

Duman, sıcaklık ve buhar sebebiyle oluşacak zararın yıldırım rizikosunun sonucu olarak teminat kapsamında gösterilmemiştir. Yıldırım rizikosunun gerçekleşmesi meydana gelecek yangında bu zararların oluşabileceği düşünülebilir ancak bu durumda hali hazır yangın rizikosu meydana geldiğinden duman, sıcaklık ve buhar sonucunda meydana gelen zarar teminat kapsamında olacak ve TARSİM tarafından karşılanacaktır.

10. Enkaz Kaldırma Masrafı Teminatı

Yukarıda yer verdiğimiz rizikolardan birinin gerçekleşmesi halinde sera örtüsü ve iskelet yapısı zarar görecektir. Seranın örtü ve konstrüksiyon yapısının %75 ve üzerinde zarar uğraması halinde seranın kullanılamaz hale gelen kısımlarının sökülerek kaldırılması, taşınması ve enkazın kaldırıldığı yerde gerekli temizliğin yapılması gerekir. Bu işlemlerin yapılması sırasında doğacak masraflar enkaz kaldırma masrafı teminatı kapsamında kabul edilir. Yangın sigortası genel şartları m. 3.6. hükmü kapsamında enkaz kaldırma masraflarının ek sözleşme ile teminat kapsamına alınabileceği belirtmişken devlet destekli sera sigortalarında enkaz kaldırma masrafları genel şartlar hükümlerinden doğrudan teminat kapsamına alınmıştır.

Enkaz kaldırma masrafı teminatı devlet destekli sera sigortası kapsamına alınan diğer teminatlardan farklı sera yapısında veya sera içerisinde yetiştirilen ürünlerde meydana gelecek zararları karşılamamaktadır. Enkaz kaldırma masrafı teminatı esasen rizikonun gerçekleşmesinden sonraki döneme ilişkindir. Enkaz kaldırma teminatının devreye girebilmesi için öncelikle poliçe kapsamındaki diğer risklerden birinin meydana gelmesi ve bu risk neticesinde enkaz durumuna gelen sera yapısının kaldırılması, sökülmesi, temizlenmesi ve taşınması gibi masrafların ortaya çıkması gerekir.

Belirtmek gerekir ki TARSİM'in sigorta sözleşmesi kapsamındaki borçlarından birisi de zararın armasının önlenebilmesi için sigortalının yaptığı makul

masrafların karşılanmasıdır. Zararın meydana gelmesinin ardından ürünlerin veya ürünlerin yetiştirildiği toprak üzerindeki enkazın kaldırılmasının zararın artmasını önleme amacına hizmet etmesi halinde TTK m.1448/3 kapsamında %75'lik orana bakılmaksızın yapılan masrafların TARSİM tarafından karşılanması gerekir¹²³.

B. Devlet Destekli Sera Sigortası Kapsamındaki Rizikolara Karşı Teminat Verilemeyecek Durumlar

Devlet destekli sera sigortalarında hangi hallerin teminat dışında kalacağına DDSSGŞ m. A.4. “Teminat Dışında Kalan Haller” başlığı altında yer verilmiştir. Genel şartlarda yer verilen hükümler doğrultusunda devlet destekli sera sigortaları için teminat dışında sayılacak hallerin; sera yapısından kaynaklanan, dolaylı bir zarardan kaynaklanan, rizikoya kasten veya ağır kusurla sebebiyet verilmesinden kaynaklanan, ürünlerdeki kalite kayıplarından kaynaklanan ve seranın işletilmesinden kaynaklanmayan sebeplerle meydana geldiğinden bahsedilebilir. Teminat kapsamında olmayan durumlar bu sebepler üzerinden başlıklandırılacak olursa;

1. Rizikonun Seranın Yapısından Kaynaklanan Nedenlerle Teminat Dışında Kalması

DDSSGŞ m. A.4. “Teminat Dışında Kalan Haller” başlığı altında yer alan “a”, “b”, “l”ve “s” bentleri kapsamında sera yapımında planlamanın, projenin, kullanılan malzemenin ve işçiliğin kusurlu olması durumunda meydana gelen riziko teminat dışında kalacaktır. Sera yapısında kusur bulunmasa dahi seranın iskeletinin tamamen ahşap malzemeden yapılması halinde ilgili maddenin “ğ” bendi uyarınca meydana gelen riziko teminat dışında kalacaktır.

Seranın kurulduğu arazinin bulunduğu yer itibariyle durumu rizikonun teminat kapsamında olup olmadığını belirlemek için önem arz etmektedir. DDSSGŞ m. A.4. “Teminat Dışında Kalan Haller” *“Su baskınlarını önlemek amacıyla yapılan engeller ile göl, nehir, çay, dere ve kanallar arasında kalan arazilerdeki ürünlerde meydana*

¹²³ Bkz. “Zarar Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğü” s. 83.

gelen zararlar.” hükmü kapsamında seranın kurulu olduğu arazinin etrafında yer alan doğal tatlı su kaynakları ve bu su kaynaklarına ilişkin yapılan engellerin konumu değerlendirilerek genel şartlarda belirtildiği üzere bu konumlar arasında kalan seralar teminat kapsamı dışında kabul edilebilecektir.

2. Rizikoya Kasten veya Ağır Kusurla Sebebiyet Verilmesi

DDSSGŞ m. B.8. “(2) Sigorta ettiren/sigortalı, teminat kapsamındaki bazı risklerin gerçekleşmesine kasten sebep olur veya zarar miktarını kasten artırıcı eylemlerde bulunursa, sözleşmeden doğan hakları düşer.” Hükmü doğrultusunda kasten gerçekleşmesi sağlanan zarar sebebiyle sigorta ettiren üreticinin sigorta sözleşmesinden doğan hakları sona erecek ve tazminata hak kazanamayacaktır. Örneğin üretici sigortadan tazminat alabilmek için ürünlerini ateşe verir, rizikonun gerçekleşmesine sebep olursa artık burada rizikonun gerçek anlamıyla gerçekleştiğinden bahsedilemeyecek ve TARSİM’in sorumluluğu doğmayacaktır. TTK m.1429 hükmü gereği kasten hareket ederek rizikonun gerçekleşmesine zarar veren üretici ise ödediği primlerin iadesini isteyemeyecektir¹²⁴.

Yine DDSSGŞ m. A.4. “Teminat Dışında Kalan Haller” “*Sigortalı veya fiillerinden sorumlu olduğu kişilerin kastından veya ağır kusurundan kaynaklanan zararlar.*” hükmü kapsamında kasti davranıştan haricen ağır kusur ile rizikonun gerçekleşmesi durumunda teminat dışında kalacaktır. Ağır kusur sigortalı veya sigortalının fiilinden sorumlu olduğu bir kişinin fiilinden doğabilecektir. Ancak burada belirtmek gerekir ki genel şartlar hükmünde belirlenen ağır kusurun kabul edilebilmesi için zararın meydana gelmesinde asli kusurlu olması gibi durumlar yeterli değildir. Sigorta hukukunda ağır kusurun kabul edilebilmesi için kasta varır derecede ağır kusurun aranması gerekir¹²⁵.

¹²⁴ Ayhan ve diğerleri, s.137; Çeker, Sigorta Hukuku, s.65.

¹²⁵ “Dairemizin yerleşik uygulamasına göre, ağır kusur kavramı, bir özel hukuk kavramı olup, kasıt olmamakla birlikte kasta yakın bir kusurun varlığını ifade eder. Sigorta Genel Şartlarında “tam kusur”dan değil, “kasıt” ve “ağır kusur”dan söz edilmektedir. Hükme dayanak yapılan bilirkişi raporunda da belirtildiği üzere, sürücünün 2918 sayılı KTK’nun 57.maddesi hükmüne aykırı şekilde kavşaklarda geçiş önceliğine uymaksızın tedbirsiz ve dikkatsiz araç kullanması kusur oluştursa bile, dava konusu olayın oluş şekline göre “ağır kusur” değildir. Bu nedenle, sürücünün 8/8 kusurlu olması, sigorta şirketine rücu hakkı vermez.” Y. 17.HD. E. 2005/1804 K. 2006/121 T. 16.01.2006 (Kazancı İçtihat Bankası).

3. Ürün Kalite Kayıplarından Doğan Zararlar

Sera içerisinde yetiştirilen ürünler çeşitli sebeplerle kalite kaybına uğrayabilmektedir. Devlet destekli sera sigortaları bu ürünlerin hasara uğrayarak zayi olması durumunda teminat sunmakla birlikte yetiştirilen ürünlerin zayi olmaması ancak kalitelerinin azalmasını teminat kapsamına almamıştır. DDSSGŞ m. A.4. “Teminat Dışında Kalan Haller” başlığı altında “n) Ürünlerde meydana gelen kalite kaybı zararları” hükmüne yer verilerek ürünlerde meydana gelen kalite kaybı ayırımı tabi tutulmadan yekün olarak teminat dışında tutulmuştur.

Belirtmek gerekir serada yetiştirilen ürünlerin çürümesi gibi durumlar kalite kaybı olarak kabul edilemez. Örneğin sel ve su basması sonucu ürünlerin çürümesi ve zayi olması durumunda kalite kaybından söz edilemez. Ancak serada yetiştirilen ürünlerin herhangi bir sebeple beklenenden daha az tatlı veya daha az dolgun olması gibi durumlarda kalite kaybından bahsedilebilir.

4. Dolaylı Zararlar

Devlet destekli sera sigortalarında kural olarak rizikoların meydana getirdiği zararın doğrudan olması aranmaktadır. Bu doğrultuda DDSSGŞ m. A.4. “Teminat Dışında Kalan Haller” başlığı altında “h) Teminat kapsamındaki riskin gerçekleşmesine bağlı olarak ortaya çıkan dolaylı zararlar.” hükmüne yer verilerek dolaylı zararların teminat kapsamında olmadığına yer verilmiştir. Ancak genel şartların “A.2.2. Teminatların Tanımı” başlığı altında yer verilen “a) Deprem ve Yanardağ Püskürmesi Teminatı; deprem ve yanardağ püskürmesinin, doğrudan veya dolaylı neden olacağı yangın, infilak, yer kayması veya toprak çökmesi etkisiyle meydana gelen zararları” hükmü ile deprem ve yanardağ püskürmesi teminatı tanımında dolaylı zararlara da yer verilmiştir. Deprem ve yanardağ teminatı için yer verilen bu kapsam diğer genel şartlar hükümleri kapsamında istisna olarak kabul edilebilir. Daha öncesinde belirttiğimiz üzere genel şartlarda yer verilen dolaylı zarar

kapsamının dar olarak yorumlanması gerekirken doğrudan zarar kapsamının geniş olarak yorumlanması gerekir¹²⁶.

5. Seranın İşletilmesinden Kaynaklanmayan Rizikoların Verdiği Zararlar

Devlet destekli sera sigortası incelendiğinde genel anlamda seranın işletilmesi sırasında meydana gelebilecek olağan doğal afetler veya olağan olayların vereceği zararlara karşı teminat sunduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple genel şartlarda bazı olağanüstü ve seranın işletilmesinden kaynaklanmayan zararlara yer verilmiş ve bu zararların teminat kapsamında olmadığı belirtilmiştir.

DDSSGŞ m. “A.4. Teminat Dışında Kalan Haller” başlığı altında yer alan düzenleme şöyledir:

“c) Savaş, her türlü savaş olayları, istila, yabancı düşman hareketleri, çatışma (savaş ilan edilmiş olsun veya olmasın), iç savaş, ihtilal, isyan, ayaklanma ve bunların gerektirdiği inzibati ve askeri hareketler nedeniyle meydana gelen zararlar. ç) Herhangi bir nükleer yakıttan veya nükleer yakıtın yanması sonucu, nükleer atıklardan veya bunlara atfedilen sebeplerden kaynaklanan radyasyon veya radyoaktivite bulaşmalarının ya da bunların gerektirdiği askeri ve inzibati tedbirlerin sebep olduğu zararlar (Bu bentte geçen yanma deyimi, kendi kendini idame ettiren herhangi bir nükleer ayrışım olayını da kapsayacaktır). d) Biyolojik ve/veya kimyasal kirlenme, bulaşma veya zehirlenmeler nedeniyle oluşacak zararlar dâhil olmak üzere, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nda belirtilen terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj ile bunları önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla, yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucunda meydana gelen zararlar. e) Kamu otoritesi tarafından, sera ve ürün üzerinde yapılacak tasarruflar sebebiyle, meydana gelen bütün zararlar. f) Grev, lokavt, kargaşa ve halk hareketleri ve kötü niyetli hareketler ve bunların gerektirdiği askeri ve inzibati hareketlerin sebep olduğu tüm hasarlar.”

Bu düzenlemeden anlaşılabacağı üzere seranın işletilmesi ile ilgili olmayan ve olağanın dışında ortaya çıkacak zararlar devlet destekli sera sigortası kapsamında teminat altına alınmamıştır.

¹²⁶ Dipnot 116.

C. Devlet Destekli Sera Sigortasında Teminatın Başlangıcı ve Süresi

1. Genel Olarak Sigorta Teminatının Başlamasına ve Sona Ermesine İlişkin Esaslar

Sigorta sözleşmesinin akdedilmesi sigorta teminatının başladığı anlamına gelmez. Sigorta süresinin başlangıcının değerlendirilmesinde şekli süre, teknik süre ve maddi süre olmak üç farklı süre esas alınır. Bu süreler sigorta teminatının başlangıcına ilişkin farklı sonuçlara sahiptir.

Öncelikle sigorta sözleşmesinin akdedilmesi ile birlikte şekli süre başlamış olur ve sözleşmenin imzalanması ile sözleşmeden belirtilen sigorta döneminin sonuna kadar olan dönemi kapsar. Sigorta sözleşmesinde prim tamamının veya ilk taksidinin ödenmesi için belirlenen zaman ise sigorta sözleşmesindeki teknik sürenin başlangıcı olarak kabul edilmekle birlikte sözleşmede belirlenen sigorta dönemin sonuna kadar geçerli olacaktır. Teknik süre kural olarak poliçe teslimi ile başlar.

Teminat başlangıcı için dikkate alınması gereken süre ise maddi süredir. Maddi sürenin başlaması ile birlikte sigorta teminatı başlayacaktır. TTK m.1421/1 “(1) Aksine sözleşme yoksa, sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksidinin ödenmesi ile başlar;” hükmü kapsamında kural olarak maddi süre primin tamamının veya taksitle ödenmesi durumunda ilk taksidinin ödenmesi ile birlikte maddi süre başlayacaktır. Aynı hükmün devamında “kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda, sigortacı, sözleşmenin yapılmasıyla sorumlu olur.” ifadelerine yer verilerek kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda maddi sürenin sözleşmenin akdedilmesi ile başlayacağı istisnai olarak belirtilmiştir. Bu durumda kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda şekli, teknik ve maddi sürenin aynı anda başladığından bahsedilebilir.

TTK m. 1421/1 hükmü DDSSGŞ’de “C.1. Sigorta Priminin Ödenmesi, Tarım Sigortaları Havuzunun Sorumluluğunun Başlaması ve Sigorta Ettirenin Temerrüdü” hükmü ile yer almıştır. Devlet destekli sera sigortalarında teminatın başlangıcının tespiti için poliçe tarihleri haricinde prim ödemelerine de dikkat edilmesi gerekmektedir.

2. Devlet Destekli Sera Sigortaları Bakımından Hukuki Durum

a. Seranın Yapısı Bakımından

Devlet destekli sera sigortalarında sera yapısı itibariyle sunulan teminatlar zarar sigortaları içerisinde yer alan mal sigortası olarak karşımıza çıkmaktadır. Sera yapısı ve bu yapıyı oluşturan sistemlerin teminatının başlangıcı DDSSGŞ “C.1. Sigorta Priminin Ödenmesi, Tarım Sigortaları Havuzunun Sorumluluğunun Başlaması ve Sigorta Ettirenin Temerrüdü”:

“(2) Sigorta ettirenin/sigortalının prim yükümlülüğünün tamamının veya primin taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa, peşinatın sözleşme yapılır yapılmaz ve en geç poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir. Aksi kararlaştırılmadıkça, prim veya peşinat ödenmediği takdirde, poliçe teslim edilmiş olsa dahi, Tarım Sigortaları Havuzunun sorumluluğu başlamaz ve bu husus, poliçenin ön yüzüne yazılır.”

Hükmü ile belirlenmiştir. Bu durumda aksi kararlaştırılmadığı durumlarda kural olarak prim ödemesi yapılmadığı takdirde sera yapısına ilişkin teminat süresi başlamaz.

b. Seradaki Ürünler Bakımından

Devlet destekli sera sigortalarında teminat kapsamına sera ve sera içerisinde yer alan ürünler dahil edilebilir. DDSSGŞ A.7. Sigortanın Başlangıcı ve Sonu:

“(1) Sigorta aksi kararlaştırılmadıkça, örtü, iskelet ve teknik donanım için poliçede başlama ve sona erme tarihleri olarak yazılan günlerde, poliçenin düzenlendiği saatte başlar ve aynı saatte sona erer.(2) Serada yetiştirilen ürünler için sigorta teminatı, her ürün dönemine ait fidelerin ve/veya fidanların seralara dikimi ile başlar ve hasadın bitmesiyle son bulur.”

Bu hükümden anlaşılabacağı üzere serayı oluşturan örtü, iskelet ve teknik donanım için teminat başlangıcı ve süresi diğer zarar sigortaları ile aynı doğrultuda tespit edilebilecekken, sera içerisindeki bitkisel ürünlerin teminat süresi ürünlerin dikim ve hasat süreleri doğrultusunda belirlenecektir.

Sera içerisinde yetiştirilen ürünlere ilişkin genel şartlarda yapılan açıklama esasında sigortalanan menfaate dairedir. Sera içerisine ürün dikilmemiş olması halinde sigorta ettiren üreticinin ürünlere ilişkin menfaatinin oluşmamış olması sebebiyle

sigorta ilişkisi kapsamında teminatın başlamaması pek tabidir. Keza aynı şekilde sera içerisinde sigorta edilen ve daha sonrasında hasat edilen ürünler için üreticinin menfaati ortadan kalkacağından sigorta sözleşmesi son bulmuş olur.

Devlet Destekli Sera Sigortası Teknik Şartları, Tarife ve Talimatları m. 2 Teminatların Tanımı başlığı altında yer aşan *“Teminat kapsamındaki riskler nedeniyle, meydana gelen kayıplar, poliçede belirtilmiş olan sigorta dönemi ile sınırlıdır. Takip eden yıllardaki zarar etkisi, teminat kapsamı dışındadır.”* hükmü doğrultusunda ürünlerin hasadının sigorta dönemi içerisinde diğer bir anlatımla seranın örtü, iskelet ve teknik donanımı için poliçede belirtilen süreler içerisinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Aksi taktirde sigorta döneminin bitiminin ardından henüz hasat edilmemiş ürünlerin göreceği zararlar teminat dışında kalacaktır. Örneğin 5 yılda filizlenme aşamasına gelen bambu bitkisinin sera içerisinde yetiştirmek ve kendini teminat altına almak isteyen bir çiftçi, devlet destekli sera sigortası yaptırmış olsun. Bu durumda düzenlenen poliçede diğer genel bitkisel ürünlere ilişkin sigorta dönemi esas alınarak poliçede belirlenen süre bir yıl olursa, serasını sigorta ettiren üreticinin ürünleri henüz filizlenmeden sigorta süresi ve teminatı dışında kalacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

TARAFLARIN GÖREV VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. SİGORTA ETTİRENİN GÖREV VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Devlet destekli sera sigortalarında sigorta ettiren konumundaki üreticinin kanundan, DDSSGŞ'den ve tanzim edilen sigorta sözleşmesinden doğan yükümlülük ve görevleri bulunmaktadır. Sözleşmenin esaslı unsurunu oluşturan ve üretici tarafından sigortacıya ödenecek olan prim, sigorta ilişkisinde sigorta ettirenin borcunu ifade etmektedir¹²⁷. Sigorta ettirenin prim borcuna uygun davranmaması halinde doğurduğu sonuçlar itibariyle yükümlülük olarak kabul edilebilir. Prim yükümlülüğü

¹²⁷ Ali Ayli, **Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2003, (Prim), s.4; Şaban Kayıhan, **Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 93; Özdamar ve Doğan, s.59; Çeker, Sigorta Hukuku, s.100

haricinde sigorta sözleşmesinin akdi esnasında doğru bilgi verilmesi, rizikonun ağırlaştırılmaması, rizikoya ilişkin gerekli bildirim ve bilgilendirmelerin yapılması, araştırma yapılmasına izin verme, meydana gelen zararın artmasını önleyici tedbirler alma gibi görevler sigorta ettirenin sorumluluğundadır¹²⁸.

TTK m.1449 hükmü uyarınca yapılacak sigorta sözleşmesinin niteliğine ve rizikonun gerçekleşme ihtimalinin barındırdığı hassasiyet sebebiyle kanunun getirdiği görevlere ek bazı görevlerin getirilmesi gerektiği taktirde bu hususlar sözleşme ile düzenlenebilir. Aynı yasa hükmünde sigorta sözleşmesi ile belirlenen görevlerin ihlali, sigortacının sorumluluktan kurtulabilmesi için tek başına yeterli görülmemiş bu ihlalin sigorta ettirenin kusuru ile gerçekleşmiş olması aranmıştır. İhlal ile rizikonun gerçekleşmesi ve zararın miktarı arasında bir illiyet bağı yok ise sigortacının sorumluluğu, sigorta ettirenin kusuru olsa dahi devam edecektir. Ancak ilgili hükmünde saklı tutulduğu üzere diğer yasa hükümlerinde yer verilen düzenlemeler doğrultusunda kusur aranmadan sigortacıya sorumluluktan kurtulma imkanı sağlayan haller söz konusu olabilir.

A. Prim Ödeme Yükümlülüğü

Sigorta sözleşmesinde sigortacının devraldığı riziko karşılığında sigorta ettiren prim borcunu ödemeyi taahhüt etmektedir. Sigorta primi sigorta ettirenin asli edim yükümlülüğünü oluşturmaktadır¹²⁹.

Sigortacının genel giderleri karşılamak için aldığı ek ücret sigorta yükü olarak adlandırılmaktadır. Sigorta ettirenin verdiği primin giderlere gidecek kısmını sigorta yükü oluştururken, kalan kısmı olan safi prim sigortacının sağladığı teminatın karşılığı olarak alınmaktadır¹³⁰.

¹²⁸ Ayhan ve diğerleri, s. 141.

¹²⁹ Kender, Sigorta Hukuku, s.190; Ulaş, s. 76.

¹³⁰ Işıl Ulaş, **Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku**, 8. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2012, s. 57; Kubilay, Sigorta Hukuku, s. 46.

1. Devlet Destekli Sera Sigortasında Prim Alacaklısı ve Borçlusu

Devlet destekli ve TARSİM bünyesinde sunulan sigorta hizmetlerinde prim ödemeleri, diğer sigorta sözleşmelerinden farklılık arz etmektedir. Bu sebeple devlet destekli sera sigortalarında prim alacaklısı ve borçlusunun kim olduğunun doğru tespiti gerekir.

a. Alacaklı

Prim alacağı karşılığında sigorta himayesini sunan taraf o sözleşmenin sigortacısı sıfatını haiz olacaktır¹³¹. Devlet destekli sera sigortaları açısından sigorta şirketleri sigorta himayesini sağlayan taraf değildir. Bu sebeple sigortacı konumunda olmaları mümkün değildir. Sigorta şirketlerinin sözleşmenin kurulmasına aracılık etme ve tahsil edilen primleri TARSİM'e aktarma gibi sorumlulukları bulunmakla birlikte¹³², yaptıkları bu işlemler sigorta şirketlerini sigortacı sıfatını haiz kılmaz. Devlet destekli sera sigortalarında diğer devlet destekli tarım sigortalarında olduğu gibi TARSİM sigorta teminatını sağlamak ve sözleşme içerisinde sigortacı ve prim alacaklısı olarak yer almaktadır.

¹³¹ Kayhan, s. 135; Ayli, Prim, s.57; Kender, Sigorta Hukuku, s.243; Ulaş, s.79;

¹³² Sigorta Şirketinin sorumlu olduğu yükümlülükler THY Sigorta Şirketlerinin Hak ve Yükümlülükleri başlığı altında yer verilen 22. maddesinde açıkça belirtilmiştir:“(1) Sigorta şirketlerinin hak ve yükümlülükleri şunlardır:

a) Kurul tarafından alınan kararlara uymak ve bunları yerine getirmek.

b) (Değişik:RG-26/12/2017-30282) Prim borçlarına karşılık ilk yıl için Kurulun belirleyeceği teminat türlerine göre Havuza 200.000.- TL (ikiyüzbin TL) sabit teminat, takip eden yıllarda ise bir önceki yıl havuza devrettikleri prim üzerinden % 10 oranında ilave teminat vermek.

c) (Değişik: RG-22/09/2006-26297) İlgili ayda tahsil edilmesi gereken primleri, Kurul kararları çerçevesinde belirlenen usul ve esaslara göre takip eden ayın en geç 20 nci günü akşamına kadar Havuza devretmek.

(2) Sigorta şirketleri tarafından Havuza zamanında devredilmeyen primler, öncelikle teminatın nakde çevrilmesi suretiyle Şirket tarafından tahsil edilir. Devredilmeyen primlerin teminatı aşan kısmı, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

(3) (Değişik:RG-30/11/2012-28483) Sigorta şirketleri, tarım sigortası sözleşmelerini Havuz adına ve Havuz tarafından belirlenen standart poliçeler üzerinden yapar ve prim ile riskin tamamını Havuza devreder.

(4) (Değişik:RG-30/11/2012-28483) Kanun kapsamındaki tarım sigortası teminatları münhasıran Havuz tarafından verilir. Bu teminatlar risk yönetimi açısından şartların gerekli kalması ve Kurul tarafından uygun görülmesi halinde sigorta şirketleri ile müştereken de verilebilir.”

Sigorta şirketlerinin yükümlülüklerine uymaması durumunda Havuzu temsilen yaptıkları sözleşmeler geçerliliğini koruyacak ve Havuz ile sigorta şirketleri arasındaki iç ilişkide üçüncü kişi konumunda olan sigorta ettirenin hakları devam edecektir.

Sigorta şirketleri yükümlülükleri doğrultusunda akdettikleri devlet destekli sera sigortası sözleşmelerinden elde ettikleri primleri TARSİM'e aktarmakta, aracı olarak hizmet etmektedirler. Sigorta ettiren ise sözleşmeyi akdederken sigorta şirketleri ile muhatap olmakta yine sözleşme doğrultusunda prim ödemesi yaparken sigorta şirketlerine ödemesini yapmaktadır. Sigorta şirketlerinin Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik yer verilen yükümlülüklerini yerine getirmemesi, örneğin TTK kapsamın teminatın başlamasını sağlayan prim ödemesinin prim alacaklısı olan sigortacıya aracılık faaliyeti gösteren sigorta şirketi tarafından ödenmemesi durumunda sigorta ettiren üretici aleyhine bir durum oluşmayacaktır. Üreticinin primleri sigorta şirketi yahut acentesine ödemesi sigortacı TARSİM'e karşı prim borcunun yerine getirilmesi için yeterli olacaktır¹³³.

Sigorta şirketleri tarafından tahsil edilen yahut edilemeyen primlerin, tahsil edilmeleri gereken ayı takip eden ayın 20. gününe kadar Havuz'un hesabına aktarılması gerekmektedir. Aksi taktirde Havuz sigorta şirketlerinin devlet destekli sera sigortası akdedebilmesi için teminat olarak sunulan miktarı tahsil edilemeyen primler için kullanabilir. Burada sigorta şirketlerinin neden bu borç ilişkisi içerisinde bulunmak isteyeceği sorusu akla gelebilir. Zira sigorta şirketleri kendilerine iş yükü getirecek bir sorumluluk altına girmektedir. Ancak sigorta şirketlerinin asıl prim alacaklısı olan TARSİM'in ortağı ve paydaşı olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca sigorta şirketleri havuza devrettikleri primlerin havuz tarafından tahsil edilen kısmı için komisyon ödenmektedir. Aksi taktirde sigorta şirketleri eşit hisselerle ortakları oldukları TARSİM'den aynı oranda menfaat elde edeceğinden, kendi kurumları dışındaki ortak sigorta şirketlerinin bu iş yükü altına girmesi yönünde eğilim gösterebilirlerdi. Sigorta şirketlerinden tahsil edilemeyen primler 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilecektir¹³⁴.

¹³³ Alp, s.70.

¹³⁴ Tarım Sigortaları Kanunu, Havuz başlığı altında düzenlenen m.4/2 hükmünde sigorta şirketlerinin prim alacak ilişkisi içerisindeki yükümlülükleri genel anlamda belirtilmiş; *"Havuz; kapsama alınan riskler için sigorta, reasürans ve retrosesyon yapmaya yetkilidir. Sigorta şirketleri, bu Kanun kapsamında tarım sigortaları alanında elde ettikleri primin tamamını Havuza devretmekle yükümlüdür. Sigorta şirketlerine Havuza devrettikleri primler için Havuz tarafından tahsil edilen kısmı üzerinden komisyon ödenir. Sigorta şirketleri tarafından Havuza zamanında devredilmeyen primler 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir."* THY m. 22 hükmünde ise prim alacaklarına ilişkin verilen teminat gibi hususlara ayrıntısı ile yer verilmiştir: *"(1) Sigorta şirketlerinin hak ve yükümlülükleri şunlardır:*

a) Kurul tarafından alınan kararlara uymak ve bunları yerine getirmek.

THY m.20/1-ç hükmü ile ödenmeyen primlerin tahsili ve nakdi olarak verilmeyen teminatların nakde çevrilmesi gibi prim alacakları hakkındaki gerekli işlemleri yapma görevi TARSİM A.Ş.'ye yüklenmiştir.

b. Borçlu

Prim borçlusu ise esas itibari ile sigorta ettirendir¹³⁵. Ancak sigorta sözleşmesinin başkası lehine yapılması halinde yani sigorta ettiren ve sigortalı farklı kişiler ise; sigortacı sigorta ettirene başlattığı takibin semeresiz kalması sonucu sigortalıya bu durumu bildirebilir. Sözleşmenin devam etmesinde yararı bulunan sigortalı, sigorta ettirenin prim borcunu ödemeyi kabul ederse sigorta sözleşmesi sigortalı üzerinden aynen devam eder ve sigortacı sigorta ettirene karşı sahip olduğu hakların tamamını sigortalıya karşı ileri sürebilir (TTK m.1431/4)¹³⁶. Primin sigortalı tarafından ödenmesi durumunda sigorta sözleşmesi açısından üçüncü kişi olan sigortalı, sözleşmenin tarafı haline gelmekte ve prim borçlusu sıfatını sonradan kazanmaktadır.

Prim nihayetinde para borcudur ve para borcuna ilişkin genel hükümlerin prim ödemesinin kabulünde dikkate alınması gerekir. Borç, sigorta ettirenin şahsına bağlı, yetenekleri doğrultusunda gerçekleştirdiği bir edim olmadığından bizzat sigorta ettiren

b) Prim borçlarına karşılık ilk yıl için Kurulun belirleyeceği teminat türlerine göre Havuza 100.000.- YTL (yüzbin YTL) sabit teminat, takip eden yıllarda ise bir önceki yıl havuza devrettikleri prim üzerinden % 15 oranında ilave teminat vermek.

c) Devlet prim desteği hariç, ilgili olduğu ay içinde tahsil ettikleri primleri, komisyon miktarı düşüldükten sonra takip eden ayın en geç beşinci işgünü akşamına kadar Havuza devretmek.

(2) Sigorta şirketleri tarafından Havuza zamanında devredilmeyen primler, öncelikle teminatın nakde çevrilmesi suretiyle Şirket tarafından tahsil edilir. Devredilmeyen primlerin teminatı aşan kısmı, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

(3) Sigorta şirketleri, tarım sigortası sözleşmelerini kendi adlarına akdeder ve prim ile riskin tamamını Havuza devreder. Sigorta işlemleri, Kurul tarafından belirlenen standart poliçeler üzerinden online sistemde yapılır.

(4) Havuz, devraldığı riskleri retrosede etmeye yetkilidir. Sigorta şirketleri bir sonraki yıla ilişkin retrosesyon taleplerini içinde bulunulan yılın en geç 1 Kasım tarihine kadar Şirkete bildirir. Havuz tarafından hesaplanacak tahmini hasar durumuna göre yeterli retrosesyon teminatı sağlanmadığı takdirde kalan kısma Devlet tarafından iştirak edilir. Sigorta şirketlerinin payları toplamının yüzde yüzü (% 100) üzerinde gerçekleşmesi halinde, herbir sigorta şirketinin payı, toplam oran yüzde yüze (% 100) inene kadar gariyeten azaltılır.

(5) Sigorta şirketleri, retrosesyon yolu ile kendilerine devredilen miktarı Havuza devredemez. ”

¹³⁵ Kender, Sigorta Hukuku, s. 234; Ulaş, s. 76; Aral Eldeleklioğlu, Sigorta Sözleşmesi, s. 129; Somer, s. 123.

¹³⁶ Samim Ünan, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Cilt II., 1. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2016, (Şerh), s. 340.

tarafından ifa edilmesinde sigortacının herhangi bir menfaati bulunmamaktadır. Bu durumda para borcu niteliğinde olan sigorta priminin sigorta ettiren tarafından ödenmesi zorunlu değildir. Üçüncü bir kişi tarafından ödenen prim borcu sigortacı tarafından kabul edilmelidir. Edilmediği takdirde TBK m. 106 doğrultusunda temerrüde düşecektir¹³⁷. Ancak yukarıda belirttiğimiz sigortalının prim borcunu ödemeyi kabul etmesi durumunda olduğu gibi ödemeyi yapan üçüncü kişiler sözleşmenin tarafı haline gelmiş kabul edilemeyecektir.

Devlet destekli sera sigortasında ise prim borcu sözleşmenin başından itibaren münferiden sigorta ettiren tarafından ödenmemekte bir kısmı Devlet tarafından karşılanmaktadır. Ancak devlet destekli sera sigortasındaki devletin prim desteği üçüncü kişi tarafından yapılan bir ödeme olarak kabul edilemez. Zira Devlet sigorta ilişkisi içerisinde doğrudan prim borçlusu olarak yer almaktadır.

Devlet bölgeleri, işletme ölçeklerini, ürünler ve riskleri dikkate alarak her yıl belirlediği destek miktarını TARSİM'e ödemekle yükümlüdür. Belirlenen prim desteğine ilişkin ödenek, bütçe kanunu ile Bakanlık bütçesinde yer alacaktır. Destek prim miktarının resmi olarak belirlenmesinin ardından kurulan her devlet destekli sera sigortası poliçesi ile Devlet belirlediği destek oranında prim borçlusu haline gelmektedir. Bakanlık örtü altı kayıt sistemi gibi elinde bulundurduğu kayıtları dikkate alarak ve sigorta şirketlerince yapılan devlet destekli sera sigortası poliçelerine istinaden devlet tarafından karşılanacak toplam prim desteğini TARSİM hesabına aktarır. Prim desteğine ilişkin sair hususlar ise Cumhurbaşkanı kararı ile belirlenebilir¹³⁸.

¹³⁷ Ayhan, Çağlar, Özdamar, s.169 “Dosya kapsamına göre primin tamamının rizikodan önce ödendiği, primin acente ya da sigorta şirketinin kayıtlarına intikal ettirilip ettirilmemesinin acente ile davalı sigorta şirketi arasındaki iç ilişki olduğu bu hususun davacıyı bağlamayacağı açık olduğundan rizikodan önce gerçekleştirilen prim tahsilatı sebebiyle sigorta şirketinin sorumluluğunun başladığının kabulü gerekmektedir.” Y. 17. HD, E. 2011/4018, K. 2011/4299, T. 5.5.2011; “Kural olarak sigorta şirketi tarafından acentaya prim tahsil yetkisi verilmiş olmasına rağmen, acenta tarafından tahsil edilen prim, sigortacıya ödenmemiş ise bu sigorta ile acentası arasında iç ilişki olup primin sigortaya ödenmemesi sigorta ettiren aleyhine sonuç doğurmaz.” YHGK, E. 2010/17-98, K. 2010/120, T. 3.3.2010 (Kazancı İçtihat Bankası).

¹³⁸ THY Prim Desteği Başlığı altında yer verilen 27. Hükümde bu prim desteği belirlenirken dikkate alınacak esaslar açıkça belirtilmiştir: “(1) Ürünler, riskler, bölgeler ve işletme ölçekleri itibarıyla Devlet tarafından sağlanacak prim desteği miktarları, her yıl Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından belirlenir. (2) Prim desteğine ilişkin ödenek, her yıl bütçe kanunu ile Bakanlık bütçesinde yer alır (3) Bakanlık, çiftçi kayıt sistemindeki ve Bakanlıktaki diğer kayıtları dikkate alarak, Havuz veri tabanında Bakanlar Kurulu Kararınca teminat altına alınan riskler için sigorta şirketleri tarafından düzenlenecek standart poliçelere istinaden, Devlet tarafından karşılanacak toplam prim desteğini Havuz hesabına aktarır. (4) Prim desteğine ilişkin diğer hususlar Kurul kararı ile belirlenir.”

25.11.2020 tarih ve 31315 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan 24.11.2020 tarih ve 3205 sayılı Cumhurbaşkanî Kararı ile 2021 yılında teminat verilecek riskler için yapılacak prim destek oranı %50 olarak belirlenmiştir ve belirlenen orandaki prim desteği Tarım ve Orman Bakanlığı'nın bütçesinden TARSİM'e aktararak karşılanacaktır.

c. Prim Miktarının Belirlenmesi

Prim miktarları belirlenirken ilmi ve istatistiki verilerden faydalanılmaktadır. Günümüzde bu verilerin bolluğu ile birlikte rizikonun ortalama gerçekleşme ihtimali tespit edilmekte ve bu riziko ihtimali üzerinden prim miktarı doğru orantılı olarak belirlenmektedir¹³⁹.

Devlet destekli tarım sigortalarında sigorta şirketleri tarife ve talimatlar üzerinden sigorta primini belirlemek zorundadır. 2021 yılı için yayımlanan ve 11 maddeden oluşan “Devlet Destekli Sera Sigortası Tarife ve Talimatlar-2021” ile primin belirlenmesi için gerekli olan oranlar ve çarpanlar farklı değişkenlere göre ayrı ayrı tablolar halinde gösterilmiştir. Yüksek tüneller için ise havuz devlet destekli sera sigortası tarife ve talimatları ile ayrıca prim belirlenmesi yapılmamış, devlet destekli bitkisel ürün sigortasına atıf yapılarak burada düzenlenen prim hesaplamalarının nasıl uygulanacağına yer verilmiştir¹⁴⁰. Sigorta şirketlerinin bu talimatlara uyarak prim hesaplaması yapması ve tahsil etmesi, daha öncesinde de belirttiğimiz üzere

¹³⁹ Kender, Sigorta Hukuku, s.236.

¹⁴⁰ Devlet Destekli Sera Sigortası Teknik Şartları, Tarife ve talimatları Madde 4 - Sera Sigortasında Risk İnceleme-Değerlendirme ve Risk Kategorileri “(1) Yüksek tünel içindeki ürünlerin ve yüksek tünel plastik örtüsünün, dolu riski için; Bitkisel Ürün Sigortası Dolu Teminatı Tarife Fiyat Tablosunda, ürünlerin hassasiyet sınıfına göre tespit edilen tarife fiyatı %40 indirimli; fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem ile sel ve su baskını riskleri için açık alandaki tarife fiyatları indirimsiz olarak uygulanır. Tazminat hesaplamalarında ise bu riskler için, Bitkisel Ürün Sigortasında geçerli olan muafiyet/müşterek sigorta oranları uygulanır. (2) Alçak tünel içindeki ürünler dolu riski için; Bitkisel Ürün Sigortası Dolu ve Dolu Kalite Kaybı Teminatı Tarife Fiyat Tablosunda, ürünlerin hassasiyet sınıfına göre tespit edilen tarife fiyatı %10 indirimli; fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem ile sel ve su baskını riskleri için; açık alandaki tarife fiyatları indirimsiz olarak uygulanır. Tazminat hesaplamalarında ise; bu riskler için, Bitkisel Ürün Sigortasında geçerli olan muafiyet/müşterek sigorta oranları uygulanır”

yükümlülükleri arasındadır¹⁴¹. Devlet destekli sera sigortası tarife ve talimatları doğrultusunda belirlenecek prim miktarı 30,00 TL'den düşük olmayacaktır¹⁴².

d. Primin Ödenme Zamanı, Yeri ve Şekli

(1) Zamanı

TTK m. 1430 hükmü gereği prim, sigorta sözleşmesinin kurulması esnasında peşin olarak ödenebileceği gibi taksitle de ödenebilir¹⁴³. TTK'da yer alan bu husus DDSSGŞ “C.1. Sigorta Priminin Ödenmesi, Tarım Sigortaları Havuzunun Sorumluluğunun Başlaması ve Sigorta Ettirenin Temerrüdü” hükmünde “(2) Sigorta ettirenin/sigortalının prim yükümlülüğünün tamamının veya primin taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa, peşinatın sözleşme yapılır yapılmaz ve en geç poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir.” ifadeleri ile yer almıştır. Taksitle yapılan ödemelerde ilk taksitin sözleşme yapıldığı anda poliçe teslimi ile birlikte nakden ödenmesi gerekmektedir. TTK m. 1431 hükmü gereğince sigorta ettiren üretici, poliçenin TARSİM tarafından kendisine teslimi ile birlikte prim ödemesi yapmakla mükelleftir¹⁴⁴. Diğer bir anlatımla istisnai durumlar hariç olmak üzere poliçenin sigorta ettiren üreticiye teslimi ile prim ödeme borcu muaccel hale gelir¹⁴⁵. Taksitle ödeme kararlaştırıldığında; ilk taksitin nakden ödenmesinin ardından takip eden taksitlerin ödeme zamanı, miktarı ve bu taksitlere ilişkin ödeme yapılmaması durumunda ortaya çıkacak sonuçların teslim edilen poliçe ile sigorta ettiren üreticiye TARSİM tarafından bildirilmesi gerekmektedir.

¹⁴¹ Devlet Destekli Sera Sigortası Tarife ve Talimatları Ek-1, Ek-2, Ek-3 ve Ek-4 ekleri içerisinde yer alan tablolarda Dolu, Fırtına, Sel ve Su Baskını, Hortum, Yangın, Deprem, Heyelan, Taşıt Çarpması, Kar ve Dolu Ağırlığı teminatları için uygulanacak fiyat tablolarına ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Ayrıca çiftçinin genç veya kadın olması, primi peşin olarak ödeyecek olması gibi durumlarda yapılacak indirimlere ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

¹⁴² Devlet Destekli Sera Sigortası Tarife ve Talimatları Madde 6 –Prim Fiyatları “ (4) Asgari prim tutarı 30 TL'den az olamaz”

¹⁴³ Özdamar ve Doğan, s.59. Deniz ve Kara taşımacılığa ilişkin yapılan sigorta sözleşmelerinde sigorta primi henüz poliçe düzenlenmemiş olsa dahi muaccel olacak ve sözleşmenin yapıldığı esnada ödenmesi gerekecektir. (TTK m.1431/1)

¹⁴⁴ Tamer Bozkurt, **Sigorta Hukuku**, Onikilevha Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, 2021, s. 152.

¹⁴⁵ Kender, Sigorta Hukuku, s. 240; Samim Ünan, **Hayat Sigortası Sözleşmesi**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1998, (Hayat), s.110; Huriye Kubilay, “Prim Borcu İçin Kambyo Senedi Verilmesi ve Zamanaşımı Sebebiyle Bedelsizlik Def'i”, **İzmir Barosu Dergisi**, Sayı: 3, 1992, (Prim Borcu), s.90.

Sigorta priminin takside bağlandığı hallerde, rizikonun gerçekleşmesi ile birlikte tüm taksitler muaccel olacaktır. Prim taksitle ödenmekte olsa dahi meydana gelecek riziko için verilecek teminatın karşılığına isabet ettiğinden rizikonun gerçekleşmesi ile TARSİM hak kazandığı primi sigorta ettiren üreticiden tahsil edebilecek yahut TTK m.1480¹⁴⁶ hükmü saklı kalmak üzere ödeyeceği tazminattan düşebilecektir. Burada sigortacı TARSİM'in hak kazandığı prim ise sigorta tazminatına göre belirlenmelidir. Sigorta bedeli kadar zarar ortaya çıkartan bir riziko meydana geldiğinde vadesi gelmemiş tüm prim borçları sigorta ettiren üreticiden talep edilebileceği gibi sigorta bedelinden daha düşük bir miktarda zarara sebebiyet veren zararın meydana gelmesi ile birlikte sigorta bedeline oranla bu zarara karşılık gelen ve kalan ödenmemiş prim taksitleri muaccel hale gelecektir¹⁴⁷.

(2) Şekli

TTK m. 1430 hükmü doğrultusunda prim esas olarak nakden ödenir. Ancak ilk taksitin nakden ödenmesi halinde diğer taksitler kambiyo senedi olarak verilebilir. Ayrıca sigorta prim ödemelerinin kredi kartı ile yapılabilmesi de mümkündür¹⁴⁸.

TTK m.1430 ve 1431 hükmü fıkraları kanunun koruyucu hükümlerini içeren m.1452 hükmü kapsamında; TTK m.1430 için prim ödemesinin nakden yapılacağını ve ilk taksitin nakden yapılması halinde diğer taksitlerin kambiyo senedi olarak verilebileceğine ilişkin maddenin ikinci fıkrasına aykırı sözleşme şartları geçersiz sayılacak, aksine sözleşme yoksa primin peşin ödeneceğine ve sigortacının

¹⁴⁶ İlgili hükümde sorumluluk sigortalarının niteliği gereği sigorta teminatından yararlanacak olan üçüncü kişinin korunabilmesi için, sigortacının ödenmemiş taksit bedelleri gibi sigortacılık sözleşmesinden doğan alacaklarını sigorta tazminatı ile takas edemeyeceği belirtilmiştir. TTK m.1480 “Sigortacı, zarar görene ödeyeceği sigorta tazminatını, sigorta sözleşmesinden doğan alacakları ile takas edemez.”

¹⁴⁷ Alp, s. 84.

¹⁴⁸ Yargıtay içtihatlarına yansıyan olaylardan kredi kartı ile yapılan sigorta prim ödemelerinin kabul edildiği anlaşılmaktadır. Günümüz itibarıyla uygulamada kredi kartı ile yapılan prim ödemelerinin çoğunluğu oluşturduğundan bahsedilebilecektir. “Davacı vekili, müvekkiline ait aracın davalı ... şirketinde yıllardır kasko sigortalı olduğunu ve 10.09.2011-10.09.2012 tarihli poliçe ile sigorta kapsamına alınmış olduğunu, yıllardır olduğu gibi poliçenin prim ödemelerinin müvekkilin kredi kartından taksitli olarak ve ilk taksit 166,00 TL ve diğer taksitler 96,00 TL olmak üzere 6 taksitte ödenmesi kararlaştırılarak ödeme planının düzenlenmiş olduğunu...” Y. 17. HD, E. 2020/1844 K. 2020/5149 T. 6.10.2020 (Kazancı İçtihat Bankası).

sorumluluğu başlamadan cayma hallerine ilişkin birinci ve üçüncü fıkranın sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemeyecektir.

(3) Yeri

TTK m.1432 hükmü gereği para borcu olan primin diğer para borçlarından farklı olarak borçlunun yanı sıra sigorta ettirenin sözleşmede gösterilen adresinde ödenmesi gerekir¹⁴⁹. Ancak sözleşmede farklı bir adres belirtilmesine rağmen prim ödemeleri fiilen sigorta ettirenin gösterdiği farklı bir adreste ödenmekte ise bu şart yok sayılacak fiilen ödeme yeri olarak kullanılan yerde ödeme yapılabilecektir¹⁵⁰. Kanun maddesinde kambyo senetleri ile ödeme yapılabileceği belirtilmiş ise de bu ödeme sisteminin seçildiği durumda ödeme yerine ilişkin hangi hükümlerin uygulanacağı yönünde bir yönlendirme yapılmamıştır. Doktrinde ilgili kanun maddesinde kambyo senetleri için ayrıca ödeme yeri gösterilmediğinden ödeme yerinin maddede belirtilen sigorta ettirenin poliçedeki adresi olacağı yönünde yaklaşım olabileceği ancak kambyo senetlerinin türüne göre ancak ödeme yeri belirlenebileceğinden bu yaklaşımın doğru olmayacağı belirtilmiştir¹⁵¹. Zira prim taksiti olarak ifa uğruna çek alan sigortacının bu çeki muhatap bankadan tahsil etmesi mümkündür. Bu durumda çek için muhatap bankanın adresi TTK m.1432 hükmü kapsamında sigorta ettirenin gösterdiği fiili ödeme yeri kabul edilmelidir.

e. Prim Borcunda Temerrüde Düşülmesi

TTK m. 1431/1 uyarınca devlet destekli sera sigortalarında teminatın başlamasını sağlayacak olan primin veya taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksitin poliçenin teslimi ile ödenmesi gerekmektedir. Bu durumda poliçenin teslimi ile birlikte devlet destekli sera sigortasında sigorta ettirenin prim borcu muaccel hale gelmiş olacaktır¹⁵². DDSSGŞ “C.1. Sigorta Priminin Ödenmesi, Tarım Sigortaları

¹⁴⁹ Mertol Can, **Türk Özel Sigorta Hukuku** (Ders Kitabı), 3. Baskı, Ankara, 2007, (Sigorta Hukuku), s. 281; Bozer, s. 95; Kender, Sigorta Hukuku, s. 241; Aral Eldeleklioğlu, Sigorta Sözleşmesi, s. 131. Ulaş, s. 78; Ayli, Prim, s. 58, Kayıhan, Prim, s. 149.

¹⁵⁰ Kender, Sigorta Hukuku,, s. 240; Ayhan ve diğerleri, s. 170.

¹⁵¹ Ayhan ve diğerleri, s.171.

¹⁵² Sinem Camcı, “Sigorta Ettirenin Sigorta Prim Borcunu Ödememesinin Hukuki Boyutu”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt 14, Sayı 155, 2019, s. 1387.

Havuzunun Sorumluluğunun Başlaması ve Sigorta Ettirenin Temerrüdü” başlığı altında yer alan “(3) *Prim ödeme borcunda temerrüde düşülmesi halinde, genel hükümler uygulanır.*” hükmü uyarınca sigorta ettirenin, üreticinin prim ödeme borcunda temerrüde düşebilmesi için prim borcunun muaccel olması yeterli değildir. Temerrüdün oluşması için primin TARSİM tarafından istenmesi gerekir (TTK m.1434). Kanunda temerrüdün gerçekleşmesini sağlayan sigortacının prim istemi herhangi bir şekle tabi tutulmamıştır bu durumda TARSİM bu istemi herhangi bir şekilde yapabilecektir. Ancak burada ispat hukuku açısından ortaya çıkabilecek sorunlar göz ardı edilmemelidir.

Sigortacı ile sigorta ettiren arasındaki sözleşmede prim ödeme gününün birlikte belirlenmiş olduğu hallerde belirli vade söz konusu olacağından sigortacının isteminin sözleşme imzalanırken gerçekleşmiş olduğunun kabulü ile belirlenen günde sigorta ettirenin temerrüde düştüğünün kabul edilmesi mümkündür¹⁵³.

(1) Prim Peşinatının veya Tamamının Ödenmemesi

TARSİM’in sorumluluğunun sigorta priminin en azıdan ilkinin ödenmediği durumlarda başlamayacağı yasa hükmü ile sabittir. Daha öncesinde belirttiğimiz üzere bazı sigorta türlerinde sigortacının sorumluluğu sözleşmenin akdi ile başlarken devlet destekli sera sigortası dahil olmak üzere diğer sigorta branşlarında kural olarak sigortacının sorumluluğu primin veya taksitle ödeme yapılacaksa primin ilk taksitinin ödendiği andan itibaren başlar. Sorumluluğun başlangıcı sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine TTK m.1452 hükmü gereği değiştirilemez.

Primin taksitle tahsil edildiği sözleşmelerde peşinatının, tamamının tahsil edilmesi gerektiği hallerde prim miktarının ödenmemesi halinde TARSİM, temerrüde düşen sigorta ettiren üreticiye karşı üç ay içerisinde primin tahsili için harekete geçmezse sözleşmeden cayılmış kabul edilir. Diğer taraftan TARSİM üç aylık süre içerisinde parayı tahsil için harekete geçmek yerine sürenin sonu beklemeden cayabilecektir (TTK m.1434).

¹⁵³ Ayhan ve diğerleri, s.172.

(2) İlk Ödemeden Sonraki Taksitlerin Ödenmemesi

İlk yapılan ödemenin ardından TARSİM'in sorumluluğu başlayacaktır. Diğer taksitlerin ödenmemesi sigortacının sorumluluğunu sona erdirmez. Taksitlerin ödenmemesi durumunda TARSİM, tercihi doğrultusunda sözleşmeden cayarak sorumluluktan kurtulabilecektir. TARSİM sözleşmeden caymak istememesi durumunda sigorta ettiren üreticiye karşı ödenmeyen sigorta primleri için takibe başlayabilecektir. Ancak bu takip sonucunda primi tahsil edemese dahi cayma beyanında bulunmadıktan sonra sorumluluğunun devam ettiği unutulmamalıdır¹⁵⁴.

TARSİM, ödenmeyen primlerin tahsili için öncelikle sigorta ettirene noter aracılığıyla veya iadeli taahhütlü mektupla on günlük süre vererek primin ödenmesini istemeli, ödenmemesi halinde sözleşmenin feshedilmiş olacağına dair ihtaratta bulunmalıdır. Bu ihtara rağmen sigorta prim borcu ödenmezse sigorta sözleşmesi feshedilmiş olur. TARSİM alacağını daha sonrasında yasal yollardan takibe girişebilir (TTK m. 1434/3). İhtar kural olarak sigorta ettiren tarafından yapılabilir ancak yukarıda¹⁵⁵ yer verdiğimiz üzere TTK m. 1431/4 doğrultusunda sigortalı veya lehtar primleri ödemeyi üstlenirse artık sözleşme sigortacı ve ödemeyi üstlenen arasında olacağından sigortacının ihtarı, ödemeyi üstlenen sigortalı veya lehtara da göndermesi gerekecektir¹⁵⁶.

TARSİM'in sigorta dönemi içerisinde iki ihtar göndermesi halinde TTK ve bu ihtarlar sonucunda borç ödenmiş olsa dahi m. 1434/4 uyarınca sigorta sözleşmesini başkaca bir ihtara gerek kalmaksızın feshetme imkânı bulunmaktadır. Ancak yapılacak bu fesih ancak sigorta dönemi sonunda hüküm doğuracaktır. TTK m. 1434/4 hükmünde açıkça yer almasa da sigortacı, TARSİM'in gönderdiği ihtarların TBK m. 352/2 hükmünde olduğu gibi haklı bir sebebe dayanması gerekmektedir.

f. Prim Borcunun İadesi ve Sona Ermesi

Devlet destekli sera sigortası tarife ve talimatları m. 5 “Sigorta İptalinde Uygulanacak Kısa Dönem Prim Hesabı” başlığı altında yer verilen “*Sera sigortasında,*

¹⁵⁴ Ayhan ve diğerleri, s. 147.

¹⁵⁵ Bkz. “b. Borçlu” s. 54.

¹⁵⁶ Ayhan ve diğerleri, s.174

sigortanın iptal edilmesi durumunda yapılacak kısa dönem prim hesaplamalarında Tablo.4'teki oranlar uygulanır." hükmü ile sigortalılık süresinin poliçe süresindeki yüzdelik oranları üzerinden ödenen primden yapılacak prim oranları belirlenmektedir¹⁵⁷. İlgili tablo doğrultusunda poliçe süresinin %66,6'dan fazla süre sigortalı kalan seralar için herhangi bir prim iadesi alınmazken, poliçe süresinin %1,91'den az süre sigortalı sera için tam prim iadesi alınabilir. Poliçe süresinin %1,91 ila %66,6 arasındaki oranlara karşılık gelen sigorta süreleri için farklı yüzdelikler doğrultusunda prim tahsilatı yapılarak kalan kısmı iade edilir. Kısa dönem için prim tahsilatının tamamlanarak kalan kısmın iadesi ile birlikte sigorta ettiren üreticinin prim borcu sona ermiş olur. İlgili maddenin ikinci fıkrasında ise her halükârda poliçe tanzim tarihinden itibaren yedi gün içerisinde yapılacak sigorta iptallerinde prim tahsilatının yapılmayacağı, poliçe süresinin 2/3 oranında aşıldıktan sonra yapılacak sigorta iptallerinde ise prim iadesinin yapılmayacağı belirtilmiştir. İkinci fıkra hükmünden tabloda belirtilen oranları genel olarak 1 yıllık poliçe süresine göre hesap edildiği ve poliçe süresinin kısalması halinde sigorta ettiren için belirlenen ve primin tümünü iade almasını sağlayan iptal süresinin etkilenmemesi için asgari yedi gün şartı getirildiği anlaşılmaktadır.

Prim borcu esas itibari ile para borçlarından olduğundan TBK kapsamında para borcunu sona erdiren sebepler prim borcunu da sona erdirecektir. Sözleşmeden cayıldığında yahut sözleşme feshedildiğinde sigorta ettiren üretici, mevcut duruma göre yapacağı bir ödemeyle veya ödeme yapmadan prim borcundan kurtulabilecektir. Örneğin TTK m. 1441 gereği sigorta ettiren üretici, kasıtlı olarak TARSİM'in caymasına sebebiyet vermiş ise TARSİM, caymaya kadar geçen süre için sağladığı teminat için belirlenecek prime hak kazanacaktır. Ancak sigortacının caymasında sigorta ettirenin kastı bulunmaması halinde sigorta ettiren, caymaya kadar geçen süredeki prim borçlarından kurtulabilecektir. Prim borcunun baştan peşin verilmesi halinde sözleşme sonradan feshedilirse, sigorta ettiren teminatın sunulmadığı gün üzerinden yapılacak hesaplama doğrultusunda yaptığı fazla prim ödemesinin iadesini isteyebilir¹⁵⁸. Yukarıda da yer verildiği üzere sigorta ettiren üreticinin sigorta

¹⁵⁷ Bkz. Devlet Destekli Sera Sigortası Tarife ve Talimatları m. 5 Sigorta İptalinde Uygulanacak Kısa Dönem Prim Hesabı Tablo 4.

¹⁵⁸ Kender, Sigorta Hukuku, s.252-253; Ayhan ve diğerleri, s.175.

sözleşmesini iptal etmek istemesi durumunda yapılacak kısa dönem prim hesabı sonrasında varsa iade alacağı miktarı iade olarak prim borcundan kurtulabilecektir.

Borcu sona erdiren haller dışında, sigortacının sorumluluğu başlamadan riziko gerçekleşmiş yahut rizikonun gerçekleşmesi imkansızlaşmışsa sigortacı prime hak kazanamayacak prim borcu sona ermiş olacaktır.

B. Sigorta Ettiren Üreticinin Görevleri

Prim borcundan ayrı olarak sigorta ettiren üreticinin yerine getirmesi gereken bazı görevleri vardır. Borcun yerine getirilmemesi halinde alacaklı, borçluyu ödeme yönünden yasal yollardan zorlayabilmesine karşın görevlerin yerine getirilmesinde alacaklının herhangi bir zorlamaya ihtiyacı yoktur. Zira görevlerin yerine getirilmemesi halinde görev sahibi taraf hak kaybına uğrayacaktır. Bu sebeple borç yükümlülüğünün yerine getirilmesi kadar görevlerin yerine getirilmesi de büyük önem arz etmektedir¹⁵⁹.

Sigortacının yapacağı sözleşmenin koşullarını sigortaladığı menfaat ve riziko durumu üzerinden değerlendirecek ve yapacağı sözleşmenin şartlarını, sözleşme kurup kurmayacağını bu değerlendirmeye göre belirleyecektir¹⁶⁰. Sigorta ettiren üreticinin üzerine bırakılan yükümlülükler kanunla ve sözleşme ile düzenlenebilecektir.

1. Kanunda Düzenlenen Görevler

TTK m. 1435 ilâ 1448 hükümleri arasında sigorta ettirenin kanundan doğan görevleri yer almaktadır. Yine TTK m. 1452 hükmü atfı ile koruma altına alınmış maddelerde düzenlenen bu görevler sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine olarak değiştirilemeyecektir. Sözleşmenin yapılması esnasında ve sözleşme süresince yerine getirilmesi gereken bazı görevler bulunmaktadır.

¹⁵⁹ Ayhan ve diğerleri, s.176

¹⁶⁰ Nisim Franko, “Sigorta Ettirenin Mukavele Yapılırken İhbar Mükellefiyeti (TTK.1290)”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, C.IX, Ankara, 1992, (İhbar Mükellefiyeti), s.115; Arseven, s. 207.

a. Sözleşmenin Yapılması Esnasında

(1) Beyan Görevi

Devlet destekli sera sigortaları için TTK m. 1435 hükmü kapsamındaki beyan görevinin yükümlüsü sigorta ettiren üretici, sigorta ettiren üreticinin üstlendiği beyan görevinin muhatabı ise TARSİM olacaktır.

TARSİM'in sözleşmenin konusunu etkileyebilecek ve sigorta ettiren üreticinin bilgisi dahilinde olan her özel durumu bilebilmesi mümkün olmadığından sigortacının aydınlatılması, sigorta ilişkilerinin sağlıklı olarak kurulabilmesi için büyük öneme sahiptir¹⁶¹. Sigorta ilişkilerinde sigortacılığa özgü hesap kalemleri ve teknikleri bulunmaktadır. Riziko ve riziko değerlendirmesi sonucu belirlenecek sigorta primlerinin doğru olarak belirlenmesi için menfaatin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir¹⁶². Bunun için ise sigorta ettiren tarafından menfaatle ilgili gerekli tüm bilgiler sigortacıya sunulmalıdır. Bu duruma DDSSGŞ'de yer verilmiş, "C.2. Sigorta Ettirenin/Sigortalının Sözleşme Yapıldığı Sırada Beyan Yükümlülüğü" başlığı altında yer alan "*Tarım Sigortaları Havuzu; bu sigortayı, sigorta ettirenin/sigortalının ön bilgi formunda ve eklerinde yazılı beyanı ile sigorta ettirenin Örtü Altı Kayıt Sistemi bilgilerine dayanarak yapar.*" hükmü ile sigorta ettiren/sigortalı üretici tarafından verilecek bilgiler doğrultusunda TARSİM tarafından değerlendirme yapılacağı belirtilmiştir. Sözleşmenin kurulması esnasında yapılan risk değerlendirmesinde serada ürün bulunmadığı durumlarda ürün ekim dikim zamanının bu değerlendirme tarihinden itibaren 120 gün içerisinde belirlenmesi gerekmektedir. Bu hususa aykırılık DDSSGŞ m. A.6.1.(2) "*Risk inceleme esnasında serada ürün yoksa ve üretici tarafından ürünün ekim dikim tarihi risk inceleme tarihinden 120 gün sonra olarak beyan edilmiş olması durumunda sera sigortalanamaz.*" hükmü kapsamında sigorta sözleşmesinin kurulmasını engelleyecektir. Sigorta ettiren/sigortalı tarafından

¹⁶¹ Sevgican Aydın, **Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 23.

¹⁶² İrem Aral Eldeleklioğlu, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılmasında Beyan Yükümlülüğü", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 2, İstanbul, 2013, (Beyan), s. 726. Özdamar ve Doğan, s.61; Çeker , Sigorta Hukuku, s. 107-108.

hazırlanacağı belirtilen ön bilgilendirme formu ve ekleri, sigorta ettiren üreticinin TARSİM'e karşı olan sözleşmenin yapılması esnasındaki beyan görevini oluşturmaktadır.

Beyan görevindeki gerekli/önemli bilgilerin nasıl belirleneceği hususu kanunda belirtilmiştir. TTK m. 1435 hükmü uyarınca sigorta ettiren tarafından doğru olarak beyan edilmesi gereken hususlar sözleşme yapılmamasını yahut değişik şartlarda yapılmasını gerektiriyorsa beyan görevi içerisinde yer alır¹⁶³. Mevzuatta sözleşmenin yapılması esnasında sigorta ettirenin beyan görevini yerine getirmesi herhangi bir şekil şartına bağlanmamıştır. Beyan görevi kapsamında yapılacak bilgilendirmenin şekli genel şartlarda belirtilebileceği gibi sigortacı tarafından yöneltilecek yazılı veya sözlü sorularla da değerlendirmeye alınabilecektir¹⁶⁴. Sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar ise aksi ispat edilene kadar beyan görevi kapsamında kabul edilecektir. Bu durumda TTK m. 1436 kapsamında TARSİM, sigorta ettiren üreticiye cevaplaması için sorular içeren bir liste vermişse, sigorta ettiren kötü niyetle önemli bir hususu saklamadıktan sonra, bu listede bulunan sorular haricinde beyan görevi sorumluluğu yüklenemeyecektir¹⁶⁵.

Sigorta ettiren bu hususları kendisinin de bilmediğini iddia ederek yükümlülüğünden kurtulamaz. TTK m. 1439/1 hükmü gereği sigorta ettiren gerekli özeni gösterdiği takdirde bilmesi gerekli olan hususları da beyan yükümlülüğü kapsamında sigortacıya bildirilmelidir¹⁶⁶. Aynı şekilde teklifin yapılması ile kabul arasında geçen sürede meydana gelen değişiklikler de beyan yükümlülüğü kapsamında değerlendirilecek ve bu değerlendirme sonucuna göre hareket edilecektir (TTK m. 1443).

Sigortacı tarafından gerçek durumun bilinmesi halinde sigortacı bu durum sebebiyle beyan görevine aykırılığı gerekçe göstererek sözleşmeden cayamaz. Ancak

¹⁶³ Belin Köroğlu Ölmez, “Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü”, **Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, 2016, s. 273.

¹⁶⁴ Şaban Kayıhan ve Habib Yıldız, “Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı 15, 2018, s.14.

¹⁶⁵ Kender, Sigorta Hukuku, s. 262.

¹⁶⁶ Ayhan ve diğerleri, s.177; Ulaş, s. 87; Kender, Sigorta Hukuku, s. 258; Fırat Öztan, “Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti”, **Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü**, Yayın No: 54, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1966, s. 36.

beyan görevine aykırılık oluşturan durumun sigortacı tarafından bilindiğinin ispat külfeti sigorta ettirene aittir (TTK m.1438).

Kanun koyucu sigorta ettirenin sözleşme esnasındaki beyan görevine uyulmaması durumunda sigortacıya rizikonun gerçekleşmiş olup olmadığına bağlı olarak bazı haklar tanımıştır.

(2) Beyan Görevine Aykırılığın Sonuçları

Kanun koyucu sigorta ettirenin sözleşme esnasındaki beyan görevine uyulmaması durumunda sigortacıya rizikonun gerçekleşmiş olup olmadığına bağlı olarak bazı haklar tanımıştır.

(i) Riziko Gerçekleşmeden Beyan Görevine Aykırılığın Öğrenilmesi

Sözleşme esnasında beyan görevine aykırılığın riziko gerçekleşmeden öğrenilmesi halinde kanun koyucu sigortacıya sözleşmeden cayma ve prim farkı isteyebilme imkânı vermektedir¹⁶⁷.

aa. Sözleşmeden Cayma Hakkı

Sigorta ettirene düşen beyan görevine aykırılığın sonucunun ihtiva ettiği önem sebebiyle kanun koyucu tarafından sigorta sözleşmelerinde sigortacıya cayma hakkı tanınmıştır¹⁶⁸. TARSİM, beyan görevinin ihlal edildiğini rizikonun gerçekleşmesinden önce öğrendiği takdirde sigorta ettirene yönelteceği beyan ile sözleşmeden cayabilecektir.

Sözleşmeden cayma beyanına ilişkin kanun koyucu tarafından herhangi bir şekil şartı aranmamıştır. İspat hukuku için karşılaşılabilecek sorunlara karşın cayma beyanı şekle tabi olmadan yaptırılabilir. Cayma beyanının beyan görevini ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren 15 gün içerisinde kullanılması gerekmektedir. Aksi

¹⁶⁷ Bozkurt, s. 166.

¹⁶⁸ Aynur Yongalık, **Hukuki Açıdan Kredi Hayat Sigortası**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2002, (Kredi Hayat Sigortası), s. 110.

taktirde sigortacı sözleşmeden cayma hakkını kullanamaz (TTK m.1440). Bu süre hak düşürücü süre niteliğindedir¹⁶⁹. Ancak TARSİM'in ihlali öğrenmesinden itibaren 15 günlük hak düşürücü süre içerisinde sigorta ettiren üreticini primini kabul etmesi veya 15 günlük süre içerisinde zararı tazmin etmesi halinde cayma hakkından TTK m. 1442 hükmü kapsamında zımnen vazgeçtiğinin kabulü gerekir¹⁷⁰. İlgili TTK hükmü devlet destekli sera sigortası genel şartlarında "C.2. Sigorta Ettirenin/Sigortalının Sözleşme Yapıldığı Sırada Beyan Yükümlülüğü" başlıklı düzenleme ile yer bulmuştur:

"(3) Sigorta ettirenin/sigortalının beyanının, gerçeğe aykırı veya eksik olduğunun tespit edilmesi halinde, sözleşmenin yapılmamasını veya daha ağır şartlarla yapılmasını gerektirecek durumlarda; Tarım Sigortaları Havuzu, durumu öğrendiği tarihten itibaren, 15 gün içinde sözleşmeden cayabilir veya sözleşmeyi yürürlükte tutarak, aynı süre içinde prim farkını talep edebilir. Sigorta ettirenin, 10 gün içinde talep edilen prim farkını ödememesi halinde, sözleşme başka bir ihtara gerek kalmaksızın, kendiliğinden feshedilmiş olur."

İlgili hükmün 5. Fıkrasında "(7) Süresinde kullanılmayan cayma veya prim farkını talep etme hakkı düşer." Denilerek bu sürenin hak düşürücü süre olduğunun üzerinde durulmuştur. TARSİM'in hak düşürücü süresi, ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren başlayacaktır (TTK m.1440).

Cayma, bozucu yenilik doğuran bir hak niteliğinde olduğundan sözleşmeyi başından itibaren geçerli olmak üzere ortadan kaldıracaktır. Sözleşmenin kurulduğu andan itibaren ortandan kalkması ile birlikte taraflar caymaya kadar geçen sürede yaptıkları ödemeleri talep edebileceklerdir¹⁷¹. TTK m. 1441 hükmü gereği sigorta ettiren üretici, beyan yükümlülüğüne aykırılığı kasıtlı olarak gerçekleştirmişse TARSİM ihlali öğrendiği tarihe kadar teminat sağladığı süre için prime hak kazanacaktır¹⁷². İlgili hükümden, kanunda düzenlenen cayma hakkının geçmişe etkili fesih niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır¹⁷³.

¹⁶⁹ Özdamar ve Doğan, s.62.

¹⁷⁰ Fatma Dilek Kabukçuoğlu Özer, **Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası**, İkinci Baskı, Banka ve Ticaret hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2014, (Mukayeseli Hukuk), s. 269.

¹⁷¹ Ayhan ve diğerleri, s.180

¹⁷² Kabukçuoğlu Özer, Mukayeseli Hukuk, s.367.

¹⁷³ Kender, Sigorta Hukuku, s. 264; Ayhan ve diğerleri, s.225; Samim Ünan, **İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1998,(Riziko) s.176; Tekin Memiş, **Yangın Sigortasında Riziko**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001, (Yangın Sigortası), s.157; İbrahim Ağsakal, **Beyan Yükümlülüğüne Aykırılığın Sonuçları**, Adalet Yayınevi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s.137; Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün ihlali doğrultusunda TTK'da yer verilen cayma hükümlerinin hukuki niteliğine ilişkin ayrıntılı tartışmalar için Bkz: Aslıhan Erbaş Açıknel, "Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali Halinde Sigortacının Sahip olduğu Haklarla İlgili Bazı Sorunlar", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt XXXV, Sayı 2, 2019, s. 145-155.

TARSİM, cayma hakkını oluşturan ihlale kendisi sebebiyet vermişse ve sözleşme akdi esnasında bazı sorular sigorta ettiren tarafından boş bırakıldığı halde sözleşmeyi kabul etmişse cayma hakkını kullanamaz. TARSİM iradi olarak zımnen veya açıkça cayma hakkından vazgeçebilir (TTK m.1442).

Kanunda kullanılması herhangi bir şekle bağlanmamış cayma hakkında ispat hukuku açısından uygulamada yazılılığın esas alındığının bahsedilebilir¹⁷⁴.

bb. Prim Farkı İsteme Hakkı

Kanun koyucu, beyan görevine aykırılığın gerçekleşmesi durumunda sigortacının sözleşmeyi ayakta tutma iradesini gözeterek prim farklı alınarak sözleşmeye devam olunabileceğini belirtmiştir. Bu durumda TARSİM'in ihlale konu durumu bilmesi durumunda belirleyeceği prim ile gerçek durum bilinmeden alınan prim arasındaki farkın sigorta ettiren üretici tarafından kabul edilmesi durumunda sözleşme yeni prim miktarı üzerinden devam edecektir. Sigorta ettiren üreticinin bu prim farkını kabul zorunluluğu olmadığı gibi sigortacının talep ettiği prim farkı on gün içerisinde kabul edilmediği takdirde başkaca bir bildirimle gerek kalmaksızın sözleşmeden cayılmış olacaktır¹⁷⁵(TTK m.1439/1, DDSSGŞ C.2./3).

(ii). Riziko Gerçekleştikten Sonra Beyan Görevine Aykırılığın Öğrenilmesi

TARSİM tarafından verilecek tazminata ilişkin incelemeler riziko gerçekleştikten sonra yapılacağından uygulamadaki somut olayların hemen hemen tamamında beyan görevine aykırılık rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrenilmektedir. Yukarıda bahsedildiği üzere rizikonun gerçekleşmesinden önce sigorta ettirenin ihmal veya kastına bakılmaksızın sigortacıya sözleşmeden cayma

¹⁷⁴ Burada düzenlenen cayma hakkı geçmişe etkili fesih niteliğinde olduğundan TTK m. 18/3 hükmü doğrultusunda her iki tarafında tacir olması durumunda cayma hakkının noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile kullanılması gerekecektir. Ulaş, s. 118.

¹⁷⁵ Sevdâ Bora Çınar, **Sigorta Sözleşmesinde Anonim Şirketin Beyan Yükümlülüğü**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s.162.

hakkı tanınmıştır¹⁷⁶. Meydana gelmiş olan rizikoya karşı sigorta ettireni korumak maksadı ile rizikonun gerçekleşmesinin ardından sigortacıya rizikonun gerçekleşmesinden önce tanınan cayma hakkı gibi geniş kapsamlı hak tanınmamıştır. Ancak yine de sigortacıya sigorta ettirenin ihlali öğrenildiği takdirde, sigorta ettirenin ihlaline ve ihlaldeki kastına göre sigortacıya bazı haklar tanınmıştır. (TTK m.1439/2) Kanun hükmü ile tanınan bu haklar DDSSGŞ m. C.2./5 “*Sigorta ettirenin/sigortalının, kasıtlı olarak, gerçeğe aykırı veya eksik beyanda bulunduğu ve bunun rizikonun gerçekleşmesi veya tazminat miktarına etkisi olduğu anlaşılırsa; Tarım Sigortaları Havuzu, riziko gerçekleşmiş olsa bile, tazminat ödemeksizin, sözleşmeyi feshedebilir.*” hükmü ile yer almıştır.

Mevzuat doğrultusunda sigorta ettiren üretici, ihmali davranışı sebebiyle beyan görevine aykırı şekilde sözleşme kurulmasına sebebiyet vermişse rizikonun meydana gelmesinin ardından TARSİM sözleşmeden cayamaz. İhlalin rizikonun gerçekleşmesine, tazminatın veya bedelin miktarına etkisi dikkate alınarak TARSİM yapacağı ödemeden indirim yapabilecektir. Sigorta ettiren üreticinin ihlaldeki davranışının kast derecesinde olması ve meydana gelen rizikonun da bu ihlal ile bağlantılı olması durumunda TARSİM’in tazminat ödeme borcu ortadan kalkacaktır. Riziko ile ihlal arasında bağlantı olmaması durumunda gerçek dışı beyan doğrultusunda belirlenen prim ile gerçeğe uygun beyan doğrultusunda belirlenecek prim arasındaki oran dikkate alınarak tazminat ödemesi yapılacaktır.

b. Sözleşme Süresince

Sigorta sözleşmesi akdedildikten sonra mevcut durumda değişiklikler olabilecektir. Meydana gelen bu değişikliklerin riziko durumunu artırması yahut azaltması durumunda tarafların edimleri arasında dengesizlik söz konusu olacaktır. Meydana gelecek değişiklikler genel itibari ile menfaat sahibi sigorta ettiren üreticinin serasında meydana geleceğinden bu durumun sigortacı TARSİM’e bildirilmesi sigorta sözleşmesinin sağlıklı olarak devam etmesi için önem arz etmektedir¹⁷⁷.

¹⁷⁶ Ağsakal, s.137.

¹⁷⁷ Ulaş, 90; Can, Sigorta Hukuku, s. 297; Kender, Sigorta Hukuku, s.271 Nisim Franko, “Sigorta Akdinde Rizikonun Ağırlaşması”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, IX. Ticaret Hukuku ve**

(1) Rizikoyu Ağırлаştırmama Görevi

Rizikonun ağırлаşması tanımına TTK hükümleri kapsamında yer verilmemiştir. Bunun sebebi riziko ağırлаşmasının somut olay özelinde değışkenlik göstermesi olarak gerekçelendirilebilir¹⁷⁸. Rizikonun gerçekleşme ihtimali, rizikoyu artıracak yeni sebeplerin ortaya çıkması yahut rizikonun gerçekleşme ihtimalini azaltacak ve mevcut olan unsurların ortadan kalkması durumunda riziko sigortacı aleyhine olarak artacaktır. Bu durumda rizikonun ağırлаşması mevcut riziko gerçekleşme ihtimalinin sigortacı aleyhine olarak artması olarak nitelendirilebilecektir¹⁷⁹.

Sigorta sözleşmesinde belirlenen objektif riziko faktörlerinin meydana getirdiğı riziko objektif riziko olarak tanımlanabilir. Akdedilen sigorta sözleşmesi sonucunda teminat altına alınan menfaatler esas olarak objektif rizikoya karşı korunmaktadır¹⁸⁰. Rizikonun ağırлаşmasında da ağırлаşmaya sebebiyet veren olay dikkate alınarak değerlendirme yapılması gerekir. Sigorta ettirenin fiili ile rizikonun ağırлаşması durumu subjektif riziko ağırлаşması, sigorta ettirenin herhangi bir etkisi olmadan riziko ağırлаşması durumunda ise objektif riziko ağırлаşması söz konusu olur. Sigortacının sigorta sözleşmesi ile TTK m. 1444/1 hükmü gereğı subjektif riziko ağırлаşmasında sigorta ettirenin mevcut tehlike durumunu koruma görevi bulunmaktadır. DDSSGŞ m. C.3. “Sigorta Ettirenin/Sigortalının Sigorta Süresi İçinde İhbar Yükümlülüğü ve Sonuçları” başlığı altında yer verilen “(1) Sigorta sözleşmesinin düzenlenmesinden sonra poliçe üzerinde yer alan bilgilerde veya Örtü Altı Kayıt Sistemi bilgilerinde herhangi bir değışiklik olduğu takdirde, sigorta ettiren/sigortalı, derhal ve makul nedenlerin varlığı halinde, en geç 10 gün içinde, durumu Tarım Sigortaları Havuzuna yazılı olarak bildirmekle yükümlüdür.” hükmü doğrultusunda sigorta ettiren üretici, bu görevini kusuru ile yerine getirmeyip rizikonun ağırлаşmasına sebebiyet verdiği yahut objektif riziko ağırлаşması kapsamında gerçekleşen bir durum söz konusu olduğunda bu durumu derhal ve en geç

Yargıtay Kararları Sempozyumu, 1992, (Riziko) Ankara, s.99 vd.; Çeker, Sigorta Hukuku, s.112-113.

¹⁷⁸ Merve İrem Yener, **Sigorta Sözleşmelerinde Rizikonun Ağırлаşması, Birinci Baskı**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s.99

¹⁷⁹ Kender, Sigorta Hukuku, s.271.

¹⁸⁰ Yener, s.110.

on gün içerisinde TARSİM'e bildirmelidir (TTK m. 1444/2). Değişikliği öğrenen TARSİM'e kanun doğrultusunda farklı haklar tanınmıştır:

(i) Riziko Gerçekleşmeden Önce Rizikonun Ağırлаştığının Öğrenilmesi

Sigorta sözleşmesi yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilen durumlardan biri gerçekleşirse veya rizikonun ağırlaşmasına sebebiyet verecek bir eylemde bulunursa sigorta ettiren üreticinin bu durumu derhal sigortacıya bildirmesi gerekmektedir. Rizikonun ağırlaştığının sigorta ettiren üretici tarafından bilinmediği hallerde ise öğrenildiği tarihten itibaren en geç on gün içerisinde durumun sigortacıya bildirilmesi gerekir. Bu bildirimle yahut kendi imkanları ile rizikonun ağırlaştığını öğrenen TARSİM'e öğrenme tarihinden itibaren bir ay içerisinde sözleşmeden cayma veya prim farkı isteme seçimlik hakları tanınmıştır (TTK m.1444/2 – DDSSGŞ m. C.3./1; C.3./3-a).

TARSİM'e verilen seçimlik haklar ile sigorta sözleşmesinin güncel durumu doğrultusunda sözleşmenin uyarlanması veya sona erdirilmesi imkanı sağlanarak sigorta sözleşmesinin sağlıklı olarak devam etmesi amaçlanmıştır¹⁸¹. Mevzuatta belirtilen bir aylık süre hak düşürücü süre niteliğindedir ve süresi içerisinde kullanılmadığı takdirde sigortacın sözleşmeyi feshetme ve prim farkı isteme hakkı düşecektir (TTK 1445/3 – DDSSGŞ m. C.3./3-ç). Zira daha öncesinde belirtildiği üzere TARSİM, prim miktarını belirlerken her somut olayın değişkenleri üzerinden hesaplamalar yapmaktadır ve bu değişkenlerin farklılaşması durumunda prim ve riziko dengesi bozulmuş olacaktır¹⁸². Prim farkı, seçimlik hakkının kullanıldığı takdirde sigortacının talep ettiği bakiye miktar sigorta ettiren tarafından on gün içerisinde kabul edilmezse sözleşme feshedilmiş sayılacaktır.(TTK m.1445/1 – DDSSGŞ m. C.3./3-b). Rizikoyu ağırlaştıracak sebepler ortadan kaldırıldığı takdirde fesih hakkı kullanılamayacak ve prim farkı istenemeyecektir (TTK m.1445/2). Meydana gelen riziko ağırlaşması kasıtlı olarak sigorta ettiren tarafından sigortacıya bildirilmezse

¹⁸¹ Franko, Riziko, s. 105; Merih Kemal Omağ, **Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırлаşması Sorunu**, Sigorta Hukuku Türk Derneği, İstanbul, 1985, (Riziko Ağırлаşması), s. 28.

¹⁸² Ali Ayli, “Türk Sigorta Hukukunda Rizikoyu Ağırлаştırmama ve Sözleşme İçindeki Riziko Değişikliklerini İhbar Yükümlülüğü”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı 2, 2011, (İhbar), s. 170.

sigortacı, değişikliğin meydana geldiği döneme ait primlere hak kazanır (TTK m.1445/6)¹⁸³. TARSİM'in sözleşmeden cayma hakkını kullandığı durumda, sözleşmenin feshedildiği tarih dikkate alınarak kısa dönem primi hesap edilecek ve hesap edilen primden geri kalan miktar sigorta ettiren üreticiye iade edilir (DDSSGS m. C.3./3-c).

Örneğin devlet destekli sera sigortalarında yangın rizikosuna sebebiyet verecek ihtimallerden biri olan yıldırım düşme riskine karşılık serada bulunan paratonerin sonrasında kaldırılması durumunda riziko ağırlaşmış olacak ve sigortacı tarafından yukarıda belirtilen seçimlik haklar kullanılabilir. Ancak seranın eski haline getirilmesi yani rizikonun azalmasını sağlayan paratonerin kalıcı olarak seraya geri takılması halinde sigortacı sözleşmeyi feshedemeyecek ve prim artırımı hakkını kullanamayacaktır.

Sigorta ettiren üreticinin insani bir görevinin zorunlu kıldığı durum sebebiyle riziko ağırlaştığında TARSİM hakkaniyetin gerektirdiği şekilde sözleşmeden cayamayacak veya prim farkı isteyemeyecektir. Aynı durum TARSİM'in menfaati ile ilgili bir husus veya TARSİM'in sorumlu olduğu bir olay ile rizikonun gerçekleşmesi durumunda da geçerlidir (TTK. m. 1445/4).

(ii) Riziko Gerçekleştikten Sonra Rizikonun Ağırlaştığının Öğrenilmesi

Rizikonun meydana gelmesinin ardından sigorta ettiren üreticinin, kusuru ile rizikonun ağırlaşmasına ilişkin gerekli bildirimleri TARSİM'e yapmadığı veya ihmali davranışı ile rizikonun ağırlaşmasına sebebiyet verdiği belirlenirse kusurun derecesine göre tazminattan indirim yapılacaktır. Sigorta ettiren üreticinin kusuru oranında tazminattan indirim yapılabilmesi için ihlalin tazminat miktarına, bedele veya rizikonun gerçekleşme ihtimaline etki edecek nitelikte olması diğer bir anlatımla rizikonun ağırlaşması sonucu meydana gelecek durum ile illiyet bağının kurulabilmesi gerekmektedir.

Sigorta ettiren üreticinin bildirim görevine aykırı davranması TARSİM aleyhine ve kendi lehine bir durum oluşturma kastı taşıyorsa yani sigorta ettiren üretici bilerek ve isteyerek bildirim görevine aykırı davrandıysa TARSİM, tazminat ödeme

¹⁸³ Ayhan ve diğerleri, s. 185.

yükümlülüğünden kurtularak sigorta sözleşmesini feshedebilecektir. Ancak sigortacıya tanınan bu hakkın kullanılabilmesi için sigorta ettiren üreticinin bildirim görevine aykırılığının konusunu oluşturan ağırlaşmaya sebep değişiklik ile meydana gelen riziko arasındaki illiyet bağının kurulması gerekmektedir. Sigorta ettirenin kasti olarak sigortacıya bildirmediği ve rizikonun ağırlaşmasına sebep olan değişiklik ile rizikonun gerçekleşmesi arasında bağlantı olmaması durumunda ödenen prim ile ağırlaşmış riziko doğrultusunda ödenmesi gerekli olan prim arasındaki oran üzerinden belirlenen sigorta tazminatı yahut bedeli ödenir (TTK m.1445/5).

(2) Rizikonun Gerçekleştiğini Bildirme Görevi

Rizikonun gerçekleşmesinin ardından bu durumun sigorta ettiren üretici tarafından TARSİM'e bildirilmesi gerekmektedir¹⁸⁴. Bu bildirim rizikonun gerçekleştiğinin sigorta ettiren üretici tarafından öğrenilmesinin ardından gecikmeksizin yapılmalıdır. Kanunda yer alan gecikmeksizin ifadesi DDSSGŞ B.1. hükmünde TARSİM'e yapılacak bildirimlerin en geç 24 saat içerisinde yapılması gerektiği şeklinde yansımıştır¹⁸⁵. Rizikonun gerçekleşmesine sebep olan olayın uzun süre devam etmesi mümkün olabilmektedir. Mevzuatta bu durumda meydana gelen uzun süreli zararın tek bir olay olarak mı kabul edileceğine ilişkin açıklık bulunmamakla birlikte¹⁸⁶ kanaatimizce devlet destekli sera sigortaları için başlangıcından itibaren sürekli olarak devam eden rizikoların tek olay olarak kabul edilmesi uygundur. Böylece sigorta ettiren hakkaniyete uygun olarak genel itibarıyla doğal afetlere karşı teminat sağlayan devlet destekli sera sigortalarında afetin gerçekleşmesi anında kısa süreli bildirim görevi ile sorumlu tutulamayacaktır. Örneğin

¹⁸⁴ Can, s. 300; Ulaş, s. 92; Arseven, s. 140; Kerim Atamer, “Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca “Zarar Sigortaları”na Giriş”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt: XXVII, Sayı: I, Ankara, 2011, s. 82.

¹⁸⁵ DDSSGŞ B.1. Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin/Sigortalının ve Acentenin Yükümlülükleri “(1) Sigorta ettiren/sigortalı, rizikonun gerçekleşmesi halinde, rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği tarihten itibaren, en geç 24 saat içinde sigortacıya, acentesine, Tarım Sigortaları Havuzu merkez adresine ya da poliçede bildirilen adreslere; Adı, soyadı ve adresini, T.C. Kimlik veya sigorta poliçe numarasını, Rizikonun gerçekleştiği gün ve saati, Hasar nedenini, Rizikonun gerçekleştiği seranın bulunduğu il, ilçe, köy, mahalle ve mevkilerini belirtmek suretiyle, hasar ihbarında bulunmak zorundadır.” hükmü ile üretici ve riziko tespiti için rizikonun gerçekleştiğinde yapılacak bildirimde bazı bilgilere yer verilmesi zorunlu hale getirilmiştir.

¹⁸⁶ Yıldırım, Muacceliyet, s. 112.

seranın bulunduğu bölge günlerce devam eden yangın yahut fırtına gibi rizikoların gerçekleşmesi halinde rizikonun gerçekleştiğine dair bildirimin yapılmasının mümkün olmayabilir. Bu gibi durumlarda 24 saatlik süre sigorta ettirenin bildirim yapabilmesinin mümkün olduğu andan itibaren başlatılmalıdır. Bu süre aşılsa dahi bildirimin yapılmaması sebebiyle tazminat veya bedelde artış meydana gelmişse, sigorta ettirenin kusurunun ağırlığı dikkate alınarak tazminattan veya bedelden indirimle gidilebilecektir. Ancak TARSİM kendisine bildirim yapılmadığı halde rizikonun gerçekleştiğinden haberdarsa tazminattan veya bedelden indirim yoluna gidemez (TTK m.1446). Sigorta ettiren üretici tarafından yapılacak bildirim herhangi bir şekil şartına tabi olmamakla birlikte¹⁸⁷ ispat hukuku açısından yazılı olarak yapılması uygun olacaktır.

(3) Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Görevi

Rizikonun gerçekleştiğinin bildirilmesi ile birlikte TARSİM'in sigorta ettiren üretici tarafından elinde olan veya ulaşabileceği belgelere ve bildiği hususlara ilişkin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu sayede TARSİM rizikonun gerçek anlamda gerçekleşip gerçekleşmediğini, teminat dışı hallerin söz konusu olup olmadığını ve sigorta ettirenin görevlerine aykırı bir davranışının olup olmadığını değerlendirebilmektedir. Burada yer verilen araştırma kavramı TARSİM'in kendisinden talep edilen sigorta tazminatını hesaplayabilmesi için gerekli olan tüm belge ve bilgilerin toplanmasını kapsamaktadır¹⁸⁸. Nihayetinde bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme görevi verilen bilgiler doğrultusunda doğru olarak hesaplanmasını ve zenginleşme yasağı kapsamında yersiz ödeme yapılmamasını amaçlamaktadır. Rizikonun gerçekleştiğini beyan görevi ile sağlanmak istenen bilgilendirmenin tamamlanabilmesi için¹⁸⁹ kanun koyucu TTK m. 1447 hükmüne göre:

“Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sözleşme uyarınca veya sigortacının istemi üzerine, rizikonun veya tazminatın kapsamının belirlenmesinde gerekli ve sigorta ettirenden beklenebilecek olan her türlü bilgi ile belgeyi sigortacıya makul bir süre içinde sağlamak zorundadır. Ayrıca,

¹⁸⁷ Kübra Yetiş Şamlı, “Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin / Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri”, **Sigorta Hukuku Sempozyumları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ağustos 2018, s. 252.

¹⁸⁸ Yıldırım, Muacceliyet, s. 113.

¹⁸⁹ Kender, Sigorta Hukuku, s.285.

sigorta ettiren, aldığı bilgi ve belgenin niteliğine göre, rizikonun gerçekleştiği veya diğer ilgili yerlerde sigortacının inceleme yapmasına izin vermekle ve kendisinden beklenen uygun önlemleri almakla yükümlüdür.”

Bu hükümle ile sigorta ettiren üreticinin yalnızca rizikonun gerçekleştiğini bildirmekle sorumlu olmayıp rizikoya ilişkin kendisinden beklenebilecek her türlü bilgi ve belgeyi TARSİM’e sunmakla, TARSİM’in inceleme yapmasına izin vererek uygun önlemleri almakla yükümlü olduğunu düzenlemiştir (DDSSGŞ B.1./3). Sigorta ettiren üretici, bu yükümlülüklerine uymadığı takdirde bu sebeple zararda ortaya çıkan artıştan sorumlu olacak ve kusuru oranında tazminat veya bedelden indirim yapılacaktır.

DDSSGŞ B.1. Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin/Sigortalının ve Acentenin Yükümlülükleri başlığı altında yer alan “(4) Yangın hasarlarında tazminat ödemesinin yapılabilmesi için sigortalı, savcılık sonuç kararını temin edip, Tarım Sigortaları Havuzuna vermekle yükümlüdür.” hükmü ile TTK m. 1446 getirilen görev ağırlaştırılmış ve sigorta ettiren üretici, savcılık sonuç kararını edinmesi ile sorumlu tutulmuştur. TTK m. 1452/3 hükmü uyarınca TTK m.1446 hükmünde belirlenen görevler sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemeyeceğinden normlar hiyerarşisi gereği genel şartlarda belirlenen savcılık raporu şartı kanımızca geçersiz olacaktır. Zira savcılık raporu isteği riziko sonucu meydana gelen zararın teminat dışında kalıp kalmadığının tespiti için sigortacı TARSİM tarafından talep edilmektedir. TARSİM’in zararın teminat dışında kaldığını ispat etmek kendi sorumluluğunda olmakla birlikte sigorta ettiren üreticinin rizikonun meydana geldiğini ispat etmesi TTK m. 1409 hükmü kapsamında yeterli olacaktır. Bu sebeple sigorta ettiren ne zaman düzenleneceği belirsiz olan savcılık sonuç kararını beklemek zorunda bırakılarak tazminat ödemesinin muhtemel bir sürünceme sürecinde bırakılması mümkün değildir.

Yukarıda yer verdiğimiz¹⁹⁰ açıklamalarımız doğrultusunda belirtmek gerekir ki kanun hükmünde belirtilen sigorta ettirenden beklenebilecek her türlü bilgi ve belgeden adli makamlarca verilecek bir kararın anlaşılması gerekir. Örneğin sigorta ettiren üreticinin rizikonun gerçekleştiğini makul ölçüde ispat etmesi ve zarar miktarının belirlenebilir olması karşısında sigortacı TARSİM, sigorta ettiren

¹⁹⁰ Bkz. “bb. Rizikonun Gerçekleştiğini Bildirme Yükümlülüğü” s. 76.

üreticiden savcılık soruşturması neticesinde ne zaman verileceği belirli olmayan kararı beklemesini ve ilgili karar evrakını getirmesini talep edemeyecektir.

(4) Zarar Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Görevi

Rizikonun gerçekleştiği yahut gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda kanun koyucu, sigorta ettirene bazı görevler getirmiştir. Bu görevler zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması ve sigortacının rücu hakkının korunması şeklinde kanunda açıkça belirtilmiştir¹⁹¹(TTK m.1448). Keza DDSSGŞ’de sigorta ettiren veya sigortalı, rizikonun gerçekleşmesi durumunda zararın önlenmesi ve azaltılması yönünden sorumlu tutulmuştur¹⁹².

Sigorta ettiren üretici, TTK m.1448 hükmünde belirtilen görevlerini imkanları dahilinde yerine getirmekle yükümlüdür. Sigorta ettiren üreticiden beklenemeyecek davranışlar sebebiyle bu görevine uymadığından bahsedilemeyecektir¹⁹³. Örneğin, serasının yanında müdahale edemeyeceği büyüklükte orman yangını çıkan sigorta ettirenin itfaiyeyi arama gibi alabileceği önlemler dışında orman yangınına bireysel olarak müdahale edip yangının kendi serasına ulaşmasını önlemesi beklenemez. Yangın, sigorta ettirenin serasının küçük bir köşesinde başlamış ve sigorta ettirenin müdahale edebileceği durumdayken fark edilmişse burada sigorta ettirenin zararı önleme, artmasına engel olma ve azaltma yönünden görevinden bahsedilebilecektir.

Rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olma durumunda da aynı görevler devam etmektedir. TARSİM’in rücu hakkının kullanmasına ilişkin bir örnek verilecek olursa; sigorta ettirenin husumeti bulunan bir komşusu kendisini serasını yakmakla

¹⁹¹ Özdamar ve Doğan, s.64-66

¹⁹² DDSSGŞ B.2. Koruma Önlemleri ve Kurtarma başlığı altında yer alan "(1) Sigorta ettiren/sigortalı; a) Bu sigortayla teminat altına alınan rizikoların gerçekleşmesi halinde, zararı önlemeye, azaltmaya ya da hafifletmeye yarayacak önlemleri almakla, b) Rizikonun gerçekleşmesinden, zararın belirlenmesine kadar geçen zaman içinde, hasara uğrayan sera ve serada yetiştirilen ürünün gelişmesi için, sigortalı değilmişçesine gereken bakımı göstermek ve bu amaçla, Tarım Sigortaları Havuzu tarafından verilen talimatlara uymakla, c) Zarar, Tarım Sigortaları Havuzu veya Tarım Sigortaları Havuzu eksperleri tarafından belirleninceye kadar, sigorta konusu hasarlı sera ve serada yetiştirilen ürün üzerinde, hasarın saptanmasını güçleştirecek veya hasar miktarını artıracak nitelikte, herhangi bir değişiklik yapmamakla, yükümlüdür." genel şartlarda yer verilen sera "sigortalı değilmişçesine" değerlendirilerek sigorta ettiren üreticinin üzerine düşen edimlerinin yapılmasının istenmesi. TTK m. 1448 ile getirilen hükmün amacına hizmet etmektedir.

¹⁹³ Yıldırım, Muacceliyet, s.68.

tehdit ediyor ve mesajlar gönderiyorsa, sigorta ettiren sigorta poliçesine güvenerek bu duruma kayıtsız kalmaz. İlgili mercilere gerekli başvuruların yapılması, suç duyurusunda bulunulması, delil tespiti yapılması¹⁹⁴ yani örnekteki olay için öncelikle mesaj içeriklerinin saklanması gerekmektedir. Sigorta ettiren, serasının üçüncü bir kişi tarafından yakıldığına dair video kayıtlarına sahipse bu kayıtları saklamalı ve sigortacı ile paylaşmalıdır. Sigorta ettiren bu türden görevlerine uymadığı takdirde sigorta ettirene yaptığı ödeme ile sigorta ettirenin haklarına halef olan sigortacı, zarara sebep olan üçüncü kişilere yapacağı başvurularda ve başlatacağı yargılamalarda ispat açısından güçlük çekecektir. Zira tazminat ödemesi yaparak üreticinin halefi haline gelen sigortacının TMK m. 6 hükmü kapsamında yaptığı ödemenin ispatı yanında zarara sebebiyet veren kişilere isnat ettiği hususların da ispatı gerekecektir¹⁹⁵. Kanun koyucu bu durumları gözeterek sigorta ettirene bu türden görevler getirmiş, zarar meydana geldiğinde veya gelme ihtimali bulunduğu sigorta ettirenin sigortadan alacağı tazminata güvenerek ilgisiz kalmamasını sağlamak amaçlanmıştır¹⁹⁶.

Sigorta ettiren üretici, riziko ile ilgili TARSİM ile irtibat halinde kalıp sigortacının belirttiği talimatlara uymalıdır. Ancak sigortacı tarafından verilen talimatlar sigorta ettiren üreticinin uygulayabileceği talimatlar olmalıdır. Örneğin sigorta ettirenin serasındaki yangını helikopterden su dökerek söndürmesi yönünde bir talimat TARSİM tarafından verilemez.

Sigorta ettiren üretici, görevine uymadığı takdirde kusurunun ağırlığı oranında tazminattan indirim yapılacaktır. Ancak indirim yapılması için göreve aykırı davranış ile sigortacı aleyhine meydana gelen durum arasında illiyet bağının bulunması gerekmektedir.

Zararı azaltma ve önleme görevi kapsamında yapılacak masraflar TTK m. 1448/3 “*Sigortacı sigorta ettirenin birinci fıkra gereğince yaptığı makul giderleri, bunlar faydasız kalmış olsalar bile, sigorta tazminatından veya bedelinden ayrı olarak tazmin etmekle yükümlüdür. Eksik sigortanın yapıldığı hâllerde 1462 nci madde hükmü kıyas yoluyla uygulanır.*” hükmü uyarınca TARSİM tarafından tazmin edilmek zorundadır. Örneğin zarar gören seranın çökmemesi için vinç kiralanarak ürünlerin

¹⁹⁴ Ayhan ve diğerleri, s. 190.

¹⁹⁵ Merih Kemal Omağ, **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, (Halefiyet), s. 229.

¹⁹⁶ Kender, Sigorta Hukuku, s. 286.

zarar görmesi önlenmişse, vinç için yapılan masraflar sigortacı tarafından da karşılanmalıdır. Masraflara ilişkin yapılacak ödeme, değerlendirme sonucu beklenmeden TTK m. 1448/4 “*Sigortacı, sigorta ettirenin istemi üzerine giderlerin karşılanması amacıyla gerekli tutarı avans olarak ödemek zorundadır.*” hükmü uyarınca derhal talep edilebilecektir¹⁹⁷.

(5) Zarar Gören Mal veya Zararın Gerçekleştiği Yerde Değişiklik Yapmama Görevi

Sigortalanan mala ilişkin hasar durumu tespiti yapılmadan değişiklik yapılması halinde hasarın meydana geliş şekli, sebebi ve zarar miktarının belirlenmesi güçleşebilecek ve engellenebilecektir. Sigorta ettiren üretici buna sebebiyet verebilecek değişiklikleri yapmamakla görevlidir.

Değişiklik TARSİM’in onayı ve talimatı doğrultusunda yapılmışsa bu kapsamda düşünülemez. Aynı şekilde sigorta ettiren üreticinin zararı azaltma amacıyla yaptığı değişiklikler de bu görev kapsamında değildir. Bu durumda bu görev mutlak bir görev olmadığından subjektif duruma göre uyulmaması gereken durumlar olduğundan bahsedilebilir¹⁹⁸. Örneğin geniş metrekaireli serasında yangın başlayan sigorta ettiren yangının daha fazla yayılmaması ve diğer ürünlerine sirayet etmemesi için iki sıra bitkisini keser ve böylece yangın ile diğer ürünler arasında boşluk oluşturursa, sigortacı kesilen bu iki sıra ürünün yerlerinin değiştirildiği gerekçesiyle tazminattan indirim gidemez.

Sigorta ettiren üretici, değişiklik yapmama görevine uymadığı takdirde kusuru oranında tazminattan indirim gidilebilecektir. İndirim yapılabilmesi için sigorta ettiren üreticinin kusurlu davranışı ile zarar arasında illiyet bağının kurulması şarttır.

¹⁹⁷ Ali Haydar Yıldırım, **Sigortacının Koruma ve Kurtarma Masraflarından Sorumluluğu**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, (Masraflardan Sorumluluk), s. 137.

¹⁹⁸ Ayhan ve diğerleri, s.190-191.

2. Sözleşmede ve Devlet Destekli Sera Sigortası Genel Şartlarında Düzenlenen Görevler

Kanundan doğan görevlere ek olarak sigorta ettiren ve sigortacı imzalayacakları sigorta sözleşmesi ile başkaca görevler getirebilirler. Ancak unutulmamalıdır ki getirilen ek görevler TTK m. 1452 doğrultusunda koruyucu hükümler kapsamına alınan kanun maddelerine aykırı olamaz. Aykırılık söz konusu olduğunda, aykırılığın mahiyeti kanun maddesi doğrultusunda dikkate alınarak sözleşme geçersiz sayılacak veya aykırılığı oluşturan hükümler geçersiz sayılarak kanun hükümleri uygulanacaktır.

TTK m.1449 kapsamında sözleşme ile koruyucu hükümler kapsamında kanuna aykırılık oluşturmayacak şekilde yeni görevler getirilmesi halinde, sigorta ettiren bu görevi ihlal ederse sigortacının, sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshedebileceğine ilişkin hükümler getirebilir. Ancak sözleşme ile getirilen bu hükümler amir kanun hükmü doğrultusunda ihlalde sigorta ettirenin kusuru yoksa uygulanamayacaktır¹⁹⁹.

Sözleşmede öngörülen görevin ihlalinin sigortacı tarafından öğrenilmesinin ardından bir ay içerisinde kullanılmayan fesih hakkı düşer. Bir aylık süre hak düşürücü niteliktedir. Sigorta ettiren tarafından yapılan ihlal, rizikonun gerçekleşmesine etki edecek ve sigortacının yerine getirmesi gereken edim kapsamına etki edecek nitelikte değilse sigortacı sözleşmeyi feshedemez (TTK m.1449).

Sigorta ettiren üretici, zararın gerçekleşmesinin ardından sera içerisinde bulunan ürünlerin gerekli bakımlarını devam ettirmelidir²⁰⁰. Genel Şartlarda düzenlenen bu görev, sera içerisinde riziko meydana gelmesinin ardından kalan ürünlerin yetiştirilmeye devam edilmesi ve zararın artmasına engel olunması için getirilmiştir. Kanunda belirlenen görevlere ilişkin kısımda belirttiğimiz üzere DDSSGŞ'da getirilen bu türden görevler kanunda yer alan görevlerin tekrarı ve ayrıntılandırılması şeklindedir. Örneğin her zarar sigortasında yetiştirilen bir ürün bulunmamaktadır. Devlet destekli sera sigortasının niteliği gereği yetiştirilen

¹⁹⁹ Ayhan ve diğerleri, s. 193.

²⁰⁰ DDSSGŞ B.2. Koruma Önlemleri ve Kurtarma (1) b) “Rizikonun gerçekleşmesinden, zararın belirlenmesine kadar geçen zaman içinde, hasara uğrayan sera ve serada yetiştirilen ürünün gelişmesi için, sigortalı değilmişçesine gereken bakımı göstermek ve bu amaçla, Tarım Sigortaları Havuzu tarafından verilen talimatlara uymakla, ... yükümlüdür.”

ürünlerdeki zararın artmasının önlenmesi için bakımına devam edileceği genel şartlarda açıkça belirtilmiştir. Bu görev zararın artmasının önlenmesi yükümlülüğü çerçevesinde değerlendirilebilir.

DDSSGŞ'da yer verilen beyan görevinde diğer sigorta branşlarından ayrı olarak devlet destekli sera sigortası yaptıracak olan sigorta ettirenin Örtü Altı Kayıt Sistemine dahil olması gerekmektedir. Örtü Altı Kayıt Sistemi doğrultusunda riziko belirlendiğinden devlet destekli sera sigortaları için bu sistemin güncel tutulması büyük öneme sahiptir. Bu sebeple sigorta ettirenin bu sisteme dahil olmakla kalmayıp kayıtlarını da güncel tutması gerekmektedir²⁰¹. Poliçenin akdi sırasında Örtü Altı Kayıt Sitemindeki bilgilerini sehven veya kasten yanlış girenler hakkında beyan görevine aykırılığın sonuçlarına ilişkin kanun maddeleri uygulanacaktır. Kanun maddelerinde yer verilen hususlara genel şartlar hükümlerinde de yer verilmiştir.

Poliçe süresi içerisinde Örtü Altı Kayıt Siteminde veya poliçede yer alan bilgilerde değişiklik gerektirecek bir durum ortaya çıkarsa bu durumun derhal sigortacıya bildirilmesi gerekmektedir.

II. TARSİM'İN YÜKÜMLÜLÜK VE GÖREVLERİ

TARSİM, rizikoyu taşıma yükümlülüğü haricinde kanunla veya sözleşme ile bazı görevlere tabi tutulabilecektir. Sigorta ettiren üreticinin rizikoyu taşıma yükümlülüğünde olduğu gibi ifa veya tazminat davası açarak TARSİM'i zorlaması, TARSİM'in üstlendiği görevlerinin tamamı için mümkün değildir. Ancak yerine getirilemeyen bu görevler sebebiyle TARSİM bazı haklarını kaybeder.

Mevzuat hükümleri doğrultusunda TARSİM'in yükümlülüklerinin genel olarak rizikoyu taşıma yükümlülüğü, sigorta tazminatı ve bedelini ödeme yükümlülüğü, giderleri ödeme yükümlülüğü, aydınlatma görevi ve poliçe verme görevi başlıkları altında toplanabilecektir:

²⁰¹ Çetin, s. 74.

A. TARSİM'in Rizikoyu Taşıma Yükümlülüğü.

Riziko ilgili mevzuat hükümleri, sigorta sözleşmesi özel ve genel şartları yapılacak doğrultusunda yapılacak değerlendirmeler neticesinde belirlenecektir. Yine rizikonun gerçek anlamda meydana gelip gelmediği bu doğrultuda tespit edilecektir. Rizikoya ilişkin hususlara çalışmanın önceki bölümlerinde ayrıntılı olarak yer verildiğinden bu başlık altında rizikoyu taşıma yükümlülüğü üzerinden durumuştur. TARSİM'in sigorta sözleşmesindeki asli borcu, sigorta ettirenin ödediği prim karşılığında sağlanan rizikoyu taşıma yükümlülüğüdür. Bu yükümlülük, sigorta poliçesi ile teminat altına alınan zarar karşılanana kadar devam eder. Doktrinde sigortacının rizikoyu taşıma borcunun riziko gerçekleşene kadar statik, rizikonun gerçekleşmesinin ardından ise dinamik halde olduğu belirtilmiştir²⁰².

Zarar sigortaları içerisinde yer alan devlet destekli sera sigortaları için, sigorta ettirenin para ile ölçülebilir bir menfaatine henüz gerçekleşmemiş ancak gerçekleşme ihtimali bulunan bir tehlikeye karşı TARSİM tarafından teminat verilmesi, TARSİM'in rizikoyu taşıma borcunu oluşturmaktadır.

Rizikoyu taşıma borcunun kural olarak ilk primin ödenmesi ile başlayacağına ve bunun istisnalarına daha önce yer verilmiştir. Bunlara ek olarak belirtmek gerekir ki teklifnamenin hazırlanması sırasında yapılan ödeme gibi poliçenin akdi öncesinde yapılan ödemeler sözleşme sonrası prim olarak kabul edilecek veya ilk prim yerine geçecektir. Ancak sözleşme öncesinde yapılan ödeme tarihinde rizikoyu taşıma borcunun başlayabilmesi mümkün değildir. Zira henüz poliçe tanzim edilmediğinden sigortalanan menfaat ve bu menfaatin hangi rizikolara karşı ne kadar bedelle teminat altına alındığı belli değildir. Diğer bir anlatımla poliçe tanzim edilmeden rizikoyu taşıma borcunun temel unsurları ortaya çıkmamaktadır²⁰³. Bu sebeple sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü teklifname ile yapılan ödeme tarihinden değil poliçe başlangıç tarihinden itibaren geçerli olacaktır. Poliçe tanzim edilmemesi durumunda ise teklifname ile yapılan ödemeler faizi ile birlikte eksiksiz iade edilecektir²⁰⁴.

²⁰² Kender, Sigorta Hukuku, s. 292.

²⁰³ Çeker, Sigorta Hukuku, s.77.

²⁰⁴ Ayhan ve diğerleri, s. 196.

Kara ve denizde eşya taşıma sigortalarında poliçenin akdi ile diğer sigortalarda primin tamamının veya ilk taksitinin ödenmesiyle başlayan sigortacının rizikoyu taşıma borcu poliçede belirtilen sürenin son gün ve saatinde sona erer. Bu süre dolmadan sigorta süresinin uzatılmasına karar verilmesi halinde, sözleşmenin uzatılan kısmı yeni sözleşme mahiyetinde değildir. Bu sebeple daha öncesinde yapılan prim ödemeleri sözleşme süresi bitmeden uzatılan kısım için ilk prim ödemesi olarak kabul edilmeli ve ilk prim ödemesi yapılmadığı gerekçesiyle teminatın başlamadığından bahsedilmemelidir.

Akdedilen sigorta poliçesinde yer alan teminatlar haricinde yeni bir riziko teminat kapsamında alınmak istenirse burada yeni bir sigorta sözleşmesi söz konusu olacağından daha öncesinde yapılan prim ödemeleri sigortacı tarafından sağlanan yeni teminat için geçerli olmayacaktır. Bu durumda yeni sağlanan teminat için henüz herhangi bir ödeme yapmayan sigorta ettiren, bu süre içerisinde yeni eklenen teminatın konusunu oluşturan rizikonun gerçekleşmesi ile birlikte önceki yaptığı prim ödemelerini gerekçe göstererek tazminat talep edemeyecektir. Sigortacının sigorta ettirene yeni eklenen teminat öncesinde yapılan ödemelerin, yeni eklenen teminatın ilk primi olduğu yönünde güven vermesi durumunda ise sigorta ettiren bu güvene dayanarak sigortacıdan tazminat isteyebilecektir.²⁰⁵

Sigorta teminatı poliçe bitiş tarihine kadar devam edecektir. Ancak teminat altına alınan ve devlet destekli sera sigortasının unsurlarından birinin tam hasara uğraması durumunda bu unsur için sigorta teminatı sona erer. Devlet destekli sera sigortası içerisindeki bitkisel ürünlere ilişkin de teminat sunulduğundan bu teminat ürünlerin hasat edilmesi ile birlikte sona erecek ve sigortacının ürünler için rizikoyu taşıma yükümlülüğü ortadan kalkacaktır. Zira yapılan hasat ile sigorta menfaatini oluşturan ürünler ortadan kalmış olacaktır.²⁰⁶ Bu durumda devlet destekli sera sigortalarında teminat altına alınan ürünler için riziko taşıma yükümlülüğünün hasat ile son bulduğu söylenebilecektir.

²⁰⁵ Ayhan ve diğerleri, s. 196.

²⁰⁶ Devlet Destekli Sera Sigortası Genel Şartları B.9. Hasar ve Tazminatın Sonuçları “(1) Rizikonun gerçekleşmesi ile sigortalı seranın herhangi bir unsurunun bütününde, tam hasar meydana geldiği takdirde, tam hasar meydana gelen unsur için, sigorta teminatı sona erer. (2) Kısmi hasarlarda, sigorta teminatı, poliçede belirtilen bitiş tarihine veya yetiştirilen ürün için, bitiş tarihinden önce tamamı hasat edilene kadar, meydana gelebilecek diğer hasarlar için devam eder.”

B. Sigortacının Aydınlatma Görevi

Sigorta ettirenin sözleşmenin kurulması esnasında beyan görevine uygun hareket etmesi sözleşmenin sağlıklı olarak kurulması için yeterli değildir. Sigorta sözleşmesinin sağlıklı olarak kurulabilmesi için sigortacının uyması gereken aydınlatma görevi bulunmaktadır. Rızaen kurulan sigorta sözleşmelerinde taraflara yüklenen aydınlatma ve bilgilendirme görevleri sözleşmenin kurulmasında temel unsur haline gelmektedir²⁰⁷. Sigorta sözleşmeleri kendine özgü yapıları ve uluslararası bazı özellikleri sebebiyle, sigorta yaptıracak kişinin bilmediği terimsel bazı ifadeler içerebilmektedir. Poliçeler genellikle sigortacı tarafından hazırlanmakta ve sigorta ettiren tarafından bilinmeyen ifadeler sigortacılar tarafından iyi bilinmektedir. Sigorta ettirenin tacir veya tüketici olması da poliçelere ilişkin aydınlatma görevi için herhangi bir farklılık arz etmeyecektir. Nihayetinde sigorta sözleşmesinde yer alan terimlere hakimiyetin sözleşmeyi hazırlayan sigortacıda olacağı barizdir²⁰⁸. Sigortacının bu hakimiyeti sebebiyle sözleşmenin diğer tarafı olan sigorta ettireni aydınlatması gerekmektedir. TTK m. 1423 hükmünde yer verilen gerekçe *“doktrin ve yargı kararları da dikkate alınarak sigortacının sözleşmeden veya dürüstlük kuralından kaynaklanan aydınlatma ve bilgi verme yükümlülüğünün doğacağına kabul edildiği”* denilerek aydınlatma görevine dürüstlük kuralı kaynak olarak gösterilmiştir²⁰⁹.

1. Sigortacının Aydınlatma Görevi Kapsamı

Sigorta hukukunda hâkim olan iyiniyet prensibi doğrultusunda TARSİM tarafından sigorta ettiren üreticinin aydınlatılması önem arz etmektedir²¹⁰. Sigorta

²⁰⁷ Ali Selim, “Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü ve Yükümlülüğün İhlali Halinde Sigorta Ettirenin Sahip Olduğu Haklar”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt 15, Sayı 165, 2020, s.1048-1055.

²⁰⁸ Günay, Sigorta Hukuku, s. 69.

²⁰⁹ Bünyamin Gürpınar, “Sigortacı ve Sigorta Aracısının Bilgilendirme Yükümlülüğü Açısından Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Açısından Değerlendirilmesi”, **İkinci Tüketici Hukuku Sempozyumu Ses Çözümleri ve Makaleleri**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2013, s.404.

²¹⁰ Çeker, Sigorta Hukuku, s.79; Ulaş, s.60; Can, s.307; Mehmet Özdamar, “Sigortacının Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aydınlatma Yükümlülüğü”, **Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan**, Cilt: II, Ankara, 2010, s.1677 vd.; İrem Aral, Eldeleklioğlu, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 1, İstanbul, 2012, (Aydınlatma), s. 383.

teminatı ve sigorta ilişkisinin işleyişi hakkında üreticiye bilgi verilmeli, bu bilgilendirme yalnızca yazılı olarak değil sözlü olarak da yapılmalıdır²¹¹.

TARSİM'in aydınlatma görevinin konusunu; genel şartlar, tarife ve talimatlar gibi mevzuat hükümleri doğrultusunda oluşturulmuş maktu metinlere ilişkin sigorta ettiren üreticinin iradesini etkileyecek hususlarda açıklama yapılması, tarafların sözleşmedeki hakları ve sözleşmenin hangi şartlar altında son bulacağı gibi noktalarda bilgilendirme yapılması oluşturacaktır²¹².

Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin amacı ilk maddesinde açıklanmıştır:

“Bu Yönetmeliğin amacı, belli bir sigorta ilişkisine girmek isteyen kişilerin, gerek sözleşmenin kurulmasından önce gerekse kurulması sırasında sözleşmenin konusu, teminatları ve diğer özellikleri hakkında oluşabilecek bilgi eksikliklerinin giderilmesi ile sözleşmenin devamı sırasında ortaya çıkabilecek ve sözleşmenin işleyişi ile ilgili olarak sigorta ettireni, sigortalı veya lehdarı etkileyebilecek nitelikteki değişiklik ve gelişmelerden ilgililerin haberdar edilebilmesini teminen sigortacı tarafından yerine getirilmesi gereken görev ve yükümlülüklerle dair usul ve esasları düzenlemektir.”

Yönetmeliğin kapsamına ilişkin 2. maddesinde TTK ve diğer sigortacılık mevzuatına atıfta bulunarak bu mevzuatlar ilgili olan tüm kurum, kuruluş ve acenteleri sorumlu tutulmuştur.

5684 sayılı SK m. 11/3 *“Sigorta şirketleri ve sigorta acenteleri tarafından, gerek sözleşmenin kurulması gerekse sözleşmenin devamı sırasında sigorta ettiren, lehdar ve sigortalıya yapılacak bilgilendirmeye ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir.”* kapsamında düzenlenen yönetmelikte, dayanak kanun maddesinde olduğu gibi acentelerin temsil yetkisinin bulunması gerektiğine ilişkin ayırım yapılmamıştır. Keza yönetmeliğin kapsamını ayrıntılı olarak belirleyen TTK m. 1423/1 hükmünde acenteler açısından bir ayırım yapılmamıştır:

“Sigortacı ve acentesi, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce, gerekli inceleme süresi de tanınmak şartıyla kurulacak sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgileri, sigortalının haklarını, sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene yazılı olarak bildirir. Ayrıca, poliçeden bağımsız olarak sözleşme süresince sigorta

²¹¹ Ayhan ve diğerleri, s.102.

²¹² Aral Eldeleklioğlu, Sigorta Sözleşmesi, s. 120.

ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri sigortalıya yazılı olarak açıklar.”

Bu durumda acentenin temsil yetkisinin bulunup bulunmadığına bakılmaksızın bilgilendirme görevi kapsamında sorumluluklarının bulunduğu kabulü gerekir²¹³.

Sigorta sözleşmesine dahil teknik konularda sigorta ettiren tarafından anlaşılabilmesi için ise sigorta ettiren üreticinin anlayabileceği şekilde teknik konuların anlatılması gerekir²¹⁴. Devlet destekli sera sigortaları için aydınlatma görevi büyük önem arz etmektedir. Zira daha öncesinde belirttiğimiz üzere bir rüzgârın fırtına olarak sayılabilmesi ve riziko kapsamında kabul edilebilmesi için rakamsal ayrıntılar devreye girmektedir. Sigorta ettiren üreticinin bu türden ayrıntıları bilmemesi durumunda teminat altına aldığını düşündüğü menfaati konusunda yanılgıya düşebilmesi muhtemeldir. Sigorta sözleşmelerine hâkim olan ilkeler doğrultusunda iyi niyetle hareket edilmesi durumunda ise sigortacının üreticiye yaptığı sigorta ve teminat verilme şartlarına ilişkin teknik olarak açıklama ile üretici akdettiği poliçede tam ve doğru bir iradeye sahip olacaktır.

2. Aydınlatma Görevinin Şekli

Aydınlatma görevinin sigorta ettirene karşı yazılı olarak yerine getirilmesi esastır²¹⁵. Aydınlatma görevi, gerekli yetkilere haiz olması durumunda sigorta ettirenin temsilcisine de ifa edilebilecektir²¹⁶. TARSİM’in aydınlatma görevine ilişkin hükümler tarım sigortaları mevzuatı içerisinde de yer almış ve TSUY m. 6 hükmünde “*Sigorta sözleşmelerinin akdedilmesinde, sigortalının bilgilendirilmesi esastır. Sigortalıya yapılacak bilgilendirmede, sigorta sözleşmelerinde bilgilendirmeye ilişkin mevzuat hükümleri uygulanır.*” ifadelerine yer verilerek diğer mevzuat hükümlerine atıf

²¹³ Günay, Sigorta Hukuku, s. 70.

²¹⁴ SSBİY m.5/4 “*Sigortacı, dürüstlük ilkeleri çerçevesinde; sigorta ettirene, sigortayla ilgili teknik konularda yardımcı olmak, yapılacak veya yapılmış sigortacılık işleminin özellikleri ve sözleşmeye konu sigorta teminatı ile sigortanın işleyişi hakkında gerekli her türlü bilgiyi sağlamak ve sigorta ettireni yanıtıcı her türlü hâl ve davranıştan kaçınmak zorundadır.*”

²¹⁵ 14.02.2020 tarih ve 31039 sayılı RG SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE BİLGİLENDİRMEYE İLİŞKİN YÖNETMELİK m.5/1 “*Sigortacının bilgilendirme yükümlülüğü, sigortacı tarafından sigorta ettirene ve sigorta sözleşmesine taraf olmak isteyen kişilere sözlü ve yazılı şekilde yerine getirilir. Bilgilendirmenin yazılı olarak yapılması esastır. Bilgilendirme yükümlülüğü, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce başlar ve sözleşmenin geçerli olduğu süre içinde devam eder.*”

²¹⁶ Özdamar, **Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 130.

yapılmıştır. Maddede atıf yapılan mevzuat hükümleri SSBİY’de düzenlenmiştir. Yönetmelikte yapılacak bilgilendirmenin yazılı ve sözlü olarak yapılması gerektiği ve yazılı olmasının esas olduğu belirtilmiş ancak yazılı bilgilendirme zorunlu tutulmamıştır.

SSBİY m. 5/3 uyarınca “*Sigortacının çağrı merkezi veya telefon aracılığıyla yapacağı bilgilendirme, görüşmenin manyetik veya dijital ortamda kayıt altına alınmış olması şartıyla sözlü olarak yapılabilir.*” Burada belirtilen sigortacının yapacağı bilgilendirmenin yazılı olmayabileceği durum TARSİM için söz konusu değildir. Zira TTK m. 1423/3 hükmü uyarınca “Hazine Müsteşarlığı” yeni hali ile Hazine ve Maliye Bakanlığı’nca sigorta sözleşmelerinde tüketiciyi aydınlatma şekli ve içeriği belirleyebilecekken tüketici işlemi kapsamında sayılamayan devlet destekli sera sigortalarında m. 1423/1 kapsamında TARSİM’in aydınlatma görevinde yazılılık şartı aranacaktır.

SSBİY m. 5/2 uyarınca sigortacı “*Tarafların, fiziki olarak karşı karşıya gelmesinin söz konusu olmadığı hallerde veya işin mahiyetinin gerektirdiği durumlarda kalıcı veri saklayıcısı aracılığı ile bilgilendirme yapılabilir.*” Yalnızca bir kayıt üzerinden yapılan bilgilendirme kanaatimizce kanunun aradığı bilgilendirme değildir. Yukarıda belirttiğimiz üzere sigorta sözleşmelerinin kendine özgü yapısı ve içerisinde bulundurduğu teknik terimlerin çokluğu sebebiyle sigorta ettirenin aydınlatılması gerekmektedir. Bu aydınlatma görevi kapsamında yapılan bilgilendirmeler sigorta ettirenin anlatılanları anladığının teyidi gerekir. Ayrıca sigorta ettirene soru sorma imkânı da verilmelidir ki sigorta ettiren kendisine aktarılan bilgileri tam anlamı ile irdeleyerek sözleşmeye iradesini tam olarak koyabilsin.

3. Aydınlatma Görevinin Süresi

Sözleşme öncesi kusur sorumluluğunun karşılığı olan culpa in contrahendo, dürüstlük kuralı ve iyiniyet prensibi gibi kurumlar dikkate alındığında sigorta ettirenin aydınlatma görevinin sözleşme öncesinde başlatılması sigorta hukukuna hâkim olan ilkelerin bir gereğidir²¹⁷. Nitekim kanun koyucu TTK m.1 423/1 hükmünde

²¹⁷ Mehmet Özdamar, Öncesi, s. 114; Ayhan ve diğerleri, s. 207.

sigortacının sigorta ettireni aydınlatma görevi, sözleşme öncesinde başlamakta ve sözleşme süresince devam etmektedir.

SSBİY m. 10:“(1) Sigortacı, sözleşmeye konu sigortaya ilişkin mevzuatta meydana gelen değişiklikler başta olmak üzere; iflâs veya tasfiyesini, ilgili branşlarda yapılan ruhsat iptallerini, tüm branşlarda sözleşme yapma yetkisinin kaldırıldığını ve sigorta sözleşmesinin devamı sırasında ortaya çıkabilecek, sigorta ettiren ile sigorta sözleşmesinden yararlanacak kimselerin hak, borç ve yükümlülüklerini doğrudan etkileyebilecek nitelikteki her türlü değişiklik ve gelişmeyi, sigorta ettirene veya sözleşmeden menfaat sağlayacak kişilere, en geç on iş günü içinde bildirir.”

Bu hüküm ile de sigorta sözleşmesinin şartlarında etkili olabilecek değişikliklerin sigorta sözleşmesi boyunca sigorta ettiren sigortalı veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayacak kişilere bildirilerek aydınlatma görevinin devamlılığı ortaya konmuştur.

TTK m. 1423/1 hükmü son cümlesinde “Ayrıca, poliçeden bağımsız olarak sözleşme süresince sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri sigortalıya yazılı olarak açıklar.” ifadelerine yer verilerek sözleşmenin akdinden sonra sözleşme süresi içerisinde geçerli olan aydınlatma görevini önemli olaylarla sınırlı tutulmuştur. Sigorta ilişkisinin sona ermesiyle birlikte sigortacının sigorta ettireni aydınlatma görevi sona erecektir.

4. Aydınlatma Görevinin İhlalinin Sonuçları

Sigortacı için aydınlatma görevi sigorta ettiren için ise beyan görevi altında yapılan düzenlemeler sözleşme öncesi kusur sorumluluğu olan *Culpa in Contrahendo*, akdin müspet ihlali ve dürüstlük kuralı ile doğrudan ilgilidir. Bu görevin ihlaline ilişkin yapılacak değerlendirmelerin ilgili olduğu prensipler doğrultusunda değerlendirilmesi gerekmektedir. Yapılacak bu değerlendirmede her somut olayın subjektif özellikleri dikkate alınmalıdır²¹⁸.

Kanun koyucu TTK m. 1423/2 hükmünde yer verdiği “Aydınlatma açıklamasının verilmemesi hâlinde, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına ondört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur. Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatı sigortacıya aittir.” düzenlemesi ile

²¹⁸ Ayhan ve diğerleri, s. 209.

aydınlatma görevinin ihlalinin sonuca bağlamıştır. Burada belirtilen on dört günlük sürenin başlangıcı sigorta sözleşmesinin kurulduğu an olarak kabul edilebilecektir²¹⁹. Ancak aydınlatma görevinin ihlalinin sonuçları ilgili kanun hükmünden ibaret değildir. Yukarıda belirttiğimiz üzere culpa in contrahendo gibi sorumluk yollarına şartları olduğu takdirde gidilebilmesi mümkündür.

Örneğin TARSİM somut olayın özelliklerine göre yapması gerekli olan aydınlatma açıklamasını yapmamış ve üretici teminatlara ilişkin risk kalemlerini düşüren durumları öğrenememiş olsun. Bu durumda üretici aslında var olan ve risk oranını düşüren bir durum olarak kabul edilen, serasının en sert plastik türünden yapıldığını sigortacıya bildirmek yerine aradaki farkı bilmediğinden yalnızca plastik olduğu yönünde beyanda bulunabilir. Bu durumda gerçekte olan ile poliçeye yansıyan risk durumları arasında çelişki ortaya çıkar ve sigorta ettiren TTK m. 1433 hükmü kapsamında indirim isteyebilir²²⁰. Ortaya çıkan bu çelişki sigortacının aydınlatma görevinin yerine getirmemesine bağlıdır. Bu durumda sigortacı tarafından aydınlatma görevinin ihlal edildiği hallerde yalnızca TTK m. 1423/2 hükmünün uygulama alanı bulmadığı, farklı sorumluluk yollarına da gidilebileceğinden bahsedilebilir²²¹.

Sigortacının aydınlatma görevinin ihlali halinde gidilebilecek farklı sorumluluk yollarından bu başlıkta bahsetmemizin sebebi, kanun koyucunun TTK m. 1423 hükmü uyarınca sigorta ettirene koruma sağlayan aydınlatma görevinin ihlali durumunda etkili olmayan bir yaptırıma aynı madde içerisinde yer vermesidir. TTK m. 1423/2 fıkrasında sigortacının aydınlatma görevine aykırı olarak bilgilendirme yapılmadan sözleşmenin akdedilmesi durumunda on dört gün içerisinde sigorta ettirene itiraz etme hakkı tanınmıştır. Ancak itiraz sonucunda sigortacının cevap vermemesi veya itirazı reddetmesi durumunda ne olacağı belirsizdir²²². Doktrinde, yapılacak itirazın görevi yerine getirilmediği yönünde ihbar mahiyetinde olacağı ve

²¹⁹ Zehra Şeker Ögüz ve Aslıhan Sevinç Kuyucu, **Yeni Türk Ticaret Kanununda Sigorta Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011, s.24; Özdamar, Öncesi, s. 364; Samim Ünan, “Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın “Sigorta Hukuku” Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler”, **Sigorta Hukuku Dergisi**, Özel Sayı: 1, 2005,(Düşünceler) s.124.

²²⁰ Zehra Avcı, “Sigorta Sözleşmesinde Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt 14, Sayı 155, 2019, s.1348.

²²¹ Ayhan ve diğerleri, s. 211.

²²² Günay s. 73.

bazı sonuçlar doğurabileceği belirtilse²²³ de kanun hükmünde yaptırım gücüne sahip bir sonuca yer verilmemiştir.

TARSİM'in sigorta ilişkisine olan hâkim durumu sebebiyle sigorta ettireni aydınlatma görevi bulunmasına karşın TTK m. 1423/2 hükmünün sigorta ettirene bu korumayı sağladığından bahsedilemeyecektir. Öncelikle daha öncesinde böyle bir ilişki içerisine girmemiş sigorta ettirenin kendisine açıklama yapılmaması durumunda on dört günlük itiraz süresini kaçırmama ihtimali zayıftır. Sigorta ettirenin kendisine gerekli açıklamanın yapılmadığını rizikonun gerçekleştiği esnada öğrenmesi muhtemeldir ki bu durumda yüksek olasılıkla on dört günlük süre geçmiş olduğundan TTK m. 1423/2 maddesi sigorta ettiren aleyhine bir hüküm oluşturacaktır²²⁴.

Diğer yandan SSBIY m. 7 hükmünde şu düzenleme yer almaktadır:

“Sigorta sözleşmesinin kurulması ve devamı sırasında; bilgilendirme yükümlülüğü gereği gibi yerine getirilmemiş veya sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilmiş veya Bilgilendirme Metninde yer alan bilgiler gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmiş ve bu hâllerden herhangi biri sigorta ettirenin kararına etkili olmuş ise sigorta ettiren sigorta sözleşmesini feshedebileceği gibi, varsa uğradığı zararın tazminini de talep edebilir.”

Bu düzenleme ile aydınlatma görevinin yerine getirilmemesi halinde sigorta ettirene iki tane seçimlik hak tanınmıştır²²⁵. Ancak bu haklar kanun hükmünde mevcut değildir. Her ne kadar yönetmelik hükmünde tanınan hakların hakkaniyete uygun olduğunu düşünsek de normlar hiyerarşisi gereği kanunda tanımlanmayan hakkın yönetmelik hükmü ile getirilmesi mümkün olmayacağından kanun hükmünün uygulanması gerekmektedir. Yargıtay öncesinde yönetmelik hükmü yönünde karar vermişken²²⁶ güncel tarihli kararında TTK m.1423/2 hükmünü dikkate alarak 14

²²³ Ayhan ve diğerleri, s. 211. Ayhan, sigorta ettirene tanınan bu itiraz hakkının dönme, cayma veya fesih bildirimi mahiyetinde değil; yükümlülüğün yerine getirilmediğinin ihbarı niteliğinde olduğunu kabul etmektedir. İtirazın mahiyetinin bu şekilde kabulü itibarıyla de Alman Sigorta Kanunu (§ 8-9) hükümlerine atıf yapıp, itirazın kabul edilmemesi halinde sigorta ettirene geri alma hakkı tanınması gerektiğini belirtmektedir.

²²⁴ Günay, Sigorta Hukuku, s.74.

²²⁵ Kabukçuoğlu Özer, s. 162.

²²⁶ Günay, Sigorta Hukuku, s.75-78 “Dava tarihinde yürürlükte bulunan 6102 sayılı TTK’nu hükümlerine göre, sigorta sözleşmesi hiçbir şekle tabi tutulmamıştır. Sigorta ilişkisinin doğması için sigortacı ile sigorta ettirenin sözleşmenin zorunlu unsurları üzerinde yazılı veya sözlü olarak anlaşmaları yeterlidir. Bütün sözleşmeler gibi sigorta sözleşmeleri de iki tarafın karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla oluşur. Sigorta poliçesi taraflar arasında bir sigorta sözleşmesinin bulunduğu ispata yarar. Poliçenin bulunmadığı hallerde ise 6100 sayılı HMK’nın 200.maddesi hükmüne göre ticari defterler tarafların beyanları vs. gibi delillerden yararlanılarak sözleşmenin varlığı ispat edilebilir. 6102 sayılı TTK’nın 1423/1.maddesinde “sigortacı ile acentesinin, sigorta sözleşmesinin

günlük itiraz süresinin geçmesi halinde poliçenin o şekliyle geçerliği olacağını kabul etmiştir²²⁷. Güncel Yargıtay kararında normlar hiyerarşisi gereği uygulanması gerekli

kurulmasından önce gerekli inceleme süresi de tanınmak şartıyla kurulacak sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgileri, sigortalının haklarını, sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene yazılı olarak bildireceği düzenlenmiş, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 11/3.maddesinde "sigorta şirketleri ve sigorta acenteleri tarafından gerek sözleşmenin kurulması, gerekse sözleşmenin devamı sırasında sigorta ettiren, lehtar ve sigortalıya yapılacak bilgilendirmeye ilişkin hususların yönetmelikte düzenleneceği" öngörülmüş, anılan Yasa hükmüne dayanılarak Hazine müsteşarlığına çıkarılan ve 28.10.2007 günlü Resmi Gazetede yayınlanan Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin 5.maddesinde "sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünün sigortacı tarafından sigorta ettirene ve sigorta sözleşmesine, taraf olmak isteyen kişilere karşı sözlü ve yazılı şekilde yerine getirileceği, bilgilendirmenin yazılı yapılmasının esas olduğu, sigortacının asgari bilgilendirmenin yapıldığını ispatla yükümlü bulunduğu, bilgilendirme yükümlülüğünün sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce başlayacağı ve sözleşmenin geçerli olduğu süre içinde de devam edeceği, sigortacının dürüstlük ilkeleri çerçevesinde davranmak, sigorta ettireni yanıltıcı her türlü hal ve davranıştan kaçınmak sorunda bulunduğu", Yönetmeliğin 7.maddesinde "bilgilendirme yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmemiş, bilgilendirme formu gereği gibi teslim edilmemiş veya bilgiler gerçeğe aykırı düzenlenmiş ise bu hallerden herhangi birinin sigorta ettirenin kararına etkili olmuş ise sigorta ettirenin sigorta sözleşmesini feshedebileceği ve uğradığı zararın tazminini de talep edebileceği", Yönetmeliğin 8.maddesinde "bilgilendirme formu içeriğinden akdedilecek sözleşmeye ilişkin genel uyarılar, sözleşme ile verilen teminatlar, sözleşmeye eklenebilecek özel hükümler...vs. bulunacağı", Yönetmeliğin 9.maddesinde "bilgilendirme formunun en az iki nüsha düzenlenerek sigortacı tarafından kaşelenip imzalandıktan sonra bir nüshasının sözleşmeye taraf olmak isteyen kişiye imza karşılığı verileceği, imzanın sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi ve işleyişi hakkında bilgi sahibi olduğu hususunda aksi ispat edilebilir karine teşkil edeceği" öngörülmüştür.

Somut uyuşmazlığa dönüldüğünde; davacı vekili, müvekkilinin poliçede teminat dışı bırakılan hususlar hakkında bilgilendirilmediğini, rent a car olarak sigortalanan aracın, kiracı 3.kişi tarafından geri getirilmemesi halinde meydana gelen zararın teminat kapsamında olduğu hususunda yanıltıldığını, bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmediğini idda etmekte, davalı ise zararın poliçe özel şartlarına göre teminat kapsamında olmadığını savunmaktadır. TTK (nün 1402.maddesi gereğince özel şartın kasko poliçesi kapsamında bulunduğuna ilişkin savunmanın davalı tarafça 6100 sayılı HMK'nın 200 ve devamı maddeleri uyarınca kesin delillerle ispatlanması gerekir.

Dosyada mübrez poliçe nüshasında davacı sigortalının imzası bulunmamaktadır. Özel şartı içeren kasko poliçesinin, sigorta sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik hükümlerine göre düzenlendiği konusunda sigortalı ve sigorta ettirenin imzalarını içeren bilgilendirme formu da ibraz edilmiş değildir.

Bu durumda ispat külfeti kendisine düşen davalı sigorta şirketine özel şartın poliçe metninde bulunduğuna ilişkin savunmasını ispat zımında kasko poliçesinde teminat dışı bırakılan özel şartlarla ilgili olarak davacının usulüne uygun şekilde bilgilendirildiğine ilişkin davacının imzasını içeren poliçe aslını veya poliçenin yönetmelik hükümlerine uygun düzenlendiğine ilişkin davacının imzasını içeren bilgilendirme formunu ibraz etmesi ve hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu biçimde eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru görülmemiştir." Y.17. HD, E. 2014/25229, K. 2015/5264, T. 2.4.2015 (Kazancı İçtihat Bankası).

²²⁷ "Mahkemece, kararda yazılı gerekçelerle ve benimsenen bilirkişi raporuna göre; davanın kısmen kabulüyle 25.000,00 TL'nin 14.08.2012 tarihinden işleyecek yasal faiziyle birlikte davalıdan tahsiline, fazla isteğin reddine dair verilen hükmün, davalı vekili tarafından temyizi üzerine, Dairemizin 15.02.2016 tarih, 2015/10782 Esas ve 2016/1632 Karar sayılı ilamı ile "araç anahtarının ele geçiriliş biçiminin poliçeyle ek teminat verilen hallerden birine uymadığı ve hasarın teminat kapsamında olmadığı; mahkeme tarafından da bu husus kabul edilerek hasarın esasen teminat kapsamında olmadığına kabul edildiği; ancak, davalı sigortacının poliçenin kapsamı, poliçeyle verilen ek teminatlar ile bunların kapsamı konularında Bilgilendirme Yönetmeliği gereği davacı sigortalıyı bilgilendirmediğinden, hasarın poliçe teminatı kapsamında kaldığı kabul edilerek hüküm tesis edildiği; taraflar arasındaki kasko poliçesinin, 08.06.2012 tarihinde (6762 Sayılı eski TTK'nın yürürlükte olduğu dönemde) tanzim edildiği; davaya konu hasarın oluşmasına yol açan olayın ise (araç anahtarının izinsiz

olan kanun hükmü dikkate alınarak karar verilmiştir. Ne yazık ki verilen bu karar hukuki olmakla birlikte TTK m. 1423 maddesinin sigorta ettirenin korunabilmesi için gerekli yaptırımları içermediğini göstermektedir.

C. TARSİM'in Sigorta Tazminatı ve Bedelini Ödeme Yükümlülüğü

Sigortacının taşımakla yükümlü olduğu rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta tazminatı ve sigorta bedelini ödeme borcu ortaya çıkar. Sigorta ettiren tarafından ödenen prim borcunun karşılığı teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi ile birlikte ortaya çıkan zararın karşılanmasıdır. Mal sigortalarından olan devlet destekli sera sigortasının TTK hükümleri doğrultusunda TARSİM'in

alınması ile yapılan kaza) 18.07.2012 tarihinde (6102 Sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde) gerçekleştiği; 6103 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 39/1. maddesi gereği, 1 yıllık süreden sonraki bir tarih olan 20.03.2014'te açılmış olan temyize konu davada 6102 Sayılı yeni TTK hükümlerinin uygulanmasının gerektiği; 6102 Sayılı TTK'nın 1423/2. maddesi gereği, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına ondört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla yapılmış sayılacağı; uyuşmazlık konusu hasar ve dava tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 6102 Sayılı TTK'nın 1423/1-2 maddelerine göre aydınlatma yükümlülüğünün hüküm ve sonuçlarının değerlendirilmesi gerektiği; 6102 Sayılı TTK'nın 1423/2. maddesinde, aydınlatma açıklamasının yapılmaması halinde, sigortalının 14 gün içinde poliçeye itiraz etmesi gerektiği, anılan sürede itiraz edilmemesi halinde poliçenin yazılı şartlarla geçerli olacağının benimsendiği; davaya konu hasarın taraflar arasındaki kasko poliçesi ile verilen ek teminatın kapsamına girecek şekilde gerçekleşmediği; davacının anahtar kullanılarak araç çalınması kloxunun kapsam ve şartlarına poliçe tanziminden sonraki 14 gün içinde itiraz ettiğine dair iddia ve delil de getirmediği gözetilerek, davacının hasar talebinin reddi gerekirken, davacı lehine tazminata hükmolünmesinin doğru görülmediği; kabule göre de, davacı tarafın poliçedeki ek teminatlar ve bunların kapsamı hakkında davalı sigortacı tarafından bilgilendirme yapılmamış olması nedeniyle poliçenin geçersiz olduğunu ileri sürdüğü gözetildiğinde, davacının poliçeye dayalı olarak tazminat talep edemeyeceği; 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu gereği çıkartılan Bilgilendirme Yönetmeliği hükümlerine dayalı tazminat davası açmasının gerekeceği, geçersiz olduğunu ileri sürdüğü poliçeye dayalı olarak dava açmada hukuki yararı olmadığını gözetilmemiş olmasının da yerinde olmadığı" gerekçesiyle karar bozulmuştur.

Mahkemece, bozma ilamına uyularak yapılan yargılama sonunda; 6102 Sayılı TTK'nın 1423/2. maddesi gereği, aydınlatma açıklamasının yapılmaması halinde sigortalının 14 gün içinde poliçeye itiraz etmesi gerektiği; anılan sürede itiraz edilmemesi halinde poliçenin yazılı şartlarla geçerli olacağının benimsendiği; davaya konu hasarın taraflar arasındaki kasko poliçesi ile verilen ek teminatın kapsamına girecek şekilde gerçekleşmediği; davacının anahtar kullanılarak araç çalınması kloxunun kapsam ve şartlarına poliçe tanziminden sonraki 14 gün içinde itiraz ettiğine dair iddia ve delil de getirmediği; davacı tarafın poliçedeki ek teminatlar ve bunların kapsamı hakkında davalı sigortacı tarafından bilgilendirme yapılmamış olması nedeniyle geçersiz olduğunu ileri sürdüğü gözetildiğinde, davacının poliçeye dayalı olarak tazminat talep edemeyeceği, 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu gereği çıkartılan Bilgilendirme Yönetmeliği hükümlerine dayalı tazminat davası açmasının gerekeceği, geçersiz olduğunu ileri sürdüğü poliçeye dayalı olarak dava açmada hukuki yararı olmadığı gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiş; hüküm, davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir... ONANMASINA..." Y. 17. HD, E. 2018/342, K. 2019/12026, T. 16.12.2019 (Kazancı İçtihat Bankası).

ödeyeceği azami miktar, ortaya çıkan zarara eşit olmalıdır²²⁸. Ancak aşağıda belirtileceği üzere devlet destekli sera sigortasına uygulanacak muafiyet oranları gereği sigortalıya ödenecek azami miktarın zarar miktarının altında kalacağı sabittir. Devlet destekli sera sigortalarında meblağ sigortalarından farklı olarak TARSİM, sözleşmede öngörülen bedelin değil, rizikonun gerçekleşmesi sonucu meydana gelen zarar üzerinden hesaplanacak sigorta tazminatını ödeme borcu altına girmektedir.

TARSİM'in sigorta sözleşmesinden kaynaklanan asli borcunu oluşturan²²⁹ tazminat ödeme borcunun doğabilmesi için yukarıda belirtilen riziko yükümlülüğü kapsamındaki riskin gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bu riskin sigorta süresi içerisinde meydana gelmesi gerekmektedir. Yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere sigorta poliçesinin akdedilmesi sigorta himayesinin başladığı anlamına gelmediğinden buradaki sigorta süresinin istisnalar hariç olmak üzere prim veya ilk prim taksitinin ödenmesinden itibaren başlayacağı unutulmamalıdır.

Riziko yükümlülüğü kapsamında riskin meydana gelmesi sigorta tazminatı borcunun doğması için yeterli değildir. Meydana gelen rizikonun sigortalanan menfaate zarar vermesi gerekir. Bu sebeple öncelikle meydana gelen zarar ile riziko arasında nedensellik bağının kurulması gerekir. Örneğin serasını fırtınaya karşı teminat altına alan bir üreticinin serası fırtına çıkmasına rağmen zarar görmezse burada sigortacının sigorta tazminatı ödeme borcunun doğduğundan bahsedilemeyecektir. Keza fırtınaya karşı teminat altına alınmasına karşın hortum rizikosuna karşı teminat altına alınmayan bir sera çıkan hortum sebebiyle yıkılırsa, her iki riziko sonucunda da sera yıkılacak olmasına diğer bir değişle sonuçları aynı olmasına rağmen seranın gördüğü bu zararlar fırtına rizikosu arasında illiyet bağı kurulamadığından sigorta tazminatı ödeme borcu doğmayacaktır.

Tazminat ödeme borcunun doğmasının gereklerinden bir diğeri ise sigorta ettirenin yükümlülüklerini yerini getirmiş olmasıdır. Daha öncesinde belirtildiği üzere sigorta ettirenin, lehtarın ve sigortalının hukuken fiillerinden sorumlu bulundukları kişilerin zarar kasten sebebiyet vermesi halinde sigorta tazminatı ödeme borcu ortadan

²²⁸ Ünan, Şerh 1, s. 86.

²²⁹ Ulaş, s. 112; Arseven, s. 148; Çeker, Sigorta Hukuku, s. 85; Aral Eldeleklioğlu, Sigorta Sözleşmesi, s. 127.

kalkacaktır²³⁰. Sigorta ettirenin yükümlülükleri sigorta tazminatının doğmasında ve miktarının belirlenmesin de büyük öneme sahiptir.

1. Sigorta Tazminatının Belirlenmesi

Sigorta tazminatının belirlenebilmesi için öncelikle sigortalanan menfaatte meydana gelen zararın tespit edilmesi gerekmektedir. Zararın tespitinin doğru olarak yapılması ile bu zararın meydana geliş sebebi öğrenilebilecek ve riziko ile zarar arasındaki illiyet bağının varlığı durumunda sigorta tazminatı belirlenebilecektir. Rizikonun gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkan bu zarar, sigorta zararı veya hasar olarak isimlendirilebilir²³¹. Sigorta ettiren üreticinin rizikonun meydana gelmesinde veya artmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığı yine hasarın doğru tespiti ile daha rahat belirlenebilir.

TARSİM'in sorumluluğu sigorta bedeli ile sınırlı olmasına karşın ödenecek sigorta tazminatı sigortalanan menfaatin değerindeki azalma üzerinden belirlenecektir. Bu durumda öncelikle sigortalanan malın değerinin bu değer üzerinden de sigorta bedelinin tespiti gerekmektedir. Sigortalanan malın bedeli sigorta sözleşmesinde belirlenmemişse, sigorta ettirenin sigortalanan malın rizikonun gerçekleştiği tarihteki değerini ispat etmesi gerekir²³².

Devlet destekli sera sigortalarında ürün verimi üzerinden sigorta bedeli belirlenmektedir. Devlet destekli sera sigortası teknik şartları, tarife ve talimatları m. 8 hükmü doğrultusunda üreticinin poliçe tanzim edildiği sırada belirttiği ürün verimi ve ürün birim fiyatı dikkate alınarak sigortalanan seranın değeri hesap edilecek ve bu bedel üzerinden sigorta bedeli tespit edilecektir. Aynı hükümde tazminat hesabında bu bedellerin dikkate alınacağı belirtilmiş ancak eksik ve aşkın sigortaya ilişkin hükümler saklı tutulmuştur. Üreticinin ürün verimini yanlış olarak beyan etmesi durumunda sigorta değeri ile sigorta bedeli eşit olmayacaktır. Burada eksik ve aşkın sigortaya ilişkin değerlendirme yapılması gerekir:

²³⁰ Yıldırım, Muacceliyet, s. 163.

²³¹ Hilmi Akhisar ve İlyas Acınan; **Sigortacılıkta Hasar**, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, 2016, s. 26; Kender, Sigorta Hukuku, s.308.

²³² Ayhan ve diğerleri, s.253.

a. Hasarın Tespiti

Sigorta sözleşmelerinde zenginleşme yasağı kapsamında sigorta tazminatı belirlenmesi amaçlanmaktadır.²³³ Zenginleşme yasağı kapsamında sigorta ilişkileri, teminat edilen menfaate gelen zararın karşılanması haricinde kazanç elde etme amacıyla kullanılamaz²³⁴. Zenginleşme yasağına TTK m. 1459 hükmünde Tazminat İlkesi başlığı altında “*Sigortacı, sigortalının uğradığı zararı tazmin eder.*” ifadeleri ile yer verilmiştir. Hasarın doğru olarak tespiti sigorta sözleşmesinin taraflarının edimlerini olması gerektiği gibi ifa etmesini sağlayacaktır. Devlet Destekli Sera Sigortasında da DDSSGŞ m. B.4. “Hasarın Tespiti” hükmü doğrultusunda hasar tespitinin doğru, hatasız ve zamanında yapılması gerekmektedir²³⁵. Bu doğrultuda TARSİM sistemi içerisinde yapılacak hasar tespitine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

Devlet Destekli Sera Sigortalarında Hasar Tespitinin Usulü

Devlet destekli sera sigortaları için hasarın tespiti TARSİM bünyesindeki eksperlere yaptırılmaktadır²³⁶. 1902 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı’nın²³⁷ 3. Hükmü ile 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu 4. Maddesine atıf yapılarak “*tarım sigortalarında teminatların geliştirilmesi, risklerin değerlendirilmesi, aktüerya ve hasar tespit çalışmalarının etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla Meteoroloji Genel Müdürlüğü, günlük ve/veya aylık meteorolojik verileri Tarım Sigortaları Havuzu ile bilgisayar ortamında ücretsiz olarak paylaşır.*” hükmü getirilmiştir. Bu gibi hükümler

²³³ Omağ, Halefiyet, s. 4-5.

²³⁴ Kender, Sigorta Hukuku, s. 308.

²³⁵ Devlet Destekli Sera Sigortası Genel Şartları m. B.4. Hasarın Tespiti/1 “*Hasar tespitinin doğru, hatasız ve zamanında yapılması esastır*”

²³⁶ Mal sigortalarında taraflar, hasar miktarında anlaşamamaları durumunda hakem bilirkişi belirleyerek tespit yaptırabilmektedirler. Atanan hakem bilirkişiler hasara ilişkin evrak ve kayıtları almaya, gerektiğinde hasarın belirlenmesine ilişkin gerekli yerlerde inceleme yapmaya yetkilidir. Bu husus kanunda yer almamakla birlikte özellikle mal sigortalarına ilişkin olarak Bakanlıkça düzenlenen genel şartlar içerisinde yer almaktadır. Genel şartlar üzerinden düzenlenen poliçeler ile mal sigortalarının büyük bölümünde hakem bilirkişi tespit yolu uygulanabilmektedir. Çeker, **Sigorta Hukuku**, s.86-87; Devlet destekli sera sigortalarında ise hakem bilirkişi uygulaması bulunmamakta bunun yerine Havuz’un merkezde yer aldığı bir uygulama belirlenmektedir.

²³⁷ 24.12.2019 tarihli 25.12.2019 tarih ve 30989 sayılı Resmî Gazetede 1902 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı.

sayesinde TARSİM'in hasarın belirlenmesindeki etkin rolü sebebiyle hasar ilişkin verilere ulaşması kolaylaştırılmaktadır.

DDSSGŞ çerçevesinde sigortalanan menfaati oluşturan sera ve sera içerisinde yetiştirilen üründe meydana gelen zarar ve azalmaların niteliği, nedeni ve miktarları Tarım Sigortaları Havuzu veya havuzun eksperî tarafından belirlenecektir. Taraflar belirlenen miktarlarda anlaşılamadığı takdirde sigortalının yedi gün içerisinde sunacağı talebi üzerine Tarım Sigortaları Havuzu beş gün içerisinde yeni bir eksper atayarak yeni bir hasar tespiti yaptırır²³⁸. Uyuşmazlığın itiraz üzerine çözülememesi halinde TARSİM eksperlerince düzenlenen eksper raporlarının tarafları bağlayıcılığı bulunmamakla birlikte eksper raporlarında belirlenen somut vakıaların delil niteliği taşıdığı unutulmamalıdır.

Rizikonun gerçekleşmesi sonucu hasarın tarafsız olarak belirlenmesi gerekmektedir. Zira hasarın ortaya çıkış sebebi, niteliği ve miktarı belirlenecek sigorta tazminatını doğrudan etkilemektedir. Bunun sağlanabilmesi için hasar tespiti, ön ekspertiz ve mutabakatlı kıymet tespiti tarafsız ve bağımsız olarak sigorta eksperlerince yapılmalıdır (SK m.2/1.n). Hasar tespitini yapacak eksperler sigorta sözleşmesinde menfaati olan kişiler, sigorta ettiren ve sigortacı tarafından tayin edilebilir²³⁹.

b. Tazminat Tutarına Etki Eden Faktörler

Sigortalanan menfaatin değeri ile poliçede belirtilen sigorta bedelinin aynı miktarı ifade etmesi kuraldır. Ancak bazı durumlarda sigorta bedeli ile sigortalanan menfaatin değeri eşit olmayabilir. Sigorta değerinin sigorta bedelinin altında kaldığı durumlarda aşkın sigorta, üstünde kaldığı durumlarda ise eksik sigorta gerçekleşmiş olacaktır. TARSİM'in tekelinde bulunan devlet destekli sera sigortaları için birden çok sigorta, takseli sigorta gibi durumlarla karşılaşılacağı için eksik sigorta ve aşkın sigorta üzerinden inceleme yapmak gerekmektedir.

²³⁸ DDSSGŞ m. B.4.(3)

²³⁹ Ayhan ve diğerleri, s.254.

(1) Eksik ve Aşkın Sigorta

(i) Eksik Sigorta

Sigorta sözleşmelerinde belirlenen sigorta bedelinin sigortalanan menfaatin gerçek değerinden az olması durumunda eksik sigorta meydana gelecektir²⁴⁰. Sigorta sözleşmelerinde belirlenecek prim miktarı sigortalanacak menfaatin değeri üzerinden belirlenecek sigorta bedeli dikkate alınarak hesap edilmektedir. Uygulamada prim fiyatlarını düşürme saiki ile sigorta ettirenler tarafından sigortalanan malın değerine ilişkin yanlış bilgiler verilebilmektedir. Bunun haricinde sigortalanan malın değerinin poliçe tanzimi sonrası artması da söz konusu olabilmektedir. Bu durumda sigorta bedeli ile malın gerçek değeri arasında fark ortaya çıkabilmektedir. Örneğin serasına pitaya (Ejder Meyvesi) eken bir üreticinin serasındaki ürünler için sigorta bedeli belirlenirken pitayanın hesap edilecek birim fiyatı 10,00 TL'den hesaplanmış bir poliçe devam ederken pitayanın "COVID – 19" isimli bir virüse karşı bağışıklık kazandırdığı ortaya çıkmış ve pitayaya olan talep sebebiyle fiyatları 5 kat artmış olsun. Bu durumda da seranın ve içerisinde ürünlerin zarara uğraması durumunda birim fiyatı 10,00 TL üzerinden hesaplanan sigorta bedeli ile birim fiyatı 50,00 TL'ye çıkmış olan miktarlar üzerinden hesaplanan sigortalanan menfaatin gerçek değeri arasında fahiş fark ortaya çıkacaktır²⁴¹.

Nihayetinde sigorta bedeli ile sigortalanan gerçek değer arasındaki fark, yalnızca tarafların fiilleri sebebiyle değil başkaca faktörler sebebiyle de ortaya çıkabilecektir. Kanun koyucu TTK Eksik Sigorta başlığı altında yer alan 1462.

²⁴⁰Kayıhan ve Bağcı, s.77.

²⁴¹ Doktrinde Çeker, eksik sigorta değerlendirmesinin sigortalanan malın hasar tarihindeki değerinde göre değil poliçe tanzim tarihindeki değerine göre yapılması gerektiğini belirtmektedir. Bu kabul doğrultusunda poliçedeki bedel haricinde varsa enflasyon klotu üzerinden hesaplanan miktarların tazminat ödemesine eklenmesi gerekmektedir. Ancak rayiç değer ile sigorta bedeli arasında fark olması eksik sigortaya sebebiyet vermeyecektir. Ayhan ise sigorta bedelinin riziko anında sigortalanan malın değerinden düşük olması durumunda eksik sigortanın şartların oluşacağı yönünde görüşünü belirtmiştir. Ayhan'ın görüşü doğrultusunda eksik sigorta kabul edilen durumlarda sigorta ettirenler poliçenin tanzim edilmesi sırasında mevcut olmayan sonrasında enflasyon sonucunda meydana gelen artışlar sebebiyle eksik ödeme almak durumunda kalacaklardır. 2020 yılı için yıl başından sonuna kadar araç rayiç değerlerinin %100'e kadar artış gösterdiği dikkate alındığında bu durumda hiçbir etkisi bulunmayan sigorta ettirenin halihazırda araç değerinin yarısını sigortadan alabilecekten bir de eksik sigorta indirimi yapılmasının hakkaniyete uygun olmadığı kanaatindeyiz. Bu sebeple Çeker'in görüşüne katılmaktayız.

maddesinde “*Sigorta bedeli, sigorta değerinden az olduğu takdirde, sigorta edilmiş menfaatin bir kısmının zarara uğraması hâlinde sigortacı, aksine sözleşme yoksa, sigorta bedelinin sigorta değerine olan oranına göre tazminat öder.*” düzenlemesine yer vererek sigorta değerinin poliçede belirtilen sigorta bedelinin üstünde kalması durumunda yapılacak oranlamaya göre ödeme yapılacağını hükme bağlamıştır. Bu durumda sigortalanan menfaat tam zarara uğrasa dahi sigorta bedeli üzerinde bir ödeme yapılamayacaktır²⁴². Zararın kısmi olarak gerçekleşmesi durumunda ise sigortalanan menfaatin gerçek değeri ile poliçede belirtilen bedel üzerinden oranlama yapılacak ve bu oran üzerinden ödemeye yapılacaktır²⁴³. Bunun aksine sözleşme yapılarak eksik sigorta durumunda sigorta değerinin sigorta bedeline oranına bakılmaksızın kısmi zararlar da tam ödeme alınabileceği unutulmamalıdır. Uygulamada buna ilk tehlike sigortası denmektedir²⁴⁴.

(ii) Aşkın Sigorta

Eksik sigortanın tersine olacak şekilde sigorta değerinin belirlenen sigorta bedelinin altına kaldığı durumlar söz konusu olabilir. Bu durumlarda aşkın sigorta söz konusu olur. TTK m. 1463 hükmü uyarınca aşkın sigortada sigortalanan menfaatin üzerinde olan sigorta bedelinin aşan kısmı geçersizdir²⁴⁵. Kural olarak aşan kısma tekabül eden ve fazla alınan prim miktarlarının iade edilmesi gerekir. Sigorta ettirenin sigorta bedelinin aşkın olarak belirlenmesinde mali çıkar elde etmek amacıyla kasti olarak hareket etmesi durumunda sözleşme geçersiz olacaktır. Sigortacı bu durumu öğrendiği dönemin sonuna kadar prime hak kazanacaktır²⁴⁶.

²⁴² Bu durum Devlet Destekli Sera Sigortası Teknik Şartları, Tarife ve Talimatları Madde 8 - Tazminatın Hesabı 2. Paragraf “*Serada üretimi yapılan ürün ile ilgili tazminat hesabında; poliçede belirtilen ürünün birim fiyatı ve hasar tespitinde belirlenen ürün verimi esas alınır. Ancak; ürün verimi, hiçbir şekilde poliçede yazılı değerlerden yüksek olamaz. Fazla prim alınmış ise iade edilir.*” hükmü ile sera sigortaları için de ayrıca belirtilmiştir.

²⁴³ Ayhan ve diğerleri, s. 256.

²⁴⁴ Çeker, Sigorta Hukuku, s. 153.

²⁴⁵ Remzi Demir, “Aşkın Sigorta”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 16, 2017, s. 470.

²⁴⁶ Çeker, Sigorta Hukuku, s. 153.

(2) Muafiyet ve Müşterek Sigorta Uygulaması

Sigortacı, meydana gelecek zararın büyüklüğünü ön görerek yaptıracığı aktüer hesaplamalarla verilecek tazminatın belirli bir oranı üzerinden muaf tutulmak isteyebilir. Sigorta sözleşmesi kapsamında belirlenen muafiyet sınırlamaları istemli olarak eksik ödeme yapılması anlamına gelmektedir²⁴⁷.

Sigorta ilişkisi içerisinde muafiyet integral ve tenzili muafiyet olmak üzere iki türlü olarak uygulanmaktadır. Integral muafiyette meydana gelen zarar belirlenen muafiyet miktarını aşıyorsa tüm zarar sigortacı tarafından karşılanır, aşmıyorsa zarar sigortalı üzerinde bırakılır. Tenzili muafiyette ise poliçede belirlenen muafiyet miktarı doğrudan sigortalı üzerinde bırakılmaktadır. Diğer bir anlatımla zarar meydana geldiğinde sigortalı ancak belirlenen muafiyet miktarının üzerinde kalan zararlarını sigortacıdan talep edebilir, zararın muafiyet sınırının altında kalması durumunda ise sigortalı ödeme alamaz. Muafiyet sınırı olay başına belirlenebileceği gibi yıllık olarak da belirlenebilir.²⁴⁸

Devlet destekli sera sigortaları için uygulanan muafiyet türü tenzili muafiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Müşterek sigorta ise belirlenen müşterek sigorta oranları her bir hasar için muafiyet miktarının hasar miktarından düşülmesinden sonra ortaya çıkacak kalan miktar üzerinden hesaplamaya dahil edilecek ve müşterek sigorta oranında tazminattan indirim yapılacaktır²⁴⁹.

Devlet Destekli Sera Sigortasında Muafiyet ve Müşterek Sigortanın Görünüm Biçimleri

TSUY m. 7/4 hükmü sigorta bedeli üzerinden muafiyet belirlenebileceğini ifade etmektedir. Bu belirleme Tarım Sigortaları Havuzu Yönetim Kurulu tarafından yapılacak ve Hazine ve Maliye Bakanın onayı ile uygulanacak tarife ve talimatlarda

²⁴⁷ Ünan, Şerh 2, s. 151.

²⁴⁸ Ünan, Şerh 2, s. 151.

²⁴⁹ Devlet Destekli Sera Sigortası Teknik Şartları, Tarife ve Talimatları Madde 8. Tazminat Hesabı “Her bir hasar olayında, hasarlı her bir unsurun, sigorta bedeli üzerinden hesaplanan muafiyet indirildikten sonra, kalan zarar miktarı üzerinden Tablo 2’de belirtilen müşterek sigorta tutarı hesaplanarak, tazminat tutarından indirilir.”

yapılacaktır. Ancak belirlenecek muafiyet oranı her bir risk için %25 oranının üzerinde olamaz²⁵⁰.

Yönetmelik ile düzenlenen muafiyet uygulaması genel şartlarda da yer almıştır. Muafiyet sigorta bedeli üzerinden belirlenecek ve bu belirlenen oran üzerinden çıkan miktar veya doğrudan belirlenecek miktarı geçmeyen zararalar ödenmeyecektir. Devlet destekli sera sigortası için bu oranlar aşağıdaki gibidir:

Tablo 2: Muafiyet Oranları

Muafiyet Oranları	
Sera Unsuru	Her Bir Unsurun Sigorta Bedeli Üzerinden Hasarlarda Uygulanacak Muafiyet Oranları (%)
	Dolu, Fırtına, Hortum, Yangın, Heyelan, Deprem, Sel ve Su Baskını, Taşıt Çarpması, Kar ve Dolu Ağırlığı
Örtü	
Cam	2
Sert Plastik	2
Yumuşak Plastik	10
Ürün	2
İskelet	2
Teknik Donanım	2

Kaynak: Devlet Destekli Sera Sigortası Teknik Şartları, Tarife ve Talimatları m.3 ” Muafiyet ve Müşterek Sigorta Uygulaması” Sera Sigortasında Muafiyet Oranları (Tablo.2).

²⁵⁰ TSUY m.7/4 hükmündeki “Tarifede, sigorta şirketinin meydana gelen zararın sigorta bedelinin belirli bir oranını veya miktarını aşmayan kısmını tazmin etmeyeceği şeklinde tenzil-i muafiyet belirlenebilir. Muafiyet oranı, her bir risk için % 25 oranını aşamaz.” ifadeleri ile sigortacının lehine olan muafiyet uygulaması sınırlandırmak amaçlanmıştır.

Tabloda yer verilen oranlar dikkate alındığında Yumuşak Plastik örtü ile kaplanmış bir seranın örtüsü 100.000,00 TL sigorta bedeli üzerinden sigortalandığında, seranın çıkan bir fırtına da bir kısmının yırtılması ve 10.000,00 TL’lik bir zarara uğraması durumunda muafiyet sınırı aşılmadığından havuz tarafından ödeme yapılmayacaktır. 20.000,00 TL’lik bir zarar olması durumunda ise yalnızca 10.000,00 TL’si sigortacı tarafından karşılanacaktır. Bizce muafiyet oranının sigorta bedeli üzerinden belirlenmesi hakkaniyete uygun değildir. Zira sigorta ettiren üretici sigortası olmasına rağmen verdiği primlere oranla küçük miktartlı zararlarını karşılayamayabilecektir. On binlerce dönüm serası olan bir üretici 100.000.000,00 TL sigorta bedelli poliçe primleri ödemesine rağmen %2 muafiyetle olsa dahi 2.000.000,00 ve altında miktara sahip zararlarını karşılamayacaktır. Bu sebeple kanaatimizce muafiyet oranının hasar miktarı üzerinden hesaplanması hakkaniyete uygun olacaktır.

Devlet destekli sera sigortası teknik şartları, tarife ve talimatları madde 8- “Tazminat Hesabı” hükmü içerisinde her bir hasar olayında meydana gelen hasardan muafiyet oranını aşan kısmın ödeneceği belirtilmiştir. Bu durumda sera sahibi üreticinin tarafı olduğu sigorta sözleşmesinde beklemediği muafiyet oranları ile karşılaşması mümkündür. Yukarıdaki paragrafta verdiğimiz ilk örnekte sera yapısında bulunan ve muafiyet gerektiren kalemlerin muafiyet oranında (Yumuşak Plastik için %10=10.000,00 TL; Ürün için %2=2.000,00 TL; İskelet için %2=2.000,00 TL; Teknik Donanım için %2=2.000,00) toplam 16.000,00 TL’lik bir zarar oluşursa bu hasar muafiyet sınırları içerisinde kaldığından ödenmeyecektir. Aynı hasar aynı oranlarda aynı kalemlere ilişkin yeniden oluştuğunda yeniden ödenmeyecektir. Bu durumda nihayetinde toplam poliçe bedeli üzerinden %32 oranında muafiyet oluşacak ve sigorta ettirenin 32.000,00 TL’lik zararı karşılanmayacaktır.

TSUY m. 7/4 hükmü her bir risk için belirlenecek muafiyet oranının %25 oranını geçemeyeceğini belirtmesine karşın bu hüküm sigorta ettirene yeterli ölçüde koruma sağlamamaktadır. Yukarıda paragrafta yer verdiğimiz örnekte her iki hasarın aynı riskten kaynaklanması durumunda %32’ye çıkan hasar muafiyetinin yönetmelik hükmü gereği %25 olması gerektiği belirtilebilir. Ancak farklı tarihlerde meydana gelen hasarlar farklı riskler sebebiyle ortaya çıkarsa her birine düşen muafiyet oranı %16 oranında kalacağından ve yönetmelikte belirtilen oranın altında kaldığından

mevzuat hükümleri doğrultusunda uygulanabilecektir. Meydana gelme olasılığı çok düşük olsa da dolu, fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem, sel ve su baskını, taşıt çarpması, kar ve dolu ağırlığı rizikolarının gerçekleşmesi sorucunda muafiyet tablosunda yer alan kalemlerde muafiyet oranları miktarınca hasar oluştuğu farz edilirse (9 riziko için her bir kalem için toplamda oluşabilecek %16 muafiyet miktarı hesaplandığında $9 \times \%16 = \%144$) 100.000,00 TL bedelli sigorta sözleşmesi akdeden üretici 144.000,00 TL'lik parça parça olan hasarlarını bu poliçeden tanzim edemeyecektir.

Muafiyete ilişkin esasların belirlendiği yönetmelik hükmünün devam eden fıkrasında müşterek sigortaya ilişkin belirlemeler yapılmıştır. Teminat altına alınan rizikolar %50'yi geçmemek kaydıyla sigorta ettiren üreticinin üzerine bırakılabilmektedir (TSUY m. 7/5). Devlet destekli sera sigortaları için hasara sebebiyet veren rizikolara ve hasarın oluştuğu menfaatlere ilişkin aşağıdaki tablo doğrultusunda müşterek sigorta oranları belirlenmiştir.

Tablo 3: Müşterek Sigorta Oranları

Sera Unsuru		Hasarlarda Uygulanacak Müşterek Sigorta Oranları (%)	
		Dolu, Yangın, Heyelan, Deprem, Taşıt Çarpması	Fırtına, Hortum, Sel ve Su Baskını, Kar ve Dolu Ağırlığı
Örtü			
Cam		10	20
Sert Plastik		10	20
Yumuşak Plastik		20	20
Ürün		10	20
İskelet		10	20
Teknik Donanım		10	20

Kaynak: Devlet Destekli Sera Sigortası Teknik Şartları, Tarife ve Talimatları m.3 “Muafiyet ve Müşterek Sigorta Uygulaması” Sera Sigortasında Müşterek Sigorta Oranları (Tablo.3)

(3) Sovtaj Tutarı

Sigortalanan menfaatin tamamen zarar uğraması durumunda hesap edilen sigorta değeri sigorta bedelini aşmadıktan sonra sigortacı tarafından tanzim edilecektir. Ancak bir malın tamamen zarar görmesi ve kullanılamaz durumda olması hiçbir değer ifade etmediği anlamına gelmemektedir. Sigortalanan malın hasara uğradıktan sonraki değeri sovtaj bedeli olarak ifade edilebilir. Bu durumda TARSİM sovtaj bedelini sigorta tazminatından indirim sebebi olarak gösterebilecektir²⁵¹. Bu durum sigortacılığın ilkelerinden olan daha öncesinde bahsettiğimiz zenginleşme yasağı veya tazminat ilkesinin bir sonucudur. Sovtaj bedelinin uygulanmaması durumunda tamamen yıkılan serasına ilişkin sigorta tazminatını sovtaj bedel indirimi yapılmadan alan sigorta ettiren, serasından kalan bir ton hurda demiri satarak zenginleşme yasağına aykırı olarak gelir elde edebilecektir.

Devlet destekli sera sigortası kapsamında sera yapısı haricinde sera içerisinde yetiştirilen ürünler de sigortalanmaktadır. Organik ürünlerin zarar görmesinin ardından sovtaj bedellerinin ortaya çıkması düşük bir ihtimal de olsa mümkün olabilir. Örneğin yangında zayı olan değerli bir tür meyvenin tohumlarının ısıdan etkilenmemesi ve tohumluk olarak satılabilecek olması durumunda bu bedel sovtaj bedeli olarak görülebilecektir.

2. Sigorta Tazminatının Muacceliyeti ve Buna Bağlı Sonuçlar

SK. m. 32/3 hükmü sigortacının iyiniyet kurallarına aykırı olarak tazminat ödeme süresini uzatamayacağını belirtmesine karşın uzamaya ilişkin süre belirlememiştir. TTK m.1427/2 hükmüne göre:

“Sigorta tazminatı veya bedeli, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her hâlde 1446 ncı maddeye göre yapılacak ihbardan

²⁵¹ DDSSGŞ B.6. Tazminat Hesabı “(5) Tazminatın hesabı; tarife ve talimatlarda belirtildiği şekilde yapılır. Sigorta bedeli üzerinden hesaplanan muafiyet tutarı indirildikten sonra kalan zarar miktarı üzerinden varsa müşterek sigorta tutarı düşülerek tazminat tutarı hesaplanır. Varsa tarife ve talimatlarda belirtilen durumlarda sovtaj bedeli tazminat tutarından indirilir.”

kırkbeş gün sonra muaccel olur. Can sigortaları için bu süre onbeş gündür. Sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı inceleme gecikmiş ise süre işlemez.”

Bu düzenlemede yapılacak ihbardan kırk beş gün sonrasında borcun muaccel hale geleceği belirtilmiştir. Aynı hükmün 4. fıkrasında borcun muaccel hale gelmesiyle sigortacının ihtara gerek kalmaksızın temerrüde düşeceği açıkça ortaya koyulmuştur. İlgili hükümde sigortacıya araştırma yapması için süre verilerek hakları korunmakla birlikte bu hakkın kötüye kullanılmasının önlenmesi için sürenin azami sınır belirlenmiş sigorta ettiren ve diğer hak sahiplerinin haklarının da korunması amaçlanmıştır²⁵².

Devlet destekli sera sigortalarında tazminat ödemesinin nasıl yapılacağı genel şartlarda belirtilmiştir. Genel şartlarda belirtildiği üzere, Havuz tarafından oluşturulacak hasar dosyasının tamamlanması ve tazminat miktarının kesinleşmesinden itibaren en geç otuz gün içerisinde sigortalıya ödeme yapılacaktır. Genel şartlarda belirlenen süre belirli bir süre değildir. Zira hasar dosyasının tamamlanması sigortacı konumunda olan TARSİM'in elindedir.

Hasar dosyasının tamamlanmasının otuz gün sürmesi halinde yapılacak ödemenin genel şartlar doğrultusunda ihbar tarihinden itibaren altmışıncı güne kadar yapılabileceği düşünülebilecektir. Ancak yukarıda yer verdiğimiz üzere TTK m.1427 hükmü kapsamında sigortacının tazminat ödeme süresine ilişkin mevzuatımızda başkaca sınırlamalar bulunmaktadır.

TTK m. 1427 hükmü doğrultusunda, TARSİM genel şartlarda belirlenen otuz günlük ödeme süresine ihbarın ardından hasar dosyası tamamlama süresi ilave ederek kırk beş günün üzerine çıkaramayacaktır²⁵³. Kanun hükmü doğrultusunda devlet destekli sera sigortalarında da sigorta tazminatı sigorta ettirenin hasarı ihbarının ardından kırk beş gün sonra muaccel hale gelecektir. Burada belirtmek gerekir ki devlet destekli sera sigortası kalemleri arasında bitkisel ürünler yer aldığından bu ürünlere ilişkin hasarın tespiti durumuna göre ödeme tarihleri değişiklik gösterebilmektedir. Bitkisel üründe meydana gelen zararın tespitinin mümkün olmaması durumunda TTK m. 1427/2 son cümlesi kapsamında, hasar tespitinin

²⁵² Yıldırım, Muacceliyet, s.35.

²⁵³ Yıldırım, Muacceliyet, s. 346.

mümkün olabildiği örneğin hasat zamanı gibi tarihlere kadar geçen sürelerin bu kırk beş günlük süre içerisinde sayılmaması mümkündür.

Devlet destekli sera sigortalarında birden fazla zarar kalemi yer almaktadır. Bu zarar kalemlerinden birisini sera içerisinde yer alan ürünler oluşturmaktadır. Bu ürünlerdeki zararların miktarının zarar anında tespiti her durumda mümkün olmayabilir. Örneğin hasat dönemine kısa bir zaman kalması durumunda seraya zarar veren yangın ile seradaki ürünler tamamen yanarak kullanılamaz hale gelebilir veya gerçekleşen su baskını olayı sebebiyle seradaki ürünler biyolojik olarak zarara uğrayabilir. Seranın yanan kısmındaki ürünlerin ifade ettikleri zarar miktarı zararın hemen sonrasında yapılacak değerlendirme ile bulunabilecekken su baskını altında kalmış ürünlerdeki verim düşüklüğü ancak hasat sonrasında belirlenebilir. Bitkisel ürünlerde meydana gelen bazı hasarlarda fenolojik²⁵⁴ evrelerin tamamlanması ile gerçek hasar ortaya çıkabilecektir. Bu doğrultusunda devlet destekli sera sigortaları kapsamında teminat altına alınan ürünler için somut olaylar nazara alınarak yapılacak subjektif değerlendirmeler ile hasat sonunun beklenmesine karar verilebilir.

Sel ve su baskını rizikosunun gerçekleşmesi sonucu olması gerekenden fazla su alan ürünlerin verimlerinin düşmesi söz konusu olabilir. Örneğin sera içerisinde yer alan bir ağacın yıllık 100 birim ürün verdiği düşünüldüğünde, bu ağaç maruz kaldığı fazla su sebebiyle o sene 50 birim ürün verebilir yahut fazla su sebebiyle zaman içerisinde çürüyüp hasat zamanına kadar çok az miktarda ürün verebilir. Nihayetinde bu ağacın fazla su sonucu yaşadığı biyolojik etkileşim sebebiyle uğrayacağı zararın ancak hasat zamanı belli olması ihtimali söz konusu olabilir. Bu durumda pek tabii olarak sigortacının hasar miktarını hasat zamanı gelmeden tespit edebilmesi de mümkün olmayacaktır.

TTK m. 1427/2 fıkrasına göre:

“Sigorta tazminatı veya bedeli, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her hâlde 1446 ncı maddeye göre yapılacak ihbardan kırkbeş gün sonra muaccel olur. Can sigortaları için bu süre onbeş gündür. Sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı inceleme gecikmiş ise süre işlemez.”

²⁵⁴ “Canlıların gelişme periyotları içerisinde meydana gelen çeşitli gelişme safhalarını inceleyen bilim dalına FENOLOJİ denir.” <https://www.mgm.gov.tr/arastirma/diger-calismalar.aspx?s=fenolojiatlasi> (07.01.2021).

Yasa hükmünde sigortacıya yüklenemeyen bir kusur sebebiyle araştırmaların gecikmesi durumunda bu gecikme süresinin kırk beş günlük ödeme süresine dahil edilmeyeceği belirtilmiştir. Kanaatimizce kanun hükmünde belirtilen sigortacıya yüklenemeyen kusur durumu, hasar gören biyolojik ürünün fenolojik evresini tamamlamaması sebebiyle hasar tespitinin sağlanamamasını karşılamaktadır. Kanun koyucu ilgili hükümde ön görülemeyen ve sigortacıya yüklenemeyecek bir durumda hasar tespiti yapılması imkanının bulunmaması halinde sigortacıyı korumayı amaçlamıştır. Nasıl ki kaza yapan birisinin bu kaza sebebiyle uğradığı maluliyetin tespit edilebilmesi için iyileşme sürecinin gelmesinin beklenip, iyileşme evresi geçtikten sonra tazminat hesaplaması yapılmaktaysa, biyolojik canlı olan bitkilerin de uğradıkları hasarın kısmi düzeyde olması durumunda hasat zamanına kadar geçirdikleri iyileşme/kötüleşme süreci dikkate alınarak yaşanan hasarın verdikleri ürüne olan etkisinin hesap edilmesi gerekmektedir. Bu hesabın yapılabilmesi için yukarıda belirttiğimiz gibi bazı durumlarda hasat zamanının beklenmesi gerekebilecektir. Somut olaya göre yapılacak değerlendirmede sigortacının tazminat ödeme borcunun belirlenebilir olduğu zaman dikkate alınarak muacceliyetin hesap edilmesi gerekir.

a. Kısmi Hasar Ödemeleri

(1) Genel Olarak Kısmi Hasar Ödemelerinin Sigorta Sözleşmesine Etkisi

Sigortalanan menfaatte hasar kısmi olarak meydana gelebilir. TTK m. 1428 hükmü uyarınca aksine anlaşma olmadıktan sonra sigorta süresi içerisinde yapılan kısmi tazminat ödemeleri sigorta bedelinden düşülür. Kısmi zararın gerçekleşmesi halinde taraflar sigorta sözleşmesini fesih hakkını kullanabilir. Ancak sigortacının fesih hakkını kullanabilmesi için öncelikle kısmi zarar tazmin etmesi gerekmektedir²⁵⁵. Kural olarak kısmi zararların yukarıda belirtilen muafiyet ve müşterek sigorta gibi hesaplama işlemlerinin uygulanmasının ardından tespiti ile ödenmesi gerekmektedir.

²⁵⁵ Tekin Memiş, “Kısmi Hasar Ödemesi Halinde Sigorta Sözleşmesinin Feshi”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, Banka ve Ticaret Hukuku Entitüsü, Ankara, Mayıs 2018, (Kısmi Hasar), s. 234.

(2) Devlet Destekli Sera Sigortalarında Hukuki Durum

Devlet destekli sera sigortaları genel şartları “B.9. Hasar ve Tazminatın Sonuçları” başlığı altında yer verilen “(2) *Kısmi hasarlarda, sigorta teminatı, poliçede belirtilen bitiş tarihine veya yetiştirilen ürün için, bitiş tarihinden önce tamamı hasat edilene kadar, meydana gelebilecek diğer hasarlar için devam eder.*” hükmü kapsamında kanunda sigortacıya tanınan fesih hakkının aksine sigorta sözleşmesinin devam edeceğine yer verilmiştir. Bu durumda meydana gelen kısmi hasarlarda TARSİM’in sigorta sözleşmesini feshetmesi mümkün değildir. Devlet destekli sera sigortalarında meydana gelen kısmi hasarlar muafiyet ve müşterek sigorta uygulanmasının ardından tespit edilecek miktarlar üzerinden ödenecek ve bu ödemeler gerekçe gösterilerek TARSİM tarafından sigorta sözleşmesi feshedilemeyecektir.

(3) Erken Dönem Gerçekleşen Hasarlarla Yapılacak Ödemeler

Devlet destekli sera sigortaları sera içerisinde yetiştirilen bitkisel ürünleri de koruma altına aldığından bu ürünlerin gelişim süreçleri devlet destekli sera sigortası açısından önem arz etmektedir. Sigortalanan ürünlerin tamamının veya bir kısmının yeniden yetiştirilmesine imkân bulunan bir zamanda zarara uğraması mümkündür. Devlet destekli sera sigortası genel şartları B.5. “Erken Dönemde Gerçekleşen Hasarlarda Ekim / Dikim Masrafı” başlığı altında yer verildiği üzere; sigortalanan ürünlerin erken gelişme evresi olarak isimlendirilen dönemde hasara uğraması halinde TARSİM eksperlerince değerlendirme yapılır ve ürünlerin yeniden yetiştirilmesi yönünde karar verilebilir. Ürünlerin yeniden yetiştirilmesine karar verildiği takdirde, sigorta ettirenin erken gelişme döneminde hasar gören ürünlere o güne kadar yapmış olduğu yetiştirme masrafları sigorta ettirene ödenecektir. Bu ödeme bir önceki başlıkta belirttiğimiz esaslar çerçevesinde muafiyet ve müşterek sigorta gibi indirim sebepleri dikkate alınarak yapılacaktır. Yapılan ödeme kısmi ödemelerde olduğu gibi sigorta bedelinden düşülecektir.

Erken dönem gerçekleşen hasarlara ilişkin yapılan düzenlemeler ile sigortacının ödemesi gerekli olan tazminatta azalma meydana gelmekte ve sigorta

ettirenin ürünlerini yeniden ekmesi sağlanmaktadır. Bu sayede sigortacılık sistemi içerisinde sigortacının üstlendiği teminat yükü azaltılmakta, bu azalma genel anlamda primde de azalmaya neden olacağından sözleşmenin tarafların her ikisinin de yararına olacak şekilde sonuç doğurmaktadır. Ürünleri erken dönemde zarar gören sigorta ettirene yeniden ekim dikim imkanı verilerek ülke ekonomisine katkı ve seraların üretiminin devamlılığı sağlanmaktadır.

Genel şartlarda erken dönemde gerçekleşen hasar kapsamında ödeme yapılamayacak durumlar belirtilmiştir:

- Poliçede belirtilen miktarın üzerinde, ürün elde edileceğinin belirlenmesi.
- Üretim yılı içinde, daha önce yeniden ekim/dikim ödemesi yapılmış olması.
- Yeniden ekim/dikim koşullarının, elverişli olmadığının belirlenmesi²⁵⁶.

Bu durumda daha önce erken döneme ilişkin yeniden ekim/dikim ödemesi yapılması halinde ve somut durumun yeniden ekim/dikime uygun olmaması durumunda yeniden ekim/dikim ödemesi yapılamayacaktır. Yeniden ekim/dikim kapsamı dışında tutulduğu belirtilen bu hallerin üçüncüsü olan poliçece belirtilen ürün miktarına karşılık gelenden fazla ürün elde edileceğinin belirlenmesi durumunda aslında aşkın sigortanın varlığından bahsedilmesi mümkündür. Zira gerçekleşen zarara ve kayba rağmen sigorta ettirilen ürünler beyan edilenin üzerinde kalıyorsa burada eksik sigorta söz konusu olacaktır. Bu durumda erken dönem ödemesi kapsamında ekim dikim masrafları karşılanmamakla birlikte eksik sigortaya ilişkin değerlendirme yapıp sigorta ettiren üreticinin kastına ve meydana gelen zarardan yapılacak oranlamaya göre sigorta ödemesi yapılması mümkündür²⁵⁷.

²⁵⁶ DDSSGŞ B.5. Erken Dönemde Gerçekleşen Hasarlarda Ekim/Dikim Masrafı “(1) Sigortalı ürünün tamamının veya bir kısmının, yeniden ekim/dikime imkân veren, erken bir gelişme devresinde hasara uğraması durumunda; Tarım Sigortalı Havuzu eksper tarafından, yeniden ekim/dikimine karar vermesi halinde, sigortalının, hasar tarihine kadar, hasar gören ürüne yapmış olduğu tespit edilen ekim/dikim ve bakım masrafları, tarife ve talimatlarda belirtilen esaslara göre ödenir. (2) Poliçedeki ürüne ait sigorta bedeli; yeniden ekim/dikim için ödenen tazminatın, sigorta bedelinden mahsup edildikten sonra ortaya çıkan bedelidir. (3) Aşağıda belirtilen haller, yeniden ekim/dikim kapsamı dışındadır. a) Poliçede belirtilen miktarın üzerinde, ürün elde edileceğinin belirlenmesi. b) Üretim yılı içinde, daha önce yeniden ekim/dikim ödemesi yapılmış olması. c) Yeniden ekim/dikim koşullarının, elverişli olmadığının belirlenmesi.”

²⁵⁷ Bkz. “1. Eksik Sigorta” s. 88.

(4) Sigorta Tazminatının Avans Olarak Ödenmesi

Rizikonun gerçekleştiğine ilişkin ihbarın yapılmasının ardından sigortacı tarafından hasarın tespit edilerek ödemenin yapılması gerekmektedir. Kanun koyucu tespit yapılmasına ayrılacak vaktin kötüye kullanılmaması için daha öncesinde bahsedildiği üzere bazı sınırlayıcı süreler getirmiştir. Ancak sigortacının kusuru bulunmayan hallerde geçen süreler bu sınırlayıcı süreler içerisinde sayılmayacak ve hasarın tespit edilmesinin süresi uzadıkça sigorta tazminatı da geç ödenecektir.

TTK m. 1427/2 hükmü uyarınca sigorta alacağı muaccel sayılsa dahi sigorta ettiren alacağına ilişkin yargılama yapılmadan hakkına ulaşamayabilir. Esasa ilişkin yapılacak yargılamada geçecek süreler sigorta ettiren üreticinin zararını artırabilir ya da bir sonraki hasat zamanını kaçırmaya sebep olarak sigorta ettireni büyük zarara uğratabilir. Kanun koyucu bu gibi durumlar için sigorta ettireni koruyabilmek amacıyla TTK m. 1427/3 hükmünü getirmiştir. İlgili hüküm doğrultusunda sigorta ettiren tarafından yapılacak ihbarın ardında sigortacı, yapacağı araştırmaları üç ay içerisinde tamamlayamazsa avans ödemesi yapma sorumluluğu doğacaktır²⁵⁸. Buradaki avans ödemesi TTK m. 1448 ve m. 1474 hükümlerinden farklı olarak, sigorta ettirene düşen arama kurtarma gibi görevlerin karşılığı olarak verilmemekte daha sonrasında ödenecek sigorta tazminatından mahsup edilmek üzere zararın karşılanması için verilmektedir²⁵⁹. TTK m. 1427/3 gereğince sigortacının avans ödemesi sorumluluğuna ilişkin taraflar arasında mutabakat sağlanamadığı takdirde yapılacak avans ödemesi mahkeme tarafından belirlenecek ve belirlenen toplam hasar miktarının en az %50'si avans olarak üreticiye ödenecektir. Mahkeme yaptıracağı ön ekspertiz sonucuna göre hasar belirlemesi yapacaktır. Yapılacak geçici ödemeler sigorta bedeli ve tazminatından daha sonrası mahsup edilecektir.

²⁵⁸ Aslıhan Sevinç Kuyucu, “Zarar Sigortalarında Sigortacının Ödeme Yükümlülüğü ve Sınırları”, **Sigorta Hukuku Sempozyumları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 50.

²⁵⁹ Yıldırım'a göre TTK m. 1427/3 hükmünde düzenlenen avans ödemesi ile TTK m. 1448 ve m. 1474 hükümlerinde düzenlenen avans ödemeleri taraf menfaatleri yönünden farklı sonuçlara sebebiyet vermektedir. TTK m. 1448 ve m. 1474 hükümlerinde yapılan ödemelerin konusunu koruma ve kurtarma faaliyetleri oluşturduğundan her iki tarafın da lehine bir ödeme gerçekleşmiş olacak, sigortacı yapacağı ödeme ile zararın artmasını önleyerek nihayetinde ödeyeceği fazla tazminat miktarından kurtulacaktır. TTK m. 1427/3 hükmü ise sigortacının değerlendirme sonucunda yapacağı muhtemel ödemeyi öncesinde yapılması yolunu açarak sigorta ettiren ve hak sahiplerinin çıkarlarına hizmet etmektedir. **Yıldırım**, s. 113.

Hukukumuzda zarar gören kişinin korunabilmesi için bu türden geçici ödemeler düzenlenmiştir. Zira zararın tespit edilmesi süresinde geçecek süreci zarar görenin kaldırmasının mümkün olmadığı durumlar meydana gelebilir. Örneğin kaza yapan, hayvancılıkla geçinen ve sosyal güvencesi olmayan birinin veya çıkan hortum sonucu seraları yıkılan ve başka geçim kaynağı olmayan bir üreticinin alacağı sigorta tazminatının en azından makul bir kısmına hemen ihtiyacı olabilir. TBK m. 76 hükmü uyarınca zarar gören kişilerin bu zarar sebebiyle iddia ettikleri hak kaybına ilişkin ispatı makul ölçüde sağlayacak inandırıcı kanıtlar sunması halinde mahkemece zarar görene geçici ödeme yapılmasına karar verilebilir. Belirtmek gerekir ki TBK m. 76 hükmü muaccel alacaklar için gündeme gelecektir. Genel hüküm niteliğinde olan TBK m. 76 hükmü inandırıcı delillerin yanı sıra zarar görenin ekonomik durumunun geçici ödemeyi gerektirmesini aramaktadır. TTK m. 1427/3 hükmü ise sigorta ettirenin ekonomik durumuna ilişkin herhangi bir şart koymamakla birlikte üç aylık süre sonunda avans ödemesi talebinde bulunulabileceğini belirtmektedir. Burada devlet destekli sera sigortaları için özel kanun hükmü olan TTK m. 1427/3 hükmünün uygulanması gerekir.

(5) Sigorta Tazminatının Ödenme Şekli ve Yeri

TTK m. 1427 hükmü uyarınca sigorta tazminatının nakden ödenmesi gerekmektedir. Ancak tarafların zararın aynen tazmini yönünde anlaşmaları durumunda aynen tazmin olarak da ödeme yapılabilir Yapılacak sözleşmelere dahil sayılan genel şartlarda devlet destekli ürün sigortaları için yapılacak ödemelerin banka kanalı ile yaptırılacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda TARSİM'in yapacağı ödemeleri banka üzerinden yapması gerekmektedir²⁶⁰.

Ödemenin yapılacağı yerin poliçede belirtilmediği durumlarda genel hükümler doğrultusunda alacaklı üreticinin yerleşim yeri ödeme yeri olarak kabul edilecektir. TARSİM ile üretici arasında uyuşmazlık çıkması yahut ödemede gecikilmesi durumunda adli yargıya veya iradi olarak Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurulması

²⁶⁰ DDSSGŞ madde B.7. Tazminat Ödemesi (5) “Tazminat ödemeleri, banka kanalı ile sigorta ettiren/sigortalı adına yapılır. Ödenen tazminat miktarının sigortalı tarafından bankacılık işlemlerinin gerektirdiği sürede alınmaması nedeniyle Tarım Sigortaları Havuzu hesabına dönmesi halinde gecikme ileri sürülerek faiz veya munzam zarar talebinde bulunulamaz.”

mümkündür²⁶¹. Belirtmek gerekir ki Sigorta Tahkim Komisyonu’da gidilse dahi SK m. 30/13 kapsamında TARSİM’e başvuru yapılması ve cevap verilmemesi halinde on beş iş günü olan cevap süresinin beklenmesi zorunludur²⁶².

(6) Sigorta Tazminatında Zamanaşımı

Sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan tazminat talepleri genel olarak TTK m. 1420/1 “*Sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yıl ve 1482 nci madde hükmü saklı kalmak üzere, sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemler her hâlde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.*” hükmü kapsamında iki yıllık zamanaşımına tabi tutulmuştur²⁶³. Ancak hükmün devamında belirlenen altı yıllık azami zamanaşımı süresi ile rizikonun gerçekleştiğini geç öğrenen sigorta ettiren veya sigortalının korunması amaçlanmıştır. Örneğin rizikonun gerçekleştiğini üç yıl sonra öğrenen sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini ihbar etmesinin ardından iki yıllık süre içerisinde alacağının tazmini için gerekli yollara başvurabilecektir. Sorumluluk sigortalarında karşımıza çıktığı üzere sigorta sözleşmesine taraf olmayıp üçüncü kişi sıfatıyla sigortacıya yöneltilecek taleplerde zamanaşımı yönünden genel hükümlerin dikkate alınması gerekir²⁶⁴.

D. Giderleri Ödeme Yükümlülüğü

Rizikonun gerçekleşmesinin ardından hasarın ve sigorta tazminatı kapsamının belirlenebilmesi için gerekli değerlendirmelerin ivedi olarak yapılması; sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar tarafından haklarının korunabilmesi için zararın tespitine ilişkin

²⁶¹ Aymelek Erdemir, **Sigorta Hukuku Uyuşmazlıklarında Tahkim**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 15.

²⁶² Vural Seven, “Mahkemeye -Tahkime Başvurmadan Önce Sigorta Şirketine Başvuru Zorunluluğu”, **İzmir Barosu Dergisi**, Sayı 2, İzmir, Mayıs 2018, (Tahkim), s. 97.

²⁶³ Belirtilen zamanaşımı süresine ilişkin eleştiriler için bakınız. Tekin Memiş, “Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımına İlişkin Eleştiriler ve Değerlendirmeler”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 3, İstanbul, 2016, (Zamanaşımı), ss. 1931-1943.

²⁶⁴ Ömer Bağcı, “Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımı”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı 11, 2016, s. 163-164.

bazı masraflar yapması gerekebilir. Hasarın belirlenebilmesi için yapılan bu masraflar doğrudan sigorta ilişkisi ile ilgili olduğundan ve her iki taraf için de kullanılabileceğinden, kanun koyucu riski üstlenen TARSİM'i rizikonun gerçekleşmesi durumunda hasarın belirlenmesi için yapılacak masraflardan sorumlu tutmuştur²⁶⁵. Bu sorumluluk kanundan doğan yan edim yükümlülüğü olarak nitelendirilmektedir²⁶⁶.

TTK m. 1426 hükmü gereği hasarın ve hasar doğrultusunda belirlenecek tazminat ödeme borcunun belirlenmesi için yapılan giderler, faydasız kalmış olsalar dahi TARSİM tarafından karşılanacaktır. Bu hüküm TTK m. 1452/3'te koruyucu hükümler kapsamına alındığından sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilmeleri mümkün değildir²⁶⁷.

Sigorta tazminatının belirlenmesi için yapılan masrafların faydasız kalmış olmasının herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Örneğin zarar miktarının ortaya koyulabilmesi için alınan bir hasar raporunda yanlış parametrelerin kullanılması ve bu raporun sigorta tazminatının belirlenmesinde herhangi bir etkisinin bulunmaması sigortacının giderleri ödeme borcundan kurtulmasını sağlamayacaktır. Ancak masrafların sigorta sözleşmesi kapsamında tazmininin sağlanabilmesi için bu masrafların makul olması gerekmektedir. Makul masraf kavramı her olaya göre subjektif olarak değerlendirilmelidir²⁶⁸. Örneğin beş dönüm seraya sahip bir üreticinin serasındaki hasarın belirlenmesi için ziraat mühendisinden aldığı rapor ile yüz dönüm seraya sahip bir üreticinin serasındaki hasarın belirlenmesi için aldığı rapor iş yükünün farkı sebebiyle farklı miktarlarda olabilecektir.

Belirtmek gerekir ki uygulama açısından DDSSGŞ "B.4. Hasarın Tespiti" başlığı altında yer alan hükümler doğrultusunda devlet destekli sera sigortalarında TARSİM eksperleri üzerinden belirleme yapılacağı belirtildiğinden zararın belirlenmesine ilişkin giderler genel olarak TARSİM tarafından gerçekleştirilecektir.

²⁶⁵ Günay, Sigorta Hukuku, s. 83.

²⁶⁶ Yıldırım, Muacceliyet, s. 265.

²⁶⁷ Ayhan ve diğerleri, s.204.

²⁶⁸ Çeker, Sigorta Hukuku, s.85; Günay, Sigorta Hukuku, s.84

E. Sigortacının Koruma Ve Kurtarma Masraflarını Ödeme Yükümlülüğü

TTK m. 1448 hükmü uyarınca sigorta ettiren üreticinin zararı önleme, azaltma ve TARSİM'in rücu haklarını koruma yükümlülüğü kapsamında bazı giderlere katlanmak zorunda kalabilir. İlgili hükmün üçüncü fıkrası uyarınca, zararın önlenmesi, azaltılması ve sigortacının rücu haklarının korunması yönünde sigorta ettiren tarafından yapılan giderlerin sigortacı tarafından sigorta tazminatından ayrıca ödenmesi gerekir. Örneğin serasına yakın bir bölgede çıkan yangın sebebiyle ürünlerinin zayı olacağını öngören üretici yetiştirilmiş ürünlerinin derhal toplanmasını sağlarsa aldığı bu tedbire ilişkin yaptığı giderlerin ödenmesi gerekir. Yukarıda yer verdiğimiz sigorta tazminatının belirlenmesine ilişkin olan giderlerde olduğu gibi sigorta tazminatının azaltılması ve sigorta ettiren üreticinin rücu haklarının korunmasına ilişkin yapılacak giderlerin de faydasız kalması TARSİM'in sorumluluğunu kaldırmaz. Ancak TTK m. 1448 hükmü kapsamında yapılacak giderlerin makul olması gerektiği ve aksi taktirde makul bir miktarın sigortacı tarafından tazmin edileceği unutulmamalıdır.

F. Sigortacının Poliçe Verme Görevi

TTK m. 1424/1 *“Sigortacı; sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa, sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmidört saat, diğer hâllerde onbeş gün içinde, yetkililerce imzalanmış bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Sigortacı poliçenin geç verilmesinden doğan zarardan sorumludur.”* hükmü uyarınca sözleşmenin yapılmasından itibaren sigorta poliçesinin yirmi dört saat içerisinde sigorta ettirene verilmesi gerekir. Sözleşmenin acente veya sigortacının kendisi tarafından yapılmasının bu süreye bir etkisi yoktur ancak kanunda başka haller olarak yer verilen, örneği aracı olarak bir brokerin bulunduğu durumlarda poliçe verme süresi on beş güne çıkacaktır²⁶⁹. Aksine bir anlaşma olmadığı taktirde poliçe sigorta ettirenin yerleşim yerinde teslim edilir²⁷⁰.

²⁶⁹ Günay, Sigorta Hukuku, s.82.

²⁷⁰ Ayhan ve diğerleri, s. 214.

Polîçenin verilmesinde herhangi bir şekil şartı yoktur ancak meydana gelecek gecikmelerde sorumluluğu bulunan sigortacı için ispatı sağlanabilecek bir yolla verilmesi uygun olacaktır. Polîçenin teslimi ile birlikte sigorta ettirenin prim verme borcu başlayacağından sigortacının polîçeyi verdiğini ispat etmesi önem arz etmektedir. Polîçenin geç verilmesi durumunda doğacak zararlar sigortacının sorumluluğunda olacaktır. Bu durumda sigorta sözleşmesinin akdedilmesinden sonra polîçe vermesi süresinin geçirildiği ve bu esnada rizikonun gerçekleştiği düşünüldüğünse sigortacının sorumluluğu doğacaktır. Zira sigorta ettirene polîçe teslim edilmediğinden prim borcu muaccel hale gelmemiştir. Muaccel hale gelmeyen prim ödemesinin yapılmaması sebebiyle sigorta teminatı başlamamış ve sigorta ettiren zarar uğramıştır. Bu tür bir olayda TTK m. 1423/1 hükmünde aranan zararın, zamanında gelecek polîçe ile primin zamanında ödenmesi ve bu ödeme ile teminat kapsamında elde edilecek miktar olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Kanunda aranan şartlar sağlandığından sigortacının sigorta ettirenin uğradığı bu zararı tazmin etmesi gerekir²⁷¹.

Bazı durumlarda tarafların akdettikleri sözleşme doğrultusunda düzenlenen polîçe için ek düzenleme yapmak veya düzenlemeleri değiştirmek isteyebilirler. Tarafların yapılacak değişiklik konusunda anlaşmaların doğrultusunda asıl polîçenin eki mahiyetinde bir zeyilname düzenlenir. Zeyilname ile yeni bir sigorta ilişkisi kurulmaz. Sigorta ilişkisi halihazırda sigorta sözleşmesi ile kurulmuş bulunmaktayken polîçe ve varsa bunun eki mahiyetinde olan zeyilname ispat vasıtası olarak kullanılacaktır. Bu sebeple polîçe ve zeyilnamenin TTK m. 1425 hükmünde yer alan şartları taşıması sigorta sözleşmesinin geçerliliğini etkilemez. Diğer taraftan TTK m. 1425/2 *“Polîçenin ve zeyilnâmenin eklerinin içeriği teklifnameden veya kararlaştırılan hükümlerden farklıysa, anılan belgelerde yer alıp teklifnameden değişik olan ve sigorta ettirenin, sigortalının ve lehtarın aleyhine öngörülmüş bulunan hükümler geçersizdir.”* hükmü uyarınca polîçe ve zeyilnamenin sigorta sözleşmesi için verilen teklifnameye ve sigorta sözleşmesinde kararlaştırılan hükümlere aykırı olması halinde: sigorta ettirenin, sigortalının ve lehtarın aleyhine olan hükümler geçersiz olacaktır²⁷².

²⁷¹ Günay, Sigorta Hukuku, s.83.

²⁷² Ayhan ve diğerleri, s. 214.

Bazı durumlarda ise ortaya çıkan yeni ihtiyaçlara binaen düzenlenen genel şartlarda değişiklikler yapılmakta ve bu değişiklikler poliçe süreleri içerisinde yürürlüğe girebilmektedir.

TTK m. 1425/3: *“Kanunlarda aksine hüküm bulunmadıkça, genel şartlarda sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın lehine olan bir değişiklik hemen ve doğrudan uygulanır. Ancak, bu değişiklik ek prim alınmasını gerektiriyorsa, sigortacı değişiklikten itibaren sekiz gün içinde prim farkı isteyebilir. İstenilen prim farkının sekiz gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme eski genel şartlarla devam eder.”*

İlgili kanun hükmü uyarınca sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar lehine olan düzenlemeler uygulama imkânı bulacaktır. Ancak daha önceki genel şartlar üzerinden riziko değerlendirmesi yapılan prim miktarları belirlenen sigorta poliçelerinde bu değişiklikler prim/riziko dengesini bozabilir²⁷³. Sigorta ettireni koruyan hükmün bu dengeyi bozarak sigortacı aleyhine ve hakkaniyete aykırı duruma sebebiyet vermemesi için prim farkı isteme hakkı düzenlenmiştir. TARSİM değişikliğinin yürürlüğe girmesinin ardından sigorta ettirenden sekiz gün içerisinde prim farkını istemelidir. TARSİM’e tanınan sekiz günlük süre hak düşürücü süredir ve kullanılmadığı takdirde sigorta sözleşmesi yeni genel şartlar üzerinden devam edecektir²⁷⁴. TARSİM tarafından istenen prim farkı ise yine sekiz gün içerisinde sigorta ettiren tarafından kabul edilmeli yahut reddedilmelidir. Sigorta ettiren tarafından cevap verilmemesi veya prim farkının reddedilmesi hallerinde sözleşme eski genel şartlar hükümleri ile devam edecektir. Kanunda ek prim isteminin kabulü üzerinden hüküm kurulmuştur. Bu durumda ek prim ödemesinin kabul edilmesi ile birlikte yeni genel şartlar uygulama imkânı bulur, ek prim ödemesinin yapılması zorunlu değildir. Bunun sonucu olarak da ek prim ödemesinin kabulü ile ilk ek primin ödenmesi arasında riziko meydana gelirse meydana gelen bu riziko yeni genel şartlar kapsamın değerlendirilecektir.

²⁷³ Günay, Sigorta Hukuku, s. 81.

²⁷⁴ Samim Ünan, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku**, Cilt I., Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2016, (Şerh 1), s. 255.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVLET DESTEKLİ SERA SİGORTASININ SONA ERMESİ

I. SİGORTA SÖZLEŞMESİNİ KENDİLİĞİNDEN SONA ERDİREN HALLER

Sigorta sözleşmeleri tarafların karşılıklı iradesi veya kanunda aranan şartların oluşmasıyla tek taraflı işlemle sona erdirilebilecektir . Sigorta sözleşmelerinde sürenin dolması, sigortacının iflas etmesi, rizikonun gerçekleşmesi, rizikonun gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalması veya sigortalanan menfaatin ortadan kalkması durumunda sigorta sözleşmesi kendiliğinden sona erer.

A. Sözleşme Süresinin Sona Ermesi

Sigorta sözleşmelerinin süreleri sözleşmelerde ve sigorta poliçelerinde belirtilir ve bu sürenin dolması ile birlikte sigorta sözleşmesi ayrıca bir fesih bildirimine ihtiyaç duyulmaksızın sona erer²⁷⁵. Ancak belirtmek gerekir ki sürenin bitimi ile sigorta sözleşmesinin sona ermesi tarafların dar anlamdaki borçlarının sona erdiği anlamına gelmemektedir. Tarafların aralarındaki anlaşma uyarınca sigorta ettirenin ödemeyi üstlendiği prim borcunun taksitleri sigorta süresinin bitiminden sonra da devam ediyorsa, sigorta sözleşmesinin sona erdiğinden bahisle bu borçlardan sorumlu olmadığından bahsedemeyecektir. Örneğin TTK m. 1473/1 “*Sigortacı sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa, sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder.*” hükmünde yer verildiği üzere sigorta süresi içerisinde gerçekleşen bir olay sebebiyle zarar meydana gelmişse zarar meydana geldiğinde sigorta sözleşme süresi dolmuş olsa dahi sigorta tazminatı borcu devam etmektedir²⁷⁶.

²⁷⁵ Ulaş, s. 118.

²⁷⁶ Ayhan ve diğerleri, s. 215.

B. Rizikonun Gerçekleşmesi Sonucu Tam Zıya Meydana Gelmesi

Devlet destekli sera sigortalarının da içerisinde bulunduğu zarar sigortalarında sigortalanan menfaatin tam zıya halinde sigorta sözleşmesi sona erer²⁷⁷ ve varsa ödenmemiş prim borçları muaccel hale gelir.

C. Sigortalanan Menfaatin Ortadan Kalması

Menfaat, sigorta sözleşmesinin esaslı unsurlarındandır ve sözleşmenin konusunu oluşturmaktadır²⁷⁸. Devlet destekli sera sigortaları için sigortalanan menfaat sera ve içerisindeki üründür. Sera ve içerisindeki ürün sigorta sözleşmesinin konusunu oluşturmaktadır. Bu sebeple sera ve içerisindeki ürünün yani menfaatin ortadan kalması durumunda sigorta sözleşmesi konusuz kalacağından sona erecektir. Örneğin fırtına rizikosuna karşı sigortalanan sera yanardağ patlaması sonucu ortadan kalkarsa, fırtına rizikosu üzerinden kurulan sigorta sözleşmesinde sigortalanan menfaat ortadan kalktığından sözleşme sona ermiş olacaktır.

Sigortalanan menfaatin el değiştirmesi durumunda taraflar aksini kararlaştırmamışsa sigorta sözleşmesi TTK m. 1470 “*Sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi hâlinde, aksine sözleşme yoksa, sigorta ilişkisi sona erer.*” hükmü uyarınca sona erecektir²⁷⁹. Ancak devlet destekli sera sigortalarında kanun hükmünün izin verdiği doğrultuda, genel şartlarda menfaatin değişmesi halinde sigorta sözleşmesinin ne şekilde devam edebileceğine ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Genel şartlar sigorta sözleşmesinin bir parçası niteliğinde olduğundan devlet destekli sera sigortasında menfaat sahibinin değişmesi ve gerekli şartların sağlanması halinde sigorta sözleşmesi devam edecektir²⁸⁰.

²⁷⁷ Özdamar ve Doğan, s.68; Ulaş, s.119.

²⁷⁸ Çeker, Sigorta Hukuku, s. 64.

²⁷⁹ Çeker, Değerlendirmeler, s. 693: Safiye Nur Bağrıaçık, “Sigorta Sözleşmesinde Sigorta Edilen Menfaatin Sahibinin Değişmesi Durumu”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 15, 2016, s.747.

²⁸⁰ Bkz. “1. Sigorta Menfaati” s. 33.

D. Sigortacının İflası

TTK m. 1418/1:“(1)Sigortacının iflası hâlinde sigorta sözleşmesi sona erer. Sigortacının iflasından önce ödenmeyen tazminatlar, özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, önce 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu gereğince sigortacı tarafından ayrılması gereken teminatlardan, sonra iflas masasından karşılanır.(2) (2) Hak sahipleri iflas masasına İcra ve İflas Kanununun 206 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında düzenlenen üçüncü sırada katılır.”

Kanun hükmünde yer verildiği üzere, sigortacının iflas etmesi sigorta sözleşmesini doğrudan sona erdirecektir. Sigortacının iflası ile sona eren sözleşmelerde sigortacının borcu olması durumunda bu borç SK doğrultusunda ayrılan teminatlardan, bu teminatlar yeterli gelmezse iflas masasından karşılanacaktır. Sigorta şirketinden alacaklı olan sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar imtiyazlı alacaklılardan sayılacak ve üçüncü sırada yer alacaktır²⁸¹. Yirmi beş sigorta şirketinin ortaklığındaki TARSİM A.Ş. tarafından iletilen ve Devlet kurumları tarafından yönetilen havuz için iflas sonucu sigorta sözleşmesinin sona ermesi mümkün olmayacaktır.

II. SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARIN İRADESİ DOĞRULTUSUNDA SONA ERDİRİLEBİLECEĞİ HALLER

A. Tarafların Anlaşarak Sigorta Sözleşmesini Sona Erdirmesi

Taraflar, irade serbestisi doğrultusunda akdettikleri bir sözleşmeyi karşılıklı iradeleri ile ortadan kaldırılabirler²⁸². Sözleşmeyi ortadan kaldırmaya yönelik bu türden sözleşmeler ikale olarak isimlendirilmektedir. Yapılacak ikale ile taraflar karşılıklı olarak hak ve borçlarından vazgeçerek sözleşme kapsamındaki alacaklı ve borçlu sıfatlarını sona erdirerek sözleşmeye son verirler. İ kale sözleşmesi şekle tabi olmadığından tarafların iradeleri sözleşmenin sona ermesi doğrultusunda karşılıklı olarak birleştiğinde sözleşme sona erecektir. İ kale kural olarak geçmişe yönelik olarak sonuç doğuracaktır ancak taraflar bunun aksini kararlaştırabilirler. Sigorta

²⁸¹ Günay, Sigorta Hukuku, s. 134-135

²⁸² Kender, Sigorta Hukuku, s. 350.

sözleşmeleri sürekli borç doğuran sözleşme niteliğini haiz olduğundan yapılacak ikalenin hüküm ve sonuçları geleceğe yönelik olacaktır²⁸³.

B. Sigorta Ettiren Üreticinin Sözleşmeyi Sona Erdirmesi

1. Olağanüstü Durumlarda Sözleşmenin Feshi

TTK m. 1413/1” *Sigortacının, konkordato ilan etmesi, ilgili sigorta dalına ilişkin ruhsatının iptâl edilmesi veya sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması gibi hâllerde; sigorta ettiren, bu olguları öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde sigorta sözleşmesini feshedebilir.*” hükmü uyarınca sigorta ettiren sigorta sözleşmesini feshedebilecektir. İlgili hükümde sigorta ettirene fesih hakkı veren haller sınırlı olarak sayılmamıştır²⁸⁴. Sigortacının konkordato ilan etmesi, sigortacılık ruhsatının iptal edilmesi veya sözleşme yapma yetkisinin elinden alınması gibi başkaca bir durumda mevcut olduğu takdirde sigorta sözleşmesi yine sigorta ettiren tarafından feshedilebilecektir. Burada aranan şartların ortak noktası sigorta ettirenin sigorta ettirenden beklediği teminatın büyük orandan riske girmesi, sigortacının sigorta sözleşmesi ile sunmayı taahhüt ettiği teminatın şartlarını yerine getiremeyeceğini ilişkin önemli emarelerin ortaya çıkmasıdır. Bu emarelerin sigorta ettiren tarafından öğrenilmesinden itibaren bir ay içerisinde sözleşme feshedilebilir. Bu süre hak düşürücü niteliktedir²⁸⁵.

2. Tek Taraflı Pirim Artırımına Karşı Sözleşmenin Feshi

Sigorta sözleşmelerin de primin ayarlamasına ilişkin şart bulunabilir. Bu şart sözleşmenin devamında orta çıkan koşullara göre pirimin yeniden ayarlanması içindir. Ayarlamaya ilişkin şart karşısında sigorta ettirenin korunabilmesi için kanun koyucu TTK m. 1414 hükmünü düzenlemiştir. TTK m. 1414 “*Sigortacı, sigorta teminatının kapsamında değişiklik yapmadan, ayarlama şartına dayanarak primi yükseltirse, sigorta ettiren, sigortacının bildirimini aldığı tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi*

²⁸³ Ayhan ve diğerleri, s. 217.

²⁸⁴ Özdamar ve Doğan, s. 69; Ayhan ve diğerleri, s. 220.

²⁸⁵ Günay, Sigorta Hukuku, s. 136; Ünan, Şerh, s. 128.

feshedebilir.” hükmü uyarınca sigorta sigortacı tarafından tek taraflı yapılan prim yükseltmesi sebebiyle buna ilişkin sözleşmede şart bulunsa dahi sigorta ettiren sigorta sözleşmesini bir ay içerisinde feshedebilecektir. Bu süre hak düşürücü niteliktedir²⁸⁶.

3. Kısmi Fesih ve Cayma

TTK m.1415: “(1) Sigortacının sigorta sözleşmesini, bazı hükümlerine ilişkin olarak feshetmesi veya ondan cayması haklı sebeplere dayanıyorsa ve sigortacının sözleşmeyi geri kalan hükümlerle, aynı şartlarla yapmayacağı durumdan anlaşılıyorsa, sigortacı sözleşmenin tamamını feshedebilir veya ondan cayabilir. (2) Sigortacı, sözleşmeyi kısmen feshetmiş veya ondan caymışsa, sigorta ettiren sözleşmenin tamamını feshedebilir veya ondan cayabilir.”

İlgili kanun hükmü ile sigortacıya haklı sebeplere dayanması halinde kısmen fesih ve cayma hakkı tanınmıştır²⁸⁷. Ancak sigortacının yapacağı bu kısmen fesih ve cayma sigorta ilişkisini sigorta ettiren için çekilmez duruma getirebilir veya sözleşme ile sağlamak istediği menfaati sağlamayabilir. Bu durumda kanun koyucu, sigortacıya tanınan kısmi fesih ve cayma hakkı ilk olarak akdedilenden farklı bir sözleşme haline gelen sigorta ilişkisi içerisinde sigorta ettirene çıkma imkanı tanımaktadır. Sigorta ettirenin TTK m.1415/2 kapsamındaki cayma ve fesih hakkına ilişkin süre sınırı getirilmemiştir²⁸⁸.

4. Sigortacının Aciz Haline Düşmesi

TTK m. 1417 “Sigorta ettiren, aciz hâline düşen veya hakkında yapılan takip semeresiz kalan sigortacıdan, taahhüdünün yerine getirileceğine ilişkin teminat isteyebilir. Bu istemden itibaren bir hafta içinde teminat verilmemiş ise sigorta ettiren sözleşmeyi feshedebilir.” uyarınca hakkında yapılan takip semeresiz kalmış olan, aciz haline düşen sigortacıdan yerine getirmeyi taahhüt ettiği edimleri için teminat talep edilmesi ve bu teminatın istemden itibaren bir hafta içerisinde verilememesi halinde sigorta ettiren sözleşmeyi feshedebilecektir²⁸⁹. Sigorta ettirenin istediği teminat

²⁸⁶ Ünán, Şerh, s. 131; Günay, Sigorta Hukuku, s.136.

²⁸⁷ Ulaş, s. 120-121.

²⁸⁸ Ayhan ve diğerleri, s. 220; Günay, Sigorta Hukuku, s. 136.

²⁸⁹ Günay, Sigorta Hukuku, s. 137

sigortacının borcunu yerine getireceğine ilişkin güvence niteliğindedir²⁹⁰. Aslında buradaki hükümde aranan şartlar TTK m. 1413/1 hükmündeki aranan şartlar ile aynı doğrultudadır. Her iki hükümde de sigorta ettirenin sigorta ettirenden beklediği teminat büyük orandan riske girmekte, sigortacının sigorta sözleşmesi ile sunmayı taahhüt ettiği teminatın şartlarını yerine getiremeyeceğini ilişkin önemli emareler ortaya çıkmaktadır. Ancak TTK m. 1417 hükmünde TTK m.1413/1 hükmünden farklı olarak hak düşürücü süre düzenlenmemiştir²⁹¹.

5. Primin Ödemesi ile Sözleşmeden Dönme

TTK m. 1430/3 “*Sigorta ettiren, sigortacının sorumluluğu başlamadan önce, kararlaştırılmış primin yarısını ödeyerek sözleşmeden cayabilir. Sözleşmeden kısmi cayma hâlinde, sigorta ettirenin ödemekle yükümlü olduğu prim, cayılan kısma ilişkin primin yarısıdır.*” hükmü ile sigorta ettirene belirlenen primin yarısını sigortacının sağladığı teminat sorumluluğu başlamadan önce ödemesi şartıyla cayma hakkı tanınmıştır. Buradaki cayma hakkı sözleşmeden dönme hakkını ifade etmektedir²⁹².

C. TARSİM’in Sözleşmesini Sona Erdirmesi

1. Kısmi Hasarlarda TARSİM’in Sigorta Sözleşmesini Fesih Hakkı

TTK m. 1428 hükmü uyarınca sigortacının sigortalanan malda kısmi hasar meydana gelmesi durumunda sigorta sözleşmesini feshetme imkanı bulunmaktadır²⁹³. Kısmi hasarlarda sigortalanan menfaat ortadan kalkmadığından²⁹⁴ sigorta ilişkisi doğrudan sonra ermez²⁹⁵. Ancak sigortacının iradesi doğrultusunda sözleşme ilişkisinin sona erdirilebilir. TTK m. 1428 hükmü aynı kanunun m .1452/3 hükmü

²⁹⁰ Ulaş, s. 121.

²⁹¹ Ayhan ve diğerleri, s. 220, Günay, Sigorta Hukuku, s. 137.

²⁹² Ayhan ve diğerleri, s. 222

²⁹³ Ayrıntılı açıklamalar için Bkz. Memiş, Kısmi Hasar, s. 233-259.

²⁹⁴ Kender, Sigorta Hukuku, s. 349.

²⁹⁵ Çeker, Sigorta Hukuku, s. 124.

uyarınca koruyucu hükümler kapsamına alınmıştır ve sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar aleyhine değiştirilemez.

Kısmi hasar durumuna ilişkin devlet destekli sera sigortası genel şartlarına bakıldığında ise B.9. Hasar ve Tazminatın Sonuçları başlığı altında “(2) *Kısmi hasarlarda, sigorta teminatı, poliçede belirtilen bitiş tarihine veya yetiştirilen ürün için, bitiş tarihinden önce tamamı hasat edilene kadar, meydana gelebilecek diğer hasarlar için devam eder.*” hükmüne yer verilmiştir. Bu durumda devlet destekli sera sigortalarında kısmi hasarın gerçekleşmesi sonucunda sigorta teminatı poliçe bitiş tarihine veya ürünlerin tamamının hasat edilmesine kadar devam edecektir. Görüldüğü üzere TTK m. 1428 hükmünden ayrı olarak kısmi hasarın gerçekleşmesi halinde sigorta teminatının devam edeceği açıkça hükme bağlanmıştır. Genel şartlar ile belirlenen bu hüküm doğrultusunda kısmi hasar sonucu TARSİM’in sigorta teminatını sunmaya devam edecekken sigorta ettiren üretici TTK m. 1452/3 ve m. 1428 hükmü doğrultusunda sigorta sözleşmesinin feshedilmesini isteyebilecektir.

2. Rizikonun Ağırlaşması Sebebiyle Sözleşmenin Feshedilmesi

Sigorta sözleşmesinin kurulmasının ardından sigorta ettirenin iradesinde olarak veya olmayarak rizikonun ağırlaşması söz konusu olabilmektedir. Rizikonun ağırlaşması durumunda TTK m. 1444 hükmü kapsamında sigorta ettirene görev yüklenmiştir:

“Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirir.”

İlgili kanun hükmü uyarınca sigorta ettiren rizikonun ağırlaştığını biliyorsa mümkün olan en kısa zamanda, daha sonradan öğrenmişse öğrendiği tarihten itibaren on gün içerisinde durumu sigortacıya bildirmelidir²⁹⁶. Aksi halde sigorta ettirenin sözleşme süresince rizikonun ağırlaştığını bildirim yükümlülüğü ihlal edilmiş olacaktır²⁹⁷.

²⁹⁶ Çeker, Sigorta Hukuku, s. 113.

²⁹⁷ Omağ, Riziko Ağırlaşması, s. 98.

Rizikonun ağırlaşması ile birlikte başlangıçta kurulan sigorta sözleşmesindeki mevcut durum değişikliğe uğradığından TTK m. 1445/1 hükmü uyarınca sigortacı prim farkı isteyebilecek veya sözleşmeyi feshedebilecektir.²⁹⁸:

TTK m. 1445/1: “*Sigortacı sözleşmenin süresi içinde, rizikonun gerçekleşmesi veya mevcut durumun ağırlaşması ihtimalini ya da sözleşmede riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilecek olayların varlığını öğrendiği takdirde, bu tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir veya prim farkı isteyebilir. Farkın on gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme feshedilmiş sayılır.*”

Prim farkının istenmesinden itibaren on gün içerisinde sigorta ettiren tarafından kabul edilmezse sözleşme feshedilmiş sayılacaktır. Sigortacının prim farkı istemesi zorunlu değildir. Doğrudan sözleşme ağırlaşan riziko sebebiyle sigortacı tarafından feshedilebilir. Ancak aynı maddenin üçüncü fıkrasında yer alan “*Süresinde kullanılmayan fesih ve prim farkını isteme hakkı düşer.*” hükmü gereğince prim farkı ve sözleşmenin feshedilmesini ilişkin hakkın rizikonun ağırlaştığının öğrenilmesinden itibaren bir ay içerisinde kullanılması gerekmektedir. Aksi takdirde süresinde kullanılmayan prim farkı isteme ve fesih hakkı düşecektir.

TTK m. 1445/2 “*Değişikliklerin yapılmasından önceki duruma dönüldüğü takdirde fesih hakkı kullanılamaz.*” hükmü uyarınca rizikoyu ağırlaştıran sebebin sonradan ortadan kalmasının ardından sigortacı ortadan kalkan bu sebebi gerekçe göstererek sigorta sözleşmesini feshedemeyecektir. Örneğin serasını devlet destekli sera sigortası ile sigortalatan bir üreticinin hasmı serasına zarar vererek sera örtüsünü yırtarsa sözleşmenin başlangıcında akdedilen şartlara göre riziko ağırlaşmış olacak ve sigortacı bu durumu öğrendikten sonra süresi içerisinde sözleşmeyi feshedebilecektir. Ancak fesih süresine kadar sigorta ettiren yırtılan örtüsünü yenileyerek eski haline getirirse rizikoyu ağırlaştıran sebep ortadan kalmış ve riziko durumu eski haline dönmüş olduğundan sigortacı sözleşmeyi feshedemeyecektir.

TTK m. 1445/4 “*Rizikonun artmasına, sigortacının menfaati ile ilişkili bir husus, sigortacının sorumlu olduğu bir olay veya insanî bir görevin yerine getirilmesi ve hayat sigortalarında da sigortalının sağlık durumunda meydana gelen değişiklikler sebep olmuşsa, birinci ilâ üçüncü fıkra hükümleri uygulanmaz.*” hükmü uyarınca rizikonun artmasına sigortacının tesiri olması durumunda TTK m. 1445’de belirtilen

²⁹⁸ Özdamar ve Doğan, s. 68.

fesih hakkı kullanılamayacaktır. Sigortacı sorumluluğundan olan bir olayın veya sigortacının menfaati ile ilgili olan bir hususun sebebiyet verdiği riziko artışında prim farkı isteyemeyecektir. Keza riziko artışına insani bir görevin yerine getirilmesi veya hayat sigortaların sigortalının sağlık durumunun değişmesi sebebiyet veriyse sigorta ettirenin prim farkı isteme veya sözleşmeyi feshetme hakkı doğmaz²⁹⁹.

Rizikoyu ağırlaştıran sebebin rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrenilmesi halinde sigortacıya doğrudan fesih hakkı tanınmamıştır. Rizikonun gerçekleşmesinin ardından sigortacının rizikonun ağırlaştığını gerekçe göstererek sigorta sözleşmesini feshedebilmesi için gerekli şartların oluşması gerekmektedir. TTK m. 1445/5'ye göre:

“Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin ihmali belirlendiği ve değişikliklere ilişkin beyan yükümlülüğünün ihlal edildiği saptandığı takdirde, söz konusu ihlal tazminat miktarına veya bedele ya da rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre, tazminattan veya bedelden indirim yapılır. Sigorta ettirenin kastı hâlinde ise meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir; bu durumda sigorta tazminatı veya bedeli ödenmez. Bağlantı yoksa, sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını veya bedelini öder.”

Bu hüküm uyarınca sigortacının sözleşmeyi riziko gerçekleştikten sonra feshedebilmesi için, sigorta ettirenin kastı ile rizikoyu ağırlaştırmış ve ağırlaşmaya sebebiyet veren durum ile riziko arasındaki nedensellik bağının kurulmuş olması gerekir. Bu şartların herhangi birinin sağlanmadığı takdirde sigortacı sözleşmeyi feshedemeyecektir³⁰⁰.

3. Beyan Yükümlülüğünü Yerine Getirmeyen Sigorta Ettirene Karşı Sigortacının Fesih ve Cayma Hakkı

Kanun koyucu belirli şartların gerçekleşmesi halinde sigortacıya cayma hakkı tanımıştır. İlgili kanun hükümleri doğrultusunda sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinde rizikonun belirlenmesi için önemli bir hususu sigortacıya bildirmemiş veya yanlış bildirmiş olması durumunda rizikonun gerçekleşmesinden önce sigortacı sözleşmeden cayabilecektir³⁰¹.

²⁹⁹ Çeker, Sigorta Hukuku, s.114.

³⁰⁰ Ayhan ve diğerleri, s. 218.

³⁰¹ Bkz. “Riziko Gerçekleşmeden Beyan Yükümlülüğüne Aykırılığın Öğrenilmesi” s. 70.

TTK m. 1415/1 “Sigortacının sigorta sözleşmesini, bazı hükümlerine ilişkin olarak feshetmesi veya ondan cayması haklı sebeplere dayanıyorsa ve sigortacının sözleşmeyi geri kalan hükümlerle, aynı şartlarla yapmayacağı durumdan anlaşılıyorsa, sigortacı sözleşmenin tamamını feshedebilir veya ondan cayabilir.” hükmünde sigorta sözleşmesi ile sigortacıya tanınan cayma hakkının kullanılmasıyla, bu cayma yalnızca bazı hükümlere ilişkin olsa da artık sigorta ilişkisini sigortacı için devam ettirilemez duruma geldiğinde sigortacı sözleşmenin tamamından da cayabilecektir. İlgili maddede yer verilen cayma hakkı sözleşmeden dönme hakkını ifade etmektedir.³⁰²

4. Primin Ödenmemesi Sebebiyle Sözleşmeden Cayma Hakkı

Sigorta ilişkilerinde tarafların anlaşmasına bağlı olarak sigorta priminin peşin olarak veya taksitli olarak ödenmesi mümkün olabilecektir. Primin tamamının veya ilk taksitinin her halükarda poliçenin teslimi ile ödenmesi gerekir. Taksitlerin zamanında ödenmemesi sigorta sözleşmesini doğrudan sona erdirmemekle birlikte sigortacıya fesih hakkı doğurur³⁰³.

TTK m. 1434’e göre: “(1) 1431 inci maddeye uygun olarak istenilen sigorta primini ödemeyen sigorta ettiren mütemerrit olur. (2) İlk taksidi veya tamamı bir defada ödenmesi gereken prim, zamanında ödenmemişse, sigortacı, ödeme yapılmadığı sürece, sözleşmeden üç ay içinde cayabilir. Bu süre, vadeden başlar. Prim alacağının, muacceliyet gününden itibaren üç ay içinde dava veya takip yoluyla istenmemiş olması hâlinde, sözleşmeden cayılmış olunur. (3) İzleyen primlerden herhangi biri zamanında ödenmez ise, sigortacı sigorta ettirene, noter aracılığı veya iadeli taahhütlü mektupla on günlük süre vererek borcunu yerine getirmesini, aksi hâlde, süre sonunda, sözleşmenin feshedilmiş sayılacağını ihtar eder. Bu sürenin bitiminde borç ödenmemiş ise sigorta sözleşmesi feshedilmiş olur. Sigortacının, sigorta ettirenin temerrüdü nedeniyle Türk Borçlar Kanunundan doğan diğer hakları saklıdır. (4) Bir sigorta dönemi içinde sigorta ettirene iki defa ihtar gönderilmişse sigortacı, sigorta döneminin sonunda hüküm doğurmak üzere sözleşmeyi feshedebilir. Can sigortalarında indirim ilişkisi hükümleri saklıdır.”

Bu hüküm uyarınca sigortacı sözleşmeden cayabilir. Prim ödemesinin hiç yapılmaması halinde sigortacının sigorta sözleşmesinden üç ay içerisinde cayma hakkı vardır. Sigortacının üç aylık bu süreç içerisinde alacağını sigorta ettirenden dava veya takip yolu ile istememesi halinde de üç ayın sonunda sözleşmeden caymış olacaktır.

³⁰² Ayhan ve diğerleri, s. 222.

³⁰³ Kender, Sigorta Hukuku, s. 241.

Prim ödemesi yapılmaya başlanmış olması halinde ise sigorta ettiren izleyen primlerden birini ödemediği takdirde sigortacı doğrudan sözleşmeden cayamaz. Öncelikle sigorta ettirene ihtarda bulunarak on gün içerisinde borcunu ödemediği takdirde sözleşmenin feshedilmiş sayılacağını ihtar eder³⁰⁴. Verilen sürede ödeme yapılmadığı takdirde sigortacı sözleşmenin fesih tarihinde vadesi gelmiş prim borçlarını talep edebilecektir.³⁰⁵ On günlük süre içerisinde sigorta ettiren tarafından gerekli ödemenin yapıldığı halde sigorta ilişkisi devam eder. Ancak kanun koyucu on günlük sürenin sigorta ettiren tarafından kötüye kullanılmasının önüne geçebilmek amacıyla bir sigorta dönemi içerisinde iki haklı ihtarı fesih sebebi saymıştır. Buna göre sigorta ettiren ödemelerini süresi içerisinde yapmış olsa dahi bir sigorta dönemi içerisinde iki haklı ihtara sebebiyet vermişse sigortacı sözleşmeyi feshedebilecektir. Fesih iki haklı ihtarın gerçekleştiği dönemin sonunda hüküm doğuracaktır³⁰⁶.

5. Sigorta Ettiren Üreticinin Sözleşmeden Doğan Yükümlülüklerini İhlali Halinde Sözleşmenin Feshedilmesi

TTK m. 1449 gereğince “(1) Sigortacıya karşı yerine getirilmesi gereken ve sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün ihlali hâlinde, bu Kanunda ve diğer kanunlarda yer alan özel düzenlemeler hariç olmak üzere, sigortacının sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshederek ifadan kurtulabileceğine ilişkin hükümler, ihlalde kusur bulunmaması hâlinde sonuç doğurmaz. (2) İhlal kusura dayandığı takdirde, durumun öğrenildiği tarihten itibaren bir ay içinde kullanılmayan fesih hakkı düşer; meğerki, Kanun farklı bir süre öngörmüş olsun. (3) Sigortacı ihlalin, rizikonun gerçekleşmesine ve sigortacının yerine getirmesi gereken edimin kapsamına etki etmediği durumlarda, sözleşmeyi feshedemez.”

Bu hüküm uyarınca sigorta ettirenin yükümlülüklerinin ihlali halinde sözleşmenin feshedileceğine ilişkin hükümler getirilebilecektir. Bu hükümlere konu ihlallerin sigorta ettirenin kusuru sebebiyle oluşmaması halinde ve kanunda da aksine hüküm yoksa sigorta sözleşmesi sigorta ettiren tarafından feshedilemeyecektir. Kusurun varlığı halinde sigortacının ihlali öğrendiği tarihten itibaren bir ay içerisinde fesih hakkını kullanması gerekir. Kanunda düzenlenen farklı süreler saklı olmak üzere bir aylık süre hak düşürücü süredir. Sigorta ettirenin ihlaliyle sebebiyet verdiği durum sigortacının ilişki içerisindeki edim kapsamına ve rizikonun meydana gelmesine etki

³⁰⁴ Kender, Sigorta Hukuku, s. 248.

³⁰⁵ Bozer, s. 128.

³⁰⁶ Ayhan ve diğerleri, s. 219; Günay, Sigorta Hukuku, s. 137-138.

etmemişse sigortacı tarafından bu ihlal gerekçe gösterilerek sözleşme feshedilemeyecektir³⁰⁷.

6. Sigorta Ettiren Üreticinin Konkordato İlan Etmesi Halinde Fesih Hakkı

Sigorta ettirenin fesih hakkını düzenleyen TTK m. 1413 ve m. 1417 hükümlerinde sigortacıya da fesih hakkı tanınmıştır. TTK m. 1413/2-3 “(2) *Primlerin tamamını ödememişken sigorta ettiren konkordato ilan etmişse, sigortacı, bunu öğrendiği tarihten itibaren, bir aylık bildirim süresine uyarak, sigorta sözleşmesini feshedebilir. (3) Zorunlu sigortalar ile prim ödemesinden muaf hâle gelmiş can sigortalarına ikinci fıkra uygulanmaz.*” hükmünde sigortacının sunduğu teminat karşılığında aldığı edim olan primin riske girmesi durumunda sigortacı korunmuş ve sigorta ettirenin edimini yerine getirmeden konkordato ilan etmesi halinde sigortacıya sözleşmeyi feshetme hakkı tanınmıştır. Ancak prim ödemesinden muaf tutulmuş can sigortaları ve zorunlu sigortalar için bu maddedeki fesih hakkı kullanılamayacaktır. TTK m. 1417/2 “*Primin ödenmesinden önce acze düşen, iflas eden veya hakkında yapılan takip semeresiz kalan sigorta ettirene, sigortacının istemiyle, aynı şartlarla, birinci fıkra hükmü uygulanır.*” hükmü uyarınca sigorta ettirenin prim ödeme borcunu yerine getirmeden önce iflas etmesi, hakkında yapılan takiplerin semeresiz kalması ve acze düşmesi halinde birinci fıkra sigorta ettirene tanınan fesih hakkı sigortacıya da tanınmıştır. Sigortacının sözleşmeyi bu madde hükmüne göre feshetmek istemesi halinde öncelikle sigorta ettirenden edimini yerine getireceği yönünde teminat istemesi gerekmektedir. İstenen teminatın bir hafta içerisinde sağlanmaması durumunda ise sigortacı sözleşmeyi feshedebilecektir.

³⁰⁷ Ayhan ve diğerleri, s. 219

SONUÇ

Tarımın devlet tarafından desteklenmesi Anayasal bir temele sahiptir ve bu sebeple tarımın desteklenebilmesi için farklı türden çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Tarım sektörünün karşı karşıya olduğu risklere ilişkin yaptırılacak sigorta sözleşmelerinin devletin prim desteği ile kurulması anayasal düzenlemenin gereğinin yerine getirilmesi yönünde yapılmış önemli çalışmalardandır. Devlet destekli sera sigortası yapılan bu çalışma sonucu meydana gelen bir sigorta sözleşmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüzel kişiliği haiz olan TARSİM 25 sigorta şirketinin ortağı olduğu TARSİM A.Ş. tarafından işletilmekte, uygulama ilişkin işlemler TARSİM A.Ş. tarafında yürütülmektedir. TARSİM A.Ş. üretici için yapılacak sigorta sözleşmelerinde yeknasaklığın sağlanması amacıyla devlet destekli sera sigortalarında yapılacak işlemleri tek elden yürütmektedir. Devlet destekli sera sigortası akdetmeye yetkili tek sigortacı TARSİM'dir. TARSİM'in bu yetkisi idare tarafından denetlenmekte, TARSİM'in yönetim kurulu tarafından sigorta sözleşmesinin tarife ve talimatları gibi sigorta sözleşmesinin konusu oluşturacak hususlar bakanlık onayından geçmesinin ardından ancak uygulanabilmektedir. Keza devlet destekli sera sigortası kapsamında teminat altına alınacak riskler yine TARSİM yönetim kurulunun teklifi ile Cumhurbaşkanlığı'na belirlenecektir. Böylece üreticinin devlet destekli sera sigortası yaptırmaya yetkili tek kuruluş olan TARSİM'e karşı korunması amaçlanmıştır.

Üreticinin TARSİM sistemi içerisinde devlet destekli sera sigortası yaptırabilmesi için dikkat etmesi gereken bazı hususlar vardır. Üreticinin çiftçi belgesinin bulunması ve Örtü Altı Kayıt Sistemine kayıtlı olması gerekir. Örtü Altı Kayıt Sistemine girilen bilgilerin güncel olması yine sigorta sözleşmesinin sağlıklı olarak kurulması için önemlidir. Örtü Altı Kayıt Sistemi üreticinin sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünün bir sonucu olarak TARSİM'in akdedeceği sözleşmelerde bilgiye ulaşmasını sağlamaktadır. Zira tüm Türkiye'deki tarım alanlarında yaptırılacak sigorta sözleşmelerinin tek bir kurum üzerinden akdedilmesi Çiftçi Kayıt Sistemi veya Örtü Altı Kayıt Sistemleri gibi sistemlerin bulunmadığı durumlarda zorlaşacaktır.

Üreticinin TARSİM'e ve kayıt sistemlerine bildirdiği bilgiler doğrultusunda riziko değerlendirmesi yapılır. Yapılan değerlendirme üreticinin serasının durumuna

göre teminat verilmemesine karar verilmesi veya üreticiye yüksek oranda prim indirimi uygulanması söz konusu olabilecektir. Bu sebeple TARSİM'e başvuran üretici Örtü Altı Kayıt Siteminde yer alan kayıtlarını güncel tutarak, TARSİM'e yaptığı ön teklifte gerçeğe aykırı beyanda bulunmayarak veya belirtmesi gerekli olan hususları gizlemeyerek sigorta sözleşmesinin sağlıklı olarak kurulmasını sağlayabilecektir. Aksi taktirde TARSİM tarafından talep edilecek primin yanlış olarak belirlenmiş olması veya teminat verilmemesi gereken bir rizikoya teminat verilmesi durumu ortaya çıkabilir.

Sigorta ettiren üreticinin devlet destekli sera sigortası sözleşmesi kurulması esnasındaki beyanları doğrultusunda ve kayıt sistemleri üzerinden alınan bilgiler doğrultusunda belirlenen sözleşme şartlarında değişikli olması durumunda, sigorta ettiren üretici bu değişiklikleri gecikmeksizin TARSİM'e bildirmelidir. Sözleşme süresince TARSİM aleyhine meydana gelen ağırlaşmanın rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrenilmesi durumunda sigorta ettiren üreticinin kusuru veya ihmali dikkate alınarak belirlenen tazminat miktarından indirim yapılabilecektir. Sigorta ettirenin rizikonun ağırlaşmasında kastı ve bu kast ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağının bulunması halinde ise TARSİM sigorta tazminatından sorumlu tutulamaz. Riziko ağırlaşmasının riziko meydana gelmeden önce TARSİM tarafından öğrenildiği taktirde ise TARSİM sözleşmeden cayma veya prim farkı isteme seçimlik haklarını kullanabilecektir. Sigorta ettirenin çalışmamızda belirtilen sair yükümlülüklerine uymadığı taktirde bu yükümlülüklerin zarara bir etkisinin olup olmadığı araştırılarak tazminattan indirimle gidilebilecektir.

Devlet destekli sera sigortalarında sigorta ettiren üreticiye düşen beyan yükümlülüğü sigortacı TARSİM için aydınlatma yükümlülüğü olarak mevzuatta yerini almıştır. Zira özellikle devlet destekli sera sigortası sözleşmesi ile verilecek teminatın hem sera malzemesi hem de sera içerisinde yetişen ürünlere ilişkin olması sebebiyle riziko durumunu ve buna bağlı olarak prim miktarını etkileyecek pek çok faktör bulunmaktadır. TARSİM'in sigorta ettiren üreticiye makul bir çiftçinin anlayabileceği şekilde haklarını ve yükümlülüklerini açıkça anlatmalıdır. TARSİM sözleşme süresince rizikoyu taşıma ve sigorta tazminatını ödeme borcu haricinde, sigorta ettiren üreticinin yapmak durumunda kaldığı giderleri ödemekle yükümlüdür.

Ayrıca sigorta ettirenin sigorta incelemesi tamamlanmadan TARSİM’den avans ödemesi istiyebileceği unutulmamalıdır.

TARSİM sistemi ile üreticilerin seralarını ve ürünlerini düşük bedeller ile sigortalatabilmesi amaçlanmış, belirlenecek primlere devlet desteği sağlanmıştır. Ancak sağlanan devlet desteği ve tarım alanında meydana gelebilecek rizikoların büyüklüğünün dikkate alınması sonucu, TARSİM ile yapılacak sözleşmelerde pek çok ayrıntı dikkate alınmaktadır. Sigortalanacak seranın örtü malzemesinin kullanıldığı süre, türü ve deformasyon durumu gibi pek çok etken prim oranını belirlemekte veya sigorta sözleşmesinin yapılmamasına sebep olmaktadır. Seranın üzerindeki örtü malzemesine ilişkin istenen kriterler üreticinin devlet destekli sera sigortası yaptırtmasının önüne geçebilmektedir. Zira uygulamada bazı durumlarda üretici serasında kullandığı malzemeyi TARSİM’in kriterlerinde belirtilen zaman aralığında değiştirmek yerine daha uzun süre ömrü olduğunu düşündüğü için kullanmaya devam etmektedir. Üretici kendi kullanım sürelerini dikkate alarak devlet destekli sera sigortası yaptırtması durumunda daha sık yapacağı sera örtüsünü değiştirme masraflarını hesap ederek riske katlanmayı tercih edebilmektedir.

Riziko sonucu meydana gelen zarar sigorta bedeli üzerinden uygulanacak muafiyet oranları büyük ölçekli alanlarda seracılık yapan üreticilerin TARSİM ile sigorta ilişkisi içerisinde girmesini önleyebilecektir. İzmir’in Dikili ilçesinde 580.000 metrekaareye kurulmuş bir seranın belirlenen sigorta bedeli doğrultusunda %2’lik muafiyet oranı dikkate alındığında yaklaşık 11.600 metrekaarelik seraya ve içerisindeki ürünlere karşılık gelen kısım muafiyet içerisinde kalacak ve ortaya çıkan zarar karşılanmayacaktır. Bu denli büyük seralarda meydana gelecek zararların seranın %2’lik kısmı ile sınırlı olma olasılığı karşısında sigorta ettiren üretici alamayacağı yüksek miktartlı ödemeleri dikkate alarak sigorta sözleşmesinden vazgeçebilmektedir. Muafiyetin zararı meydana getiren rizikonun türüne ve zamanına göre birden fazla uygulanabilmesi de sigorta ettiren üreticiyi TARSİM ile sigorta ilişkisi içerisinde girmesinde olumsuz etkiye sebebiyet verebilir.

TARSİM kapsamında verilecek deprem teminatı içerisinde yanardağ püskürmesine de yer verilmiş ve sigorta teminatı geniş tutulmuştur. Fırtına teminatında ise fırtınaya sebebiyet verecek rüzgarın yüksekliği ve hızının asgari miktarı sınırlayıcı

olarak belirtilmiştir. Ülkemizde aktif olarak yer almayan yanardağ rizikosuna karşı geniş tutulan teminat, ülkemizde meydana gelen rizikoların önemli bir kısmına karşılık gelen fırtına rizikosuna karşı maalesef geniş tutulmamıştır. Genel şartlar ile yer verilen fırtına kriterleri uygulamada sigorta ettiren aleyhine sonuç doğurabilecektir. Seraların durumu TARSİM eksperlerince incelenmekte fırtına teminatı bu inceleme sonucunda verilmektedir. Bu inceleme sonrası sigortalanan seranın şiddetli rüzgar sonucu yıkılmasıyla TARSİM'in esen rüzgarın kuvvetli rüzgar boyutlarında kaldığından bahisle tazminat ödemesini reddetmesi üreticiler açısından sigorta ilişkisine karşı güvensizliğe sebep olabilecektir.

Nihayetinde devlet destekli sera sigortasının dahil olduğu TARSİM sistemi sayesinde daha fazla üreticiye yayılabildiği ve devlet desteği ile birlikte verilebilen uygun prim miktarlarıyla tarım sigortalarının gelişmesindeki faydası yadsınamaz. Ancak TARSİM'in karşı karşıya olduğu rizikolar için sigorta ettiren aleyhine bazı sınırlamalar getirmesinin uyumsuzluklara sebebiyet vereceği kuşkusuzdur.

KAYNAKÇA

Ağsakal, İbrahim. **Beyan Yükümlülüğüne Aykırılığın Sonuçları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.

Akgün, Evrim. “Sigorta Sözleşmelerinde Teminatın Kapsamına Genel Bir Bakış”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 12, Sayı 153-154, 2017, ss. 89-103.

Akhisar, İlyas ve Hilmi Acınan. **Sigortacılıkta Hasar**, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, 2016.

Alp, Abdullah. **Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016.

Aral Eldeleklioğlu, İrem. “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 1, İstanbul, 2012, ss. 383-402 (Aydınlatma).

Aral Eldeleklioğlu, İrem. “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılmasında Beyan Yükümlülüğü”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 2, İstanbul, 2013, ss. 725-732 (Beyan).

Aral Eldeleklioğlu, İrem. “Sigorta Sözleşmesi”, **Risk Yönetimi ve Sigortacılık**, (Ed. Erdem Kırkbeşoğlu), Gazi Kitabevi, Ankara, 2015, s.118 – 145 (Sigorta Sözleşmesi).

Aral Eldeleklioğlu, İrem. “Tarım Sigortaları”, **Sigorta Davaları**, (Ed. Mustafa Topaloğlu ve Ed. Mutlu Dinç), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s.873 (Tarım Sigortaları).

Arseven, Haydar. **Sigorta Hukuku**, 2. Bası, Beta Yayıncılık, 1991.

Atabek, Reşat. **Sigorta Akdinin Yorumu**, SHD, Ankara, 1982, C.1., S.2, ss.125-140.

Atamer, Kerim. “Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca “Zarar Sigortaları”na Giriş”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt: XXVII, Sayı: I, Ankara, 2011, ss. 21-106.

Avcı, Zehra. “Sigorta Sözleşmesinde Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt 14, Sayı 155, 2019, ss. 1338-1351.

Aydın, Sevgican. **Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 23.

Ayhan, Rıza, Hayrettin Çağlar ve Mehmet Özdamar **Sigorta Hukuku Ders Kitabı**, İkinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

Ayli, Ali. **Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2003 (Prim).

Ayli, Ali. “Türk Sigorta Hukukunda Rizikoyu Ağırlaştırmama ve Sözleşme İçindeki Riziko Değişikliklerini İhbar Yükümlülüğü”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı 2, 2011, ss. 153-189 (İhbar).

Bağcı, Ömer. “Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımı”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı 11, 2016, s. 159-171.

Bağrıaçık, Safiye Nur. “Sigorta Sözleşmesinde Sigorta Edilen Menfaatin Sahibinin Değişmesi Durumu”, **İKÜHDF**, Sayı 15, 2016, ss. 743-751.

Bahtiyar, Mehmet. “Sigorta Sözleşmesi Genel Koşulları”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 2, Ankara, 1997, ss. 89-108 (Genel Koşul).

Bahtiyar, Mehmet. “Sigorta Poliçesi Özel Koşulları, Genel Koşullardan Ayırt Edilmesi ve Bazı Sorunlar”, **Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan**, Ankara, 1998, ss.133-148 (Armağan).

Barış, Özlem. **Türkiye’de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Risk Yönetimi ve Tarım Sigortalarının AB’ne Uyumu Açısından Değerlendirilmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ, 2007.

Bozkurt, Tamer. **Sigorta Hukuku**, Onikilevha Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, 2021.

Camcı, Sinem. “Sigorta Ettirenin Sigorta Prim Borcunu Ödememesinin Hukuki Boyutu”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt 14, Sayı 155, 2019, ss. 1384-1392.

CAN, Mertol. **Türk Özel Sigorta Hukuku**, İmaj Yayınevi, 3.Bası, Ankara, 2009 (Sigorta Hukuku).

Can, Mertol. **Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukukî Esaslar**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2012 (Hukuki Esaslar).

Can, Mertol. **Birden Çok Sigorta**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2004 (Birden Çok).

Cebe, Mehmet Sinan. **Uygulamalı Sigorta Hukuku**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, 2018.

Çeker, Mustafa. **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku**, 22. Baskı, Karahan Kitabevi, Adana, 2020 (Sigorta Hukuku).

Çeker, Mustafa. **Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku**, 2. Bası, Karahan Kitabevi, Adana, 2004 (Yargıtay Kararları).

Çelik, Salih ve Muktedir Lale. **Örnekli - İctihatlı – Uygulamalı Sigorta Hukuku**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, 2007.

Çetin, Bahattin. **Tarım Sigortaları**, 2. Baskı, Ankara, Nobel Yayınları, 2013.

Çetin, Emre. **Devlet Destekli Tarım Sigortalarının Yapısal Olarak İncelenmesi ve Gelişme Potansiyeli Yönünden Öneriler**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2010.

Çınar, Sevda Bora. **Sigorta Sözleşmesinde Anonim Şirketin Beyan Yükümlülüğü**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s.162.

Çifçi, Tuğba, “Tarım Sigortalarının Devlet Tarafından Desteklenmesi ve Tarım Sigortaları Havuzu Sistemi”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 4, 2014, ss. 523-540.

Demir, Remzi. “Aşkın Sigorta”, **İKÜHFD**, Sayı 16(2), 2017, ss. 463-486.

Doğan, Rifat. **Türkiye’de Ve Avrupa’da Tarım Sigortaları Uygulamaları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ, 2012.

Engürülü, Bekir ve Ahmet Yaşar. **Tarım Sigortaları, Risk Yönetimi ve Sigortacılık**, (Ed. Erdem Kırkbeşoğlu), Gazi Kitabevi, Ankara, 2015, ss. 646 – 666.

Erbaş Açikel, Aslıhan. “Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali Halinde Sigortacının Sahip olduğu Haklarla İlgili Bazı Sorunlar”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt XXXV, Sayı 2, 2019, ss. 131-168.

Erdemir, Aymelek. **Sigorta Hukuku Uyuşmazlıklarında Tahkim**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

Franko, Nisim. “Sigorta Ettirenin Mukavele Yapılırken İhbar Mükellefiyeti (TTK.1290)”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu-IX**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 8-9.05.1992, ss. 99-127 (İhbar Mükellefiyeti).

Franko, Nisim, ‘**Sigorta Akdinde Rizikonun Ağırlaşması**’, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, IX. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 1992, Ankara, s. 99-127 (Riziko).

Günay, M. Barış. “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1470. Ve 1471. Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XVII, Sayı 1-2, 2013, (Değerlendirmeler) ss. 683-706.

Günay, Barış. **Sigorta Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, (Sigorta Hukuku).

Gürpınar, Bünyamin. “Sigortacı ve Sigorta Aracısının Bilgilendirme Yükümlülüğü Açısından Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Açısından Değerlendirilmesi”, **İkinci Tüketici Hukuku Sempozyumu Ses Çözümleri ve Makaleleri**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2013.

İsel, Mehmet. **AB Ortaklık Sürecinde Tarım Politikaları ve Buna Bağlı Olarak Değişen Tarım Sigortalarının (TARSİM) İncelenip Değerlendirilmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Tekirdağ, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2010.

Kabukçuoğlu Özer, Fatma Dilek. **Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası**, İkinci Baskı, Banka ve Ticaret hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2014, (Mukayeseli).

Kabukçuoğlu Özer, Fatma Dilek. **Sigortacılık Kanunu Şerhi**, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2012 (Şerh).

Kabukçuoğlu Özer, Fatma Dilek. “Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Sigorta Sözleşmelerinin Durumu”, **4. Tüketici Hukuku Kongresi Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları**, (Ed. Hakan Tokbaş ve Fehim Üçışık), Bilge Yayınevi, Ankara, 2015, ss. 435-440 (Sözleşme).

Kara, Etem. “Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Niteliği”, **HKÜHFD**, Cilt 10, Sayı 19, 2020, ss. 153-174.

Karataş, Sedat. **Ülkemizde Deprem Sigortası ve Deprem Sigortasında Fiyatlandırma**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2016.

Karayaşın, Yaşar. “Taşıma Sigortalarında “All Risks” (Bütün Riskler) Klotu”, **Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşıma Sempozyumu**, Sigorta Hukuku Türk Derneği, Ankara, 26-27.01.1984, ss. 199 – 241 (All Risks).

Karayaşın, Yaşar. **Risk – Sigorta – Risk Yönetimi Özel Sigorta Hukukuna Giriş**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın Nu: 156, Ankara, 1984 (Risk).

Karayazgan, Ahmet. **Sigortanın Mesafeli Satışı**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Anlra, 2018.

Kayihan, Şaban. **Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.

Kayihan, Şaban ve Habib Yıldız. “Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı 15, 2018, ss. 11-25.

Kayihan, Şaban ve Ömer Bağcı, **Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri**, 2. Baskı, Umuttepe Yayınları, İstanbul, 2017

Kazgan, Gülten. **Tarım ve Gelişme, 2. Baskı, İstanbul**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.

Kender, Rayegan. “Sigorta Mukavelesinin Akdedilmesi ve Şartları”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu – 1**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1984, ss. 37-75 (Sigorta Mukavelesi).

Kender, Rayegan. Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, 14. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015 (Sigorta Hukuku).

Keskinkılıç K. ve Alemdar T. “Tarım Sigortacılığı Dünya ve Türkiye’deki Uygulamaların Değerlendirilmesi”, **Cukurova Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi**, Cilt 29-3, Adana, 2013.

Keskinkılıç, Kenan. **Tarım Sigortacılığı: Dünya ve Türkiye’deki Uygulamaların Değerlendirilmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana, 2013.

Köroğlu Ölmez, Belin. “Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü”, **Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, 2016, ss. 265-291.

Kubilay, Huriye. “**Prim Borcu İçin Kambiyo Senedi Verilmesi ve Zamanaşımı Sebebiyle Bedelsizlik Def’i**”, İzmir Barosu Dergisi, Sayı: 3,1992, ss. 85-107 (Prim Borcu).

Kubilay, Huriye. **Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku**, Birinci Baskı, Fakülteler Barış Kitapevi, İzmir, 2003 (Sigorta Hukuku).

Kubilay, Huriye. **Yeni Değer Sigortası**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No:51, Adalet Yayınevi, Ankara, 1994.

Kuyucu, Aslıhan Sevinç. “Zarar Sigortalarında Sigortacının Ödeme Yükümlülüğü ve Sınırları”, **Sigorta Hukuku Sempozyumları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, ss. 31-66.

Lale, Muktedir ve İhsan Akgül. **Sigorta Hukuku**, Cilt I, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.

Memiş, Tekin. “**Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımına İlişkin Eleştiriler Ve Değerlendirmeler**”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 3, İstanbul, 2016, ss. 1931-1943 (Zamanaşımı).

Memiş, Tekin. “Sigorta Sözleşmelerinde Kullanılan Genel Şartların Yargısal Denetimi”, **Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu**, TBB Yayınları: 83, Ankara, 2005, s.123-149 (Yargısal Denetim).

Memiş, Tekin. “Kısmi Hasar Ödemesi Halinde Sigorta Sözleşmesinin Feshi”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, Banka ve Ticaret Hukuku Entitüsü, Ankara, Mayıs 2018, ss. 233-259 (Kısmi Hasar).

Memiş, Tekin. **Yangın Sigortasında Riziko**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001 (Yangın Sigortası).

Omağ, Merih Kemal. **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti**, 1. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s. 229 (Halefiyet).

Omağ, Merih Kemal. **Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu**, Sigorta Hukuku Türk Derneği, İstanbul, 1985 (Riziko Ağırlaşması).

Özdamar, Mehmet ve Burak Doğan. **Sigorta Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.

Özdamar, Mehmet. **Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009 (Öncesi).

Özdamar, Mehmet. “Sigortacının Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aydınlatma Yükümlülüğü”, **Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan**, C.II, Ankara, 2010 (Sonrası).

Özkan, Mehmet. **Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi**, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1998.

Öztan, Fırat. “Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti”, **Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü**, Yayın No: 54, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1966.

Öztürk, Hanife. **Sigortacılık Sektöründe Tüketici Hukuku ve Uygulamaları**, İkinci Tüketici Hukuku Sempozyumu Ses Çözümleri ve Makaleleri, Bilge Yayınevi, Ankara, 2013.

Sayhan, İsmet. **Sigorta Sözleşmelerinin Konusu**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001.

Selim, Ali. “Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü ve Yükümlülüğün İhlali Halinde Sigorta Ettirenin Sahip Olduğu Haklar”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt 15, Sayı 165, 2020, ss. 1048-1055.

Seven, Vural. “Mahkemeye – Tahkime Başvurmadan Önce Sigorta Şirketine Başvuru Zorunluluğu”, **İzmir Barosu Dergisi**, Sayı: 2, İzmir, Mayıs 2018, ss. 95-129 (Tahkim).

Seven, Vural. “Sigorta Priminin Rizikonun Gerçekleşmesinden Sonra Tahsil Edilmesinin Sonuçları”, **Prof. Dr. Bilge UMAR’a Armağan**, Cilt 11, Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası, İzmir, 2010, ss. 1267-1277 (Prim).

Sevim, Uğur. **Türkiye’de Tarım Sigortalarında Tarım Sigortaları Havuzu ve Tarsim Uygulaması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2013.

Şamlı, Kübra Yetiş. “Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin / Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri”, **Sigorta Hukuku Sempozyumları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ağustos 2018, ss. 557-590.

Şeker Öğüz, Zehra ve Aslıhan Sevinç Kuyucu. **Yeni Türk Ticaret Kanununda Sigorta Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011.

Şeker Öğüz, Zehra. **Deniz Yoluyla Yük Taşımada Sigorta Himayesinin Kapsamı**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2001.

Şenocak, Kemal. **Mesleki Sorumluluk Sigortası**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2000.

Şenocak, Kemal. **Üçüncü Şahıs Lehine Hayat Sigorta Sözleşmesi**, Turhankitabevi, Ankara, 2009.

Somer, Mehmet. **Türk Hukukunda Başkası Hesabına Sigorta** (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi) İstanbul, 2000.

Tanrıvermiş, Harun. **Türkiye’de Tarım Kesiminin Sigorta Sorunu ve Çözüm Önerileri**, Milli Reasürans, İstanbul, 1997.

TARSİM, TARSİM Uyardı: Sera Sigortası Yaptırırken Nelere Dikkat Edilmeli?, https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subPage?_key_=58073E1DE78DCD6576A943B28B2C57D4108331GD1GIG2YTHPUY3U4PI2F27112017, (27.08.2020).

TARSİM, “2019 Faaliyet Raporu”, 31.12.2019, <https://web.tarsim.gov.tr/havuz/faaliyetRaporu/2019/index.html>, (E.T. 26.10.2020)

Taşkın, Melda. **“Zarar Sigortalarında Menfaat Eksikliği”**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt XXXIII, Sayı 1, 2017, ss. 261-289.

TÜİK, **İşgücü İstatistikleri Eylül 2020**, 10.12.2020, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Eylul-2020-33793>, (02.01.2020).

TÜİK, **Örtü Altı Tarım Alanları**, 11.02.2020, <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=%C3%B6rt%C3%BC%20alt%C4%B1>, (02.01.2020)

Ulaş, Işıl. **Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku**, 8. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2012.

Uluğ, İlknur. “Sigorta Hukukunda Riziko Kavramı ve Bu Kavramdaki Değişiklikler”, **Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu**, Türkiye Barolar Birliği, İstanbul, 19-20 Kasım 2014, ss. 308-350.

Ünan, Samim. **Hayat Sigortası Sözleşmesi**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1998.(Hayat)

Ünan, Samim. **İsteğe Bağlı genel Sorumluluk Sigortasında Riziko**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1998.(Riziko)

Ünan, Samim. **Sigorta Tüketici Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, 2016 (Tüketici).

Ünan, Samim. **“Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın “Sigorta Hukuku” Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler”**, Sigorta Hukuku Dergisi, Özel Sayı: 1, 2005, ss. 109-196 (Düşünceler).

Ünan, Samim. **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku**, Cilt I., Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2016 (Şerh 1).

Ünan, Samim. **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku**, Cilt II., 1. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2016 (Şerh 2).

www.kazanci.com

Yazgı, Fatma Eymen. **Türkiye’de Tarım Sigortası Uygulamaları Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Alternatif Model Arayışı**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2017.

Yazıcıoğlu, Emine ve Zehra Şeker Öğüz, **Sigorta Hukuku**, 1. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

Yazıcıoğlu, Emine. **Tekne Sigorta Sözleşmesi**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2003.

Yekan, Mehdi Behjat Chongharalouye. **Türkiye’de Tarım Sigortası Uygulamasının Analizi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2012.

Yener, Merve İrem. **Sigorta Sözleşmelerinde Rizikonun Ağırlaşması, Birinci Baskı**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.

Yıldırım, Ali Haydar. **Sigorta Tazminatı ve Bedelinin Muacceliyeti**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020 (Muacceliyet).

Yıldırım, Ali Haydar. **Sigortacının Koruma ve Kurtarma Masraflarından Sorumluluğu**, Birinci Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019 (Masraflardan Sorumluluk).

Yıldırım, Hakan. **Karayolu Eşya Taşıma Sorumluluk Sigortalarında Riziko ve Menfaat**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.

Yongalık, Aynur. **Çevre Sorumluluk Sigortası**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998, (Çevre Sorumluluk).

Yongalık, Aynur. **Hukuki Açıdan Kredi Hayat Sigortası**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2002, (Kredi Hayat Sigortası).

